

Mentale Gezondheid & Welzijn in Stedelijke Gebiedsontwikkeling

Een onderzoek naar de determinanten van mentale gezondheid en welzijn in stedelijk gebied en hoe visie en regie te voeren in de initiatieffase middels een ambitie-instrument

Mentale Gezondheid & Welzijn in Stedelijke Gebiedsontwikkeling

Een onderzoek naar de determinanten van mentale gezondheid en welzijn in stedelijk gebied en hoe visie en regie te voeren in de initiatieffase middels een ambitie-instrument

Master Urban Area Development
Utrecht – 7 juni 2021

Masterthesis

Renate M. Schultz-Zuidgeest
Studentennummer: 1771886

Scriptiebegeleider:
Beoordelaar:

Rien van Stigt
Debby Goedknegt

Voorwoord

Beste lezer,

Hoe kan een stad bijdragen aan het geluk of welzijn van mensen? Deze vraag raakt maar al te vaak ondergesneeuwd in stedelijke ontwikkeling. De ‘zachte’ waarden die ten grondslag liggen aan deze vraag leggen het al snel af tegen harde, concrete en meetbare waarden die gelden in plannen en projecten. Deze scriptie durft dit onderwerp wel te adresseren, en speelt zo in op een actuele behoefte. De laatste jaren komt er steeds meer aandacht voor het welbevinden van de bewoners en gebruikers van stedelijke gebieden. Corona heeft de aandacht hiervoor versterkt. We hebben allemaal zelf kunnen ervaren hoe belangrijk onze directe leefomgeving is voor ons welbevinden. In steden over de hele wereld zijn burgemeesters naarstig op zoek gegaan naar manieren om steden te vergroenen en de openbare ruimte toegankelijker te maken. Deze scriptie beoogt een bijdrage te leveren aan deze zoektocht, en wel op twee niveaus. Conceptueel en inhoudelijk biedt de scriptie een overzicht van de factoren die van invloed zijn op de mentale gezondheid en welzijn van bewoners en gebruikers in een gebouw en gebied. Praktisch biedt de scriptie een handvat voor het maken van de juiste keuzes in ontwikkeling en beheer van gebouwen en gebieden. De scriptie heeft daarmee een hoog ambitieniveau. Het is niet eenvoudig om een afstudeeronderzoek te doen naar zo’n veelomvattend onderwerp waarover nog relatief weinig bekend is. De grote nieuwsgierigheid naar dit onderwerp bij wetenschappers, beleidsmakers en gebiedsontwikkelaars verklaart misschien ook wel de bereidwilligheid van mensen om mee te werken aan een interview, survey en/of expertsessie in dit onderzoek. Of de scriptie de hoge ambitie waarmaakt, laat ik aan het oordeel van de lezer over. Wat ik wel kan zeggen, is dat de scriptie een rijk is aan inzichten die voor ieder geïnteresseerd in dit onderwerp wel wat bruikbaar biedt, en dus de moeite waard is om te lezen.

Ellen van Bueren,

Hoogleraar management van stedelijke ontwikkeling, TU Delft

Woorden van dank

Graag wil ik mijn dank uitspreken aan de grote hoeveelheid kundige en gedreven en fijne mensen die, in de breedste zin des woords, een bijdrage hebben geleverd aan dit onderzoek. Maar voor ik dat doe, wil ik postuum mijn dank en een warm woord wijden aan onze medestudent Jeroen. Vorige maand overleed hij door een zeer onfortuinlijk ongeval.

Jeroen was één van de meest gewaardeerde, humorrijke studenten uit onze klas, en zeker de beste en slimste student met een enorme drive. 'Jeroen, je was een inspiratie. Jouw reflecties op mij zijn mij dierbaar en hebben mij zelfs in deze thesisperiode geholpen. Het ga je goed kanjer, je wordt gemist.'

Graag spreek ik mijn dank uit aan de volgende mensen: Dank aan Nicole Schell van Ministerie van VWS, Mariëlle Beenackers van het Erasmus MC, Stefan van Egmond van gemeente Den Haag, Federico Savini van de Universiteit van Amsterdam en Ellen van Bueren van de TU Delft voor jullie bijdrage middels het interview. Jullie hebben mij vroeg in het onderzoeksproces waardevolle inzichten verschaft en gesteund met jullie enthousiasme.

Mijn dank gaat uit naar Marjolein Pijpers-van Esch van TU Delft, Hanneke Kruize van het RIVM, Claudia Basta van het PBL, Sjerp de Vries van Wageningen Universiteit & Research, Esther van Bladel van gemeente Utrecht, Nils Bonder van AM, Pim van der Ven van Juli Ontwerp, Fabio Severijnen van het Happiness Lab, Ad de Bont van Uhrhahn en wederom aan Claudia Basta van het PBL, Mariëlle Beenackers en Nicole Schell van het ministerie van VWS voor jullie bijdrage aan de expertsessie en -survey. Jullie expertise en vermogen om positief kritisch met mij in gesprek te gaan over de determinanten voor mentale gezondheid en welzijn en het ontwerp van een instrument hebben dit onderzoek mogelijk gemaakt. Zonder jullie was het niet gelukt.

Dank aan Eugene Zaaijer voor je rol als moderator tijdens de expertsessie. Je inspiratie en mental support waren nog waardevoller.

Dank aan Perry de Wit en John Kester dat jullie mijn thesis wilden nakijken en daarmee de puntjes op de i zetten. Aan het eind dansten de letters soms voor mijn ogen. John, in het bijzonder dank aan jou. Jij bent een rode draad door mijn persoonlijke en zakelijke ontwikkeling de laatste vijftien jaar. Jouw bijna onbegrensde vertrouwen in mij, ondersteund door je praktische support, helpen mij groeien en vertrouwen in mezelf.

Absoluut bijzondere dank gaat uit naar onderzoekers en wetenschappers Ellen van Bueren, Marjolein Pijpers-van Esch, en Claudia Basta en beleidsmedewerker Gezonde leefomgeving van het VWS Nicole Schell. Jullie enthousiasme over het belang van dit onderzoek, jullie inhoudelijke feedback en ondersteuning én bereikbaarheid tijdens het hele onderzoek hebben de basis gelegd voor mijn vertrouwen om in te stappen in dit 'pittige en complexe' onderzoek en voorzagen mij van energie als ik dat nodig had.

Heidi Aalbrecht dank voor het snelle schakelen en je tekstredactie. Ron Schneider dank voor jouw visie op de 'marketing & communicatie' van het beroepsproduct.

Aan Rien van Stigt en Debby Goedknecht van de Hogeschool Utrecht dank voor jullie vertrouwen en begeleiding tijdens deze masteropleiding. Aan Rien de bijzondere dank dat je mij net zo kritisch begeleidde als ik je vroeg. Je begeleiding was eerlijk, prettig, kritisch en inhoudelijk. Ik heb van je geleerd.

En tot slot mijn dank, de belangrijkste dank van allen, aan mijn gezin. Zij maakten mogelijk dat ik deze studie en intensieve thesisperiode kon doen naast mijn eigen bedrijf, mijn dienstverband bij mijn werkgever en in de uitdagende Coronaperiode met lockdown en soms thuisonderwijs. Mijn dochter India dank voor jouw inzet voor alle transcripties. Maar verreweg de allergrootste dank gaat uit naar mijn man Dennis Schultz die mij onvoorwaardelijk steunde en het mede mogelijk maakte dat ik deze 'berg kon verzetten'.

Bron: Unsplash

Samenvatting

'First we shape cities, then they shape us'

(Jan Gehl, 2010, p9)

Samenvatting

De stad staat onder druk door de voorliggende bouwopgave, steden worden verder verdicht. Mentale gezondheid en welzijn van de Nederlandse bevolking staan ook echter ook onder druk. Cijfers over toenemende stress, eenzaamheid, burn-out en depressies zijn alarmerend. Het verenigen van deze 'vaten onder druk' is complex. De voorgenomen één miljoen te bouwen woningen verdient naast een kwantitatieve ook kwalitatieve doelstellingen.

Fysieke en sociale gezondheid krijgen steeds meer aandacht in gebiedsontwikkeling. Mentale gezondheid als waarde krijgt bij gebiedsontwikkeling onvoldoende aandacht. Om de juiste keuzes te maken, is kennis bij betrokken actoren nodig. Deze kennis ontbreekt vaak en is tegelijkertijd onvoldoende beschikbaar en zeker incompleet. Naast het aanbieden van kennis is bewustwording van belang. Bewust onbekwaam zijn, is een kans om stappen te maken.

De doelstelling van dit onderzoek is driedelig. Ten eerste; in kaart brengen van de determinanten voor mentale gezondheid en welzijn in de stedelijke leefomgeving. Ten tweede; bijdragen aan bewustwording van het belang. Ten derde; het ontwikkelen van een instrument voor actoren in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling waarmee zij met elkaar in gesprek kunnen gaan en ambities kunnen formuleren inzake mentale gezondheid en welzijn in de stad.

Het opgeleverde beroepsproduct is een Kennisdrager in de vorm van een compact boekwerkje met functionerend Ambitie-instrument dat aansluit op de doelstellingen en bovendien voorziet in de behoefte van actoren. Het beroepsproduct wordt onderbouwd door deze thesis.

De onderzoeksvraag die centraal staat, is:

Welke determinanten en relaties zijn nodig voor de ontwikkeling van een functioneel instrument voor visie- en regievoering voor de initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling ten behoeve van een mentaal gezonde leefomgeving waarbij wordt uitgegaan van de invloeden van gebouw, gebied en gebruik?

Het theoretisch kader gaat uit van het holistisch principe dat gezondheid een gebalanceerd samenstel is van fysieke, sociale en mentale gezondheid.

De leefomgeving heeft invloed op haar bewoners en gebruikers en bestaat uit drie domeinen; Gebruik – Gebied – Gebouw. Hierin zit een volgorde. Actoren in de vorm- en regelvrije initiatieffase leggen de basis en formuleren ambities als aanzet tot gebiedsontwikkeling. Agendasetting van de thematiek moet in deze fase plaatsvinden en de betrokken actoren, verenigd in een quadrupel helix spelen hierin een cruciale rol.

Het primair kwalitatieve onderzoek is opgezet in drie fasen. De eerste fase is met name beschrijvend en exploratief. Door methodische en bronnentriangulatie is gezorgd voor betrouwbaarheid en validiteit. Literatuuronderzoek en veldonderzoek middels interviewing en enquêtering hebben geleid tot kwalitatieve data die middels de Grounded Theory zijn geanalyseerd. In de tweede fase heeft verrijking en validatie van de bevindingen plaatsgevonden middels expertsessie- en survey. Fase drie is de ontwerpfasen. Synthese van resultaten uit fase een en twee hebben geleid tot het Ambitie-instrument en met kennisdrager.

Uit het onderzoek is gebleken dat er zestien determinanten voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijk gebied zijn. Iedere determinant is quasi-geoperationaliseerd door een werkdefinitie en een overzicht van aspecten behorend bij de determinant en voorzien van domeinlabels. Niet iedere determinant heeft dezelfde mate van impact. Deze zijn vastgesteld op basis van expertjudgement. Van vijf van de zestien determinanten is de mate van impact voorlopig vastgesteld en wordt nader onderzoek aangeraden.

Actoren onderschrijven unaniem het belang van mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Een instrument voor actoren in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling zou door actoren worden gebruikt voor plan- en visievorming, beleidvorming of gespreksleidraad. De rollen en belangen van separate actor zijn terug te zien in de doelen waarvoor zij het instrument zullen inzetten.

Resultaat uit behoefte onderzoek onder actoren en discussie met experts heeft geleid tot de volgende functionaliteiten; Identificering van determinanten en aspecten, inzicht in de mate van impact van determinanten en de mogelijkheid om per determinant de score of ambitie van een plan in kaart te brengen. Voorts is kennisdeling een gevraagde functionaliteit. Tot slot zijn er acht randvoorwaarden geformuleerd voor het realiseren, praktisch toepasbaar en actualiseerbaar houden van het instrument. Het resultaat en beroepsproduct is een Ambitie-instrument met Kennisdrager dat bestaat uit drie componenten:

1. Kansenkaart: synthese met kerninformatie van determinanten;
2. Instrument: Functionerend instrument met een solarchart en rekentabel;
3. Ontwerp Kennisdrager: Ambitieniveaus, kerninformatie en verdieping per determinant

De onderzoeksvraag is beantwoord middels deze thesis en bevat een overzicht van de zestien determinanten die van invloed zijn op mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Deze zijn quasi-geoperationaliseerd middels werkschrijving en aspecten en quasi-gekwantificeerd op mate van impact middels expertjudgement.

Onder quasi-operationalisering wordt verstaan: Het abstracte begrip, zijnde de naam van de determinant, vertalen naar een werkdefinitie van het begrip en een overzicht van de behorende aspecten. Onder quasi-kwantificering wordt verstaan: Het uitdrukken van hoeveelheid in kwalitatieve schalen en/of ambitieniveaus.

Iedere determinant is voorzien van domeinlabels. De benoemde actoren kunnen visie- en regievoeren middels kennis van determinanten en verdieping daarop door de thematiek te agenderen in de initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling. Samenwerking door actoren binnen de quadrupel helix versterkt kansen en is voorwaardelijk om gezamenlijk ambities te definiëren.

Het resultaat is een beroepsproduct met Ambitie-instrument en Kennisdrager Mentale Gezondheid en Welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Deze kunnen worden ingezet voor gezamenlijke visie- en regievoering.

Beleid is geen determinant, maar kan wel invloed hebben op de opgave. Er kan op verschillende schaalniveau middels beleid en vaststelling van waarden visie- en regievoering plaatsvinden. Het beroepsproduct geeft mogelijk handvatten hiertoe.

Mentale gezondheid vormt samen met fysieke en sociale gezondheid de gezondheid in het algemeen. De onderzoeksresultaten en ontworpen instrument moeten gezien worden in het groter geheel. Mentale gezondheid en welzijn zijn een groot goed maar kunnen niet als leidend gezien worden. Inbedding in het groter geheel is van belang. Zowel voor actoren in gebiedsontwikkeling als voor beleidsmakers. Hierbij dient gezondheid als een van de belangrijke opgaven, naast andere prangende opgaven, meegenomen te worden in gebiedsontwikkeling waarbij een cross-sectorale blik onvoorwaardelijk is. De baten liggen soms op langere termijn en in andere domeinen dan waar de kosten gemaakt worden. Daar ligt een uitdaging.

Er wordt aangeraden het onderzoek over de mate van impact op grote schaal gecontroleerd te herhalen om enerzijds de mate van impact van de vijf nader te onderzoeken determinanten helder te krijgen en anderzijds om de mate van impact middels expertjudgement verder te verankeren. Daarnaast draagt dit bij aan bewustwording en kennis. Dit kan leiden tot bewuster handelen.

Ten aanzien van eventuele doorontwikkeling van dit instrument verdient het de aanbeveling om twee routes te verkennen. Het doorontwikkelen van het huidige instrument is de eerste optie. De tweede optie is om de gevonden data te integreren in een al veel gebruikt bestaand model dat zich focust op fysieke en sociale gezondheid. Op deze manier ontstaat een integraal instrument dat van toegevoegde waarde is.

Tot slot is er de aanbeveling om te onderzoeken of het waardevol is om de ratio tussen Open Space en Zichtbare gevels uit te werken. Deze ratio kan mogelijk inzicht geven in de mate van impact van 'Vorm & ontwerp' en Kleur & Materialisatie' van bebouwing op de zintuiglijke waarneming en beleving van het gebied.

Inhoud

Voorwoord	2
Woorden van dank	3
Samenvatting	5
Afkortingen	9
Begrippenlijst	10
1 - Inleiding	12
1.1 Aanleiding	12
1.2 Probleemstelling	13
1.3 Doel van het onderzoek	14
1.4 Centrale onderzoeksvraag	15
1.5 Leeswijzer	15
2 - Theoretisch kader	17
2.1 Mentale gezondheid en welzijn is ook duurzaamheid	18
2.2 Leefomgeving en verstedelijking	19
2.3 Driedeling van domeinen Gebouw-Gebied-Gebruik	19
2.4 Wat zijn determinanten en aspecten	20
2.5 Initiatieffase van gebiedsontwikkeling	21
2.6 De rol van actoren	21
3 - Onderzoeksmethodiek	24
3.1 Onderzoeks- en dataverzamelmethode in 3 fases	24
3.2 Data-analysemethodiek	24
3.3 Onderzoeksverloop Fieldresearch	26
3.3.1 Enquêtering	26
3.3.2 Interviews	26
3.3.3 Expertsessie	26
3.4 Methodiek quasi-operationalisering van determinanten	27
3.5 Ontwerpmethodiek	28
4 - Actoren in initiatieffase gebiedsontwikkeling	31
4.1 Betrokken actoren	31
4.2 Relatie actoren en determinanten	32
4.3 Conclusie en samenvatting	33
5 – Determinanten en mate van impact	35
5.1 Validiteit en betrouwbaarheid onderzoeksresultaten	35
5.2 Relatie determinanten, domeinen, actoren en mentale gezondheid	36
5.3 Determinanten voor mentale gezondheid en welzijn	37
5.3.1 Natuurlijke groene en blauwe ruimte	40
5.3.2 Hinder	42
5.3.3 Invloed op Leefomgevingskwaliteit	44
5.3.4 Veiligheid	45
5.3.5 Sociale interactie & ontmoeting	47
5.3.6 Mobiliteit en bereikbaarheid	49
5.3.7 Urbanisatie	50
5.3.8 Toegankelijkheid Voorzieningen	51
5.3.9 Microklimaat	53
5.3.10 Ruimte voor bewegen	54
5.3.11 Ruimte voor ontspanning	56
5.3.12 Technische kwaliteit	57
5.3.13 Fysiekruimtelijke kwaliteit	59
5.3.14 Collectiviteit	62

5.4 De impact van 'gebouw' op 'gebied' en 'gebruik'	64
5.5 Totstandkoming gebouwgebonden determinanten	64
5.5.1 Vorm & ontwerp van bebouwing	66
5.5.2 Kleur & Materialisatie van bebouwing	69
5.6 Geen determinant, wel invloed	72
5.7 Conclusie en samenvatting	72
6 – Functionaliteiten en randvoorwaarden instrument	75
6.1 Gewenste determinanten	75
6.2 Gewenste functionaliteiten	76
6.2.1 Functionaliteit identificering determinanten	77
6.2.2 Functionaliteit mate van impact	77
6.2.3 Functionaliteit score per determinant	77
6.2.4 Aanvullende functionaliteiten en randvoorwaarden	77
6.2.5 Samenvatting gewenste functionaliteiten	78
6.3 Randvoorwaarden	78
6.4 Conclusie gewenste determinanten en functionaliteiten	78
7 – Conceptueel instrument	81
7.1 Ontwerp van instrument	81
7.2 Functioneren van instrument	83
7.2.1 Mate van impact per determinant	83
7.2.2 Score per ambitieniveau	83
7.2.3 Weergeven van domeinen	85
7.2.4 Hapklare brokken kennis	85
7.3 Template voor conceptueel instrument	87
7.4 Conclusie	87

8 – Vertaling naar functioneel instrument	91
8.1 Toepassing template Kleur & Materialisatie	91
8.2 Beroepsproduct	91
8.3 Conclusie	91
9 – Conclusie	95
10 - Discussie	98
11 - Aanbevelingen	100
11.1 Herhaling	100
11.2 Uitbouwen of integreren van instrument	100
11.3 Ratio ontwikkelen	100
12 - Nawoord	102
Literatuurlijst	103
Afbeeldingenlijst	107

Bijlagen

Bijlage 1	Verantwoording literatuur t.b.v. onderzoek naar voorlopige determinanten
Bijlage 2	Labeling en axiale codering literatuuronderzoek 'voorlopige determinanten'
Bijlage 3	Woordelijke transcripties interviews Inclusief axiale codering
Bijlage 4	Enquêteresultaten impactenquête Belevingsenquête Inclusief axiale codering
Bijlage 5	Resultaten Expertsessie en -survey
Bijlage 6	Onderbouwing keuze geïnterviewde experts
Bijlage 7	Vooraf toegestuurde vragenlijst interviews
Bijlage 8	Onderbouwing keuze experts t.b.v. expertsessie en -survey
Bijlage 9	Onderbouwing opbouw template

Afkortingen

Onderstaand overzicht geeft de afkortingen weer in deze thesis.

Afkorting	Afkorting uitgeschreven
BNSP	Beroepsvereniging van Nederlandse Stedebouwkundigen en Planologen
DAEB	Dienst van Algemeen Economisch Belang
FSI	Floor Space Index
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GSI	Ground Space Index
OSR	Open Space Ratio
RUDIFUN	Ruimtelijke Dichtheden en Functiemenging
SCP	Sociaal Cultureel Plan Bureau
SES	Sociaal Economische Status
VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Begrippenlijst

Onderstaand zijn de belangrijkste begrippen en definities opgenomen.

Begrip	Definitie
Aspect	<i>‘Een zijde, een kant of facet (Van Sterkenburg, 2002) dat een onderdeel uitmaakt van de determinant’</i>
Determinant	<i>“Een bepalende factor in een ontwikkeling of een toestand” (Van Sterkenburg, 2002).</i>
Ex-ante onderzoek	<i>‘Ex-ante onderzoek geeft inzicht in de te verwachten doeltreffendheid en doelmatigheid van voorgenomen beleid’ (Hanemaayer, 2012).</i>
Gezonde leefomgeving	<i>Concreet schrijven zij dat een gezonde leefomgeving een leefomgeving is die als prettig wordt ervaren (dus belevingswaarde), die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op de gezondheid zo laag mogelijk is en heeft betrekking op de ruimtelijke en sociale omgeving (RIVM, 2021). Leefomgevingskwaliteit is volgens Van Stigt een optelsom van milieukwaliteit en ruimtelijke kwaliteit (Van Stigt, 2020).</i>
Grounded Theory	<i>Gefundeerde theoriebenadering voor kwalitatief onderzoek, ontwikkeld en beschreven door Glaser & Kraus, gericht op objectieve data-analyse van kwalitatief onderzoek (Baarda, 2019).</i>
Holistisch	<i>Holisme (Grieks: holon: het geheel) is het idee dat de eigenschappen van een systeem (fysiek, biologisch, technisch, chemisch, economisch, enz.) niet kunnen worden verklaard door de som van alleen zijn componenten te nemen (Wikipedia, 2021)</i>
Kwalitatief onderzoek	<i>‘Onderzoek waarbij problemen in en van situaties, gebeurtenissen en personen beschreven en geïnterpreteerd worden met behulp van gegevens van kwalitatieve aard, zoals beleving, ervaring en betekenisverleningen, die verzameld zijn via open interviews en/of participatieve observaties en/of gebruik van bestaande documenten’ (Baarda, pagina 24, 2020).</i>
Ladder Duurzame Verstedelijking	<i>Een ontwikkelingsinstrument voor efficiënt ruimtegebruik waarbij stedelijke verdichting het vertrekpunt is. Het bevoegd gezag moet voldoen aan een motiveringsvereiste als nieuwe stedelijke ontwikkelingen planologisch mogelijk worden gemaakt (Infomil, 2021b).</i>
Mentale gezondheid en welzijn	<i>“Een staat van welbevinden waarin iemand zijn eigen potentieel kan behalen, kan omgaan met de dagelijkse stressoren van het leven, productief en vruchtbaar kan werken en in staat is om een bijdrage te leveren aan zijn of haar sociale gemeenschap” (WHO, 2021)</i>
Nudging	<i>‘Een nudge is ieder aspect van de keuzearchitectuur dat het gedrag van mensen op een voorspelbare manier beïnvloedt zonder daarbij keuzes te beperken of op een significante manier de economische prikkels te veranderen’ (Loketgezondleven, 2021)</i>
Quasi-operationalisering	<i>Onder quasi-operationalisering wordt verstaan, het op hoofdlijnen operationaliseren door een werkbare definitie te geven en de determinant te specificeren middels een overzicht van bijbehorende en/of ondergeschikte aspecten. (Eigen definitie).</i>
Quasi-kwantificering	<i>Onder quasi-kwantificering wordt verstaan: Het uitdrukken van hoeveelheid in kwalitatieve schalen en/of ambitieniveaus. (Eigen definitie).</i>
Quadrupel Helix	<i>Een viervoudig helix kader waarbij iedere helix voor een groep actoren staat. De helixen staan voor; Kennisinstellingen, industrie, overheid, en openbare omgeving. De frameworktheorie voor innovatiehelix is ontwikkeld door Etkowitz en Leydesdorff en wordt gebruikt in kennis- en innovatie theorieën en -economieën (Xcv.Wiki, 2021)</i>
Stedelijk gebied	<i>Een bestaand stedenbouwkundig samenstel van bebouwing ten behoeve van wonen, dienstverlening, bedrijvigheid, detailhandel of horeca, alsmede daarbij behorende openbare of sociaal culturele voorzieningen, stedelijk groen en infrastructuur” (Infomil, 2021).</i>
Urban Commons	<i>Een sociaal systeem met een toegewijde community dat het bezit en beheer van de stad of buurt op basis van inclusiviteit en democratische regels verzorgt (Commonsnetwork, 2021).</i>
Vormkracht	<i>De kracht van de impact van de vorm van architectuur op de beleving en waarneming van de mens volgens Max van Huut. (Van Huut, IJkelstam & Sterke, 2019)</i>

Inleiding

Vondelpark Amsterdam. Bron: Expedia (2021)

'Het ontwerpen van een gezonde leefomgeving is een complexe opgave, waarbij vele aspecten – fysiek-ruimtelijke, sociaal-maatschappelijke, economische, mentale en lichamelijke, etc. - een rol spelen. Per locatie kunnen deze aspecten verschillen en uiteraard ook anders gewaardeerd en gewogen worden. Het is daarom van vitaal belang bij ieder project in goed overleg met alle stakeholders tot maatwerk te komen.'

Dr. Ir. Marjolein Pijpers-van Esch – Assistant Professor
TU Delft | Co-founder & owner Designlab 2902

1 - Inleiding

Voor u ligt het mijn Thesis voor de Master Urban Area Development aan de Hogeschool Utrecht. Ik neem u in dit hoofdstuk mee in mijn aanleiding en probleemstelling waarna, ik het doel met het bijbehorend eindproduct beschrijf. Vervolgens geef ik u mijn onderzoeksvraag.

1.1 Aanleiding

Nederland is zeer dichtbevolkt met circa 450 inwoners per vierkante kilometer (United Nations, 2013). Tegelijkertijd staat Nederland aan de vooravond van de bouw van grosso modo één miljoen woningen. Er zit druk op de ketel, want het woningtekort is opgelopen tot ruim 330.000 woningen (Rijksoverheid, 2021). Er zit óók druk op onze samenleving, want eenzaamheid, depressies, burn-outproblemen en stress zijn inmiddels onderdeel van onze samenleving.

Pre-coronacijfers tonen dat in 2018 1,3 miljoen werkende Nederlanders burn-outklachten hebben (Wiezer, 2021). Ook onder studenten loopt de druk hoog op. Cijfers variëren per onderzoek en schommelen tussen één op de drie tot één op de vier studenten (ScienceGuide, 2020; Windesheim, 2019). Naast het persoonlijk leed zijn er kosten gemoeid met dit probleem: de kosten in het sociale domein, gerelateerd aan stress en burn-outklachten, liggen rond de 2,8 miljard euro per jaar (Wiezer, 2021).

Eenzaamheid is een zorgwekkende ontwikkeling. 42 procent van de Nederlanders voelt zich eenzaam of sterk eenzaam (CBS, 2017). Onder alleenstaanden en verweduwden is dit respectievelijk 39 en 49 procent (CBS, 2017). Ondertussen neemt het aantal eenpersoonshuishoudens gestaag toe en zijn er naar verwachting 3,5 miljoen alleenwonenden in 2030 (CBS, 2018; Groenemeijer, Gopal, Omtzigt & Van Leeuwen, 2020).

Gezondheid, en daarmee mentale gezondheid, wordt beïnvloed door de fysieke leefomgeving (Barton, Grant & Guise, 2003; Bos, Horjus, Visser & De Wilde de Ligny, 2020; Maas et al. 2009).

Een (mentaal) gezonde leefomgeving kan bovendien een kwalitatieve bijdrage leveren aan het ruimtelijke, sociale en economische domein. De impact van gezondheid gaat verder dan de impact op de kwaliteit van leven en de levensduur van het individu. Maas et al. (2009) bewees dat de prevalentie lager is in omgevingen met veel groen. De impact van een groene omgeving op mensen met een lage sociaaleconomische status is overigens relatief groot. (Maas et al., 2009).

Angststoornissen komen 31 procent minder voor in een groene, gezonde leefomgeving. Uit onderzoek voor de gemeente Deventer blijkt dat investeringen in extra groen significante besparingen opleveren, de sociale cohesie vergroot en de fysieke en mentale gezondheid van bewoners verbetert. Een belangrijke conclusie is dat de baten niet alleen aan de gemeente toevallen, maar ook aan zorgverzekeraars en werkgevers (Bos et al., 2020). In het licht van de eerder genoemde enorme kosten op het gebied van mentale zorg is dit een relevant gegeven.

Het biopsychosociale model van Engel (1977) toont de wisselwerking tussen fysieke, sociale en mentale gezondheid. Het Dynamisch Stress Kwetsbaarheidsmodel van Ormel, Neeleman en Wiersma (2001) toont dat verstedelijking een determinant is van sociale kwetsbaarheid en samen met de psychobiologische kwetsbaarheid, onder invloed van omgevingsfactoren, handelingsruimte en toeval, kan leiden tot psychische ongezondheid.

Verstedelijking heeft onomstotelijk invloed op mentale gezondheid en welzijn (Ormel et al., 2001; Bercht, 2019; Chu et al., 2004). Van de één miljoen woningen die we willen bouwen, kan naar schatting een derde binnenstedelijk gerealiseerd worden (Verdaas, persoonlijke communicatie, januari 2021). Dat betekent verdere verdichting waardoor de druk toeneemt.

Vastgoed- en wijkontwikkelingen zijn kapitaalintensieve en langetermijninvesteringen. Wat nu ontwikkeld wordt, heeft meerdere generaties impact. De (directe) leefomgeving kan substantieel bijdragen, en afbraak doen, aan fysieke, sociale en mentale gezondheid. Het maken van

juiste, integrale keuzes bij gebiedsontwikkeling heeft impact op de kwaliteit van leven en leefomgeving.

De initiatieffase van gebiedsontwikkeling is vorm- en regelvrij (De Zeeuw, 2020). Hoe kan, juist in de initiatieffase, gezorgd worden dat mentale gezondheid en welzijn geen toevallige bijeffecten zijn van keuzes die gericht zijn op alleen fysieke en sociale gezondheid?

1.2 Probleemstelling

Aandacht voor de mentale gezondheid is daarmee evident. Naast curatief handelen, is preventie wenselijk. Hoe kunnen betrokken actoren bij gebiedsontwikkelingen hier een spreekwoordelijk bouwsteentje aan bijdragen?

Om onze stedelijke gebieden mentaal gezonder te maken, is kennis en inzicht nodig over de determinanten voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Kennis en inzicht ontbreken vaak. Het bewustzijn van deze kennislacune is vaak aanwezig bij actoren, maar de bereidheid om deze lacune zelf weg te nemen door actieve kennisvergaring, is er vaak niet (Pijpers-Van Esch, 2015). Daarnaast blijkt dat praktische uitvoering lastig omdat de juiste kennis niet voor handen is (Sluijsmans, persoonlijke communicatie, 16 februari 2021).

Uit vooronderzoek blijkt dat er diverse instrumenten, en informatie, beschikbaar zijn, maar dat deze veelal versnipperd zijn, voor een specifieke doelgroep of regio zijn bedoeld en waarbij bovendien de relatie tussen gebouw, gebied en gebruik onderbelicht is. Verder ligt in de diverse instrumenten en informatie de focus voornamelijk op fysieke en sociale gezondheid. Mentale gezondheid blijkt onderbelicht te zijn.

Een leefomgeving (skwaliteit) bestaat uit het fysiekruimtelijke gebied, inrichting daarvan middels gebouwde omgeving, infrastructuur, voorzieningen en openbaar gebied en gebruik en beleving daarvan door gebruikers. Barton en Grant (2006) hebben een conceptueel model ontwikkeld dat de gelaagdheid van mens, naar buurt naar macro-omgeving en uiteindelijk naar globale

omgeving weergeeft. De driedeling 'gebouw', 'gebied', 'gebruik' is daar een afgeleide van en vormt een onderdeel van het theoretisch kader.

In dit onderzoek is onderscheid gemaakt in de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' en worden actoren geplaatst in de 'quadrupel helix'. Dit wordt nader toegelicht in het theoretisch kader. Met dit onderscheid en deze indeling wordt helderheid gegeven over de rol van actoren. Deze worden vervolgens gekoppeld aan de determinanten.

De Zeeuw (2020) stelt dat markt, ruimtelijke economie en overheid, vaak belichaamd als gemeente, samen kaderstellend zijn voor gebiedsontwikkeling. Dit is echter te breed gedefinieerd. Om de vraag 'wie hebben we daarvoor nodig' te beantwoorden, zijn de betrokken actoren in kaart gebracht. Deze analyse is gebruikt als vertrekpunt om de vraag te beantwoorden 'wie welk steentje kan bijdragen'.

Middels dit onderzoek zijn de determinanten (bepalende factoren) en bijbehorende aspecten (subdimensies van determinanten) in kaart gebracht met de intentie deze kennislacune significant te verkleinen.

Wanneer maken we welke keuzes? Agendasetting begint in de initiatieffase. Als mentale gezondheid en welzijn een reële kans wil maken op agendering, moet dit in de initiatieffase, aldus Ellen van Bueren tijdens een interview. De initiatieffase van gebiedsontwikkeling is (behoudens gereguleerde door Rijksoverheid geplande grote infrastructurele projecten) vorm- en regelvrij domein. De eerste van negen activiteiten in de initiatieffase is volgens De Zeeuw (2020) het *definiëren van visie en urgentie*. Concreet: Waarom moet Wat veranderen?

Resultaten kunnen worden bereikt door kennis en inzicht bij actoren te vergroten en door bewustwording van belang. Agendasetting is van cruciaal belang, aldus Van Bueren in het interview.

Dit onderzoek richt zich op de meest gewenste situatie: Gebiedsontwikkeling waarbij al in de initiatieffase gestuurd wordt op mentale gezondheid en welzijn. Door impact op de fysieke leefomgeving in te zetten door het maken van de

juiste en gefundeerde keuzes door de juiste actoren, met de juiste kennis, en door integraal, vanuit de drie domeinen gebouw, gebied en gebruik, deze opgave vroegtijdig aan te vliegen.

In de meest wenselijke situatie worden kennis, informatie, rollen en belang bij elkaar gebracht en worden deze op de verschillende thema's in één instrument ingebracht. Daarbij is het van belang dat dit instrument laagdrempelig, toepasbaar en begrijpelijk is voor de verschillende actoren in de initiatieffase van visie- en gebiedsontwikkeling. Het is hierbij wenselijk dat het instrument zowel voor beelddenkers als meer technocratische denkers aanspreekt zodat in de verschillende behoeftes en belangen van de diverse actoren wordt voorzien. De genoemde uitgangspunten zijn gevisualiseerd in figuur 1.

1.3 Doel van het onderzoek

Het doel is driedig:

1. Kennis en inzicht bundelen inzake de van invloed zijnde determinanten voor mentaal gezonde stedelijke gebiedsontwikkeling;
2. Een conceptueel model van een instrument ontwerpen met op onderdelen een uitwerking naar een functioneel model.
3. Aandacht en bewustwording van het belang van mentale gezondheid en welzijn in gebiedsontwikkeling

Dit instrument is functioneel bedoeld om de impact van determinanten en aspecten van mentale gezondheid en welzijn binnen de thema's gebouw, gebied en gebruik met elkaar te verbinden en te visualiseren, waarbij het uitgangspunt is om een positieve impact te hebben op een mentaal gezond stedelijk gebied.

Het instrument is bedoeld om in te zetten in gesprekken tussen actoren in de initiatieffase van een gebiedsontwikkeling. Idealiter legt het ontwerp van dit instrument de basis voor een instrument dat wordt doorontwikkeld.

Het op te leveren beroepsproduct is een Kennisdrager en Ambitie-instrument, uitgewerkt in een compact boekje. Het Ambitie-instrument en Kennisdrager

moeten voorzien in informatie over de van invloed zijnde determinanten, bijbehorende aspecten en mate van impact. Dit kan door betrokken actoren ingezet kan worden bij de totstandkoming van een mentaal gezonde gebiedsontwikkeling.

Dit beroepsproduct wordt opgeleverd als een apart product voor actoren met als uitgangspunt dat het voorziet in kennis, bewustwording stimuleert en een basis biedt voor het aangaan van het gesprek.

*Figuur 1 - Uitgangspunten Instrument.
Eigen ontwerp.*

1.4 Centrale onderzoeksvraag

De centrale onderzoeksvraag die voortvloeit uit deze aanleiding, probleemstelling en doel is weergegeven in figuur 2.

CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG

Welke determinanten en relaties zijn nodig voor de ontwikkeling van een functioneel instrument voor visie- en regievoering voor de initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling ten behoeve van een mentaal gezonde leefomgeving waarbij wordt uitgegaan van de invloeden van gebouw, gebied en gebruik?

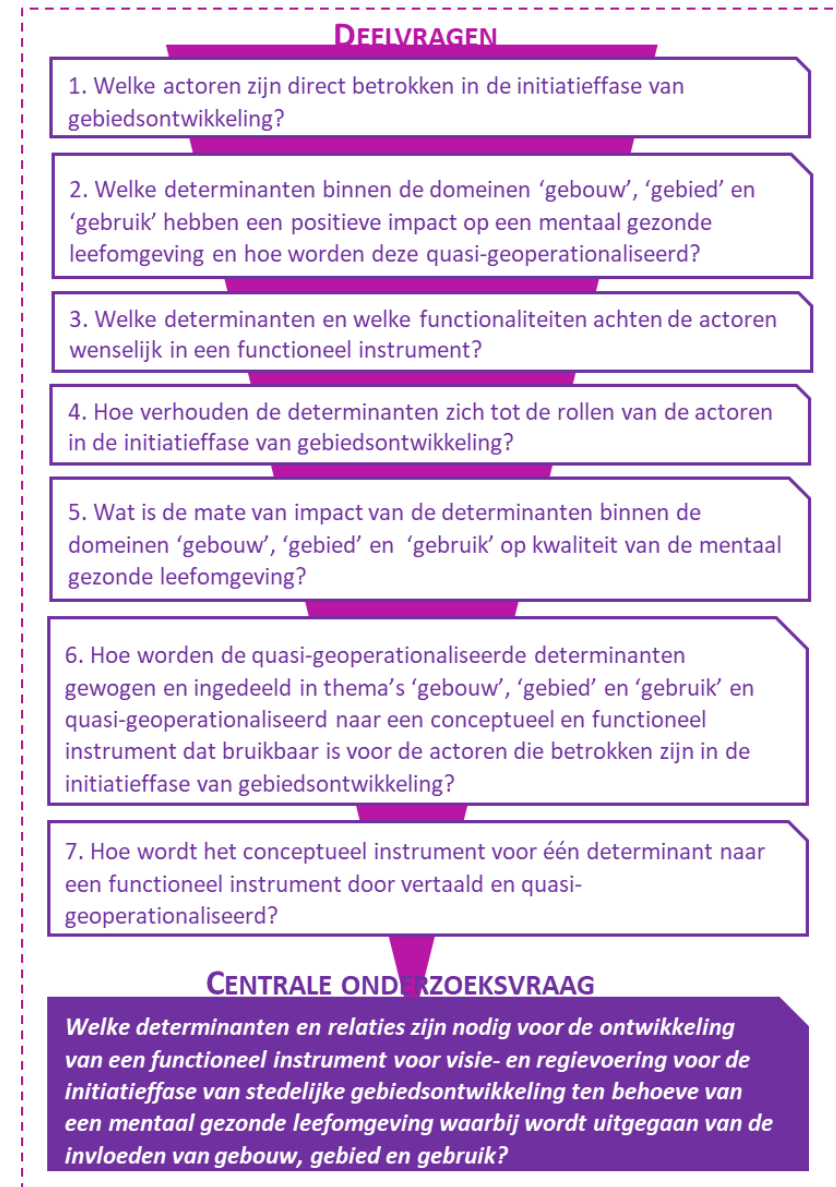
Figuur 2 Centrale onderzoeksvraag

Om deze onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, zijn deelvragen opgesteld welke zijn opgenomen in figuur 3.

1.5 Leeswijzer

Het theoretisch kader is in hoofdstuk 2 beschreven terwijl hoofdstuk 3 ingaat op de onderzoeksmethodiek en beheersmaatregelen. Hoofdstuk 4 bespreekt de betrokken actoren in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling. In hoofdstuk 5 wordt per determinant ingegaan op de onderzoeksresultaten uit literatuur en deskresearch. Dit leidt tot quasi-geoperationaliseerde en quasi-gekwantificeerde determinanten. In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op de onderzoeksresultaten naar de gewenste functionaliteiten van het instrument. Hoofdstuk 7 geeft antwoord op de vraag hoe een conceptueel instrument er uit moet zien terwijl in hoofdstuk 8 een eerste vertaalslag naar een functioneel instrument wordt gemaakt.

In hoofdstuk 9 wordt middels de conclusie antwoord gegeven op de onderzoeksvraag, terwijl hoofdstuk 10 inzoomt op de discussie inzake onderzoeksmethodiek. Hoofdstuk 11 geeft zijn aanbevelingen voor nader onderzoek en voor de praktijk van gebiedsontwikkeling. Er wordt afgesloten met een nawoord waar ik mij tot u richt.

Figuur 3 Deelvragen en centrale onderzoeksvraag. Eigen ontwerp.

Theoretisch kader

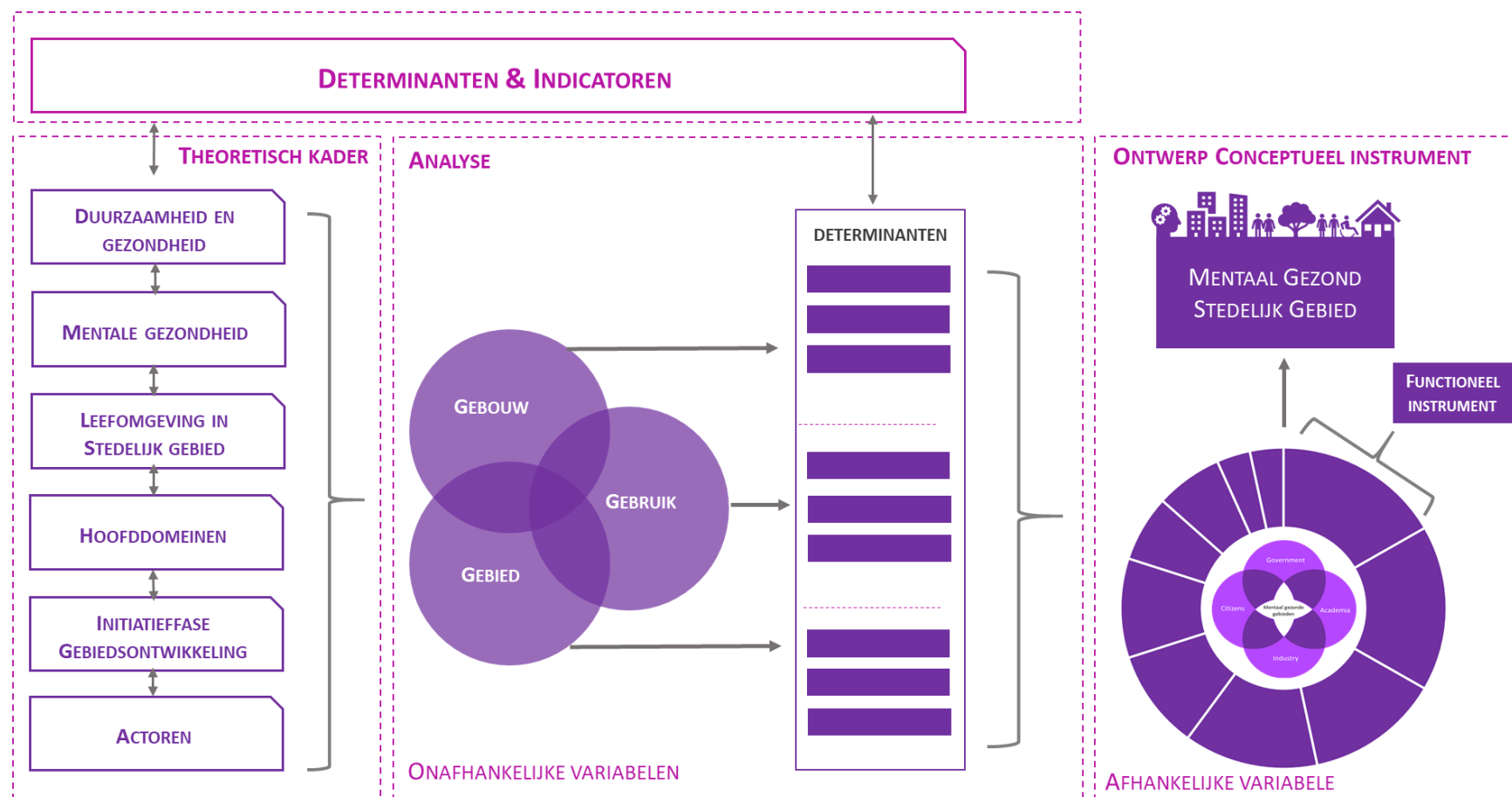
‘Een gezonde, aantrekkelijke, groene leefomgeving waar rekening gehouden wordt met de sociale component heeft positieve invloed op de mentale gezondheid. Daarom is het essentieel hier rekening mee te houden in het ontwikkelingsproces van steden.’

Nicole Schell – Verantwoordelijk voor beleid op gezonde leefomgeving – Ministerie van VWS

2 - Theoretisch kader

Na de aanleiding en probleemstelling in de inleiding, wordt in dit hoofdstuk het theoretisch kader beschreven op basis van het conceptueel onderzoeksmodel uit figuur 4.

In dit theoretisch kader wordt ingegaan op de initiatieffase in gebiedsontwikkeling en de actoren, het belang en de definiëring van mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling en van het begrip leefomgeving. Daarnaast wordt ingezoomd op de drie hoofddomeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik'. Daarnaast wordt beschreven wat onder determinanten en aspecten wordt verstaan.

Figuur 4 Conceptueel model voor onderzoek. Eigen ontwerp.

2.1 Mentale gezondheid en welzijn is ook duurzaamheid

Na de Tweede Wereldoorlog was Nederland in wederopbouw en bezig met de basisbehoeften. Vervolgens kwam aandacht voor behoefte aan zelfontplooiing, gelaagd weergegeven door Maslow.

Decennia later kwam een nieuwe laag, duurzaamheid, in beeld. In 1997 werd *Our Common Future* gepubliceerd, waarin werd opgeroepen tot duurzaam handelen en denken.

Brundtland definieerde duurzaamheid als: *“Een ontwikkeling die tegemoet komt aan de noden van het heden, zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoefte te voorzien”*. De belangrijkste uitgangspunten van *Our Common Future* zijn: Het veiligstellen van lange termijn ecologische duurzaamheid, van intergenerationele en intragenerationele gelijkheid (Holden, Bannister & Linnerud, 2014;).

In 2013 schreef Griggs de Sustainable Development Goals (SDG's) for People and Planet; een mondiaal kompas voor duurzame ontwikkeling en haakt aan op uitdagingen inzake armoede, gezondheid en klimaatcrisis. (SDG Nederland, 2021).

Binnen de definitie van Brundtland, de uitgangspunten van *Our Common Future* en van de SDG's ligt de noodzaak om bij het maken van keuzes 'nu' ook te voorzien in de behoefte van toekomstige generaties waarbij gezondheid en een gezonde leefomgeving worden erkend.

Aandacht voor mentale gezondheid en welzijn sluit aan op de bovenste twee lagen van de piramide van Maslow.

Het RIVM definieert gezondheid (in het algemeen) als *‘een toestand van compleet fysiek, mentaal en sociaal welbevinden en niet alleen de afwezigheid van ziekte of gebreken (RIVM, 2019, p2).*

Huber, Van Vliet en Boers (2016) schreven de publicatie *Heroverweeg uw opvatting van het begrip gezondheid*. Hierin wordt beschreven dat er een

nieuwe dynamische opvatting over gezondheid is waarin ‘functioneren’, ‘zelfregie’ en ‘veerkracht’ centraal staan.

Reeds in 2011 formuleerde de WHO mentale gezondheid als:

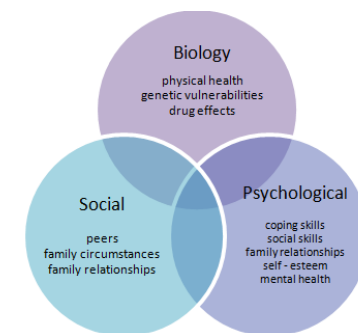
“een staat van welbevinden waarin iemand zijn eigen potentieel kan behalen, kan omgaan met de dagelijkse stressoren van het leven, productief en vruchtbaar kan werken en in staat is om een bijdrage te leveren aan zijn of haar sociale gemeenschap” (WHO, 2021).

Deze definitie is breder dan die in de klinische wereld van geestelijke gezondheid wordt gehanteerd en tegelijkertijd minder operationeel (Keyes & Grzywacz, 2005). Hij is breder en meer gericht op welzijn en meer ingebed in de sociale context. Voor dit onderzoek wordt de bovenstaande definitie van mentale gezondheid van WHO aangehouden omwille van de breedte van mentaal welzijn.

Het is een geaccepteerd gedachtegoed dat gezondheid en ziekte het gevolg zijn van een wisselwerking tussen biologische (fysieke), psychologische (mentale) en sociale factoren (Wade & Halligan, 2017).

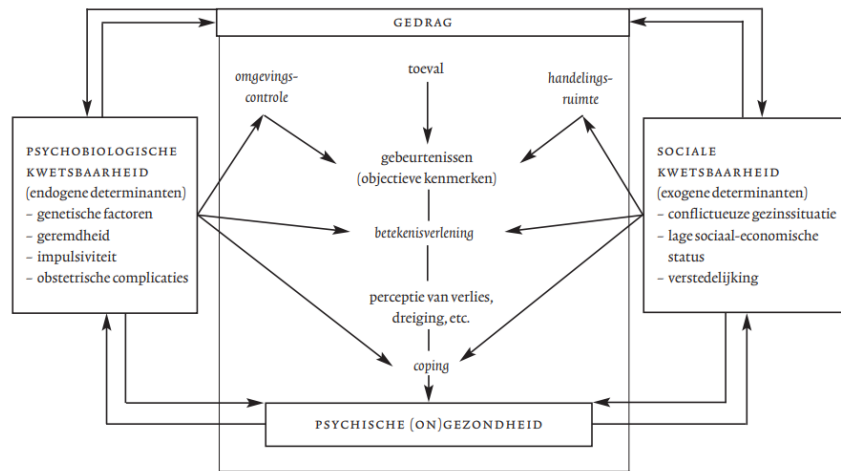
Het biopsychosociaal model in figuur 5 sluit aan bij de definitie van gezondheid van de WHO en het gedachtegoed van Wade en Halligan en van Huber et al. Dit biopsychosociale model is ontwikkeld door George Engel en kwam voort uit het ongenoegen over het biomedische model dat het mentale aspect buiten beschouwing laat.

Het DSK model in figuur 6 toont de wisselwerking tussen mens, omgeving en ervaringen en gedrag. Het toont een causaal verband tussen psychobiologische kwetsbaarheid met endogene (aangeboren) determinanten en exogene determinanten

Figuur 5 Biopsychosociaal model van G. Engel. Overgenomen van Wikipedia

inzake sociale kwetsbaarheid. Zo is verstedelijking één van de exogene determinanten voor sociale kwetsbaarheid als beïnvloeder van de mentale gezondheid. Het DSK model van Ormel et al. (2001) is een belangrijk model waarin in veel literatuur(studies) en door het RIVM op teruggerepen wordt.

Figuur 6 Het DSK model van Ormel. Overgenomen uit: Ormel et al., 2001

De eerder genoemde definitie van mentale gezondheid en welzijn van de WHO alsmede het psychobiosociale model en het DSK model maken onderdeel uit van het theoretisch kader.

Door mentale gezondheid en welzijn onderdeel te maken van de gebiedsontwikkelingsopgaven kunnen we de intergenerationele en intragenerationele gelijkheid streven (Holden et al., 2014; Wikipedia, 2021) en streven we naar gebiedsontwikkelingen *die tegemoet komen aan de noden van het heden, zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoefte te voorzien (Brundtland, 1997).*

2.2 Leefomgeving en verstedelijking

Verstedelijking heeft impact op mentale gezondheid en welzijn in de leefomgeving. (Ormel et al, 2001; Bercht, 2019; Chu et al., 2004)

Het RIVM heeft in 2011 een brede definitie geformuleerd van de gezonde leefomgeving. Concreet schrijven zij dat een gezonde leefomgeving een leefomgeving is die als prettig wordt ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op gezondheid zo laag mogelijk is en heeft betrekking op de ruimtelijke en sociale omgeving (RIVM, 2021). Leefomgevingskwaliteit is volgens Van Stigt (2020) een optelsom van milieukwaliteit en ruimtelijke kwaliteit.

In dit onderzoek wordt deze definitie van het RIVM gehanteerd. Het onderzoek naar mentale gezondheid en welzijn in gebiedsontwikkeling beperkt zich tot de kaders van de occupatielaag en netwerklaag (Ruimtexmilieu, 2021) uit de lagenbenadering. De ondergrondlaag wordt buiten beschouwing gelaten vanwege de beperkte mogelijkheid in impact binnen een gebiedsontwikkeling. Daarnaast vereisen grote veranderingen in de ondergrondlaag doorgaans meer dan een eeuw (Ruimtexmilieu, 2021).

De vraag wat stedelijk gebied is, biedt ruimte voor interpretatie. In dit onderzoek wordt, uit pragmatische overweging, de definitie gehanteerd zoals opgenomen in de Bro (Besluit ruimtelijke ordening) en de Ladder Duurzame Verstedelijking: Deze gehanteerde definitie luidt als volgt:

“Een bestaand stedenbouwkundig samenstel van bebouwing ten behoeve van wonen, dienstverlening, bedrijvigheid, detailhandel of horeca, alsmede daarbij behorende openbare of sociaal culturele voorzieningen, stedelijk groen en infrastructuur” (Infomil, 2021).

2.3 Driedeling van domeinen Gebouw-Gebied-Gebruik

Barton en Grant hebben in 2006 een model ontwikkeld (figuur 7) met een onderverdeling in gelaagdheid van omgeving en omgevingskenmerken die van invloed zijn op gezondheid en welzijn op wijkniveau. Dit model is geïnspireerd op het model van Dahlgren en Whitebread uit 1991 dat de relatie legde tussen gezondheid en de maatschappelijk, ruimtelijke en economische omgeving

(Barton & Grant, 2006). Het model van Barton en Grant is een internationaal breed gedragen en geaccepteerd model. Dat blijkt uit de grote hoeveelheid (inter)nationale onderzoeken dat teruggrijpt, of voortborduurde, op hun bevindingen.

De mens staat centraal in dit model waarmee niet alleen de focus op gezondheid, maar ook de antropogene definitie van duurzame ontwikkeling volgens Brundtland uit 1997 wordt weerspiegeld (Barton & Grant, 2006). Het model geeft een gelaagdheid vanuit de mens waarin genotypische kenmerken in de mens zijn ingebracht en fenotypische impact in de gelaagdheid van

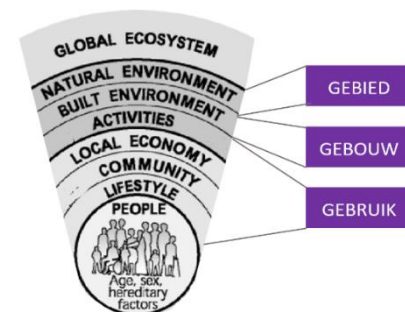
lifestyle tot de natuurlijke omgeving wordt aangebracht. In dit model gaan Barton en Grant uit van de gedachte dat gezondheid gedefinieerd mag worden als 'de staat van fysiek, mentaal en sociaal welbevinden' (Barton et al., 2003).

Deze gelaagdheid is, in iets andere bewoordingen, eerder beschreven in het biopsychosociale model van Engel (1977) en sluit eveneens aan op het DSK model van Ormel (2001).

er een instrument ontwikkeld wordt dat praktisch bruikbaar en laagdrempelig is.

Figuur 8 is een eigen ontwerp, gebaseerd op een uitsnede uit het model van Barton en Grant en laat de gekozen drie domeinen zien.

De domeinindeling uit het eigen ontwerp in 'gebied', 'gebouw' en 'gebruik' dat is gebaseerd op de visie van Barton & Grant dient als uitgangspunt in dit onderzoek.

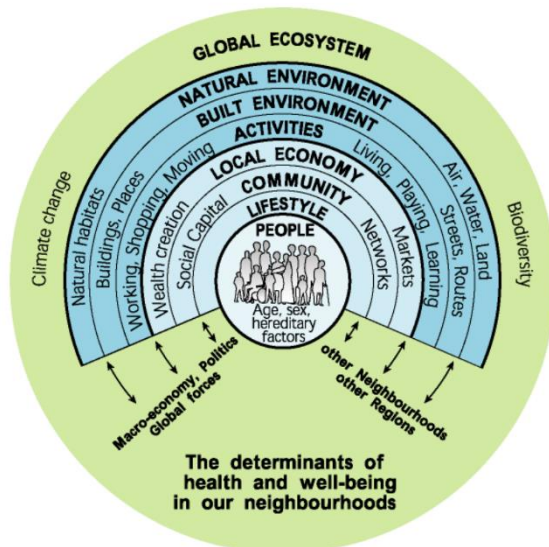

Figuur 8 Eigen ontwerp indeling 3G's o.b.v. model Barton & Grant (2006)

2.4 Wat zijn determinanten en aspecten

Onder een determinant wordt verstaan: "een bepalende factor in een ontwikkeling of een toestand" (Van Sterkenburg, 2002). In het bijzonder wordt in dit onderzoek gefocust op determinanten in relatie tot gebiedsontwikkeling, doch gebiedsontwikkeling is een integrale en multi-disciplinaire opgave wat terug te zien is in de uiteindelijk benoemde determinanten.

Onder een 'aspect' wordt verstaan: 'een zijde, een kant of facet' (Van Sterkenburg, 2002) dat een onderdeel uitmaakt van de determinant'. De keuze voor de term 'aspect' is tijdens de expertsessie gekozen in samenspraak met een aantal wetenschappers, te weten: Claudia Basta (PBL), Sjerp de Vries (WUR) en Marjolein Pijpers-van Esch (TU Delft).

Figuur 7 Health map Barton & Grant.
Overgenomen uit: Barton & Grant, 2006.

In dit onderzoek is een driedeling van drie domeinen gehanteerd die terug te voeren is op het model van Barton en Grant. Enerzijds is hiervoor gekozen omdat dit een breed gedragen model is in gezonde gebiedsontwikkeling en anderzijds geeft de gekozen driedeling kansen om onderscheid te maken in domeinen waar verschillende actoren aan verbonden zijn. Tenslotte zijn de betrokken actoren aan het roer bij gebiedsontwikkeling en is het belangrijk dat

2.5 Initiatieffase van gebiedsontwikkeling

De definitie van gebiedsontwikkeling volgens De Zeeuw (2020) geeft een heldere en bruikbare definitie:

“Gebiedsontwikkeling is de kunst van het verbinden van functies, disciplines, partijen, belangen, en geldstromen met het oog op de ontwikkeling of transformatie van een gebied” (De Zeeuw, 2020).

De definitie en begrenzing van De Zeeuw (2020) over gebiedsontwikkeling wordt in dit onderzoek als kader gebruikt.

Een gebiedsontwikkeling begint met een initiatief, vaak van een overheid of marktpartij, maar komt soms van een woningcorporatie of het betreft een burgerinitiatief. (Handreiking DRO, 2021). De initiatieffase is echter een vormen en regelvrij domein (De Zeeuw, 2020) waarin iedereen zijn idee aan het daglicht mag tonen.

Tegelijkertijd is gebiedsontwikkeling interdisciplinair en heeft dit interdisciplinaire karakter impact op keuzes bij invulling van opgaven die voor liggen. De Zeeuw verwijst naar een publicatie van Erik Spaink (2017) die stelt dat de complexiteit van gebiedsontwikkeling groot (complexiteitstheorie) is door discontinue veranderingen van complexe systemen.

Gezien het belang van een mentaal gezonde leefomgeving, het interdisciplinaire karakter van gebiedsontwikkeling en de lange termijn impact van een nieuw gebied is het wenselijk om, juist in de initiatieffase, richting te geven en een gebiedsontwikkeling reeds in de initiatieffase te toetsen aan, en daarmee te sturen op kwaliteit inzake mentale gezondheid.

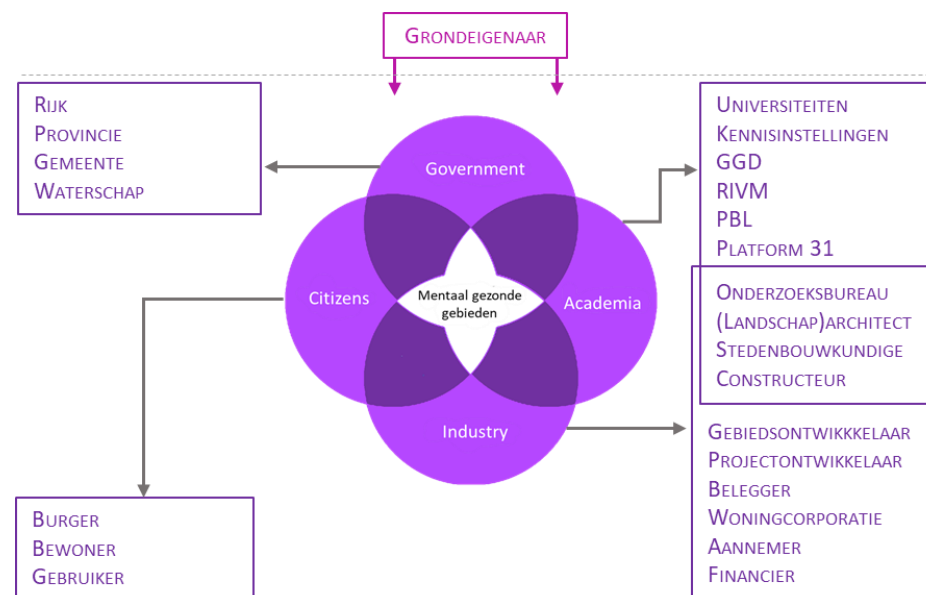
2.6 De rol van actoren

In de totstandkoming van nieuwe gebiedsontwikkelingen zijn verschillende actoren met bijbehorende belangen verenigd in een gebied. Allen kunnen in zekere mate invloed uitoefenen op de mentaal gezonde leefomgeving.

Actoren die van belang zijn in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling zijn; Overheden, marktpartijen als gebiedsontwikkelaars, projectontwikkelaars en woning corporaties en burgers met burgerinitiatieven. Kennisinstanties zijn doorgaans geen marktpartijen maar kunnen middels kennis wel een bijdrage leveren in deze fase. In deze context worden kennisinstellingen in de breedste zin des woords gezien als: ‘alle partijen die kennis en inzicht kunnen brengen’.

Niet iedere actor heeft dezelfde mate van impact noch hetzelfde belang. Daamen (2005) maakt een onderscheid tussen shareholders en stakeholders waarbij de eerstgenoemde een financieel belang hebben. Zij realiseren het project (mede) en dragen in enige mate in het projectresultaat. Stakeholders zijn actoren met andere belangen dan die van financiële aard. Daamen (2005) omschrijft dit als partijen met een persoonlijk of maatschappelijk belang.

Al deze actoren kunnen worden ingedeeld op basis van de Quadrupel Helix. Figuur 9 toont deze partijen in relatie tot de Quadrupel Helix.

Figuur 9 Eigen bewerking van Quadrupel Helix

Het model geeft een bruikbare indeling om actoren te groeperen op type belangen en/of rol in het interdisciplinaire proces. Belangrijk is dat de Quadrupel Helix leidt tot het uitgangspunt dat het 'totaal groter is dan de som van de losse delen' enerzijds, en anderzijds zorgt voor toepasbaarheid van kennis en voor draagvlak. In de initiatieffase is de burger als actor doorgaans niet betrokken. Deze komt vaak een fase later in beeld.

Door sturing op samenwerking tussen actoren, kan gestreefd worden naar een optimum, dat kan leiden tot innovatie, al is innovatie geen doel op zichzelf. Sturing en procesmanagement wordt tenslotte gedaan op basis van behoeftes en belangen (Van Hoof, persoonlijke communicatie, juni 2020). Sturing en procesmanagement begint immers in de initiatieffase.

Juist door betrokken partijen de juiste handvatten en richtlijnen te geven voor de totstandkoming van een mentaal gezonde gebiedsontwikkeling en hier een instrument voor te ontwerpen, kunnen deze actoren vroeg in de initiatieffase het gesprek aangaan over de juiste visie voor het gebied aan de hand van een model. Kennis en competenties uit de verschillende cirkels kunnen elkaar versterken. De kennislacune waar Pijpers-van Esch (2015) en Sluijsmans (persoonlijke communicatie, april 2021) naar verwijzen, kan middels het ontworpen instrument, verzamelde kennis over determinanten en aspecten en door samenwerking binnen de quadrupel helix zo veel mogelijk ondervangen.

Onderzoeksmethodiek

Mobipunt Noord
Holland. Bron:
Advier (2021)

‘Mentaal fit is van belang om goed te kunnen functioneren en goed om te kunnen gaan met stress. Een gezond ontworpen en ingericht leefomgeving kan bijdragen aan een goede mentale gezondheid door bijvoorbeeld groene en stille plekken te bieden waar je kunt ontspannen en tot rust kunt komen.’

Dr. Ir. Hanneke Kruize – Senior onderzoeker gezonde leefomgeving RIVM

3 - Onderzoeksmethodiek

Dit hoofdstuk beschrijft de onderzoeksmethodiek, dataverzamelmethodek en de data-analysemethodiek. Daarnaast wordt ingegaan op het onderzoeksverloop en op de validiteit en betrouwbaarheid.

3.1 Onderzoeks- en dataverzamelmethodek in 3 fases

Het onderzoek is primair beschrijvend en ontwerpnd en bevat elementen met een definiërend en exploratief karakter. Per deelvraag wordt beschreven waar de focus ligt. Het onderzoek is primair kwalitatief van aard maar heeft een aantal kwantitatieve elementen. Figuur 12 toont de deelvragen met bijbehorende onderzoeksmethodiek, dataverzamelmethodek, onderzoeksfunctie en toont hoe validiteit en betrouwbaarheid per deelvraag wordt geborgd.

Betrouwbaarheid en validiteit zijn geborgd door gebruikmaking van methodische triangulatie en bronnentriangulatie. Deskresearch bestond uit theoretisch literatuuronderzoek, empirisch onderzoek en grijze literatuur. Fieldresearch is gedaan door middel van drie enquêtes, vijf interviews en een expertsessie en -survey.

Voor het onderzoek is gewerkt met een driefasenmodel (eigen ontwerp). De eerste fase bestaat uit informatieverzameling en analyse door deskresearch, enquêtering en interviews, zoals weergegeven in figuur 10.

De gevonden data uit fase 1 zijn meegenomen naar fase 2. Bij de review en analyse (fase 2) is middels een expertsessie en -survey gevonden data uit fase 1 voorgelegd aan elf

Figuur 10 Drie fasen model onderzoek: eigen ontwerp.

experts. Discussies en expertjudgement hebben geleid tot verdere triangulatie. De koppeling tussen 'theorie' en 'praktijk' is hier gemaakt. In de ontwerpfase, fase 3, zijn data en inzichten uit fase 1 en 2 bij elkaar gebracht ten behoeve van deelvraag zes en zeven.

3.2 Data-analysemethodek

De gevonden determinanten uit desk- en fieldresearch zijn geanalyseerd via de Grounded Theory. Bijlage 1 beschrijft de verantwoording van keuze van literatuurkeuze uit fase 1. Bijlage 2 bevat een overzicht van labeling en codering van de gevonden data uit literatuuronderzoek. Bijlage 3 bevat de woordelijke transcripties van de interviews, voorzien van fragmentering en steekwoorden. De enquêteresultaten zijn te vinden in bijlage 4 waarbij de axiale codering, waar van toepassing, is opgenomen.

De verkregen data en inzichten uit de expertsessie en -survey zijn samengevat in bijlage 5. Aanvullend op de expertsessie is een survey uitgezet middels SurveyMonkey om missende data nader te analyseren. Deze resultaten zijn verwerkt in de eerder genoemde samenvatting.

Figuur 11 geeft weer welke middelen en kanalen zijn ingezet.

Figuur 11 Tools & Kanalen Fieldresearch. Eigen ontwerp.

	Welke actoren zijn direct betrokken in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?		
Fase 1	Deskresearch: - Theoretische literatuurstudie	Kwalitatief onderzoek	Onderzoeksfunctie Beschrijvend onderzoek Exploratieve elementen
Betrouwbaarheid & Validiteit: Bronnen triangulatie			
Deelvraag 2	Welke determinanten binnen de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' hebben een positieve impact op een mentaal gezonde leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?		
Fase 1	Deskresearch: - Theoretische literatuurstudie - Empirisch onderzoek Field Research, empirisch: - Interviewing - Enquêteering	Mixed Methods onderzoek Primair kwalitatief Kwantitatief karakter	Onderzoeksfunctie Beschrijvend en definiërend onderzoek Exploratieve elementen
Fase 2	Fieldresearch - Expertsessie		
Betrouwbaarheid & Validiteit: Methodische triangulatie & Bronnen triangulatie			
Deelvraag 3	Welke determinanten en welke functionaliteiten vinden de actoren wenselijk in een functioneel instrument?		
Fase 1	Field Research, empirisch: - Interviewing - Enquêteering	Kwalitatief onderzoek	Onderzoeksfunctie Beschrijvend en exploratief onderzoek
Fase 2	Fieldresearch, empirisch: - Expertsessie		
Betrouwbaarheid & Validiteit: Methodische triangulatie & Bronnen triangulatie			
Deelvraag 4	Hoe verhouden de determinanten zich tot de rollen van de actoren in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?		
Fase 1	Deskresearch: - Theoretische literatuurstudie - Empirisch onderzoek	Kwalitatief onderzoek	Onderzoeksfunctie Beschrijvend en definiërend onderzoek
Betrouwbaarheid & Validiteit: Bronnen triangulatie			
Deelvraag 5	Wat is de mate van impact van de determinanten binnen de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' op kwaliteit van de mentaal gezonde leefomgeving?		
Fase 2	Fieldresearch, empirisch: - Enquête - Expertsessie Deskresearch - Theoretische literatuurstudie	Mixed Methods onderzoek Kwalitatief onderzoek Kwantitatief karakter	Onderzoeksfunctie Beschrijvend en exploratief onderzoek
Betrouwbaarheid & Validiteit: Triangulatie door inzet multidisciplinair team experts. Ondersteund door deskresearch.			
Deelvraag 6	Hoe worden de quasi-geoperationaliseerde determinanten gewogen en ingedeeld in thema's 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' en quasi-geoperationaliseerd naar een conceptueel en functioneel instrument dat bruikbaar is voor de verschillende actoren die betrokken zijn in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?		
Fase 2	Field Research - Expertsessie	Mixed Methods onderzoek Kwalitatief onderzoek Kwantitatief karakter	Onderzoeksfunctie Definiërend onderzoek Ontwerpend onderzoek
Fase 3	Toepassing onderzoeksdata Middels onderzoeksresultaten uit deelvragen 1 t/m 5		
Betrouwbaarheid & Validiteit: Triangulatie door inzet multidisciplinair team experts. onderzoek data uit deelvragen 1 tot en met 5 zijn verkregen door betrouwbaar en valide onderzoek. Deze data wordt gebruikt en geïnterpreteerd voor het doel waarvoor deze informatie is verkregen om validiteit te waarborgen.			
Deelvraag 7	Hoe wordt het conceptueel instrument voor één determinanten naar een functioneel model vertaald en quasi-geoperationaliseerd?		
Fase 3	Toepassing onderzoeksdata - Middels onderzoeksresultaten uit deelvragen 1 t/m met 6 Field research - Interview Deskresearch - Empirisch onderzoek - Theoretische literatuurstudie	Mixed Methods onderzoek Kwalitatief onderzoek Kwantitatief karakter	Onderzoeksfunctie Beschrijvend onderzoek Ontwerpend onderzoek
Betrouwbaarheid & Validiteit: Methodische en bronnentriangulatie door empirisch en theoretisch deskresearch. Onderzoek data uit deelvragen 1 tot en met 7 zijn verkregen door betrouwbaar en valide onderzoek. Deze data wordt gebruikt en geïnterpreteerd naar het doel waarvoor deze informatie is verkregen om validiteit te waarborgen. Door externe review vindt aanscherping en validatie plaats.			

Figuur 12 Overzicht deelvragen, onderzoeksfunctie en -type en betrouwbaarheid en validiteit. Eigen ontwerp.

3.3 Onderzoeksverloop Fieldresearch

Fieldresearch bestond uit twee enquêtes, vijf interviews en een expertsessie met aansluitend een expertsurvey.

3.3.1 Enquêteering

De enquête *Ontwerp: impact op beleving van de stad* is uitgezet in de eerste fase van het onderzoek. Het doel van deze enquête was om een de beleving van vorm, materialisatie en ontwerp te meten middels beelden en associaties. Korthedshalve wordt verder in deze rapportage verwezen naar deze enquête als Belevingsenquête.

De enquête: *Mentale gezondheid in Stedelijke Gebiedsontwikkeling: hoe hebben we impact?* is eveneens uitgezet in de eerste fase van het onderzoek. Korthedshalve wordt verder in deze rapportage verwezen naar deze enquête als Impactenquête.

Figuur 12 toont op welke wijze deze is uitgezet en hoe gestreefd is naar de juiste respons waarbij betrouwbaarheid en validiteit het uitgangspunt waren om te komen tot bruikbare data.

3.3.2 Interviews

Er zijn vijf experts geïnterviewd in de eerste onderzoeksfase, deze zijn weergegeven in figuur 13. Deze experts zijn gekozen op basis van hun voor het onderzoek benodigde expertise. Eén geschikte expert bevond zich in mijn netwerk, de overige vier experts zijn gezocht op basis van expertise, bereidheid en beschikbaarheid (in die volgorde). Bijlage 6 beschrijft de achtergrond en onderbouwing van de keuze voor deze experts.

De semigestructureerde interviews zijn online via MS Teams (vanwege Coronamaatregelen) afgenomen en met toestemming opgenomen. Vooraf hebben geïnterviewden een vragenlijst ontvangen (zie bijlage 7). De woordelijke transcripties, voorzien van fragmentering en steekwoorden, zijn opgenomen in bijlage 3.

Geïnterviewde expert	Functie en achtergrond
Prof. Ellen van Bueren	Professor of Urban Development Management aan TU Delft. Expertise: Governance of sustainable urban areas met achtergrond in Urban Planning & Policymaking.
As. Prof. Marielle Beenackers	Assistent Professor bij Erasmus Medical Center. Expertise: Public Health.
As. Prof. Federico Savini	Associate Professor in Environmental Planning, Institutions and Politics aan de Universiteit van Amsterdam. Expertise: Urban & Regional Planning
Nicole Schell	Senior beleidsmedewerker Gezonde Leefomgeving bij ministerie van VWS. Expertise: Gezonde leefomgeving, beleid.
Stefan van Egmond	Teammanager Jeugd en Maatschappelijke Ondersteuning bij gemeente Den Haag. Expertise door werkervaring: Coördinator Sociale Wijkzorgteams gemeente Den Haag.

Figuur 13 Overzicht geïnterviewde experts. Eigen ontwerp.

3.3.3 Expertsessie

Voor de expertsessie zijn twaalf experts uitgenodigd van wie er daadwerkelijk elf aan de sessie hebben deelgenomen. Deze elf zijn weergegeven in figuur 14. Deze experts zijn geselecteerd op basis van hun expertise en achtergrond. Eén geschikte expert bevond zich in mijn netwerk. De overige experts zijn gezocht en uitgenodigd op basis van expertise, bereidheid en beschikbaarheid. Bijlage 8 beschrijft de achtergrond en onderbouwing van de keuze voor deze experts. Twee experts moesten de sessie voortijdig verlaten. Het tijdstip van vertrek van experts is genoteerd zodat helder is bij verkregen data op basis van wiens expertjudgement conclusies zijn getrokken.

Tijdens de expertsessie is een ervaren sessieleider ingezet zodat ik mij als onderzoeker kon richten op de inhoudelijke discussie. Aansluitend op de expertsessie heeft een expertsurvey via SurveyMonkey in combinatie met PowerPoint plaatsgevonden omdat in de expertsessie niet alle onderwerpen

aan bod zijn gekomen. Deze survey is aan de elf experts aangeboden. Zes experts hebben deze ingevuld.

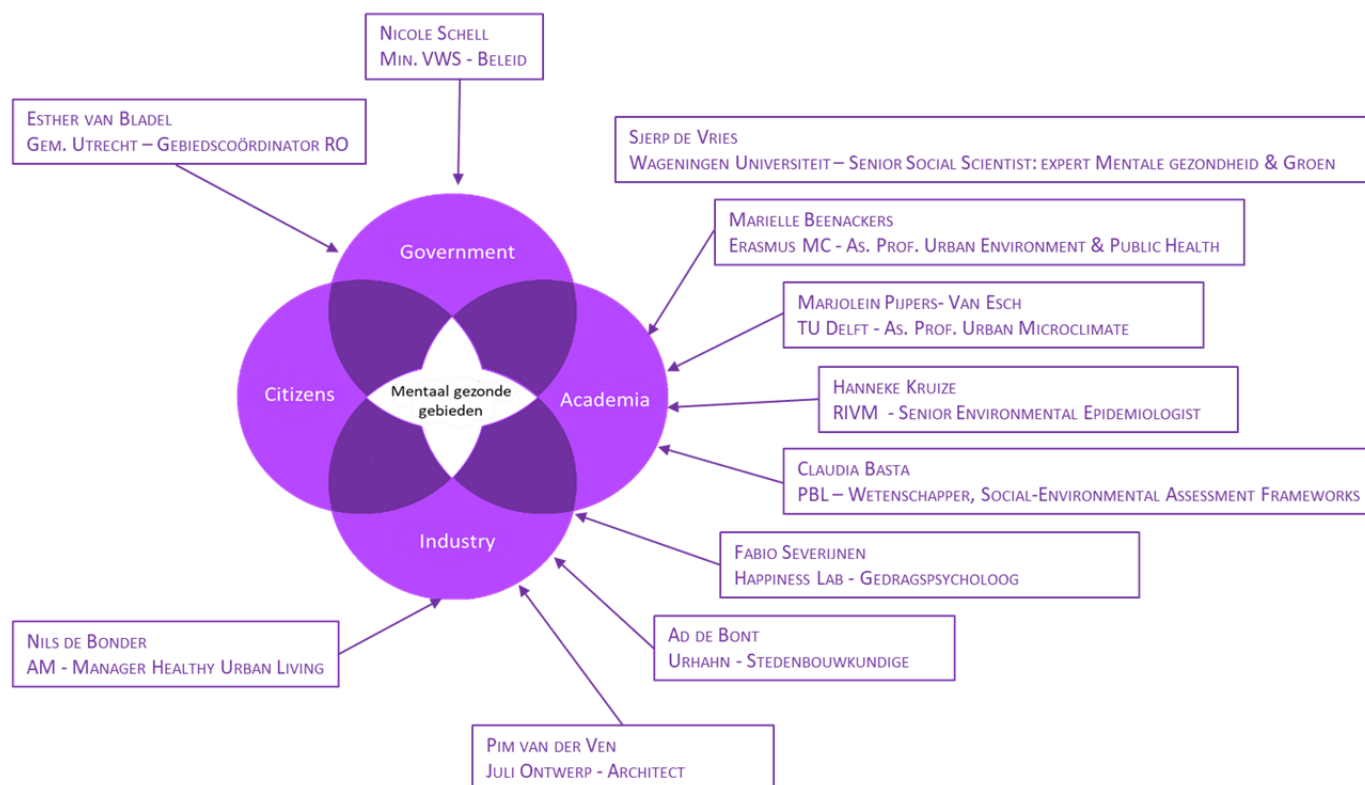
Gedurende het onderzoeksverloop heeft een aantal open gesprekken plaatsgevonden ten behoeve van verdieping. In dit onderzoek wordt hiernaar verwezen als 'persoonlijke communicatie'. Gespreksverslagen hiervan zijn gedeeld met de desbetreffende personen ter validatie.

3.4 Methodiek quasi-operationalisering van determinanten

Het definiëren van de juiste determinanten en het quasi-operationaliseren van deze determinanten is onderdeel van de deelvragen waarmee vervolgens de centrale onderzoeksvraag beantwoord kan worden.

Uit onderzoek in onderzoeksfase 1 is door een combinatie van deskresearch en empirisch onderzoek een overzicht van 'voorlopige determinanten en bijbehorende aspecten' ontstaan. Deze voorlopige determinanten zijn dan nog niet geoperationaliseerd en zijn weergegeven in figuur 15.

DEELNEMERS EXPERTSSESSIE 26 APRIL 2021

Figuur 14 Overzicht van 11 experts uit expertsessie. Eigen ontwerp.

Bij de Belevingsenquête is zorg gedragen voor operationalisering door gebruik te maken van beelden. Bij de impactenquête is dit gebeurd door omschrijvingen in korte zinnen en steekwoorden. De analyse van enquêteresultaten, interviewresultaten en aanvullend literatuuronderzoek heeft geleid tot quasi-operationalisering van determinanten. Quasi-operationalisering heeft plaatsgevonden door op basis van literatuuronderzoek en fieldresearch een werkdefinitie te formuleren. Deze werkdefinitie is vervolgens voorzien van een overzicht van aspecten die behoren tot deze determinant. Door deze methodische triangulatie ontstaat een betrouwbaar en valide wetenschappelijk gefundeerd overzicht van determinanten en aspecten.

Er is gekozen voor deze vorm en methode van quasi-operationalisering omdat uit literatuur nog geen volledig overzicht was van geoperationaliseerde determinanten die bovendien voorzien waren van een overzicht van aspecten. Om te komen tot een uiteindelijk instrument is het een voorwaarde dat alle determinanten op dezelfde wijze gequasi-operationaliseerd zijn voordat ze worden ingebracht in één instrument.

Tot slot zijn de quasi-geoperationaliseerde determinanten met bijbehorende aspecten in fase 2 ingebracht in de expertsessie en -survey waarmee nadere aanscherping en validatie heeft plaatsgevonden. Figuur 16 geeft dit proces schematisch weer.

Bepaling van de mate van impact vindt plaats op basis van expertjudgement. De bevindingen uit literatuuronderzoek en resultaten uit de impactenquête hebben geleid tot een voorlopige inschatting van de mate van impact per determinant. Deze is vervolgens bevraagd in de expertsessie en -survey waarna de definitieve mate van impact op basis van expertjudgement, indien mogelijk, is vastgesteld.

3.5 Ontwerpmethodiek

De synthese van onderzoeksresultaten uit fase 1 en 2 van het onderzoek leidt tot het ontwerp van een Ambitie-instrument met Kennisdrager. Dit gebeurt op basis van onderzoeksresultaten over de behoefte van actoren, het

Mix van determinanten en indicatoren - Thematisch gegroepeerd

Verzameling van determinanten/indicatoren: Uitsplitsing volgt, v.v. kleurcodering

1	Veiligheid
2	Sociaal contact / ontmoeting
3	Groene ruimte & Natuur
4	Vervoer / mobiliteit
5	Verstedelijking / verdichting
6	Hinder en vervuiling: lawaai, geur, geluid, chemie
7	Voorzieningen
8	Impact op en ruimte voor verandering en invloed
9	Ruimte voor bewegen
10	Technische kwaliteit
11	Zintuigelijke waarneming / beleving
12	Klimaatgerelateerd: Licht, lucht, temperatuur, wind
13	Ontspanning / Slaap / Geen stress
14	Beleid (beleidskeuzes)
15	Gezond gedrag
16	Ruimtelijke kwaliteit / leegstand / ruimtelijke structuren / architectuur

Mogelijke determinanten & indicatoren gebouwniveau - Nader onderzoek *1

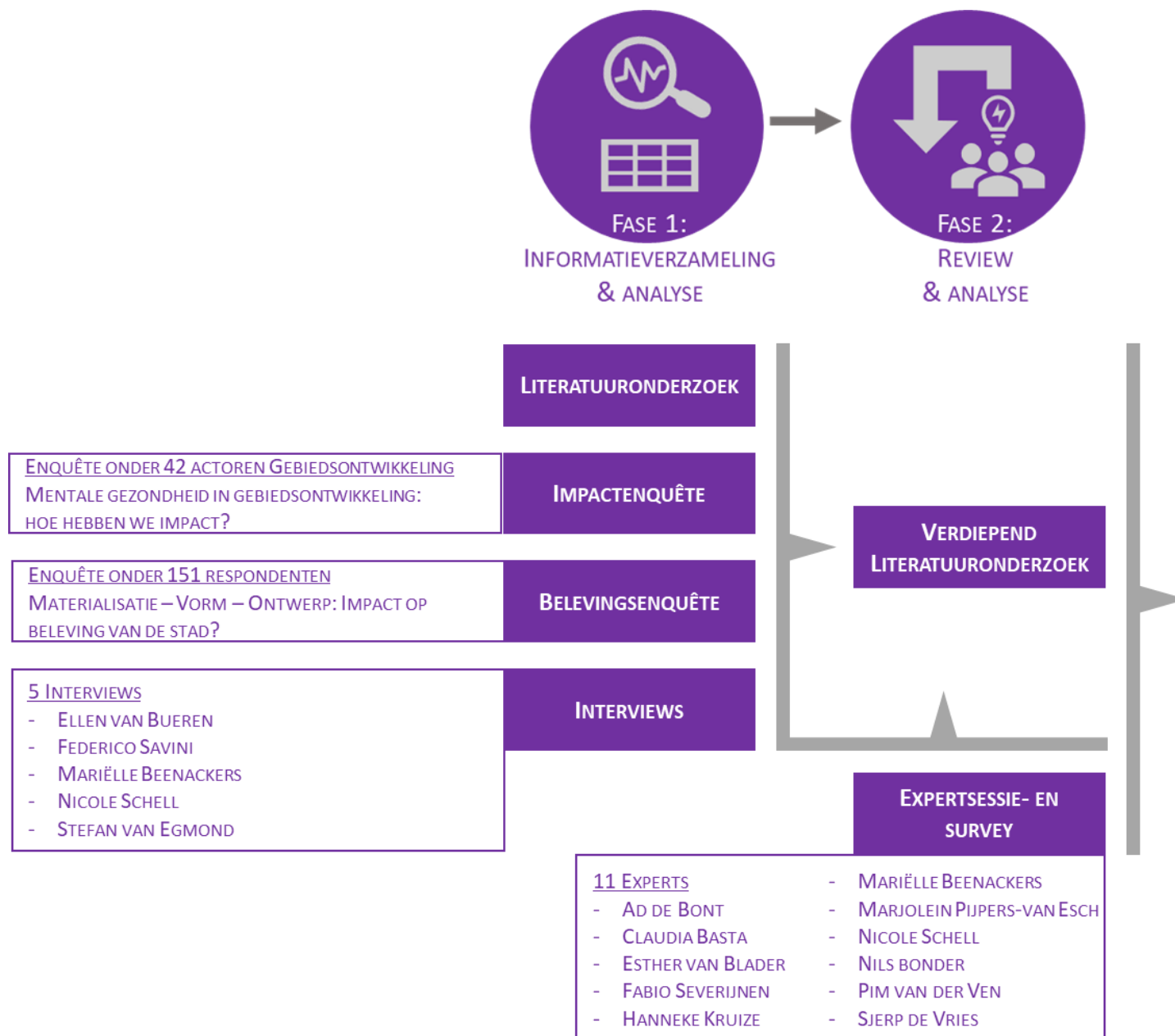
Beleving vorm gebouw - organisch, geometrisch, etc.
Beleving materialisatie gebouw; effect transparantie, reflectie, zwaarte
Thermisch effect van gebouw op omgeving; absorptie, reflectie, morfologie

*1 Eerste verkenning uit gesprekken/onderzoek. Nader onderzoek en onderbouwing nodig

Figuur 15 Lijst voorlopige determinanten. Eigen ontwerp.

expertjudgement van bevraagde experts en de geformuleerde uitgangspunten, randvoorwaarden en functionaliteiten. Het doel van het instrument wordt hierbij voor ogen gehouden.

Het eindresultaat wordt gevat in een separaat beroepsproduct in de vorm van een compacte, gedrukte Kennisdrager met Ambitie-instrument. De teksten worden geschreven ten behoeve van actoren en geredigeerd door een extern bureau. De opmaak en opbouw van het beroepsproduct worden gevraagd met een professionele marketing & communicatiespecialist.

Figuur 16 Onderzoeksmethodiek en opzet in fases. Eigen ontwerp.

Actoren in initiatieffase gebiedsontwikkeling

Als we serieus willen dat de samenleving iets aan wetenschappelijke kennis heeft dat is het van belang dat de inzichten niet alleen enkel 'onder wetenschappers' gelezen worden. De maatschappelijke waarde van hun werk moet afgelezen kunnen worden aan de bijdragen aan onderwijsprogramma's – ook buiten universitaire curricula – en aan innovatie ontwikkelingen in zorgpraktijken of aan duurzaam en energiezuinig bouwen. Dat vraagt op publicaties in Nederlandse wetenschappelijke en vaktijdschriften, om de vertaling naar bruikbare handboeken en bedrijfsmodellen, maar ook om inspirerende bijdragen aan innovaties in de praktijk.

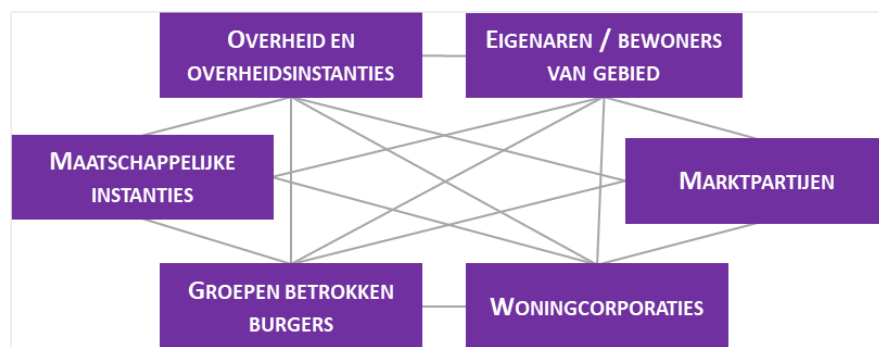
(Putters, 2014, p14)

4 - Actoren in initiatieffase gebiedsontwikkeling

In dit hoofdstuk staan de actoren in de initiatieffase centraal. Samen staan zij aan de wieg van de eerste formulering van het idee dat voorkomt uit het initiatief van één of meerderde actoren.

4.1 Betrokken actoren

De samenstelling van betrokken actoren varieert per gebiedsontwikkeling en is mede afhankelijk van de initiatiefnemers. De Zeeuw (2020) benoemt de herkomst van mogelijke initiatiefnemers en actoren in gebiedsontwikkeling zoals is weergegeven in figuur 17.

Figuur 17 Actoren gebiedsontwikkeling volgens De Zeeuw (2020). Eigen ontwerp.

Onder gemeenten en andere overheidsinstanties vallen volgens De Zeeuw (2020) de volgende actoren: Overheid op lokaal niveau zijn de gemeente: College van B&W en Gemeenteraad, Overheid op provinciaal niveau vertegenwoordigd door de Provincie, overheid op Rijksniveau via de Rijksoverheid en overheid op decentraal niveau in de hoedanigheid van Waterschappen.

Nozeman (2017) benoemt negen typen actoren: ontwikkelaars (vastgoedontwikkelaars en ontwikkelende aannemers), financiers,

eindgebruikers, beleggers, aannemers, overheid, adviseurs¹, beleggers, grond- of pandeigenaar en samenwerkingspartners. Woningcorporaties schaaft Nozeman (2017) onder samenwerkingspartners vanwege de beperkende beweging naar het DAEB-segment.

Uit recente politieke analyse (Reinink, De Nie, Kooij en Schultz, 2021) blijkt dat de rol van woningcorporaties mogelijk prominenter gaat worden mede vanwege de voorgenomen forse bouwopgave die er ligt. De Zeeuw (2020) benoemt de corporaties als marktpartij. In de analyse voor deze deelvraag zullen corporaties worden aangemerkt als marktpartij.

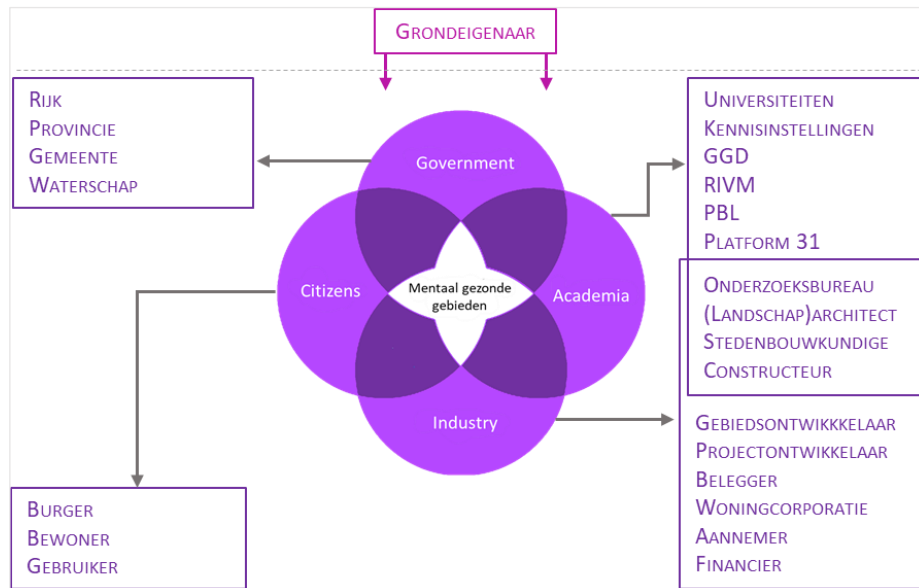
Nozeman onderscheidt binnen de projectontwikkelaars als actor de volgende type actoren: Zelfstandig projectontwikkelaar, ontwikkelende bouwer, ontwikkelende belegger, ontwikkelende woningcorporatie, gedelegeerd projectontwikkelaar en projectontwikkelaars die gekoppeld zijn aan een financiële instelling (Peek & Gehner, 2019).

Niet iedere actor heeft evenveel impact noch hetzelfde belang. Daamen (2005) maakt onderscheid tussen shareholders en stakeholders, waarbij eerstgenoemden een financieel belang hebben. Zij realiseren het project (mede) en delen in het projectresultaat. Stakeholders zijn actoren met andere belangen dan die van financiële aard. Daamen (2005) omschrijft dit als partijen met een persoonlijk of maatschappelijk belang.

De gevonden actoren worden ingedeeld naar hun signatuur op basis van de quadrupel helix. Dit is weergegeven in figuur 18. De toegevoegde waarde van kennisinstellingen en wetenschappers in gebiedsontwikkeling en bedrijfsleven wordt onderschreven door Putters van het Sociaal Cultureel Planbureau (2014). Een uitspraak van Putters hierover staat op de fotopagina op de vorige pagina.

Stichting Kennis Gebiedsontwikkeling (SKG) heeft als missie: 'het bevorderen van een professionele, reflectieve gebiedsontwikkelingspraktijk, gericht op de duurzaam gebouwde omgeving' (TU Delft, 2021).

¹ Adviseurs zijnde: architecten, kostendeskundigen, taxateurs, landschapsarchitecten (Nozeman, 2017)

Figuur 18 Mogelijke actoren in gebiedsontwikkeling in quadrupel helix. Eigen ontwerp.

Het bestuur bestaat uit zowel wetenschappers van de TU Delft als professionals uit de praktijk en gebiedsontwikkeling. SKG slaat via haar website Gebiedsontwikkeling.nu dagelijks de brug tussen wetenschap en praktijk.

Actoren die van belang zijn in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling zijn; overheden, marktpartijen als gebiedsontwikkelaars, projectontwikkelaars en woningcorporaties en burgers met burgerinitiatieven.

Ontwikkelaars hebben een belang dat primair gebaseerd is op het verdienmodel van de opgave en gericht is op de korte termijn, zijnde realisatie van de ontwikkeling en bijbehorende businesscase. Beleggers en woningcorporaties hebben een belang op middellange en lange termijn. Immers de impact op de kwaliteit van de leefomgeving heeft impact op de leefbaarheid, de tevredenheid van gebruikers en eventuele problematieken met bijbehorende kosten die daarmee gemoeid zijn.

Voor gemeenten en Rijksoverheid is het belang voornamelijk op middellange en lange termijn. De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) heeft gezondheid verwerkt in haar vier prioriteiten (Ministerie van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties, 2021). Naar verwachting wordt de NOVI geconcretiseerd met een NOVI Extra (NOVEX) (Leeflang, persoonlijke communicatie, januari 2021). De nationale overheid kan via NOVI en verwachte NOVEX (omgevings)waarden vaststellen en invloed uitoefenen op de opgave. Immers zijn de effecten van keuzes en investeringen niet alleen in het ruimtelijk domein terug te zien. Deze zijn domeinoverschrijdend en hebben impact op bijvoorbeeld de kosten voor het sociale domein. De kosten en investeringen gaan voor de baten uit en de baten landen ook in andere domeinen dan het fysiekrumtelijke domein (Daamen, 2005) en aldus Van Bueren in het interview.

Dit toont de gelaagdheid van de invloed van actoren en van beleid en het effect van beleid op de opgaven. Voor een optimale samenwerking en kennisuitwerking is het juist daarom van belang integraal samen te werken en is de Quadrupel Helix een bruikbaar model om actoren in de delen.

4.2 Relatie actoren en determinanten

Figuur 19 toont het proces van gebiedsontwikkeling waarbij de rollen van de helixen uit de quadrupel helix zijn ingebracht. Om invloed uit te kunnen oefenen is het allereerst van belang te weten of de actor in de initiatieffase al betrokken is. Aannemers worden vaak pas halverwege de haalbaarheidsfase betrokken. Tegelijkertijd kan hier geen stelling in genomen worden. Tenslotte kan een aannemer initiator zijn en daarmee stakeholder. Stakeholders hebben doorgaans grotere invloed dan shareholders (Daamen, 2005). De set van actoren zal per gebiedsopgave verschillen. De 3B's, bedoelingen, belangen en bijdragen (P2, 2020), bepalen de invloed waarbij iedere actor vanuit zijn expertise en belang inbreng zal hebben.

De impactenquête onder actoren uit de Quadrupel Helix laat zien dat iedere actor zich naar zijn/haar mening direct of indirect met gebied bezig houdt en dus invloed kan uitoefenen op mentale gezondheid en welzijn. Sommige actoren houden zich met één of twee, soms drie, domeinen bezig.

De (semi-)overheid (Government) kan topdown invloed uitoefenen door wetgeving en richtlijnen (Interviews: Van Bueren, Schell en Savini). Kennisinstellingen kunnen voorzien in kennis, inzicht en eventuele kennislacunes opvangen (Pijpers-van Esch, 2015).

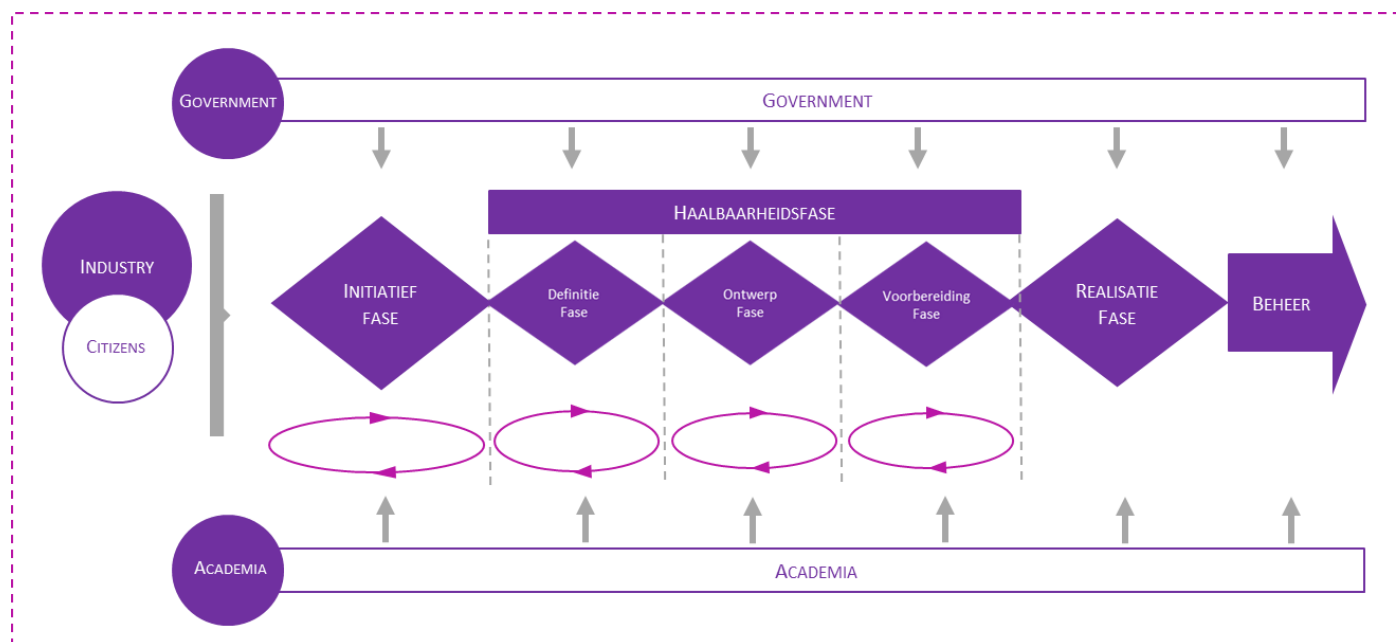
Daarnaast is het wenselijk dat de overheid naast een regulerende rol ook een meer faciliterende rol inneemt (Reinink et al., 2021).

In de initiatieffase kan een stakeholdersanalyse bijdragen aan het in kaartbrengen van de betrokken actoren maar zou ook de relatie tussen actoren en determinanten in kaart gebracht kunnen worden.

4.3 Conclusie en samenvatting

Iedere gebiedsontwikkeling heeft zijn eigen set aan actoren waarbij deze kunnen worden onderscheiden op basis van belang en type belang. Zo zijn er zowel shareholders als stakeholders. Deze zullen per gebiedsontwikkeling in kaart gebracht moeten worden en kunnen in relatie tot determinanten worden geplaatst. Grond- en/of opstaleigenaren kunnen tot iedere groep behoren en zijn belangrijke shareholders en hebben met hun bezit een unieke positie.

Alle actoren, ongeacht hun mate en/of type impact zijn ingedeeld in figuur 18 waarbij adviseurs zowel de rol van marktpartij als kennisinstelling kunnen hebben. Hiermee wordt antwoord gegeven op de vraag: Welke actoren zijn direct betrokken in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling? Figuur 19 plaatst de actoren, gegroepeerd in de cirkels van de quadrupel helix in relatie tot het proces van gebiedsontwikkeling.

Figuur 19 Gefaseerd proces gebiedsontwikkeling met rollen actoren uit quadrupel helix. Eigen ontwerp.

Determinanten en mate van impact

“Urbanization is increasingly putting pressures on biodiversity, ecosystems and ecosystem services. Evidence indicates that green and blue spaces can support the mental health of urban residents. Policy makers, cityplanners, other decision makers, healthcare professionals, and land managers now face a major challenge to maintain and enhance natural areas and characteristics. Knowing which types and characteristics of blue and green space are beneficial for mental health is necessary to inform planning and management decisions”

(Grellier et al., 2020, p1)

5 – Determinanten en mate van impact

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de resultaten. Eerst wordt op hoofdlijnen betrouwbaarheid, validiteit en daarmee bruikbaarheid van resultaten uit fieldresearch besproken. Vervolgens wordt de relatie tussen determinanten, domeinen, actoren en mentale gezondheid en welzijn besproken. Daarna worden de zestien determinanten besproken middels literatuuronderzoek en fieldresearch.

Er wordt afgesloten met een conclusie welke voorzien is van de infographic Kansentaal Determinanten.

Met dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de deelvragen 2 en 5 en een bijdrage geleverd aan deelvraag 6.

5.1 Validiteit en betrouwbaarheid onderzoeksresultaten

Om zorg te dragen voor betrouwbaarheid en validiteit is inzake literatuuronderzoek waar mogelijk gekozen voor gepeerreviewde en/of vaak geciteerde literatuur waarbij literatuurtriangulatie plaatsvond.

De keuze van experts voor interviews heeft plaatsgevonden op basis van expertises. Voor de woordelijke transcripties en axiale coderingsoverzichten wordt verwezen naar de bijlagen. De keuze van experts voor de expertsessie en -survey heeft eveneens plaatsgevonden op basis van expertises. Voor de samenvatting van resultaten uit de expertsessie en -survey wordt verwezen naar de bijlagen.

De bespreking van validiteit en betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten van de enquêtes op hoofdlijnen wordt onderstaand besproken.

De belevingsenquête is uitgezet en heeft het gewenste aantal respondenten opgeleverd van minimaal 150 in het tijdspad van vijf dagen. Alle respondenten hebben de enquête volledig ingevuld. Het doel van deze enquête was om beleving van vorm, materialisatie en ontwerp te meten middels beelden en associaties. De enquêterespons geeft geen perfecte afspiegeling van de

samenleving in verband met de leeftijdsopbouw, bovengemiddeld hoog vermoede sociaal economische status (SES) en gebaseerd op woonsituatie. Tegelijkertijd zijn de uitkomsten consistent. Daarom is gesteld dat de uitkomsten, hoewel niet volledig representatief, voldoende betrouwbaar en dus bruikbaar zijn.

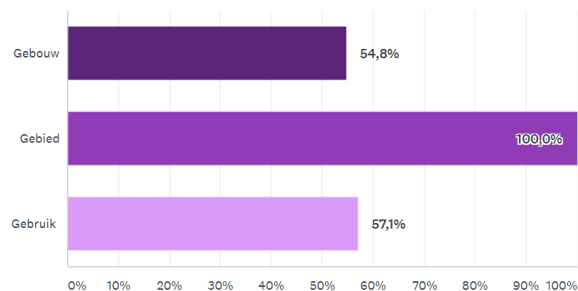
De impactenquête is door 42 respondenten ingevuld. 41 respondenten hebben hem volledig afgerond. Eén respondent heeft een aantal open vragen overgeslagen. Dit beïnvloedt de resultaten niet, de respons van deze respondent is daarom meegenomen in het onderzoek. Bij één vraag was de vraagstelling vermoedelijk onduidelijk want deze is door een kwart van de respondenten verkeerd ingevuld. De antwoorden van deze respondenten zijn uitgesloten om de verkregen data niet te vertroebelen met incorrecte informatie.

Deze enquête geeft geen perfecte afspiegeling van de verschillende type actoren. De groepen stedenbouwkundigen, planologen, politici, (landschaps)architecten, en beleidsmakers zijn iets ondervertegenwoordigd. Bij de beoordeling van de verkregen respons is gekeken of er een groot verschil zit in respons. Aangezien deze veel overeenkomsten vertonen en het aantal afwijkingen klein is, is de uitkomst als voldoende representatief beschouwd. Daarmee is het onderzoek betrouwbaar en valide.

Doordat verkregen data uit interviews, literatuuronderzoek en expertsessie vergelijkbare uitkomsten gaven, wordt geconcludeerd dat validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek zijn geborgd door methodische triangulatie en bronnentriangulatie. Data van de verschillende onderzoeksmethoden zijn allen opgenomen in de bijlagen ten behoeve van transparantie en verifieerbaarheidseis.

Vanuit mijn werk en expertise houd ik mij bezig op het/de domein(en):
(meerdere antwoorden mogelijk)

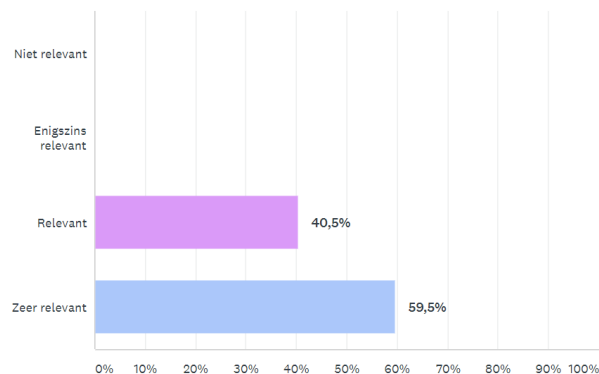
Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

Figuur 20 Impactenquête vraag 2

Hoe belangrijk vindt u mentale gezondheid in de stedelijke leefomgeving?

Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

Figuur 21 Impactenquête vraag 3

5.2 - Relatie determinanten, domeinen, actoren en mentale gezondheid

De domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' zijn een afgeleide van het model van Barton en Grant (2006). Gehl (2010) gebruikt een vergelijkbare indeling, namelijk: *Life – Space – Building*. Gehl onderstreept daarbij het belang van de volgorde van deze drie omdat 'Life' centraal hoort te staan en dient te leiden tot inrichting van 'Space', waarna 'Buildings' passend bij 'Life' en 'Space' invulling geven aan het gebied.

In de impactenquête hebben actoren uit de Quadrupel Helix aangegeven met welke domeinen zij zich bezig houden. Figuur 20 toont dat iedere actor, ongeacht expertise, aangeeft zich met het 'gebied' bezig te houden. Deze verdeling geeft een gebalanceerde vertegenwoordiging van de kennis en ervaring op deze drie domeinen die door respondenten worden ingebracht. Dit draagt bij aan de betrouwbaarheid en validiteit van de respons.

Uit figuur 21 blijkt dat mentale gezondheid en welzijn in de stedelijke leefomgeving door alle respondenten als relevant of zeer relevant wordt gezien.

Deze resultaten benadrukken het belang dat respondenten hechten aan mentale gezondheid in gebiedsontwikkeling alsmede het feit dat men het waardevol vindt om uitgangspunten hieromtrent te formuleren.

Iedere actor heeft naast zijn belang ook zijn rol binnen domeinen en door de verschillende fases van gebiedsontwikkeling heen. Actoren als architecten zijn lang niet altijd in beeld in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling. Toch kunnen zij met ontwerp, vormgeving, materialisatie en kleurgebruik een significante bijdrage leveren aan de beleving van gebruikers van het gebied en daarmee invloed uit oefenen op de mentale gezondheid en welzijn.

De fysieke relatie tussen deze drie domeinen is eenvoudig. Stedelijke gebieden zijn voorzien van gebouwen. De leefomgeving die ontstaat, is bedoeld voor gebruik. De zintuiglijke waarneming van gebouw en gebied heeft invloed op

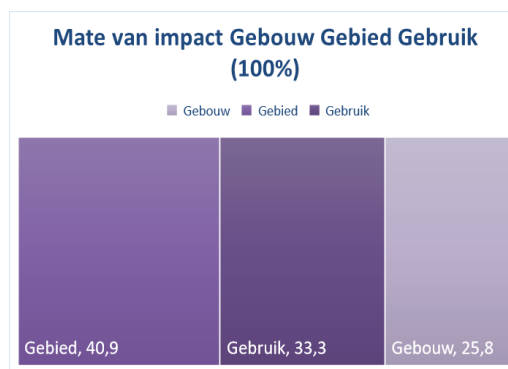
de beleving, gemoedstoestand en handelen (Isala, 2013; Van der Ven, 2021; Enquête) en heeft invloed op mentale gezondheid en welzijn. Het biopsychosociale model van Engel (1977) laat zien hoe fysieke, sociale en mentale gezondheid onlosmakelijk verbonden zijn. Het DSK-model van Ormel et al. (2001) toont dat ‘verstedelijking’ op een hoger schaalniveau een determinant is voor mentale gezondheid. Kleur & Materialisatie en Vorm & Ontwerp, zo blijkt uit dit onderzoek, zijn eveneens determinanten van mentale gezondheid en welzijn en gaan over beleving en zintuigelijke waarneming. De inrichting van gebieden en keuzes die gemaakt worden inzake gebruik van het gebied voor zaken als bewegen, spelen, ontmoeten en ontspannen hebben eveneens impact op mentale gezondheid en welzijn.

De domeinen ‘gebouw’, ‘gebied’ en ‘gebruik’ zijn derhalve onlosmakelijk met elkaar verbonden en moeten voor een optimaal effect integraal benaderd worden in de ontwerpfase die begint in de initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling.

Figuur 22 geeft de verhoudingen van mate van impact van de drie domeinen weer zoals deze op basis van expertjudgement uit de impactenquête is vastgesteld. Deze verhouding is vastgesteld middels expertjudgement door actoren uit de quadrupel helix en is daarmee richtinggevend.

In dit hoofdstuk zijn de determinanten beschreven en onderbouwd. Aan iedere determinant is één of meer domein(en) gekoppeld. Deze relaties zijn visueel gemaakt in de conclusie van dit hoofdstuk.

Deze indeling van determinanten in domeinen kan vervolgens gekoppeld worden aan de actoren uit de quadrupel helix.

Figuur 22 Impactenquête Mate van impact domeinen

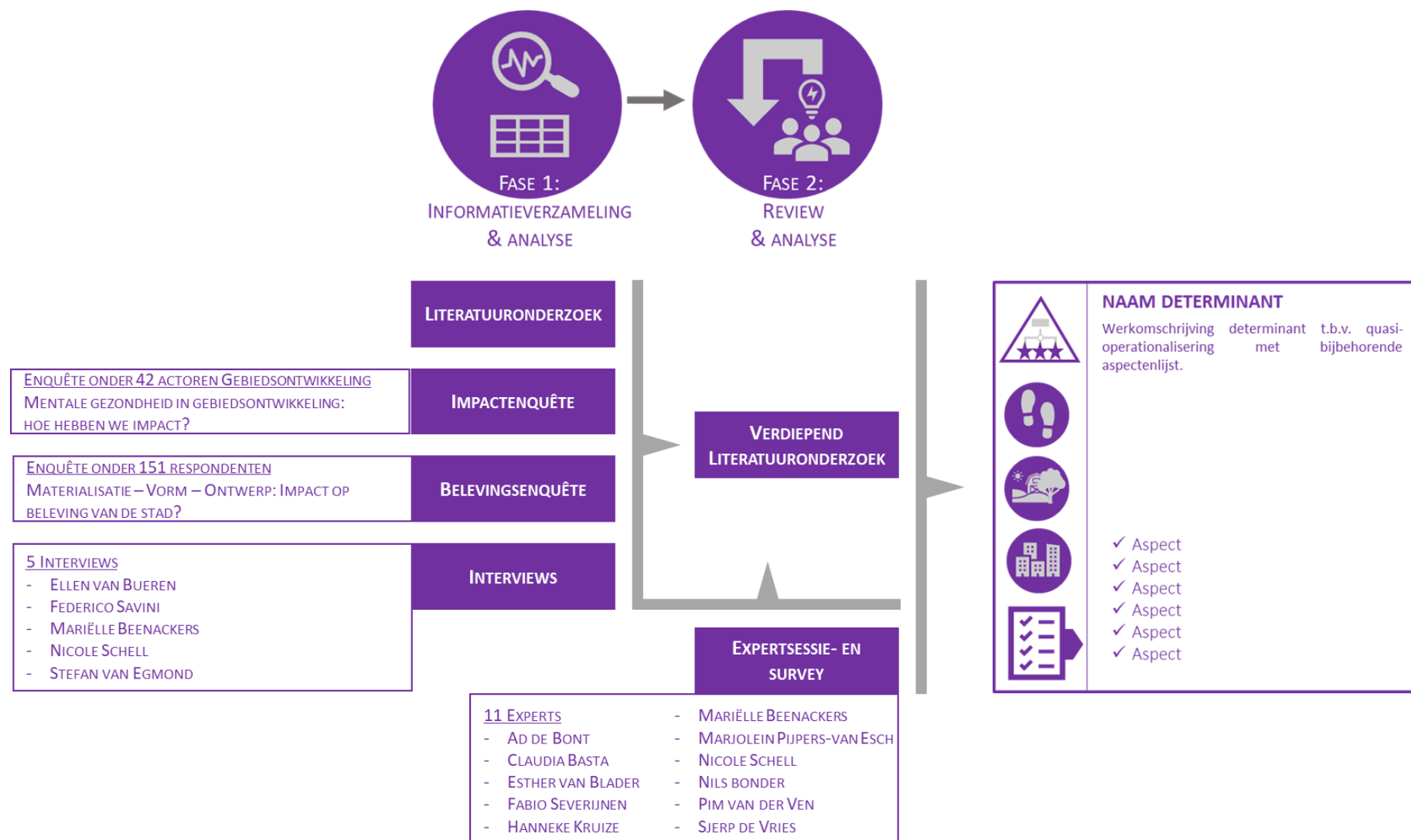
5.3 Determinanten voor mentale gezondheid en welzijn

In deze paragraaf worden alle determinanten voor mentale gezondheid en welzijn besproken. Hierbij wordt steeds dezelfde opbouw gehanteerd.

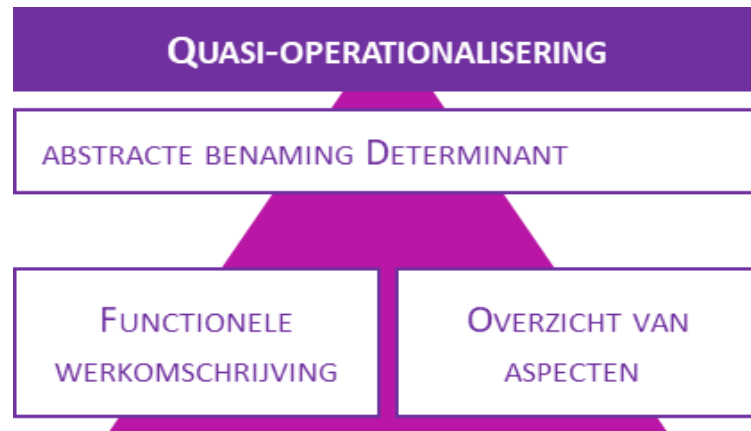
De onderbouwing is eerst beschreven op basis van wetenschappelijke, en eventueel grijze, literatuur. Vervolgens vindt onderbouwing plaats op basis van de resultaten uit fieldresearch uit fase 1 van het onderzoek. Zowel de resultaten van interviews worden aangehaald als de resultaten uit de enquêtes. Omwille van de leesbaarheid wordt niet constant de volledige naam van de enquête herhaald maar wordt korthedshalve verwezen naar een compacte naam. Aansluitend worden de resultaten uit de expertsessie- en survey uit fase 2 besproken. De onderzoeksresultaten en analyse opgenomen in de bijlagen.

Bij iedere determinant wordt benoemd tot welk(e) domein(en) deze behoort en wordt de mate van impact ten opzichte van andere determinanten bepaald op basis van onderzoeksresultaten.

Figuur 23 geeft de opbouw en bespreking schematisch weer en laat zien hoe dit leidt tot een infographic per determinant.

Figuur 23 Schematische weergave opzet onderzoek. Eigen ontwerp.

Figuur 24 Visuele weergave quasi-operationalisering. Eigen ontwerp.

Bij iedere determinant heeft quasi-operationalisering plaatsgevonden. Figuur 24 illustreert dit.

“Onder quasi-operationalisering wordt verstaan, het op hoofdlijnen operationaliseren door een werkbare definitie te geven en de determinant te specificeren middels een overzicht van bijbehorende en/of ondergeschikte aspecten” (eigen definitie).

De functionele werkomschrijving is een zelf geformuleerde omschrijving die het resultaat is van onderzoek uit fase 1 en 2. Het overzicht van bijbehorende aspecten is een compacte samenvatting van de gevonden onderzoeksresultaten. De mate van impact is quasi-gekwantificeerd in drie schalen op basis van expertjudgement. Onder quasi-gekwantificering wordt verstaan: Het uitdrukken van hoeveelheid in kwalitatieve schalen en/of ambitieniveaus.

De quasi-geoperationaliseerde en quasi-gekwantificeerde determinanten zijn, samen met de werkdefinitie, aspectenlijst, domeinlabels en voorlopige mate van impactbepaling, ingebracht in een samenvattende Infographic.

Voor de domeinen, aspecten en mate van impact zijn symbolen ontworpen ten behoeve van een infographic. Alle beschreven symbolen worden weergegeven in figuur 25.

Bij sommige determinanten kan de mate van impact niet met voldoende zekerheid worden vastgesteld op basis van expertjudgement. In dat geval is een ‘voorlopige mate van impact vastgesteld’ en wordt nader onderzoek aangeraden. Resultaten die nader onderzoek vereisen, worden in de infographic gemarkeerd met het vergrootglas.

De slag van aspecten naar indicatoren en beschrijving naar meetmethodiek valt buiten de kaders van quasi-operationalisering en valt buiten de opgave van de onderzoeksvraag en het ontwerp om te komen tot een wetenschappelijk gefundeerd conceptueel model.

Aan de volgorde waarin determinanten besproken worden, noch de volgorde waarin aspecten beschreven zijn, geen hiërarchische waarde worden ontleend.

Figuur 25 Infographic symbolen. Eigen ontwerp.

5.3.1 Natuurlijke groene en blauwe ruimte

Uit literatuuronderzoek blijkt dat 'Groen en natuur' een belangrijke determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. De hoeveelheid wetenschappelijke literatuur die 'blauw' onderschrijft als impactvolle determinant of aspect is minder groot, doch een aantal vooraanstaande internationale studies en literatuur onderschrijven blauw als impactvol.

Het UD/MH (2021a) benoemt een verminderde toegang tot natuur als een van de factoren die vallen onder de 'erosie van beschermende factoren'. Het UD/MH (2021b) benoemt 'groene ruimte en toegang tot natuur' als de eerste van acht instrumenten om stedelijke gezondheid en welzijn te bevorderen. Het UD/MH (2021c) heeft 'groen' als 'instrument' opgenomen in haar GAPS framework om mee te sturen.

Litman (2021) benoemt 'groene plekken' als impactvol waarbij hij specifiek parken, groene infrastructuur en groenprogramma's buiten de stad benoemt. Chu, Thorne en Guite (2004) benoemen zeven omgevingsdomeinen die impactvol zijn waarbij 'groene kwaliteit' wordt genoemd. Bij de vijf sleuteldomeinen wordt aanwezigheid van gewaardeerde faciliteiten, 'groene, open plekken' genoemd.

In het onderzoek van Van der Ven (2021) wordt groen genoemd in relatie tot 'gebied' waarbij het opnemen van natuur in de omgeving een positieve impact heeft waarbij de term natuurinclusief bouwen specifiek wordt benoemd.

In de podcast van Centre of Mental Health komt groen terug als impactvol op de mentale (klinische) gezondheid (Savini & Bockting, 2021). Rauch (2019) benoemt het risico op 'beperkte toegang tot natuur' in stedelijk gebied van invloed op stress.

In het interview met Federico Savini komt 'verbinding met de natuur' naar voren als belangrijke determinant. Savini benoemt drie niveaus. In het tweede niveau komt verbinding met natuur terug. Enerzijds beschrijft hij een actieve relatie

met de natuur waarbij tuinieren en 'urban farming' wordt genoemd. Anderzijds wordt de relatie met natuur in de vorm van contact met dieren benoemd.

Beenackers benoemt in het interview groen en natuur als impactvol waarbij zowel kwaliteit als kwantiteit van belang zijn.

EKLIPSE publiceerde in 2020 (Beute et al.) internationaal wetenschappelijk onderzoek naar de impact van 'groene plekken' en een studie naar de impact van 'blauwe plekken'.

Inzake 'blauwe ruimte' concluderen zij dat 'blauw' impact heeft op de mentale gezondheid waarbij 'blauw' in de vorm van kustwater duidelijk impact heeft en binnenwater eveneens impact lijkt te hebben, doch minder dan de impact van kustwater. Inzake binnenwater adviseren zij nader onderzoek (Beute et al, 2020).

De BlueHealthToolbox 2020 (Grellier et al., 2020) stelt dat (figuur 26) blootstelling aan 'blauwe ruimtes' positief effect kan hebben op mentale gezondheid en welzijn en ziektes kan voorkomen. Er is bewijs dat mensen die nabij water wonen of daar uitzicht op hebben in het algemeen gezonder zijn, meer tevreden zijn over hun kwaliteit van leven en minder symptomen vertonen van mentale stress en ongemak (Grellier et al., 2020).

Several pathways may account for the positive relationship between health and exposure to blue space:

People feel happier^{7,9} and less stressed¹⁰ in blue space settings than in other outdoor locations¹¹.

Those living near blue spaces spend more time within them than those living further away¹² and coastal inhabitants are more likely to meet national guidelines for physical activity than those inland¹³.

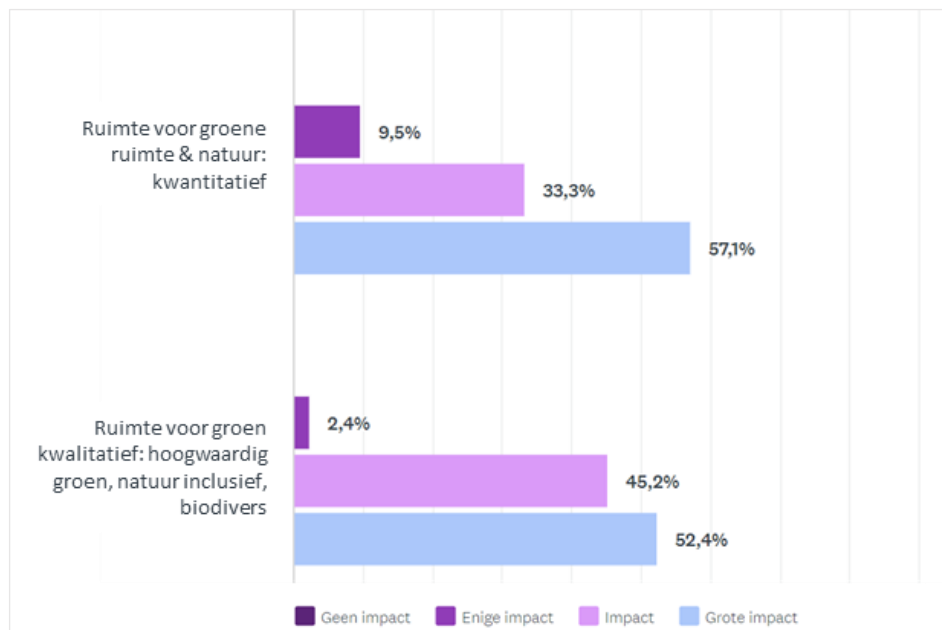

Blue spaces are seen as particularly important places to participate in positive social interactions with friends and family¹⁴, and are more widely used for health and wellbeing purposes than green spaces¹⁵.

Water bodies can contribute to mitigating the urban heat island effect¹⁶, which is especially important in urban areas as average summer temperatures rise and heat-related morbidity and mortality increase¹⁷.

Figuur 26 Relatie Blue spaces and Health. Overgenomen uit: BlueHealth 2020 Toolbox, pag 2.

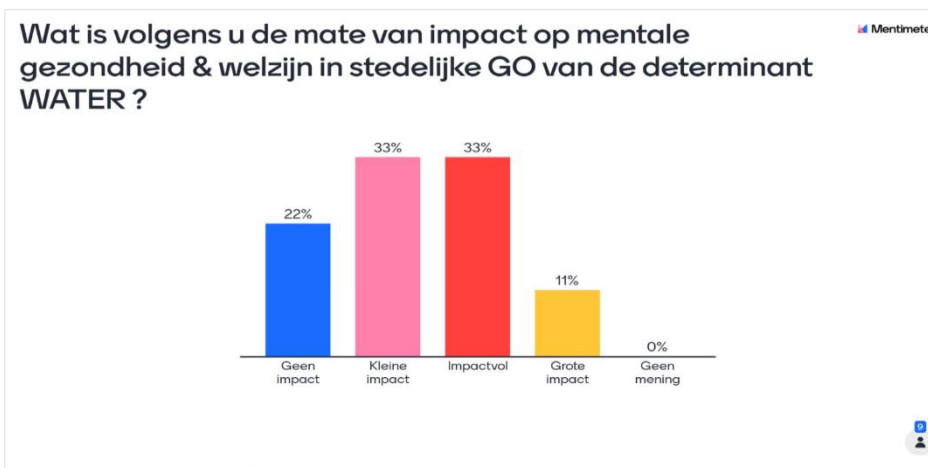
Figuur 27 Impactenquête: Vragen naar de mate van impact

In de impactenquête zijn respondenten bevraagd over groen in kwantitatieve en kwalitatieve context. De resultaten zijn weergegeven in figuur 27.

Via open bevraging, voorafgaand aan bovenstaande vragen, gaf 83 procent van de respondenten 'groen' en aanverwante aspecten aan als belangrijke determinant voor het onbebouwd deel van stedelijk gebied en deze wordt daarmee veruit als belangrijkste determinant genoemd.

'Blauw' als determinant of aspect is niet specifiek bevraagd. Echter uit de impactenquête blijkt dat via open bevraging blauw op de zesde plaats van impactvolle keuzes staat en door negentien procent van de respondenten werd genoemd. Groen en natuur staan op één.

De mate van impact van 'Natuurlijke groene en blauwe ruimte' in relatie tot andere determinanten blijkt niet specifiek uit deze onderzoeken en literatuur. Tegelijkertijd blijkt uit literatuuronderzoek dat de determinant 'groen' een

Figuur 28 Expertjudgement impact 'water' op mentale gezondheid en welzijn

relatief grote impact heeft. Van 'blauw' blijkt de mate van impact minder goed in te schatten, dit laatste blijkt onder andere uit de mening van experts uit de expertsessie, weergegeven in figuur 28.

Aangezien de onderzochte literatuur 'groen' als determinant benoemt en gebaseerd op de enquêteresultaten alsmede de standpunten van Savini en Beenackers, blauw belangrijk blijkt uit literatuur en expertjudgement, kan met ruim voldoende zekerheid gesteld worden dat 'natuurlijke groene blauwe ruimten' zeer impactvol zijn (+++).

De onderzoeksresultaten over de mate van impact op basis van expertjudgement uit de enquête, interviews en expertsessie zijn dusdanig consistent dat voldoende saturatie is bereikt.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik'. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant 'Natuurlijke, groene en blauwe ruimte' is als volgt:

“De mate van kwaliteit en kwantiteit van natuurlijke, groene en blauwe leefomgevingskwaliteit van gebied en gebouw en de mogelijkheden in relatie tot gebruik en beleefbaarheid van groen, blauw en natuur waarbij het klimaatadaptieve effect buiten beschouwing wordt gelaten”. (eigen definitie)

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic.

Figuur 29 Samenvattende infographic Invloed op Leefomgevingskwaliteit. Eigen ontwerp.

5.3.2 Hinder

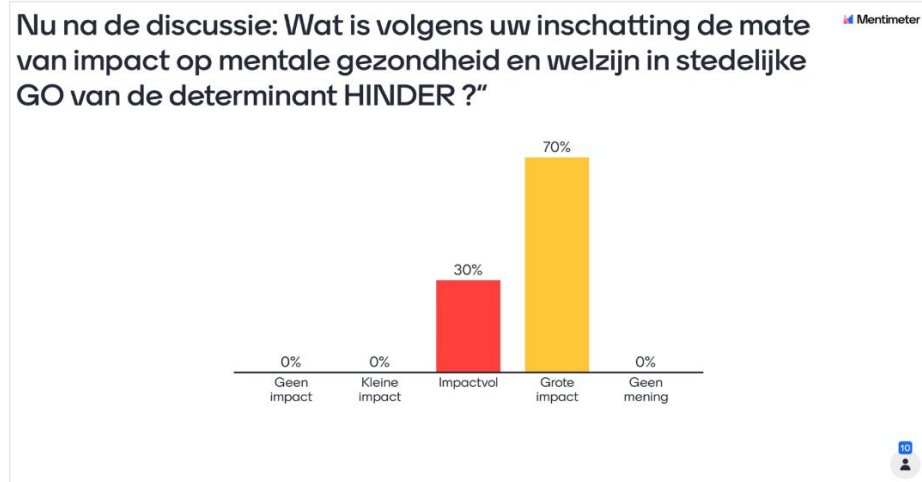
Uit literatuuronderzoek blijkt dat ‘hinder’ een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Bercht (2019) noemt ‘vervuiling’ als impactvolle en hinderlijke factor voor mentale problemen in stedelijk gebied. Ook het UD/MH (2021a) noemt ‘hinder’ als determinant en benoemt daarbij specifiek lawaaihinder, geurhinder, wanorde en vervuiling. Als één van de acht instrumenten om positieve impact te hebben op mentale gezondheid en welzijn in stedelijk gebied, noemt het UD/MH (2021b) luchtkwaliteit. Ook Litman (2021) benoemt ‘hinder’ en benoemt daarbij specifiek geluidshinder, lichtvervuiling en chemische vervuiling. Chu et al. (2004) stellen dat ‘regeneratie en blootstelling aan geluid’ als factor binnen de bredere omgevingsdomeinen en benoemen ‘vandalisme & vervuiling’ als impactvol binnen het sleuteldomein ‘angst voor criminaliteit’. Volgens Bockting en Savini (2021) zijn geluidshinder en luchtvervuiling impactvol op de klinische mentale gezondheid.

Ook de GPR Stedenbouw en de GPR Bouw benoemen deze determinant. Specifiek adresseren zij geluidshinder, luchtvervuiling, lichthinder en geurhinder (GPR Software, 2021). Beenackers benoemt in het interview specifiek luchtverontreiniging en geluidshinder als impactvolle determinanten. Lichtvervuiling wordt genoemd door Litman (2021) en door Chu et al. (2004). In de expertsessie werd lichthinder veelvuldig genoemd.

De mate van impact van de determinant ‘hinder’ wordt in deze onderzoeken en gevonden literatuur niet afgezet tegen andere determinanten.

Expertjudgement uit de expertsessie en de impactenquête onderschrijft de determinant. Het merendeel van de experts schat de mate van impact als groot, zoals weergegeven in figuur 30.

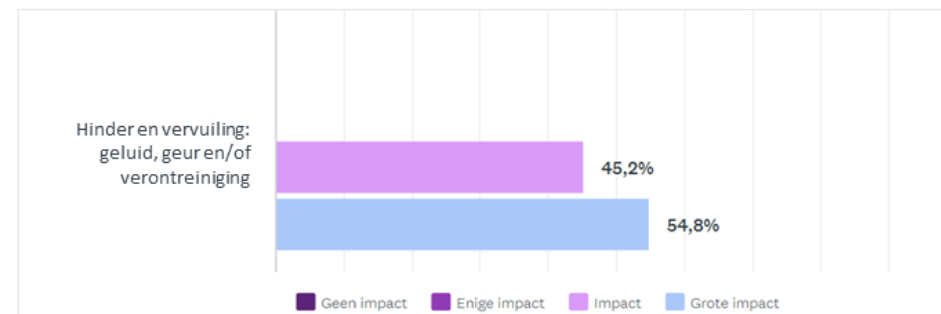
Figuur 30 Mate van impact van Hinder volgens expertsessie.

De onderzoeksresultaten over de mate van impact op basis van expertjudgement uit de enquête en expertsessie zijn dusdanig consistent dat voldoende saturatie is bereikt en met voldoende mate van zekerheid de mate van impact als ‘grote impact’ kan worden geduïd.

Figuur 31 laat de resultaten van de impactenquête zien. Deze determinant heeft betrekking op de domeinen ‘gebied’ en ‘gebruik’.

De determinant ‘hinder’ wordt samengevat als het abstracte begrip ‘hinder’. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant ‘hinder’ is als volgt:

“Hinder bestaat uit de nadelige effecten op mentale gezondheid en welbevinden van gebruikers en bewoners van het gebied door externe invloeden in brede zin waarbij hinder van microklimatologisch effect nadrukkelijk buiten beschouwing wordt gelaten” (eigen definitie).

Figuur 31 Impactenquête. Vraag naar impact van hinder.

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic.’ De samenvattende infographic van ‘hinder’ is weergegeven in figuur 32.

Figuur 32 Samenvattende infographic Hinder. Eigen ontwerp.

5.3.3 Invloed op Leefomgevingskwaliteit

Uit literatuuronderzoek blijkt dat ‘invloed op ‘leefomgevingskwaliteit’ een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Rauch (2019) benoemt dat plekken in de stad ‘waar niet alles geregeld is’ een positieve impact hebben op mentale gezondheid en welzijn in relatie tot stress. Dat geeft mensen de ruimte om er in te groeien, aldus Rauch. Chu et al. (2004) benoemen in het verlengde hiervan ‘controle op de interne omgeving’ als omgevingsdomein. Daarnaast wordt ‘controle op de eigen omgeving’ benoemd als positief impactvol binnen het sleuteldomein ‘angst voor criminaliteit’. Invloed wordt hier in de bredere zin van invloed op de omgeving benaderd. Van der Ven (2021) stelt dat op gebiedsniveau zowel ‘betrokkenheid bij ontwerp en beheer’ als ‘veranderbaar maken’, die vallen onder de determinant ‘invloed van bewoner’, genoemd wordt als impactvol op gezondheid en geluk. Uit dit zelfde onderzoek blijkt dat flexibiliteit in relatie tot gebruik van gebouwen positief impactvol is.

Van Bueren verwijst in het interview naar ‘invloed op leefomgevingskwaliteit’ door het belang van wat zij ‘rommelgebiedjes’ noemt, te benoemen.

In de impactenquête is deze determinant niet bevraagd omdat de vonst van deze determinant mede het resultaat was van deskresearch. De mate van impact van deze determinant kan niet op basis van literatuurstudie quasi-gekwantificeerd worden noch op basis van de enquête.

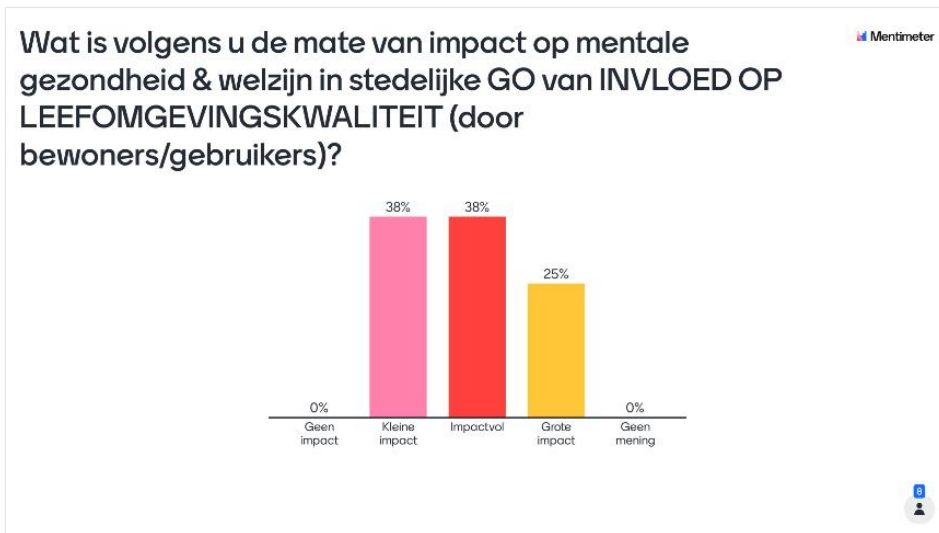
Uit de expertsessie blijkt inzake de mate van impact van deze determinant een onvoldoende consistent antwoord (figuur 33). De meningen zijn verdeeld waarbij de ‘gemiddelde mening’ op basis van expertjudgement als impactvol wordt geschaald. De voorlopige mate van impact is middels dit expertjudgement ingeschat op ‘impactvol’ doch nader onderzoek over de mate van impact wordt aangeraden.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen ‘gebouw’, ‘gebied’ en ‘gebruik’. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip ‘Invloed op de leefomgevingskwaliteit’ (determinant) is als volgt:

“De handelingsruimte voor (toekomstige) gebruikers van het gebied om invloed uit te oefenen op de eigen woonomgeving, leefomgeving en leefomgevingskwaliteit” (eigen definitie).

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 34.

In de expertsessie zijn nog een aantal andere mogelijke aspecten benoemd. Deze aspecten komen aan bod bij andere determinanten. Een voorbeeld hiervan is collectiviteit in de woonomgeving en wordt besproken bij de determinant ‘collectiviteit’.

Figuur 33 Vraag expertsessie. Mate van impact.

Figuur 34 Samenvattende infographic Invloed op leefomgevingskwaliteit. Eigen ontwerp.

5.3.4 Veiligheid

Uit literatuuronderzoek blijkt dat *veiligheid* een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Tegelijkertijd is veiligheid een containerbegrip voor een aantal vormen van veiligheid. McCay (2021) beschrijft veiligheid betreffend groene ruimte en veiligheid in de context van (lage) criminaliteit. Het UM/DH (2021a) benoemt een verminderd gevoel van veiligheid als onderdeel van de erosie van beschermende factoren. Het UM/DH (2021b) beschrijft hoe met stedenbouw een stad mentaal gezonder te maken 'veiligheid' als een van de acht factoren waarop gestuurd moet worden. Hierbij benoemen zij natuurlijke toegangscontrole, natuurlijke bewaking, territoriale versterking en onderhoud. Zij hebben dit vertaald naar hun Mind the GAPS Framework² (UD/MH, 2021b).

Ook Litman (2021) benoemt veiligheid als 'veiligheid in community en omgeving' en specificeert dit als verkeersveiligheid, veiligheid in relatie tot criminaliteit en veiligheid in de context van vervuiling. Chu et al. (2004) beschrijven een aantal brede omgevingsdomeinen waarbij angst voor criminaliteit beschreven wordt. In de vijf sleuteldomeinen die zij beschrijven, worden 'gebrek aan natuurlijk en sociaal toezicht' en 'donkere afgelegen plekken' benoemd.

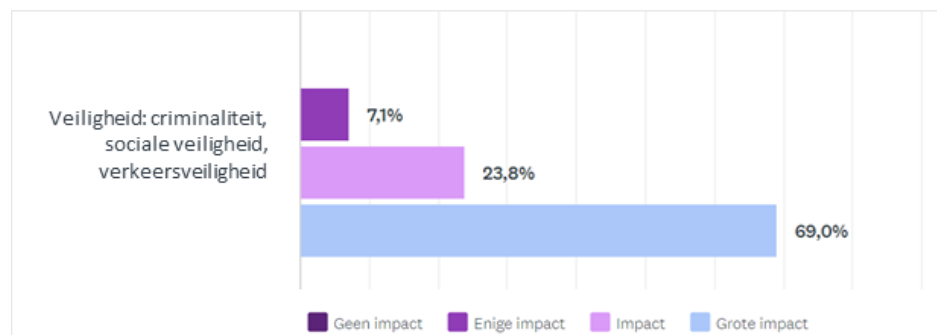
Van der Ven (2021) benoemt 'veilige buurten' creëren als een sleutel tot bijdragen aan gezondheid en geluk. In de podcast van de Studio over mentale gezondheid worden in de context van veiligheid 'etnische en seksuele onveiligheid' en 'buurtcriminaliteit' genoemd (Savini & Bockting, 2021). In deze podcast wordt mentale gezondheid benaderd vanuit klinische psychologie waarbij mentaal welzijn buiten beschouwing wordt gelaten en mentale gezondheid in de nauwe definitie van gezondheid wordt benaderd.

Beenackers benoemt in het interview fysieke veiligheid, verkeersveiligheid en sociale veiligheid waarbij verlichting een belangrijke rol speelt bij het bereiken

² GAPS Framework: een framework dat kan worden toegepast op stedenbouwkundige plannen of projecten om de belangrijkste ideeën uit de visie van UD/MH te integreren in plannen. G=Green spaces, A=Active Spaces, P=Pros-social spaces, S=Safe places (UD/MH, 2021c)

van veiligheid. Chu et al. (2004) benoemen sociaal en natuurlijk toezicht als belangrijk aspect en sluiten daarmee aan op het credo “Eyes on the street” van Jacobs (1993).

De mate van impact van veiligheid ten opzichte van andere determinanten wordt niet gekwantificeerd in deze literatuur. Op basis van het feit dat nagenoeg alle onderzochte literatuur veiligheid als determinant benoemt, mag een voorzichtige conclusie worden getrokken dat deze determinant op zijn minst impactvol (++) lijkt te zijn. Figuur 35 toont de enquêteresultaten op basis van expertjudgment.

Figuur 35 Impactenquête. Mate van impact van Veiligheid

Uit de expertsurvey aansluitend op de expertsessie blijkt dat vijf van de zes respondenten deze determinant onderkennen en de mate van impact als ‘grote impact’ onderschrijven. Eén respondent heeft geen mening. Eén expert benoemt specifiek de aspecten: verkeersveiligheid, sociale veiligheid en externe veiligheid.

De onderzoeksresultaten over de mate van impact op basis van expertjudgment uit de enquête en expertsessie zijn dusdanig consistent dat voldoende saturatie is bereikt en met voldoende mate van zekerheid de mate van impact als ‘grote impact’ kan worden geduid.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen ‘gebouw’, ‘gebied’ en ‘gebruik’. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant Veiligheid is als volgt:

“De veiligheid van de leefomgeving waarbij werkelijke veiligheid alsmede beleving van veiligheid zijn inbegrepen” (eigen definitie).

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 36.

Figuur 36 Samenvattende infographic Veiligheid. Eigen ontwerp.

5.3.5 Sociale interactie & ontmoeting

Uit literatuuronderzoek blijkt dat ‘sociale interactie & ontmoeting’ een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Het biopsychosociale model van Engel (1977) beschrijft de onlosmakelijkheid van sociale gezondheid, mentale gezondheid en fysieke gezondheid. Het Dynamisch Stress Kwetsbaarheidsmodel laat zien dat ‘sociale kwetsbaarheid’ als gevolg van exogene determinanten samen met psychobiologische kwetsbaarheid onder invloed van endogene determinanten samen met omgevingscontrole, handelingsruimte en toeval van invloed zijn op de mentale gezondheid. Hierbij wordt mentale gezondheid gezien in een nauwe definitie (Ormel et al., 2001). Ook Huber et al. (2016) benoemt het sociale aspect onder de pijler ‘meedoen’. Maslow (1954) plaatste begin vorige eeuw de sociale behoefte al als derde laag in zijn piramide en stelde dat voorzien in sociale behoefte een voorwaarde is voor ‘erkenning’ en ‘zelfontplooiing’.

Bercht (2019) noemt eenzaamheid als een van de oorzaken voor mentale problemen. Rauch (2019) benoemt isolement als risico voor mentale gezondheid en welzijn. Het UD/MH (2021b) beschrijft dat het creëren van prosociale plekken een positieve impact kan hebben op positieve sociale interactie. Litman (2021) noemt sociaal contact als een determinant en refereert eveneens aan sturing op prosociale plekken in de leefomgeving. In ‘The social determinants of mental health’ wordt het risico op sociale uitsluiting in stedelijk gebied benoemd. (Compton, 2015).

Chu et al. (2004) benoemen vijf sleuteldomeinen in de omgeving die impactvol zijn op mentale gezondheid en welzijn. ‘Sociale en communityplaatsen’ worden genoemd als gewaardeerde faciliteit terwijl in sleuteldomein vijf ‘sociale participatie’ de ‘betrokkenheid met anderen’ en de ‘betrokkenheid met community’ als impactvol worden beschreven. Het onderzoek van Van der Ven (2021) geeft aan dat ‘verbinding tussen bewoners’ impactvol is en benoemt hierbij ‘collectiviteit’, ‘trots’ en ‘mixed use van gebieden’ van belang.

Savini en Bockting (2021) noemen ‘sociale factoren’ als impactvol waarbij de negatieve impact van een ‘sociaal beperkt vangnet’ en ‘negatieve sociale vergelijkingen’ tussen bewoners en gebruikers een rol spelen.

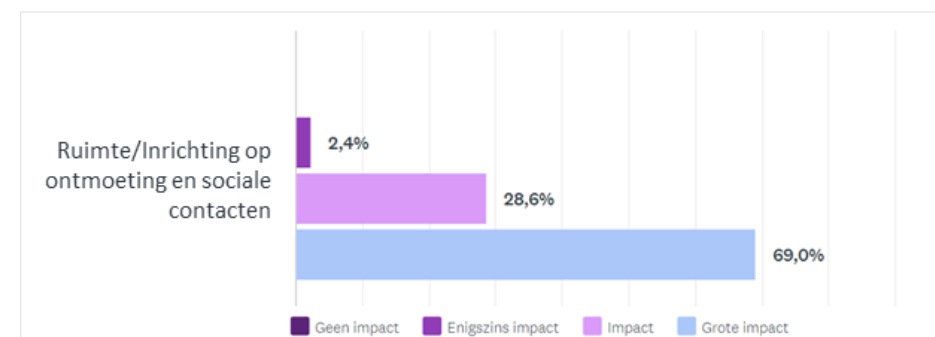
In de praktijk heeft ontwikkelaar AM, die werkt met het BRAVO model de S toegevoegd waarbij de S staat voor de sociale component en onderschrijft daarmee het belang vanuit de praktijk.

In de interviews met Beenackers en Savini wordt sociale interactie genoemd als determinant. Ook Van Egmond benoemt in het interview vanuit zijn praktijkervaring in wijken met een gemiddeld lagere SES het belang van sociale interactie en ontmoeting op de mentale gezondheid en welzijn.

De mate van impact van ‘sociale interactie & ontmoeting’ in relatie tot andere determinanten blijkt niet specifiek uit deze onderzoeken.

Aangezien nagenoeg iedere onderzochte literatuur dit als determinant erkent en gebaseerd op het biopsychosociale model van Engel (1977) en het DSK-model van Ormel et al. (2001) wordt de voorzichtige conclusie getrokken dat deze determinant op zijn minst impactvol (++) is.

Figuur 37 toont de enquêteresultaten en onderschrijft middels expertjudgement de ‘grote impact’ van deze determinant. Uit de expertsurvey blijkt dat drie van de zes experts de determinant onderkennen en de grote mate

Figuur 37 Impactenquête: Mate van impact van het inrichten van ruimte op sociale interactie en ontmoeting.

van impact onderschrijven. Een van de vijf geeft aan dat dit geen determinant is doch onderbouwt dit niet. Eén expert benoemt specifiek ‘hulp vragen en bieden aan buurtgenoten’ als belangrijk aspect en onderschrijft daarmee de bevindingen van Savini en Bockting (2021).

De onderzoeksresultaten over de mate van impact op basis van expertjudgement uit de enquête en expertsessie zijn dusdanig consistent dat voldoende saturatie is bereikt en met voldoende mate van zekerheid de mate van impact als ‘grote impact’ kan worden geduid.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen ‘gebied’ en ‘gebruik’

De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant ‘Sociale interactie & cohesie’ is als volgt:

“De mate van sociale cohesie als gevolg van de mate waarin de leefomgeving voorziet in mogelijkheden tot sociale interactie en cohesie” (eigen definitie).

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 38.

Figuur 38 Samenvattende infographic Sociale interactie & Cohesie. Eigen ontwerp

5.3.6 Mobiliteit en bereikbaarheid

Uit literatuuronderzoek blijkt dat 'mobiliteit & bereikbaarheid' een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Het UD/MH (2021b) geeft 'vervoer en verbinding' als één van de acht instrumenten om mee sturen. Ze maken hierbij onderscheid in bereikbaarheid via Openbaar Vervoer en 'toegankelijk en veilig langzaam verkeer' (McCay, 2021). Litman (2021) noemt 'onafhankelijkheid in mobiliteit voor een inclusieve samenleving' een belangrijke determinant. Chu et al. (2004) noemen 'vervoer' inzake de 'aanwezigheid van gewaardeerde sleutelfaciliteiten' als derde sleuteldomein.

Beenackers noemt in het interview bereikbaarheid middels Openbaar Vervoer als determinant waarbij zij specifiek benoemt dat de afstand tot Openbaar Vervoer eveneens van belang is, vooral voor ouderen.

De mate van impact van deze determinant ten opzichte van de overige onderzochte determinanten blijkt niet specifiek uit deze literatuurstudie. Wel is opvallend dat lang niet alle onderzochte literatuur 'mobiliteit & bereikbaarheid' noemen. Uit de impactenquête blijkt dat alle respondenten mobiliteit en bereikbaarheid van belang vinden. Twaalf procent vindt dat dit enige impact (+) heeft, 69 procent vindt dat dit impactvol (++) is terwijl 19 procent van mening is dat dit zeer impactvol is (+++).

Resultaten uit expertsessie en -survey tonen dat vier van de zes experts deze determinant erkennen. De overige twee hebben geen mening. De mate van impact wordt door drie van de zes onderschreven, twee van de zes hebben geen mening en één van zes geeft aan de mate van impact niet met zekerheid te kunnen bevestigen.

De onderzoeksresultaten over de mate van impact op basis van expertjudgement uit de enquête en expertsessie en -survey zijn dusdanig consistent dat voldoende saturatie is bereikt en met voldoende mate van zekerheid de mate van impact als 'grote impact' kan worden geduïd. Op basis

van bovenstaande wordt geconcludeerd dat 'mobiliteit & bereikbaarheid' en determinant is die gekwantificeerd wordt als impactvol (++).

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen 'gebied' en 'gebruik'. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant Mobiliteit & Bereikbaarheid is als volgt:

"De bereikbaarheid en beschikbaarheid van mobiliteitsoplossingen zowel binnen de leefomgeving alsmede in verbinding met de omliggende regio" (eigen definitie).

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 39.

Figuur 39 Samenvattende infographic Mobiliteit & Bereikbaarheid. Eigen ontwerp

5.3.7 Urbanisatie

Uit literatuuronderzoek blijkt dat de 'urbanisatie' een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Het Dynamisch Stresskwetsbaarheidsmodel van Ormel et al. (2001) laat zien dat verstedelijking een van de exogene determinanten is voor sociale kwetsbaarheid. Onderzoek laat zien dat 'woonsituatie' en 'verstedelijking' voorspellers van psychische stoornissen zijn waarbij wordt gerefereerd aan stemmingstoornissen, angststoornissen, middelengebonden stoornissen, psychotische stoornissen en persoonlijkheidstoornissen. De urbanisatiegraad wordt benoemd als sociaaldemografisch kenmerk en als voorspeller voor GGZ-zorggebruik (Bakker, 2011).

Rauch (2019) beschrijft 'verstedelijking' en een 'hoge sociale dichtheid' als een determinant in relatie tot stress. Ook Chu et al. (2004) onderschrijven dit. Bij de omgevingsdomeinen beschrijven zij 'dichtheid van de wijk' en 'mate van verstedelijking' als impactvol. Binnen het sleuteldomein dat zich richt op bebouwing, wordt dichtheid eveneens benoemd door Chu et al. (2004). Het UD/MH (2021a) benoemt 'dichtheid en drukte' in relatie tot 'overbelasting'. Savini en Bockting (2021) benoemen de mate van verstedelijking als impactvol op de klinische mentale gezondheid.

Facts and Figures

Figuur 40 Facts and Figures Urban Living & Mental Health problems. Overgenomen van website UD/MH.

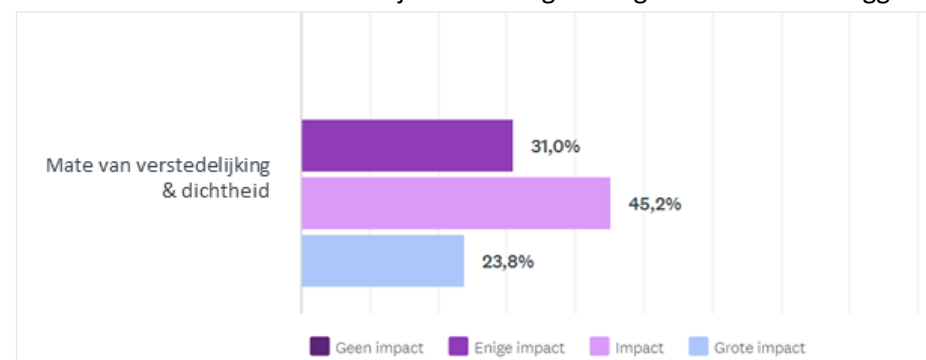
Verstedelijking heeft echter niet alleen negatieve effecten op mentale gezondheid en welzijn. Figuur 40 toont onderzoeksresultaten van het UD/MH (2021b) waaruit ook positieve impact blijkt.

Zowel Beenackers als Van Bueren benoemen in interviews verdichting als impactvolle determinant. Stedelijke verdichting blijkt volgens Beenackers een belangrijke voorspeller van antidepressiva gebruik.

In de onderzochte literatuur is de mate van impact van verstedelijking niet afgezet tegen de mate van impact van andere determinanten. Op basis hiervan kunnen geen uitspraken gedaan worden. Het feit dat zowel literatuurstudie vaak onderschrijft dat 'verstedelijking & verdichting' impactvol is, geeft wel aan dat het op zijn minst impactvol (++) is.

Figuur 41 toont de enqueteresultaten en laat zien dat de meningen enigszins verdeeld zijn doch dat bijna de helft van de respondenten van mening is dat de mate van impact 'impactvol' is. Het aantal respondenten dat de mate van impact als 'enigszins impactvol' en 'grote impact' benoemen is bijna gelijk.

Uit de expertsessie blijkt dat drie van de zes experts deze determinant en gevonden mate van impact onderschrijven. De overige drie experts hebben geen mening. Een van laatstgenoemden geeft aan zich voor te kunnen stellen dat Urbanisatiegraad geen losse determinant is maar een aspect binnen een andere determinant kan zijn maar geeft geen nadere suggestie.

Figuur 41 Impactenquête Mate van impact van verstedelijking op mentale gezondheid en welzijn.

Deze resultaten op basis van expertjudgement samen met de inschatting op basis van de frequentie waarin deze determinant wordt genoemd in literatuur, zijn dusdanig dat voldoende saturatie is bereikt en met voldoende mate van zekerheid de mate van impact als ‘impactvol’ kan worden geduid.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen ‘gebouw’ en ‘gebied’. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant Urbanisatiegraad is als volgt:

“De mate van verstedelijking van de leefomgeving” (eigen definitie).

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 42.

Figuur 42 Samenvattende infographic Mobiliteit & Bereikbaarheid. Eigen ontwerp

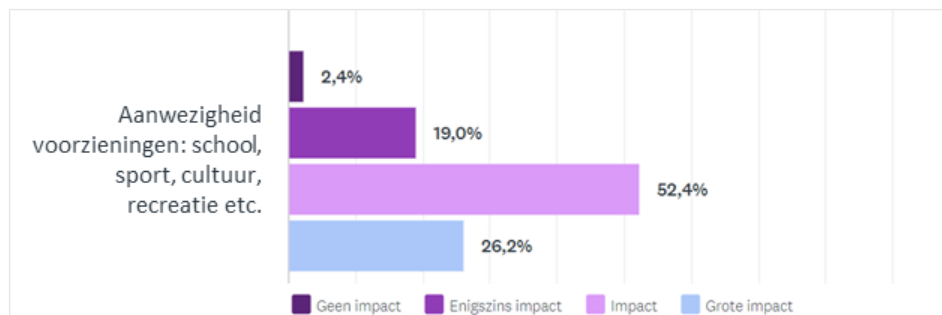
5.3.8 Toegankelijkheid Voorzieningen

Uit literatuuronderzoek blijkt dat ‘Toegankelijkheid voorzieningen’ een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Chu et al. (2004) beschrijven onder de sleutelvoorziening ‘aanwezigheid van gewaardeerde faciliteiten’ dat recreatieve faciliteiten en culturele en religieuze voorzieningen een positieve bijdrage leveren aan mentale gezondheid en welzijn. McCay (2021) onderschrijft dit. Compton (2015) verwijst specifiek naar de toegankelijkheid van gezondheidszorg. Deze toegankelijkheid van gezondheidszorg wordt in het interview met Savini onderschreven. Daarnaast benoemt Savini onderwijs als vanzelfsprekende voorziening. Hij benoemt drie kwaliteitsniveaus voor mentale gezondheid waarbij hij op het derde niveau laagdrempelige mentale zorg in de directe omgeving benoemt. Hij doelt in de praktijk op mentale zorg in de vorm van buurtcentra maar ook training en coaching. Ook Van Egmond onderstreept het belang van voorzieningen inzake training, coaching en benoemt de behoefte aan centrale plaatsen waar wijkbewoners met allerlei hulpvragen terecht kunnen.

Van der Ven (2021) toont aan dat ‘mixed use’ inrichting van stedelijk gebied de aantrekkelijkheid en impact op geluk vergroten. Dit gaat niet specifiek over ‘toegankelijkheid voorzieningen’ maar sluit aan op dit uitgangspunt.

Literatuuronderzoek geeft geen uitsluitsel over de mate van impact omdat deze determinant niet is afgezet tegen andere determinanten. De enquêteresultaten uit de impactenquête, weergegeven in figuur 43, geven door expertjudgement aan dat de mate van impact ‘impactvol’ is. Meer dan de helft classificeert deze determinant als impactvol. De overige meningen zijn verdeeld over ‘enige impact’ en ‘grote impact’. De resultaten van de expertsurvey laten zien dat vijf van de zes respondenten zowel de determinant als de mate van impact onderschrijft. Eén respondent had geen mening.

Figuur 43 Impactenquête Aanwezigheid van voorzieningen.

Hoewel het causaal verband tussen ‘voorzieningen’ en ‘sociale contacten’ niet is bevraagd in de enquête wordt de correlatie met bovenstaande aangetoond vanwege het feit dat voorzieningen bedoeld zijn om te gebruiken door mensen en een aanzuigende werking hebben. Ter plaatse van voorzieningen is de kans op sociaal contact en interactie hoogstwaarschijnlijk groter.

In de diverse literatuuronderzoeken worden ‘voorzieningen’ bij minder dan de helft, namelijk vier, van de onderzoeken genoemd als determinant.

De onderzoeksresultaten over de mate van impact op basis van expertjudgement uit de enquête en expertsurvey zijn dusdanig consistent dat voldoende saturatie is bereikt en met voldoende mate van zekerheid de mate van impact als ‘impactvol’ kan worden geduid.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen ‘gebouw’, ‘gebied’ en ‘gebruik’. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant ‘Toegankelijkheid voorzieningen’ is als volgt:

“De beschikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen in de leefomgeving” (eigen definitie).

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 44.

Figuur 44 Samenvattende infographic Toegankelijkheid voorzieningen. Eigen ontwerp.

5.3.9 Microklimaat

Uit literatuuronderzoek blijkt dat ‘klimaat’ een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Chu et al. (2004) beschrijven binnen het door hun benoemde sleuteldomein ‘controle op interne omgeving’ de indicatoren ‘temperatuur’, ‘droogte’ en ‘damp’. De GPR Stedenbouw acht ‘wind’ en ‘bezonning’ hierbij als impactvol. De GPR Gebouw benoemt thermische kwaliteit wat indirect verband houdt met het klimaat (GPR Software, 2021). Pijpers-Van Esch benoemt de impact van klimaat in relatie tot klimaatadaptiviteit en hittestress als impactvol op de gezondheid in het algemeen, maar verwijst eveneens naar de impact van klimaat en hittestress in relatie tot nachtrust, productiviteit en gevoel van welbevinden (Pijpers-Van Esch, 2015; Pijpers-Van Esch, persoonlijke communicatie, 6 april 2021).

Beenackers onderstreept in het interview het belang van het stedelijk microklimaat en van zon en schaduw. Ook Huisman (2020) refereert aan het stedelijk microklimaat en het belang van bijvoorbeeld schaduwroutes. Laatstgenoemde is voornamelijk van belang voor ouderen vanwege de verminderde werking van het fysieke systeem van thermoregulatie dat afneemt met ouder worden.

In de impactenquête is klimaat via twee vragen bevraagd. Als eerste op de vraag naar de impact van klimaatgerelateerde zaken als klimaatadaptiviteit, hittestress, wind, (zon)licht en water bevestigden alle respondenten de impact. Vijf procent quasi-kwantificeerden dit als enige impact (+), 64 procent noemden dit impactvol (++) terwijl 31 procent dit zeer impactvol(+++) vindt voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijk gebied.

De mate van impact van deze determinant ten opzichte van andere determinanten blijkt niet uit deze literatuurstudie.

De respondenten is ook specifiek gevraagd naar de impact van klimaatadaptiviteit in relatie tot stedelijke morfologie, doorwaaibaarheid,

waterberging en absorptie. Ook hierin zijn respondenten het unaniem eens dat dit op zijn minst impactvol (++) is. 45 procent noemt dit impactvol (++) terwijl 55 procent dit zeer impactvol (+++) vindt.

Pijpers-Van Esch merkt op dat inzake hittestress het effect van schaduw en verdamping verhoudingsgewijs veel groter is dan het voordeel van bouwen op de juiste windrichting omdat laatstgenoemde alleen echt voordelen oplevert tijdens hittegolven. Water, en zeker bewegend water, heeft impact op het microklimaat maar het effect van water is verhoudingsgewijs klein ten opzicht van de impact van groen (Persoonlijke communicatie 6 april 2021).

In de expertsurvey wordt deze determinant en de mate van impact als ‘impactvol’ door drie van de zes experts onderschreven. Drie van de vijf experts heeft hierover geen mening. Een van de experts benoemt daarnaast specifiek de aspecten: kleurgebruik, warmtereflectie en -absorptie, groen en beplanting.

De onderzoeksresultaten over de mate van impact op basis van expertjudgement uit de enquête en expertsurvey zijn dusdanig consistent dat voldoende saturatie is bereikt en met voldoende mate van zekerheid de mate van impact als ‘impactvol’ kan worden geduid.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen ‘gebied’ en ‘gebouw’. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant ‘Microklimaat van leefomgeving is als volgt:

*“Het klimaat op en boven het aardoppervlak van de leefomgeving”
(eigen definitie).*

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 55.

Figuur 45 Samenvattende infographic Microklimaat. Eigen ontwerp

5.3.10 Ruimte voor bewegen

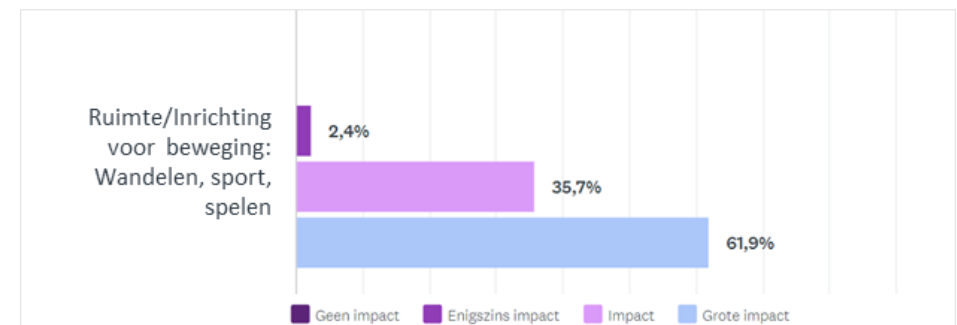
Uit literatuuronderzoek blijkt dat ‘ruimte voor bewegen’ een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Actieve ruimte voor lichaamsbeweging is volgens het UD/MH (2021b) één van de acht instrumenten waarmee gestuurd kan worden. De A in GAPS Framework staat voor Active space waarmee ruimte voor activiteit belangrijk wordt geacht (UD/MH, 2021c).

Minder mogelijkheid tot lichaamsbeweging wordt als een effect van ‘erosie van beschermende factoren’ genoemd als het gaat om hoe de stad mentale gezondheid beïnvloedt (UD/MH, 2021a). In BRAVO(s) staat de B voor bewegen waarmee de noodzaak tot ruimte voor bewegen wordt onderschreven. Een belangrijke connotatie hierbij is dat BRAVO(S) zich op gezondheid in het algemeen richt en niet op mentale gezondheid en welzijn in het bijzonder. Beenackers benoemt in het interview ‘ruimte voor bewegen’ als een determinant.

Het biopsychosociale model van Engel (1977) laat zien dat fysieke, sociale en mentale gezondheid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Ook Huber et al. (2016) onderschrijven de onlosmakelijkheid hiervan middels haar pijlers.

Figuur 46 toont de resultaten uit de impactenquête.

Figuur 46 Impactenquête Mate van impact van Ruimte voor bewegen.

De mate van impact van deze determinant ten opzichte van andere determinanten blijkt niet uit deze literatuurstudie. De resultaten van de expertsessie en -survey laten zien dat vijf van de zes experts deze determinant onderschrijft en dat één van de zes geen mening heeft. Vier van de zes experts onderschrijven de mate van impact, één heeft geen mening en één expert onderschrijft de mate van impact niet en adviseert per aspect op basis van mate van impact te quasi-kwantificeren.

Uit bovenstaande wordt geconcludeerd dat de mate van impact van deze determinant zeer impactvol is.

De onderzoeksresultaten over de mate van impact op basis van expertjudgement uit de impactenquête en expertsessie en -survey zijn dusdanig consistent dat voldoende saturatie is bereikt en met voldoende mate van zekerheid de mate van impact als 'grote impact' kan worden geduid.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen 'gebied' en 'gebruik'. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant Ruimte voor bewegen is als volgt:

"De kwantiteit en kwaliteit van ruimte binnen de leefomgeving die gericht is op zowel recreatief als functioneel bewegen." (eigen definitie).

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 47.

Figuur 47 Samenvattende infographic Ruimte voor bewegen. Eigen ontwerp.

5.3.11 Ruimte voor ontspanning

Uit literatuuronderzoek blijkt dat ‘ruimte voor ontspanning’ een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Het UD/MH (2021a) benoemt de afname van vrijetijd als impactvol en valt onder ‘erosie van beschermende factoren’. Zorgen dat bewoners goede nachtrust kunnen genieten is een van de acht manieren om stedelijke gezondheid te verbeteren (UD/MH, 2021b).

Pijpers-van Esch (2015) benoemt ongestoorde nachtrust als factor die specifiek negatief beïnvloed wordt door hittestress als gevolg van klimaatverandering. Het BRAVO(S) model benoemt ‘ontspanning’ als een van de vijf pijlers voor een goede gezondheid, maar richt zich hierbij niet op mentale gezondheid in het bijzonder. Het biopsychosociale model van Engel (1977) legt de relatie tussen mentale, sociale en fysieke gezondheid vanuit holisme. Ook Huber et al. (2016) benoemt het belang van nachtrust als onderdeel van de pijler ‘lichaamsfuncties’.

Van Bueren onderschrijft in het interview de noodzaak van stilte, prikkelarme plekken en rust. Beenackers benoemt in het interview het belang van de balans tussen rust en reuring. Reuring maakt stedelijk gebied een aantrekkelijk gebied maar als tegenhanger is rust nodig in de strijd tegen stress en ter bevordering van goede nachtrust. Pijpers-van Esch benoemt dat parken en groene gebieden in deze behoefte kunnen voorzien. Tegelijkertijd benoemt zij dat stedelijk groen vanuit de overweging van klimaatadaptiviteit bij voorkeur in stedelijk gebied wordt ingebracht in een aantal kleinere pocketparkjes dan in één groot park. Dat maakt het echter lastiger om tot stiltegebieden te komen met dergelijke kleine parkjes (Pijpers-van Esch, persoonlijke communicatie, 6 april 2021).

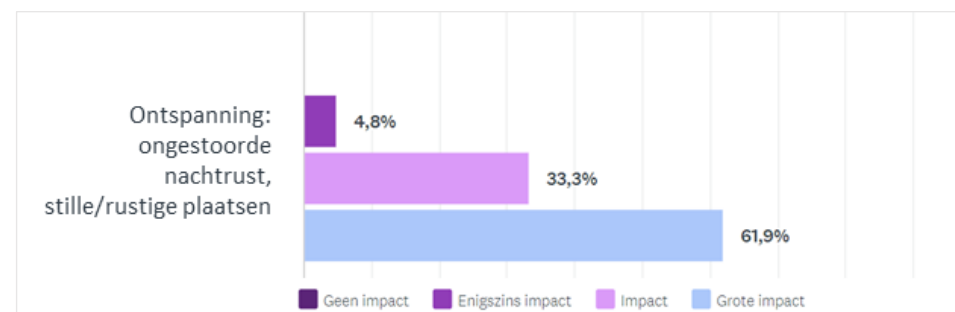
Ook het domein ‘gebouw’ kan impact hebben op Ruimte voor ontspanning. Van Huut zegt in 2013 hierover in relatie tot rechte lijnen dat de uitgangspunten van organische architectuur zijn dat de mens zich vrij er vrij bij voelt, dat brengt de mens tot rust.’ (Isala, 2013). Van Huut is daarnaast fervent voorvechter van natuur en groen als onderdeel van architectuur te kiezen. Groen kan mensen

tot rust brengen stelt hij. Daarnaast refereert hij aan schaalniveau van bebouwing als impactvol op beleving (Isala, 2013).

De enquête gebouwbeleving geeft zeer consistente resultaten waaruit blijkt dat materiaalkeuze, vormdynamiek en kleur impact hebben op beleving en onderschrijven daarmee de standpunten van Van Huut. Over vormdynamiek zegt Van Huut: *‘Vormgeving is ontzettend belangrijk omdat wij er van overtuigd zijn dat elke vorm zijn eigen vormkracht en vormdynamiek heeft en die vormdynamiek kan de mens doen veranderen, daar ben ik van overtuigd.’* (Isala, 2013, 1:51)

De mate van ‘impact van ruimte voor ontspanning’ wordt in deze onderzoeken niet afgezet tegenover andere determinanten waardoor op basis hiervan geen kwantificering kan plaatsvinden. Op basis van de enquêteresultaten zoals weergegeven in figuur 48 in combinatie met de aandacht in literatuur voor deze determinant en expertjudgement uit de expertsurvey waaruit blijkt dat vijf van de zes experts de mate van impact, ‘grote impact’ onderschrijven, kan middels expertjudgement worden vastgesteld dat de mate van impact groot is.

Vier van de zes experts onderschrijven deze determinant, één heeft geen mening en één wil een nadere onderbouwing van de aspecten zien voor hij nadere uitspraken kan doen. De resultaten zijn dusdanig consistent dat voldoende saturatie is bereikt en de mate van impact op ‘grote impact’ kan worden gequasikwantificeerd.

Figuur 48 Impactenquête: Mate van impact voor Ruimte voor ontspanning.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen ‘gebouw’, ‘gebied’ en ‘gebruik’. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant Ruimte voor ontspanning is als volgt:

“De mate waarin een leefomgeving kan voorzien in rust en ontspanning voor gebruikers van de leefomgeving.” (eigen definitie).

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 49.

Figuur 49 Samenvattende infographic Ruimte voor ontspannen. Eigen ontwerp.

5.3.12 Technische kwaliteit

Uit literatuuronderzoek blijkt dat ‘technische kwaliteit’ een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

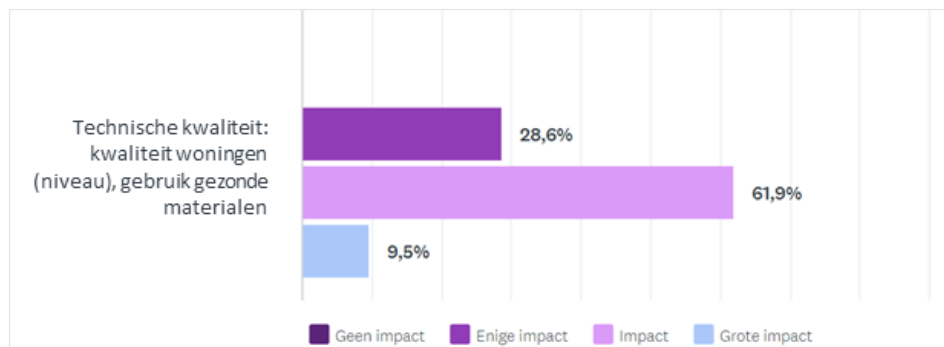
Compton (2015) stelt vast dat ‘slechte kwaliteit van de gebouwde omgeving’ een negatieve impact heeft op mentale gezondheid en welzijn. Chu et al. (2004) benoemen ‘buurtkwaliteit en woningkwaliteit als een van de brede omgevingsdomeinen. Het onderzoek van Van der Ven (2021) bewijst dat ‘gebruik van gezonde materialen’ gezondheid en gezond gedrag kan stimuleren en daarmee een positieve impact heeft op mentale gezondheid.

Hoewel het causaal verband tussen technische kwaliteit en veiligheid niet uitgebreid onderzocht of bevraagd is, blijkt dat hier correlatie is. De mate van veiligheidsbeleving en angst voor criminaliteit hangt onder andere samen met vandalisme en vervuiling (Chu et al., 2004).

Chu et al. (2004) nemen op subthema’s binnen de fysiekrumtelijke kwaliteit stelling en stellen dat ‘buurt- en woningkwaliteit’ een van de zeven bredere omgevingsdomeinen is die impactvol is. Daarnaast hebben zij vijf sleuteldomeinen opgesteld. De tweede betreft ‘kwaliteit van huizen en onderhoud’ waarbinnen zij ‘verouderde en/of constructieve kwaliteit’ benoemen. Deze punten bevinden zich op het snijvlak van ruimtelijke, stedenbouwkundige en technische kwaliteit.

De mate van impact van ‘technische kwaliteit’ is niet afgezet tegen de mate van impact van andere determinanten in deze onderzoeken en kan op basis daarvan niet quasi-gekwantificeerd worden.

In de impactenquête geven respondenten unaniem aan dat ‘technische kwaliteit’ een determinant is. Figuur 50 toont de mate van impact op basis van expertjudgement. Hieruit wordt de conclusie getrokken dat de mate van impact als ‘impactvol’ kan worden beschouwd.

Figuur 50 Impactenquête Mate van impact van technische kwaliteit.

De mate van impact uit de expertsurvey wordt door twee respondent onderschreven, één stelt dat de mate van impact ook 'enige impact' kan zijn. Drie experts hebben geen mening.

Gezien het feit dat de minderheid van de onderzochte literatuur deze determinant benoemt maar deze wel uit drie verschillende onderzoeken naar voren komt in combinatie met de respons uit de enquête, expertsurvey en het ogenschijnlijk causale verband met veiligheid, wordt geconcludeerd dat 'technische kwaliteit' als impactvol (++) quasi-gekwantificeerd mag worden.

De onderzoeksresultaten over de mate van impact op basis van expertjudgement uit de enquête en expertsurvey zijn voldoende consistent dat voldoende saturatie is bereikt.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen 'gebouw' en 'gebied'. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant 'Technische kwaliteit leefomgeving' is als volgt:

"De technische kwaliteit leefomgeving in termen van constructieve kwaliteit, materialisatie en staat van onderhoud van de gebouwde en ongebouwde leefomgeving" (eigen definitie).

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 51.

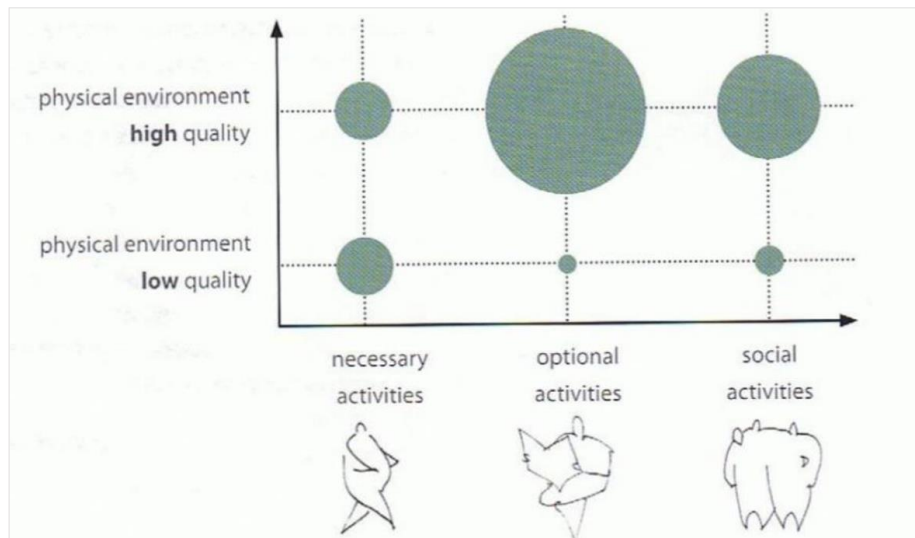
Figuur 51 Samenvattende infographic Technische Kwaliteit Leefomgeving. Eigen ontwerp.

5.3.13 Fysiekruimtelijke kwaliteit

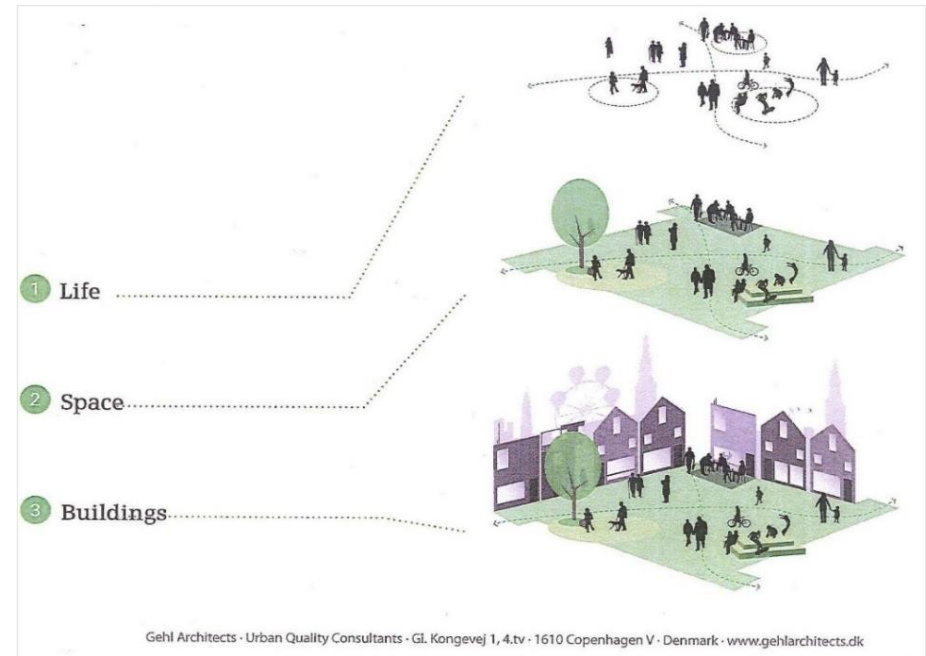
Uit literatuuronderzoek blijkt dat 'ruimtelijke kwaliteit en structuren' een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Jan Gehl zegt over Urban Planning *"First we shape cities, than they shape us"* (Gehl, 2010, p9). De noodzaak voor een andere benadering van stedelijke planning en gebiedsontwikkeling omschrijft hij met vier sleutelvoorwaarden: levendigheid, veiligheid, duurzaam en gezond.

Stedelijke structuren en stadsplanning beïnvloeden menselijk gedrag en daarmee de manier waarop steden functioneren. De fysiekruimtelijke kwaliteit heeft direct impact op noodzakelijke, optionele en sociale activiteiten (Gehl, 2010). Dit causaal verband wordt weergegeven in figuur 52.

Figuur 52 Relatieschema Ruimtelijke kwaliteit en buitenactiviteit. Bron: Jan Gehl, 2010.

Figuur 53 Life, spaces, buildings - in that order: Overgenomen van: Hailesmatters, 2021

Voorwaardelijke aspecten zijn volgens Gehl (2010) 'ruimtelijke kwaliteit', schaalverhoudingen en dimensies. Stedelijke planning moet volgens Gehl op drie schaalniveaus plaatsvinden waarbij iedere schaal verschillende disciplines, spelregels en kwaliteitscriteria heeft. Idealiter werken deze drie lagen samen en worden deze integraal benaderd om te komen tot uitnodigende gebieden.

Gehl (2010) pleit voor stedelijke planning en gebiedsontwikkeling waarin 'Life' het vertrekpunt is voor het inrichten van 'space' (gebied) en als laatste de invulling van gebied in de vorm van 'buildings' (gebouwen) wordt ingepast. Op deze manier kan optimaal gestreefd worden naar de juiste uitgangspunten voor een goed functionerende menselijke maat. Figuur 53 illustreert dit.

ONTDEKKING 1: De stad van de toekomst wordt geen abstracte techstad, maar een door en mét mensen gemaakte slimme stad, met veel kansen voor ruimte- en kwaliteitswinst op het laagste schaal-niveau.

ONTDEKKING 2: De stad van de toekomst leunt nog sterker op meervoudige functies, mix en tijdelijkheid van gebruik. De kracht van nabijheid wordt herontdekt.

ONTDEKKING 3: De stad van de toekomst krijgt door de vele transitieën een nieuwe balans tussen robuuste structuren – voor bijvoorbeeld energie, mobiliteit, water en technologie – en flexibele, creatieve invulling door de bewoners en gebruikers op wijkniveau.

Om deze thema's verder toe te lichten, formuleren we drie categorieën die kunnen inspireren:

- vertrekpunten voor ruimtegebruik;
- het ontwerpkompas;
- stapstenen, die kunnen helpen om ontwerp- en ontwikkelprocessen slimmer te organiseren.

Figuur 54 Drie ontdekkingen voor werken aan de toekomstige stad. Overgenomen uit: Stad van de Toekomst (Berkers et al., 2019).

In De Stad van de Toekomst benoemen architecten drie ontdekkingen inzake ontwerpvisies voor toekomstig stedelijk gebied (Berkers et al., 2019), weergegeven in figuur 54.

Met de robuuste structuren waar Berkers et al. (2019) aan refereren, worden opgaven benoemd zoals De Zeeuw (2020) benoemt: Energietransitie, klimaatadaptatie, mobiliteit, wonen en (ver)bouwen en de versterking van stedelijke economie.

Chu et al. (2004) nemen op subthema's binnen de fysiekruimtelijke kwaliteit stelling. Zij stellen dat 'buurt- en woningkwaliteit' één van de zeven bredere omgevingsdomeinen is die impactvol is. Daarnaast benoemen zij 'kwaliteit van huizen en onderhoud' waarbinnen zij 'verouderde en/of constructieve kwaliteit' benoemen. Deze punten bevinden zich op het snijvlak van ruimtelijke, stedenbouwkundige en technische

kwaliteit. Binnen het sleuteldomein 'angst voor criminaliteit' benoemen zij 'leegstand', de 'mate van doorwaadbaarheid' en de 'doordringbaarheid van gebiedsgrenzen'. Ook Gehl (2010) verwijst naar deze twee laatstgenoemde aspecten.

Van der Ven (2021) verwijst op gebiedsniveau naar het 'stimuleren van aantrekkelijkheid' terwijl op gebouwniveau verwezen wordt naar 'schaalbaarheid'. Gehl (2010) erkent dit. De podcast van Savini en Bockting (2021) onderschrijft dit in bredere zin en benoemt de impact van 'architectuur' en 'planologisch/stedenbouwkundige opbouw van de stad'.

Fysiekruimtelijke kwaliteit is niet bevraagd in de impactenquête doch zijn er veel aspecten benoemd door respondenten in de open bevragingen. De mate van impact van deze determinant ten opzichte van andere determinanten blijkt niet uit literatuur. In de enquête is deze determinant onjuist geoperationaliseerd en onvoldoende bevraagd waardoor hier geen conclusies uit getrokken kunnen worden.

Middels open vragen in de impactenquête blijkt dat maar liefst 48 procent van de respondenten zichtlijnen en ruimtelijke beleving in het gebied een belangrijk aspect vinden. Ook Gehl (2010) refereert hieraan. Zeventien procent van de respondenten benoemt zaken als ruimtelijke kwaliteit en structuur en leegstand als risico voor ruimtelijke kwaliteit.

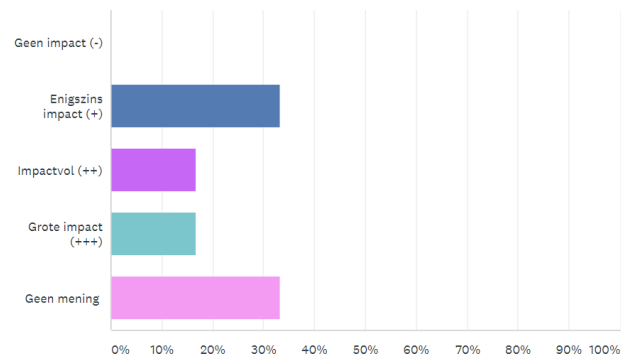
De expertsurvey onderschrijft 'Fysiekruimtelijke kwaliteit' als determinant. Zij benoemen aspecten als aantrekkelijkheid, diversiteit, leesbaarheid en menselijke maat. Aantrekkelijkheid komt op gebouwniveau eveneens terug bij de twee gebouwgebonden determinanten. Eén expert legt de link tussen fysiekruimtelijke kwaliteit, sociale kwaliteit van de leefomgeving en het gevoel van veiligheid en comfort.

De mate van impact op basis van expertjudgement is niet goed vast te stellen op basis van onderzoeksresultaten. Figuur 55 toont de respons. De mening van een te kleine groep respondenten is te veel verdeeld.

Op basis van literatuur is het de inschatting van onderzoeker dat deze determinant als 'impactvol' en wellicht zelfs 'grote mate van impact' kan worden ingeschaald. Als uitgangspunt wordt 'impactvol' gehanteerd. Nader onderzoek is nodig om op basis van expertjudgement te quasi-kwantificeren in mate van impact.

Wat is volgens uw expert judgement de mate van impact van deze determinant op mentale gezondheid en welzijn in de stedelijke gebiedsontwikkeling?

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

Figuur 55 Mate van impact van fysieke ruimtelijke kwaliteit volgens Expertsurvey.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik'. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant 'Fysieke ruimtelijke kwaliteit' is als volgt:

"De kwaliteit van het stedenbouwkundig ontwerp en de fysieke ruimtelijke inrichting en structuur van de leefomgeving" (eigen definitie).

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 56.

Figuur 56 Samenvattende infographic Fysieke ruimtelijke kwaliteit. Eigen ontwerp.

5.3.14 Collectiviteit

Literatuuronderzoek geeft sterkte aanwijzingen dat collectiviteit een positieve impact heeft op mentale gezondheid en welzijn. Veelal gaat dit via de lijn van sociale cohesie en interactie.

Maslow (1954) onderbouwt in de hiërarchische piramide de menselijke behoefte aan sociaal contact, erkenning en waardering. Huber et al. (2016) verwijzen onder de noemer 'sociaal maatschappelijk participeren' naar diezelfde sociale contacten maar ook naar betekenisvolle relatie en maatschappelijke betrokkenheid en via zingeving naar het nastreven van idealen. Collectiviteit biedt hier kansen toe.

In *Sharing Cities: Activating Urban Commons* worden tientallen internationale 'case studies' beschreven, waar oplossingen voor problemen zijn gevonden door middels collectiviteit in de vorm van Urban Commons en onderschrijven de impact op gezondheid (Shareable, 2018).

De menselijke behoefte om 'ergens (bij) te horen' onderkent Van der Ham (2021). Fysieke ruimte kan een drager zijn voor deze behoefte en de formatie van sociale netwerken. Dichtbij huis kan dit middels 'shared spaces' en 'transitiezones' tussen publieke en private partijen. Ook in publieke ruimten kunnen ontwerpers bijdragen door ontwerp van plaatsen waar mensen zich thuis voelen en mensen kunnen ontmoeten. De behoefte ergens bij te horen (Maslow, 1954) draagt bij aan mentaal welzijn (Huber et al., 2016).

Stadpsycholoog Sander van der Ham ziet dat de behoefte aan collectiviteit groot is en toeneemt. Gelijkgestemdheid maakt collectiviteit eenvoudiger aldus Van der Ham waarbij hij stelt dat burgerlijke staat en leeftijd de grootste voorspellers van gelijkgestemdheid zijn, maar ook thema's en belangen kunnen mensen verenigen. Voorbeelden die hij noemt, zijn woonvormen die gebaseerd zijn op het principe van collectiviteit. Living as a Service (LaaS) is een goed voorbeeld van collectiviteit maar ook Mobility as a Service (MaaS) is een vorm van collectiviteit die een positieve bijdrage kan leveren aan mentale gezondheid en beleving. Een kanttekening is dat vormen van collectiviteit die primair

ingegeven zijn door economische motieven minder gebaseerd zijn op niet-economische waarden minder krachtig zijn. De mate van controle en zeggenschap liggen hierbij lager dan bij vormen van collectiviteit die gestoeld zijn op vrijwilligheid zonder economisch belang. Controle is belangrijk voor mentale gezondheid want uit onderzoek blijkt dat de toename van controle en invloed een positieve impact heeft op de verlaging van de cortisolspiegel. Een verlaging van de cortisolspiegel leidt tot een verbetering van de fysieke en mentale gezondheid. (Van der Ham, persoonlijke communicatie 21 mei 2021). Van der Ham benoemt methoden als participatie en co-creatie als methoden om te komen tot collectiviteit, zeggenschap en controle. Van der Ven (2021) onderschrijft dit.

Inzake MaaS stelt Minze Walvius, business developer in mobility optimization, dat MaaS zelf geen invloed heeft op mentale gezondheid en welzijn maar onderschrijft de lijn dat MaaS via de lijn van sociale cohesie impactvol kan zijn (Minze Walvius, persoonlijke communicatie 20 mei 2021). Li (2020) benoemt echter barrières die een negatieve impact kunnen hebben op collectiviteit, namelijk: verminderd gevoel van eigenaarschap, gebrek aan vertrouwen in anderen en zorgen hebben in situaties met bijzondere omstandigheden.

Collectiviteit kan via een economisch model georganiseerd worden of op basis van vrijwilligheid en andere waarden dan economische tot standkomen (Van der Ham, persoonlijke communicatie 21 mei 2021). Li (2020) stelt dat economisch voordeel een belangrijke motivator is voor de keuze voor collectiviteit en dat indien het economisch belang voorop staat, de eisen en verwachtingen van gebruikers hoger zijn bij eigen bezit. Van der Ven (2021) stelt dat 'collectiviteit' als verbindende factor bijdraagt aan communityvorming en invloed heeft op gezondheid en geluk in de gebouwde omgeving.

Jan Jonker (2020) beschrijft zeven breekijzers voor een socio-economische transitie. Een van deze breekijzers is het advies om meer ruimte te geven voor de organisatie van 'commons' als eigendoms- en organisatievormen' door burgers met bedrijven.

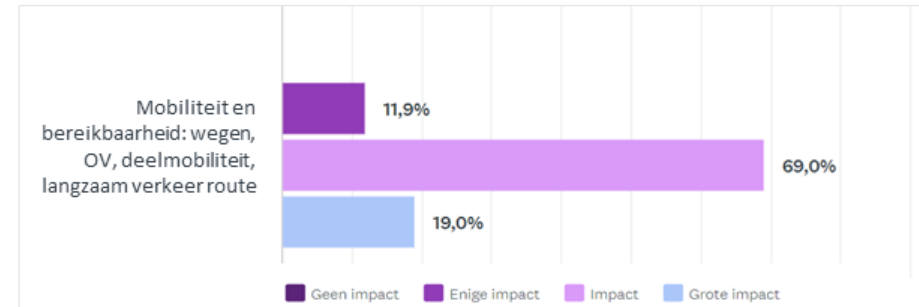
Uit het interview met Van Egmond komt het belang van het delen van voorzieningen en plekken naar voren. Hij neemt vanuit de praktijk waar dat collectiviteit een positieve impact heeft op mentale gezondheid en welzijn.

Vanuit persoonlijke communicatie met Justien Marseille, een futuriste die zich bezighoudt met de leefomgeving, wordt dit onderschreven. Zij stelt dat de nadruk op economische belangen het heersend paradigma is. Daar waar een paradigma overheerst, is verandering op komst. De deeleconomie, waar het maximaliseren van NUT in beeld komt (deelauto, tuintje), begint voeten aan de grond te krijgen. Dat begint georganiseerd te raken. Daar waar mensen kunnen bijdrage aan het geheel, is het goed voor mentale gezondheid en welzijn.

De impactenquête toont dat 95 procent van de respondenten meent dat 'Collectiviteit' impact heeft. Expertjudgement over de mate van impact loopt uiteen (figuur 57). Via open bevraging heeft tien procent van de respondenten Collectiviteit benoemd als factor waarbij specifiek gerefereerd werd aan gemeenschappelijke tuinen, deelmobiliteit en gedeelde faciliteiten. Expertjudgement uit de expertsurvey laat zien dat twee van de zes experts deze determinant onderschrijft. Drie respondenten hebben geen mening en één respondent benoemt Collectiviteit en Delen als een karakterisering, een aspect van een andere determinant. Expertjudgement onderschrijft de relatie tussen de brede set van aspecten en legt de relatie met de determinant Sociale cohesie en interactie. Dat collectiviteit een determinant is en impact heeft op basis van bovenstaande verhandeling lijkt helder. De mate van impact is lastig te quasi-kwantificeren. Vooralsnog wordt de mate van impact als 'enige impact' voorlopig vastgesteld op basis van de impactenquête en literatuur. Verder onderzoek op dit onderwerp wordt geadviseerd.

Deze determinant heeft betrekking op de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik'. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant 'Fysiekruimtelijke kwaliteit' is als volgt:

"De aanwezigheid van faciliteiten en fysiekruimtelijke plekken die al dan niet openbaar zijn en gericht zijn op het delen door gebruikers" (eigen definitie).

Figuur 57 Impactenquête Mate van impact van mobiliteit en bereikbaarheid.

Uit bovenstaande literatuur en onderzoek worden aspecten bij deze determinant afgeleid. Deze zijn samenvattend opgenomen in de infographic in figuur 58.

Figuur 58 Infographic determinant Collectiviteit. Eigen ontwerp.

5.4 De impact van 'gebouw' op 'gebied' en 'gebruik'

Zintuigelijke waarneming zorgt voor een biologische waarneming van menselijke activiteit, gedrag en communicatie. Zintuigelijke waarneming moet samen met mobiliteit volgens Gehl (2010) het vertrekpunt zijn bij stedenbouwkundig ontwerp vanwege de impact. Gehl classificeert twee groepen van zintuigelijke waarneming: 'Distance senses' (zien, horen en ruiken) en 'close senses' (voelen, proeven') (Gehl, 2010).

Waarneming en beleving door 'zien' gaat onder andere over aspecten als vorm, ontwerp, kleur, materialisatie en menselijke maat. Beleving op ooghoogte is daarbij het meest impactvol (Gehl, 2013; Jacobs, 1993).

Vormkracht en vormdynamiek (dynamisch effect als gevolg van vormkracht) hebben invloed op mensen en organische vormen kunnen mensen tot rust en ontspanning brengen (Isala, 2013). Kleur heeft impact middels associaties maar heeft ook een heilzame werking (Hunkel, 1999). Kleur heeft een therapeutische werking (Andrieu, 2010).

Zowel Jacobs (1993) als Gehl (2010) stellen dat de menselijke maat en beleving op ooghoogte van de bebouwde omgeving waarbij zintuigelijke waarneming een sleutelrol speelt. De plint van een gebouw heeft meer impact dan hoger gelegen bouwlagen. Maar de impact van hogere lagen, in samenhang met de menselijke maat, hebben invloed op de sensorische waarneming van de stad (Gehl, 2010).

De menselijke beleving via zintuigelijke waarneming is cruciaal. In stedelijk gebied bestaat een substantieel deel van hetgeen men waarneemt uit bebouwing. De ontwerpkeuzes van bebouwing zijn daarmee onomstotelijk van invloed op de beleving van de stad.

Gehl (2010) stelt dat 'gebruik' van 'gebied' het vertrekpunt moet zijn bij keuzes voor inrichting van 'gebied' en dat 'gebouw' daar een afgeleide van moet zijn. Hij benoemt hiermee niet alleen een volgorde van zaken maar ook de correlatie.

In stedelijk, en zeker in hoogstedelijk, gebied is de bebouwingsdichtheid groot. De omgevingsadressendichtheid (OAD) wordt hier vaak voor gebruikt. De

rekenmethode van Rudifun (Harbers, Spoon, Van Amsterdam & Van der Schuit, 2019) geeft een zuiverder beeld. Hiermee kunnen de Floor Space Index (FSI) en de Ground Space Index (GSI) gekwantificeerd worden. Op basis van indexen kan een Open Space Ratio worden bepaald. Hoe meer verdicht een gebied is, hoe meer bebouwd oppervlak en hoe meer geveloppervlakte invloed uitoefent op de visuele waarneming en beleving van een gebied.

Volgens expertjudgement uit de impactenquête worden mentale gezondheid en welzijn voor ongeveer een kwart bepaald door de bebouwing. Expertjudgement over de impact van 'gebouw' op 'gebied' en 'gebruik' sluit aan op de kwantitatieve benadering uit inzake FSI, GSI en OSR. Kijkend naar de FSI, GSI en OSR ratio's van stedelijk gebied (Harbers et al, 2019), lijkt dit zeer aannemelijk, zo niet mogelijkwijs een lage inschatting.

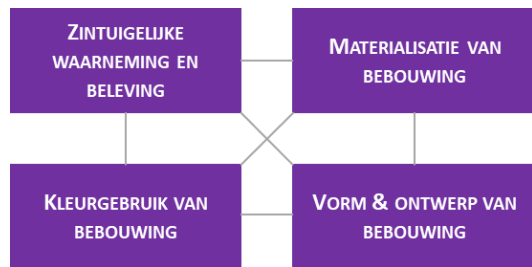
Het vermoeden is dat wanneer de ratio '*zichtbaar geveloppervlak–openbaar gebied*' berekend wordt, de invloed van 'bebouwd geveloppervlak op beleving en zintuigelijke waarneming' kan worden meegewogen. Het geveloppervlak in vierkante meters wordt vermoed een meervoud van het aantal vierkante meters openbaar gebied te zijn. In het hoofdstuk Aanbevelingen wordt hier nader op ingegaan.

Zintuigelijke waarneming van vorm, ontwerp, kleur en materialisatie hebben impact op de mentale gezondheid en welzijn. De hoogtemeters op ooghoogte zijn daarbij het meest impactvol.

5.5 Totstandkoming gebouwgebonden determinanten

In fase 1 van het onderzoek waren vier voorlopige determinanten geïdentificeerd, waarna deze nader onderzocht zijn op basis van enquête, interviews en expertsessie en -survey. Deze zijn weergegeven in figuur 59 en laat de relatie tussen deze voorlopige determinanten zien.

Uit de expertsessie- en survey is naar voren gekomen dat deze vier voorlopige determinanten allen individueel geen separate determinanten zijn. Toch hebben zij wel impact stellen experts binnen de expertsessie en -survey vast.

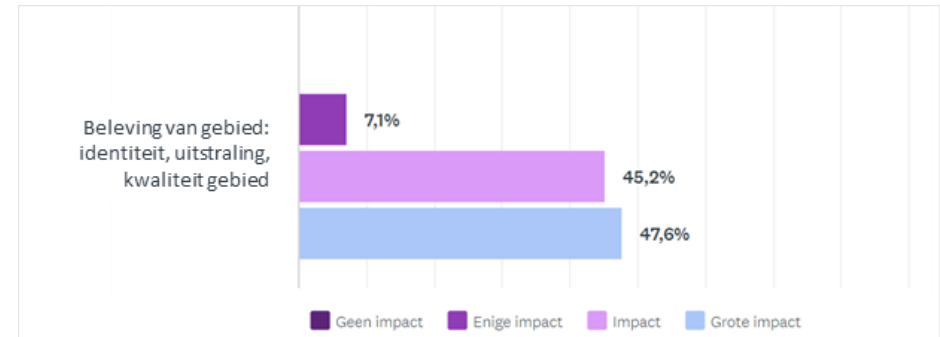
Figuur 59 Relatie tussen vier voorlopige determinanten. Eigen ontwerp.

Figuur 60 toont de resultaten uit de impactenquête over ‘impact van Beleving en zintuigelijke waarneming en onderschrijft de impact van de gebouwde omgeving op beleving en zintuigelijke waarneming.

Zintuigelijke waarneming is, hoewel impactvol op mentale gezondheid en welzijn via beleving, geen determinant maar een effect van keuzes die gemaakt worden bij ontwerp en inrichting. Daarmee ligt zintuigelijke waarneming ingesloten in de andere determinanten.

Zintuigelijke waarneming is waarneming die onbewust leidt tot interpretatie en beleving van hetgeen men waarneemt. Daarnaast is er latente impact van vormkracht, vormdynamiek, kleur en materialisatie (Isala, 2013). Zintuigelijke waarneming is geen determinant maar een resultante. De impact van bebouwing in volume en vierkante meters oppervlakte is op basis van FSI, GSI en OSR dusdanig groot dat vorm, ontwerp, materialisatie en kleur niet onder één determinant geschaard kunnen worden. De determinanten moeten tenslotte in verhouding tot elkaar staan.

In de impactenquête werden ‘vorm- en ontwerpgerelateerde aspecten verreweg het meest genoemd. Van experts uit de expertsessie en -survey geven twee van de zes experts aan dat ‘vorm en ontwerp’ een determinant is. Drie hebben geen mening en één is van mening dat dit niet het geval is omdat de mening over vorm en smaak subjectief is. Tegelijkertijd blijkt uit de enquête Gebouwbeleving dat er sprake is van intersubjectiviteit. Deze conclusie is

Figuur 60 Impactenquête Mate van impact Beleving van gebied.

gebaseerd op de eenduidige resultaten en grote overeenkomsten in meningen inzake beleving en associaties.

Inzake ‘kleur van bebouwing’ en ‘materialisatie van bebouwing’ concluderen experts uit de expertsessie en -survey dat deze te smal zijn en zich daarmee niet verhouden tot eerder gedefinieerde determinanten. Deze zijn samengevoegd tot één determinant.

Ontwerp van bebouwing gaat over de fysiekrumtelijke impact terwijl materialisatie en kleur van bebouwing gaat over de keuzes van de schil van de bebouwing. Beiden zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden in het ontwerp van een gebouw doch beide kunnen separaat van elkaar gekozen worden. Formaat en vorm van een gebouw leiden niet automatisch tot vaste keuzes voor kleur en materialisatie doch beiden hebben impact.

Bovenstaande heeft samen met literatuurstudie, de uitkomsten uit de impactenquête, belevingsenquête, interviews en expertsessie en -survey geleid tot een herindeling, weergegeven in figuur 61, voor de vier voorlopige determinanten die in fase 1 van het onderzoek waren gevonden.

Figuur 61 Definitieve gebouwgebonden determinanten. Eigen ontwerp.

Mede vanuit het oogpunt van de impact van 'gebouw' op 'gebied' en 'gebruik' en de hoeveelheid bebouwing en gevel- en bouwvlakken in stedelijk gebied is het gerechtvaardigd om zowel Vorm & ontwerp als Kleur & materialisatie van bebouwing als determinant te benoemen.

5.5.1 Vorm & ontwerp van bebouwing

Middels literatuuronderzoek en fieldresearch is vastgesteld dat 'vorm & ontwerp van bebouwing' een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Keedwell (2017) beschrijft het psychologisch effect en impact van de mate van complexiteit van het ontwerp van gevels als onderdeel van de schil van een gebouw op beleving. Keedwell (2017) benoemt het belang van 'verrassen' en ontdekken als belevingswaarde, passend bij de behoefte van de menselijke psyche.

Hoe afwisselender, complexer en gedetailleerder de façade van een gebouw, hoe groter de impact. Keedwell verwijst daarbij naar onderzoek van het Institute of Environmental Quality dat stelt dat detaillering een grotere impact heeft dan het totaalsilhouet en -structuur van het gebouw.

Tegelijkertijd stelt Van Huut (Isala, 2013) dat vormgeving van gebouwen impact heeft en dat elke vorm zijn vormkracht en vormdynamiek heeft en dat vormdynamiek invloed heeft op de mens. Van Huut stelt dat organische vormen, veel meer dan rechte vormen, de mens een gevoel van vrijheid en rust brengen (Isala, 2013). Hij onderschrijft hiermee de onlosmakelijke relatie tussen het 'gebouw' en zijn omgeving ('gebied') en indirect de impact op gedrag ('gebruik'). Hij verwijst hierbij tevens naar het bewust werken met schaalniveaus en de kracht van een healing environment.

Gehl (2010) onderstreept het belang van een goed ontwerp van de beleefbare plint van gebouwen.

Architectuur wordt door Savini en Bockting (2021) genoemd als impactvol op de mentale gezondheid en welzijn. Van der Ven (2021) benoemt in zijn onderzoek de schaal, doelend op de menselijke maat, in het onderzoek. Chu et al. (2004)

benoemen de negatieve impact van te monolitische architectuur als bedreiging voor mentale gezondheid en welzijn.

In het interview met Savini komt naar voren dat architectonische keuzes impact hebben op mentale gezondheid en welzijn. Hij verwijst naar het belang van diversiteit en heterogeniteit en naar schaalgrootte van faciliteiten.

Uit belevingsenquête over beleving van vorm en ontwerp van (de schil van) gebouwen komen heldere en behoorlijk uniforme enquêteresultaten. Zachte, ronde en/of organische vormen worden stelselmatig verkozen boven harde, hoekige en/of geometrische vormen en gebouwen. Vorm is een aspect van ontwerp dat van invloed is. Indien bevraagd wordt op associaties dan blijkt dat harde en geometrische vormen en vlakke gevelbeelden geassocieerd worden met 'negatieve' waarden als 'onvriendelijkheid' en 'stress'. Gebouwen met een speelser karakter in ontwerp genieten de voorkeur boven blokkige, geometrische en meer zakelijke gebouwen. Deze resultaten sluiten aan bij de standpunten van Max van Huut (2013).

Uit de belevingsenquête blijkt dat er een grote waardering is voor historische en rijk geornamenteerde gevels. Natuurlijk groene gevels scoren het hoogst. Deze resultaten sluiten aan op de bevindingen van Keedwell (2017).

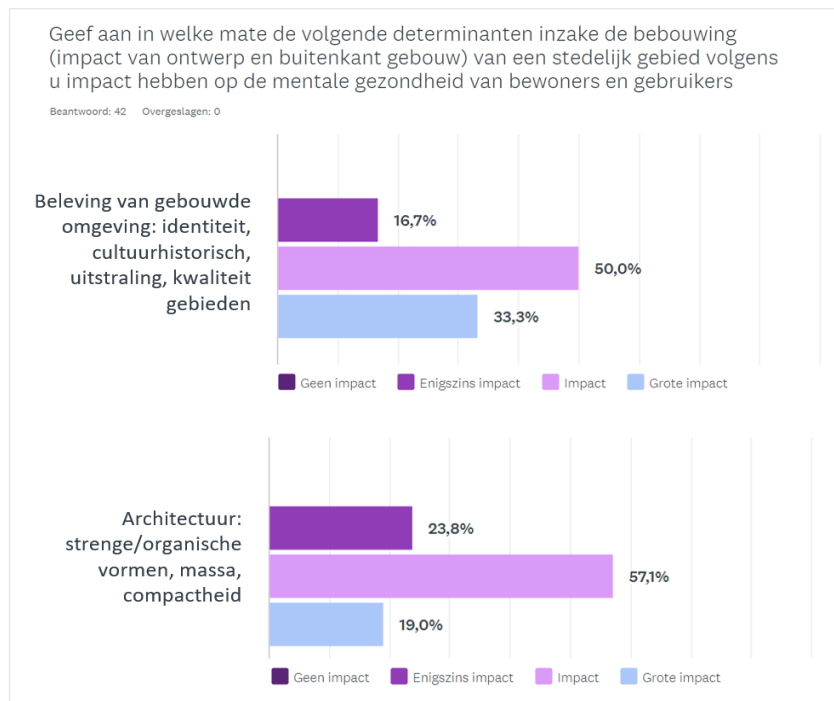
Figuur 62 toont de resultaten van twee vragen uit de impactenquête onder 42 experts. Figuren 64 tot en met 68 tonen een aantal van de enquête resultaten van de belevingsenquête.

In de Impactenquête worden vorm en ontwerp het meest genoemd. Op de derde plaats werden aspecten benoemd inzake beleving van de bebouwde omgeving waarbij afwisseling, heterogeniteit maar ook subjectieve waarden als aibaar, beleefbaar, verrassend en 'niet saai' werden genoemd. Deze subjectieve waarden sluiten aan op de bevindingen van Keedwell (2017).

Twee van de zes menen dat 'vorm en ontwerp' een determinant is. Aspecten gerelateerd aan vorm en ontwerp die werden genoemd, zijn: hoogte, uitstraling, herkenbaarheid, maat, schaal, inpassing in omgeving en openheid.

De mate van impact van deze determinant ten opzichte van andere determinanten is niet bepaald in voorgenoemde onderzoeken. Ook de expertsessie en -survey leverde geen consistente resultaten.

Literatuuronderzoek en fieldresearch tonen aan dat 'vorm en ontwerp' een determinant is. Expertjudgement uit de impactenquête laat zien dat ontwerp en architectuur als impactvol (++) wordt gezien. De mate van zekerheid van deze conclusie is echter onvoldoende groot vanwege onvoldoende saturatie van resultaten.

Figuur 62 Mate van impact volgens expertjudgement uit Impactenquête.

Als de resultaten van literatuuronderzoek en enquête resultaten worden geplaatst in de context van de visuele aanwezigheid van bebouwing in stedelijk gebied, waarbij de oppervlakte van bebouwing een meervoud is van het onbouwde oppervlak, ondersteunt dit het vermoeden dat de mate van impact

van 'ontwerp van bebouwing' impactvol is. Desalniettemin wordt nader onderzoek naar de mate van impact aangeraden.

Deze determinant heeft betrekking op het domein 'gebouw'. De afgeleide werkdefinitie van het abstracte begrip van de determinant 'vorm van bebouwing' is als volgt:

"Het fysisch en visueel ontwerp van de vorm en stijl bebouwde omgeving"
(eigen definitie).

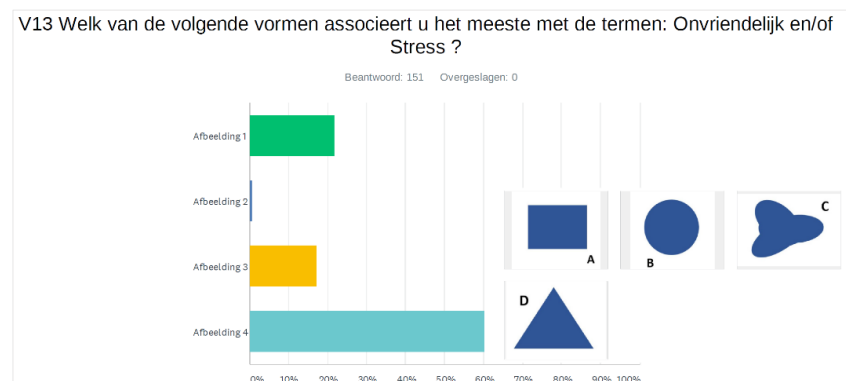
Aspecten horend bij deze determinant zijn in voorgaande verhandeling beschreven en worden samengevat in de Infographic in figuur 63.

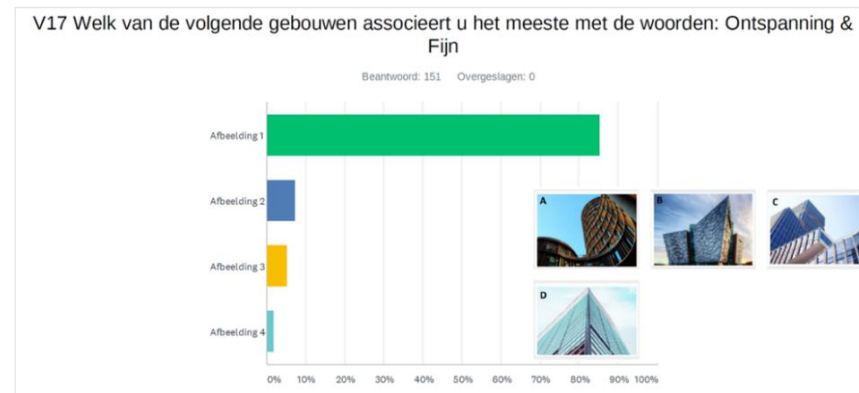
Figuur 63 Samenvattende infographic Vorm& Ontwerp van bebouwing. Eigen ontwerp.

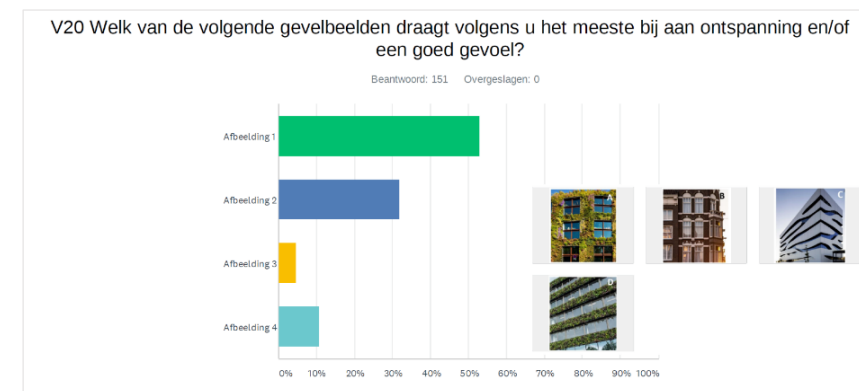
Figuur 64 Vraag 7 uit Belevingsenquête

Figuur 65 Vraag 13 uit Belevingsenquête

Figuur 67 Vraag 17 uit Belevingsenquête

Figuur 68 Vraag 20 uit Belevingsenquête

Figuur 66 Vraag 22 uit Belevingsenquête

5.5.2 Kleur & Materialisatie van bebouwing

Uit literatuur en onderzoek blijkt dat 'Kleur & Materialisatie van bebouwing' een determinant is voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling.

Savini stelt in het interview dat er weinig goede wetenschappelijke studies zijn inzake kleur en materialisatie in de gebouwde omgeving maar een aantal kwalitatieve experimenten laat volgens Savini zien dat zachte materialisatie en kleurkeuze impact hebben.

Kleur

Het onderzoek van Van der Ven (2021) verwijst in bredere zin naar de impact van zintuigelijke waarneming en beleving en specifiek naar kleurgebruik.

Maust (2013) beschrijft in *Placing color: Architectural color & facade improvement programs in commercial corridor revitalisation in Philadelphia* het effect van kleur op bebouwde omgeving. Zij concludeert: *Color impacts human perception of the environment. Change in exterior color in the built environment through façade improvement programs signify change and can be powerfully motivating in depressed urban communities'* (Maust, 2013, p85).

Andrieu (2010) onderschrijft het effect van zintuigelijke waarneming en van de therapeutische werking van kleur voor de gezondheid vanuit holistisch perspectief. Hunkel (1999) onderschrijft dit door te stellen dat kleuren invloed hebben, niet alleen door de associaties die zij oproepen, maar vooral doordat iedere kleur een specifieke heilzame invloed heeft op lichaam en ziel.

Meerwein, Rodeck en Mahnke (2007) beschouwen kleur als een fundamenteel element van de menselijke visuele waarneming en beleving van de leefomgeving. Zij hebben een spectrum van zintuigelijke waarneming ontwikkeld dat is weergegeven in figuur 69. Zij stellen dat kleur van kritisch belang is en een gevarieerd aantal functies heeft waarvan de toepassing in de gebouwde omgeving mogelijk één van de belangrijkste is. Meerwein et al stelt dat: *'Color crucially influences the statement, effect, and acceptance of objects and space'* (2007, 16).

Een van de resultaten uit de Belevingsenquête is dat kleur door 7 procent van de respondenten werd genoemd als antwoord op de vraag: *'welke uiterlijke kenmerken heeft een aantrekkelijk gebouw (buitenkant gebouw) volgens u'*

Uit de impactenquête blijkt dat bij open bevraging naar *keuzes bij ontwerp van bebouwing die van invloed kunnen zijn*, 26 procent van de respondenten kleur als impactvol benoemt.

Uit de expertsessie en -survey blijkt dat drie van de zes expert van mening is dat kleur 'enige impact' heeft op mentale gezondheid en welzijn. Drie experts hebben geen mening. Deze experts zijn eveneens bevraagd naar hun expertjudgement inzake een bredere context, namelijk zintuigelijke waarneming, geeft vier van de zes experts aan dat de mate van impact 'impactvol' is.

Figuur 69 Spectrum of senses. Bron: Meerwein et al., 2007, p12.

Materialisatie

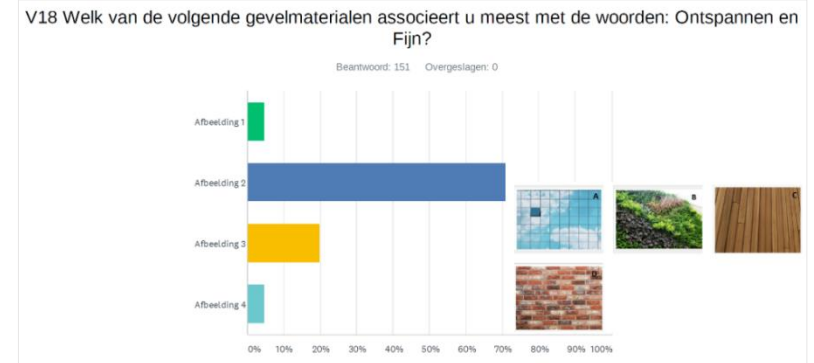
Er lijkt weinig wetenschappelijke literatuur beschikbaar te zijn over materialisatie van gebouwen in relatie tot mentale gezondheid en welzijn.

Keedwell (2013) stelt dat onderzoek continue bewijst dat mensen een leefomgeving willen die de menselijke behoefte aan nieuwsgierigheid voedt en komt tot de conclusie dat materialisatie van de gevels van invloed is op de beleving van de stad en kan leiden tot een variëteit aan emoties. Hierbij signaleert hij intersubjectiviteit; er blijkt een relatie te zitten tussen gender en associaties met materiaal.

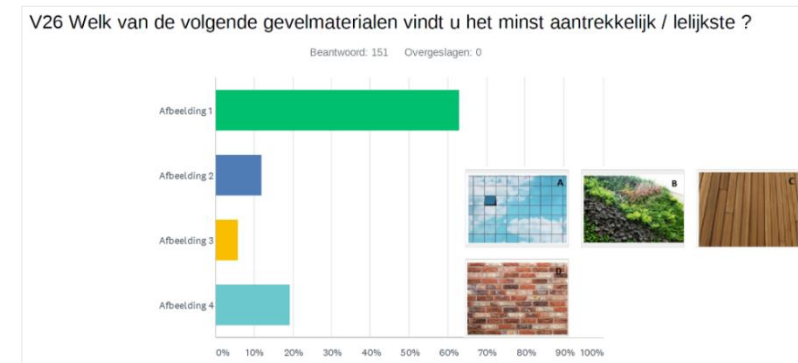
Gehl benoemt materiaalkeuze als waardevol instrument voor de gebouwde omgeving en in het bijzonder voor plintbeleving (Karsenberg, Laven, Glaser & van 't Hof). In de game *The Plinthgame*, (The city at eyelevel, 2021) wordt materialisatie in relatie tot materiaalcomplexiteit benoemd als één van de zes speerpunten waarop gestuurd kan worden bij plintbeleving.

Uit de belevingsenquête blijkt dat materiaalbeleving feitelijk intersubjectief is doch er is behoorlijke consistentie in beleving, en voorkeuren van materialen. Figuren 70 tot en met 72 illustreren dit. Qua materialisatie gaat de voorkeur uit naar natuurlijke materialen zoals hout en groen, boven steen en glas. Er is veel waardering voor gebouwen en materialen met een historisch en/of monumentaal karakter. Indien bevraagd wordt op associaties, blijken harde vormen en vlakke gevelbeelden zoals plaatmateriaal en glas vaak negatief geassocieerd worden.

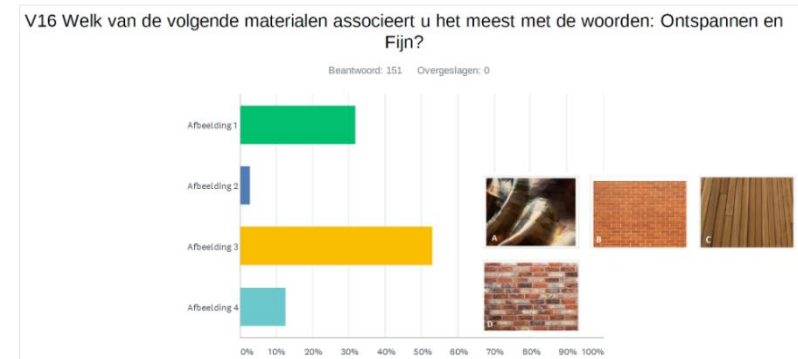
Resultaten uit de expertsessie en -survey laten zien dat vier van zes experts zintuigelijke waarneming in het algemeen impactvol (++) vinden. Twee hebben geen mening. Inzake impact van materialisatie op mentale gezondheid en welzijn vinden twee van de zes experts dit impactvol (++) , één is van mening dat de mate van impact 'enige impact' is en drie van de zes hebben geen mening.

Figuur 70 Associatie gevelmateriaal uit Belevingsenquête

Figuur 71 Mening aantrekkelijkheid gevelmateriaal uit belevingsenquête.

Figuur 72 Positieve associatie met materialen uit Belevingsenquête.

Conclusie kleur & materialisatie van bebouwing

Kleur & Materialisatie hebben impact op mentale gezondheid en welzijn. Enerzijds via beleving en associatie en anderzijds vanuit de holistische benadering via therapeutische waarde. Literatuuronderzoek over het effect van kleur geeft voldoende saturatie, terwijl literatuur over de impact van materialisatie van gebouwen op mentale gezondheid en welzijn beperkter is.

De resultaten uit de Belevingsenquête onderschrijven dit. Ook expertjudgement onderschrijft de impact van zintuigelijke waarneming als breder perspectief en meer op detail in relatie tot kleur en materiaal.

De mate van impact van de determinant 'Kleur & Materialisatie van bebouwing' is niet onderzocht in relatie tot de impact van de andere onderzochte determinanten.

Resultaten uit literatuuronderzoek en enquête en survey bevestigen dat 'kleur & materialisatie een determinant is. Dit wordt ondersteund door de visuele aanwezigheid van de compacte bebouwing van stedelijk gebied. Het feit dat het zichtbaar oppervlak van gevels altijd groter is dan het bebouwd oppervlak onderschrijft de impact van kleur en materialisatie.

Desalniettemin wordt nader onderzoek naar de mate van impact aangeraden.

Het abstracte begrip van de determinant Kleur & Materialisatie van bebouwing is voor quasi-operationalisering vertaald naar een werkbegrip. Deze is als volgt:

"Het materiaalgebruik en kleurkeuze en -toepassing van de zichtbare schil van bebouwing" (eigen definitie).

In bovenstaande verhandeling over kleur en materialisatie zijn diverse aspecten besproken. Deze worden samengevat in de Infographic van deze determinant in figuur 73.

Figuur 73 Samenvattende infographic Kleur & Materialisatie van bebouwing. Eigen ontwerp.

5.6 Geen determinant, wel invloed

In de gevonden literatuur duidt Compton (2015) beleid als determinant. Inzake de macro-impact van beleid benoemt hij beleid inzake energiebeleid, woonbeleid, onderwijsbeleid, werkgelegenheidsbeleid, infrastructureel beleid, omgevingsbeleid, inkomensbeleid en fiscaal beleid.

Schell stelt in het interview dat beleid van wezenlijk belang is voor mentale gezondheid en welzijn in gebiedsontwikkeling. Schell stelt dat het Rijk provincies en gemeente meer moet faciliteren door handvatten te bieden middels kennisbundeling en visieontwikkeling. Beleid, praktijk en kennis moeten samenvloeien zodat men elkaars wereld begrijpt. Beschikbare onderzoeksresultaten zoals de verwachte resultaten uit dit rapport, biedt haar bewijslast om te komen tot interdepartementaal beleid, aldus Schell.

Van Bueren stelt in het interview dat het in de lijn van de zorgplicht van de Rijksoverheid is om sturing te geven aan mentale gezondheid en welzijn. Duurzame opgaven zoals mentale gezondheid zijn doorgaans onvoldoende verankerd in gemeentelijk beleid. Gemeentebreed is hier doorgaans onvoldoende aandacht voor. Een onderliggende nota, als drager voor het thema in al haar gemeentelijke projecten zou wenselijk zijn. Voor burgemeester en wethouders is het bovendien lastig naar de achterban te verantwoorden aangezien er geen logische prikkel is. Een logische prikkel kan zijn dat de Rijksoverheid waarden op nationaal niveau vaststelt, aldus van Bueren.

Savini stelt in het interview dat gemeenten een belangrijkere rol moeten nemen door in omgevingsvisie of -plan visie en beleid te ontwikkelen. De Rijksoverheid zou meer richtinggevend moeten zijn door grenzen of (onder)waarden te stellen. Dit is ook een kwestie van politieke wil, tenslotte zou mentale gezondheid een hogere prioriteit op Rijksniveau moeten krijgen.

Uit de impactenquête blijken de meningen verdeeld hoewel slechts één respondent beleid niet als determinant ziet. 48 procent is van mening dat beleid enige impact (+) heeft, 36 procent vindt beleid impactvol (++) en 14 procent vindt dit zeer impactvol (+++).

Op basis van discussie tussen experts in de expertmeeting wordt vastgesteld dat Beleid & Sturing geen determinant is. Beleid & Sturing bevindt zich op een hoger schaalniveau dan de andere determinanten. Beleid kan kaders, randvoorwaarden en omgevingswaarden vaststellen en daarmee op een ander schaalniveau sturen op gebiedsontwikkelingsopgaven.

5.7 Conclusie en samenvatting

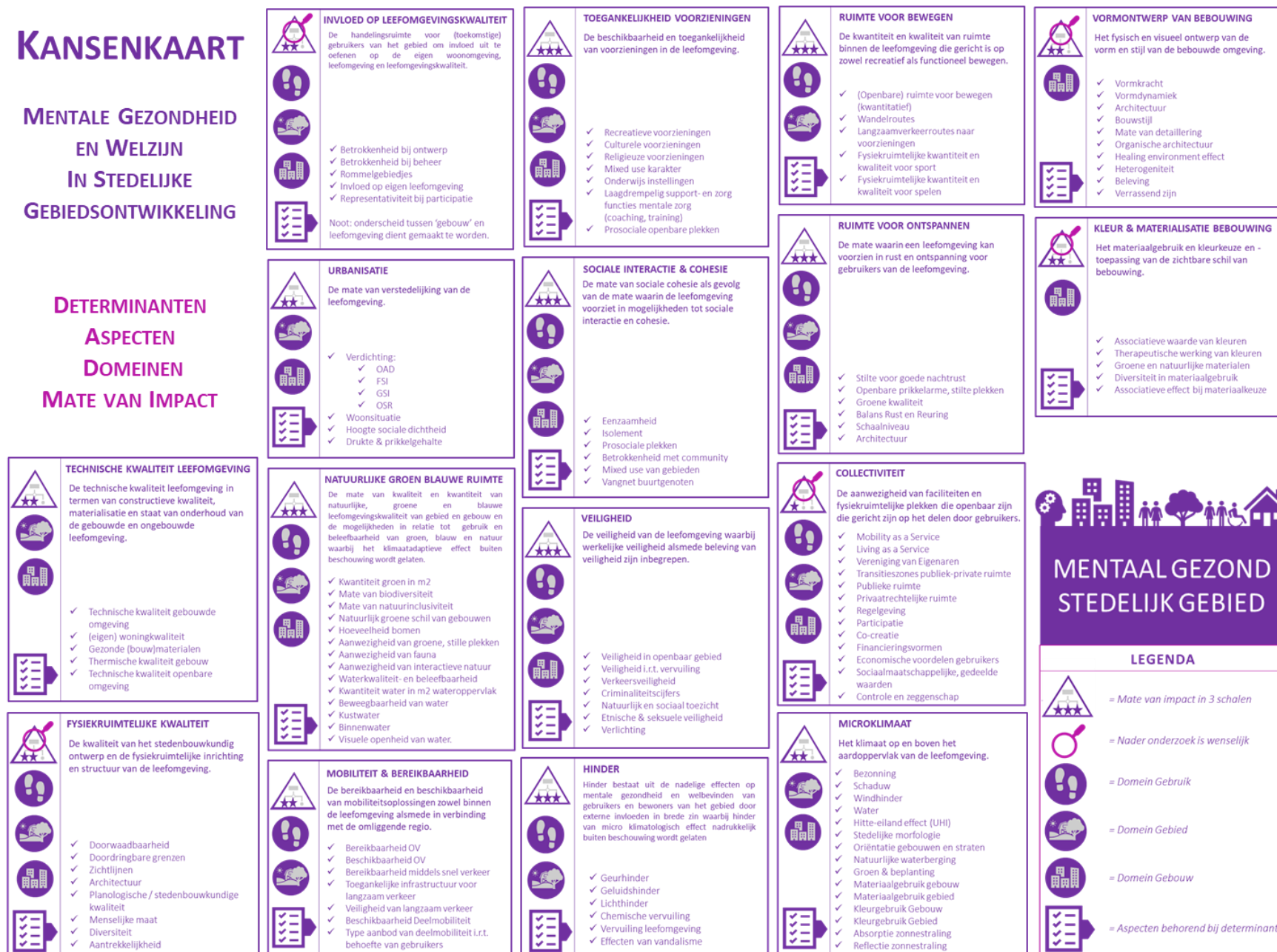
Dit hoofdstuk geeft middels de in figuur 74 weergegeven Kansenkaart, antwoord op deelvragen 2 en 5 en levert input voor deelvraag 6.

Deze antwoorden worden meegenomen naar hoofdstuk 7 waar vervolgens deelvraag 6 volledig wordt beantwoord.

KANSENKAART

MENTALE GEZONDHEID EN WELZIJN IN STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING

DETERMINANTEN ASPECTEN DOMEINEN MATE VAN IMPACT

Figuur 74 Kansenkaart
Infographic
Determinanten
Mentale Gezondheid
en Welzijn in Stedelijke
Gebiedsontwikkeling.

Eigen ontwerp.

Functionaliteiten en randvoorwaarden instrument

Groene trambaan Rotterdam. Bron: Pinterest (2021)

'Color impacts human perception of the environment. Change in exterior color in the built environment through façade improvement programs signify change and can be powerfully motivating in depressed urban communities.'

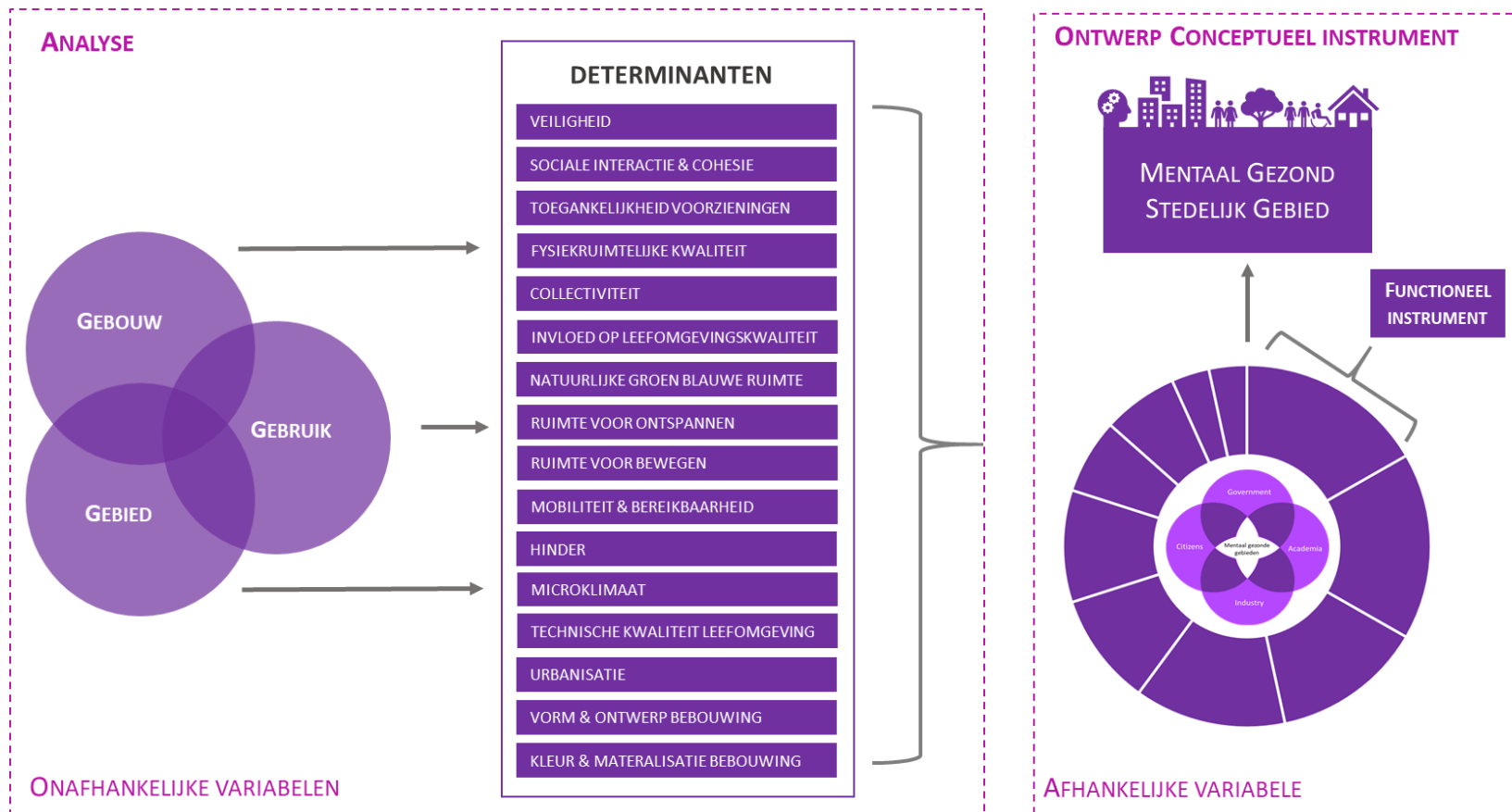
(Maust, 2018, p85)

6 – Functionaliteiten en randvoorwaarden instrument

In dit hoofdstuk worden de determinanten benoemd en functionaliteiten besproken die actoren wenselijk vinden in een functioneel instrument voor gebiedsontwikkeling in de initiatieffase. Daarnaast worden de randvoorwaarden voor het instrument besproken om zorg te dragen voor een uitvoerbaar en haalbaar instrument.

6.1 Gewenste determinanten

De gewenste determinanten zijn de determinanten die impact hebben op mentale gezondheid en welzijn van stedelijke gebiedsontwikkeling. Daarom horen zij in het instrument waarop actoren in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling kunnen terugvallen. Tenslotte: als het in de initiatieffase niet geagendeerd wordt, is de kans klein dat de thematiek in latere fases van gebiedsontwikkeling nog geagendeerd kan worden, aldus Van Bueren in het interview. Figuur 75 toont de determinanten die thuis horen in het model zoals vastgesteld in hoofdstuk 5. De weergave van determinanten is in willekeurige volgorde.

Figuur 75 Conceptueel toegepast model van conceptueel instrument.

Eigen ontwerp.

6.2 Gewenste functionaliteiten

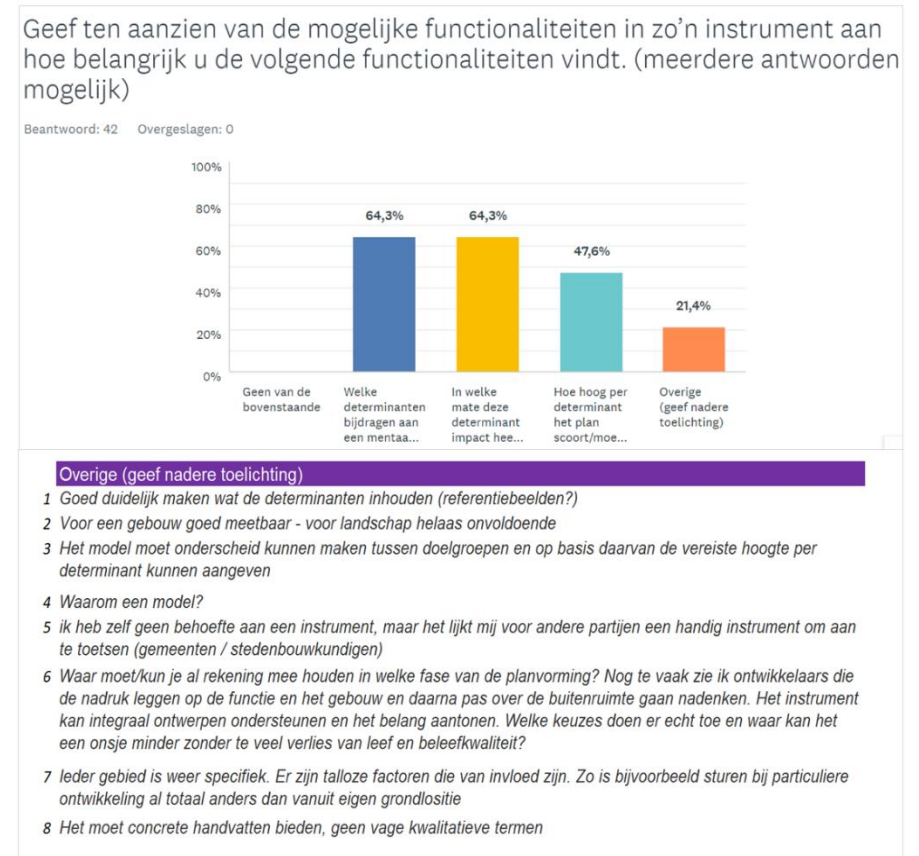
De gewenste functionaliteiten zijn onderzocht middels enquêtering, interviews en expertssessie. Een voorwaarde voor een bruikbaar instrument is dat deze voorziet in de gebruikersbehoefte. Tegelijkertijd moeten de functionaliteiten uitvoerbaar zijn zodat de betrouwbaarheid van het instrument geborgd is.

Uit de Impactenquête blijken de volgende resultaten:

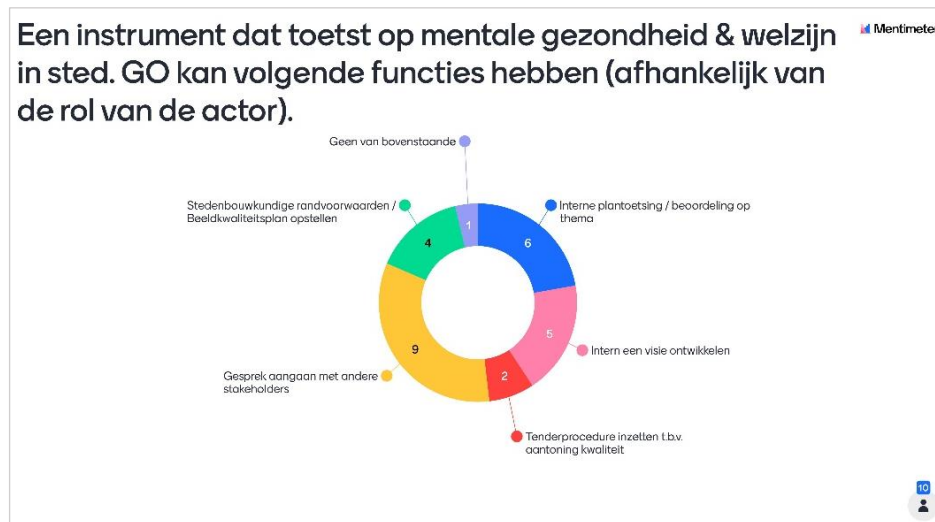
Figuur 76 Behoeftte onderzoek onder actoren naar doelen gebruik instrument, uit Impactenquête.

Alle respondenten geven aan gebruik te zullen maken van een instrument dat toetst op mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling in de initiatieffase. Figuur 76 toont met welk doel respondenten uit de enquête dit instrument willen inzetten. De rol van de actor, het belang en de businesscase van de respondenten hebben uiteraard invloed op de beweegredenen die boven zijn weergegeven (Daamen, 2005).

Figuur 77 Behoeftte onderzoek onder actoren naar gewenste functionaliteiten, uit impactenquête

Gezien de uitslag in percentages van de heterogene groep die is bevraagd, mag geconcludeerd worden als deze vragen onder een meer homogene groep waren uitgezet, bijvoorbeeld alleen gebiedsontwikkelaars, percentages op sommige 'beweegredenen' hoger uitvallen onder specifieke groepen. Op basis van expertjudgement worden deze functionaliteiten onderschreven. Figuur 78 toont de mening van deze experts in aantallen.

Figuur 78 Mening experts over functionaliteiten, uit expertsessie

De gewenste functionaliteiten in een instrument zijn een afgeleide van het doel waarvoor een instrument ingezet wordt, wat voor iedere groep actoren anders kan zijn. Actoren en hun belangen komen samen in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling. Figuur 77 toont de gewenste functionaliteiten volgens de enquêteresultaten.

6.2.1 Functionaliteit identificering determinanten

64 procent van de respondenten wil dat een instrument aangeeft wélke determinanten bijdragen aan mentaal gezond stedelijk gebied. Vanuit de interviews onderschrijven Van Bueren, Savini, Schell en Beenackers dit. Middels expertjudgement uit de expertsessie wordt deze functionaliteit als belangrijkste functionaliteit gezien waarmee het belang wordt onderschreven.

6.2.2 Functionaliteit mate van impact

64 procent acht het wenselijk dat het instrument aangeeft in welke mate determinanten (keuze) impact hebben. Vanuit de interviews wordt de wenselijkheid van deze functionaliteit onderschreven door Van Bueren, Savini, Beenackers en Schell. Op basis van expertjudgement uit de expertsessie wordt deze functionaliteit eveneens van belang geacht.

6.2.3 Functionaliteit score per determinant

48 procent van de respondenten wil dat het instrument aantoont hoe hoog per determinant het plan scoort. Uit interviews blijkt dat Van Bueren, Savini, Beenackers en Schell deze functionaliteit eveneens wenselijk achten. Op basis van expertjudgement uit de expertsessie en -survey komt naar voren dat experts deze functionaliteit onderschrijven maar minder belangrijk achten dan de twee eerstgenoemde functionaliteiten omdat hier ook risico's aan kleven zoals oneigenlijk gebruik.

6.2.4 Aanvullende functionaliteiten en randvoorwaarden

Eén van de respondenten benadrukt dat het is wenselijk is om te komen tot een integrale benadering van het ontwikkelen van gebouwen in de context van het gebied. Daarbij wordt gesteld dat het voorgenomen te ontwikkelen instrument kan bijdragen aan de integrale benadering van de ontwerpogave en het belang daarvan kan onderstrepen.

Een andere respondent geeft aan dat ieder gebied zijn eigen signatuur heeft en dat het wenselijk is dat het instrument onderscheid kan maken op basis van de doelgroepen (bewoners en gebruikers) van de voorgenomen gebiedsontwikkeling. Ook in de expertsessie werd deze kanttekening geplaatst. Uit de expertsessie is naar voren gekomen dat het wordt afgeraden om de criteria voor de verschillende schalen, of wel ambities, op aspectenniveau te kwantificeren. Enerzijds omdat de aspecten niet zijn vertaald naar kwantitatieve indicatoren. Anderzijds wordt dit bovendien onwenselijk geacht door experts vanwege het doel van het instrument, namelijk agendasetting, het gesprek voeren tussen actoren en het delen van kennis. Anderzijds hebben, naar

verwachting van onderzoeker en experts uit de expertmeeting, niet alle aspecten onder een determinant een even grote impact binnen de determinant.

Het meenemen van de nulsituatie (IST) wordt geen functionaliteit. De meningen zijn zowel in expertsessie als in impactenquête verdeeld waarbij een aantal risico's worden benoemd, met name in de initiatieffase waar het draait om ideevorming.

6.2.5 Samenvatting gewenste functionaliteiten

De functionaliteiten die wenselijk worden geacht op basis van de behoefte van actoren en expertjudgement zijn:

1. Identificering determinanten;
2. Identificering aspecten bij determinanten;
3. Mate van impact van determinanten bij algemene populatie;
4. Grove score per determinant in kwalitatieve beschrijving middels ambitieniveaus ten behoeve van agendasetting, discussie en bewustwording;
5. Kennisdeling.

Deze worden weergegeven in figuur 79.

6.3 Randvoorwaarden

In bijlage 8 is de analyse van resultaten inzake formulering van randvoorwaarden opgenomen. Figuur 80 toont de besproken suggesties voor formulering van randvoorwaarden. De uiteindelijke geformuleerde randvoorwaarden zijn het resultaat van resultaten uit interviews, de impactenquête en expertsessie en -survey.

Uitgangspunt bij het vaststellen van randvoorwaarden is: *Past de randvoorwaarde bij de voorgenomen functionaliteit van het instrument?* De resultaten leiden tot een overzicht van randvoorwaarden zoals weergegeven in figuur 79. De uitgangspunten Aanleiding komen uit hoofdstuk 1.

UITGANGSPUNTEN, FUNCTIONALITEITEN & RANDVOORWAARDEN INSTRUMENT INITIATIEFFASE STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING

Figuur 79 Uitgangspunten, functionaliteiten & randvoorwaarden instrument. Eigen ontwerp.

6.4 Conclusie gewenste determinanten en functionaliteiten

Met de figuur 79 wordt antwoord gegeven op deelvraag 3 en wordt input geleverd voor de vertaling van een conceptueel model naar een conceptueel instrument. De beschreven uitgangspunten, functionaliteiten en randvoorwaarden hebben als doel het instrument te zorgen voor de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van het instrument. Hiermee wordt een deel van deelvraag 6 beantwoord.

Figuur 80 Resultaten expertsurvey Randvoorwaarden instrument.

Conceptueel instrument

‘Je kunt niet genoeg benadrukken welk belang er kleeft aan de inzet van het instrument (het nadenken over de te creëren leefomgeving), voordat gestart wordt met de daadwerkelijke realisatie van een project.’

Wat doe je de toekomstige bewoners aan als er niet goed is nagedacht over de algehele setting en vormgeving van de leefomgeving?’

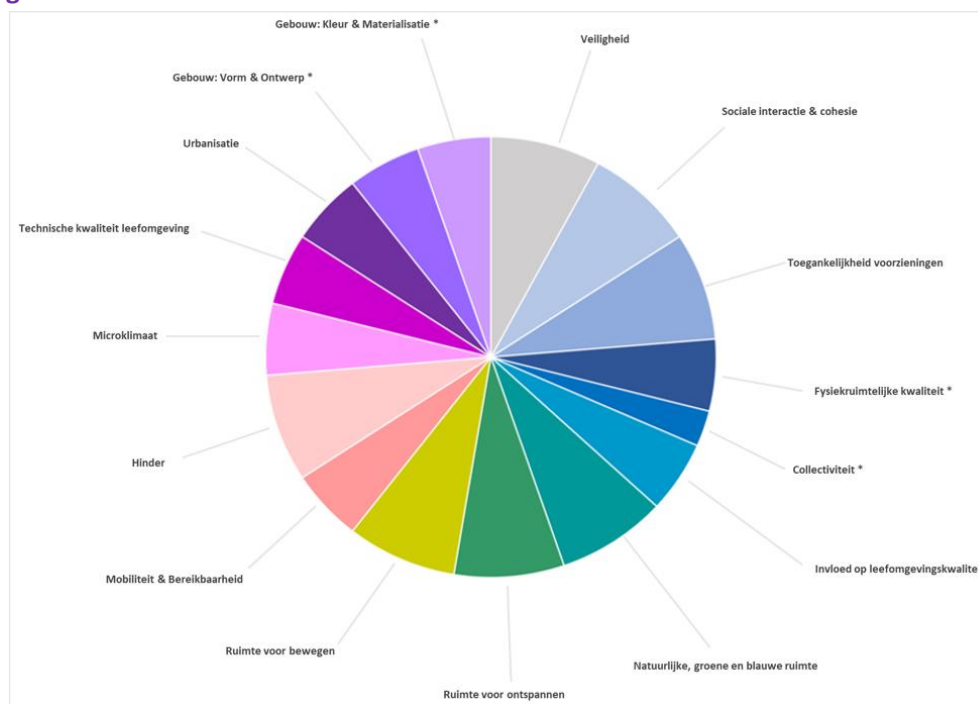
John Kester

Commercieel manager Van Mierlo Bouw & Ontwikkeling

7 – Conceptueel instrument

Hoofdstuk 7 is de synthese van antwoorden en resultaten uit de drie voorgaande hoofdstukken en leidt tot het ontwerp van een conceptueel instrument voor actoren in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling.

Deze informatie vormt de basis voor vertaling naar een conceptueel instrument. Aansluitend wordt het instrument technisch functioneel gemaakt.

Figuur 81 Mate van impact van determinanten. Eigen ontwerp.

7.1 Ontwerp van instrument

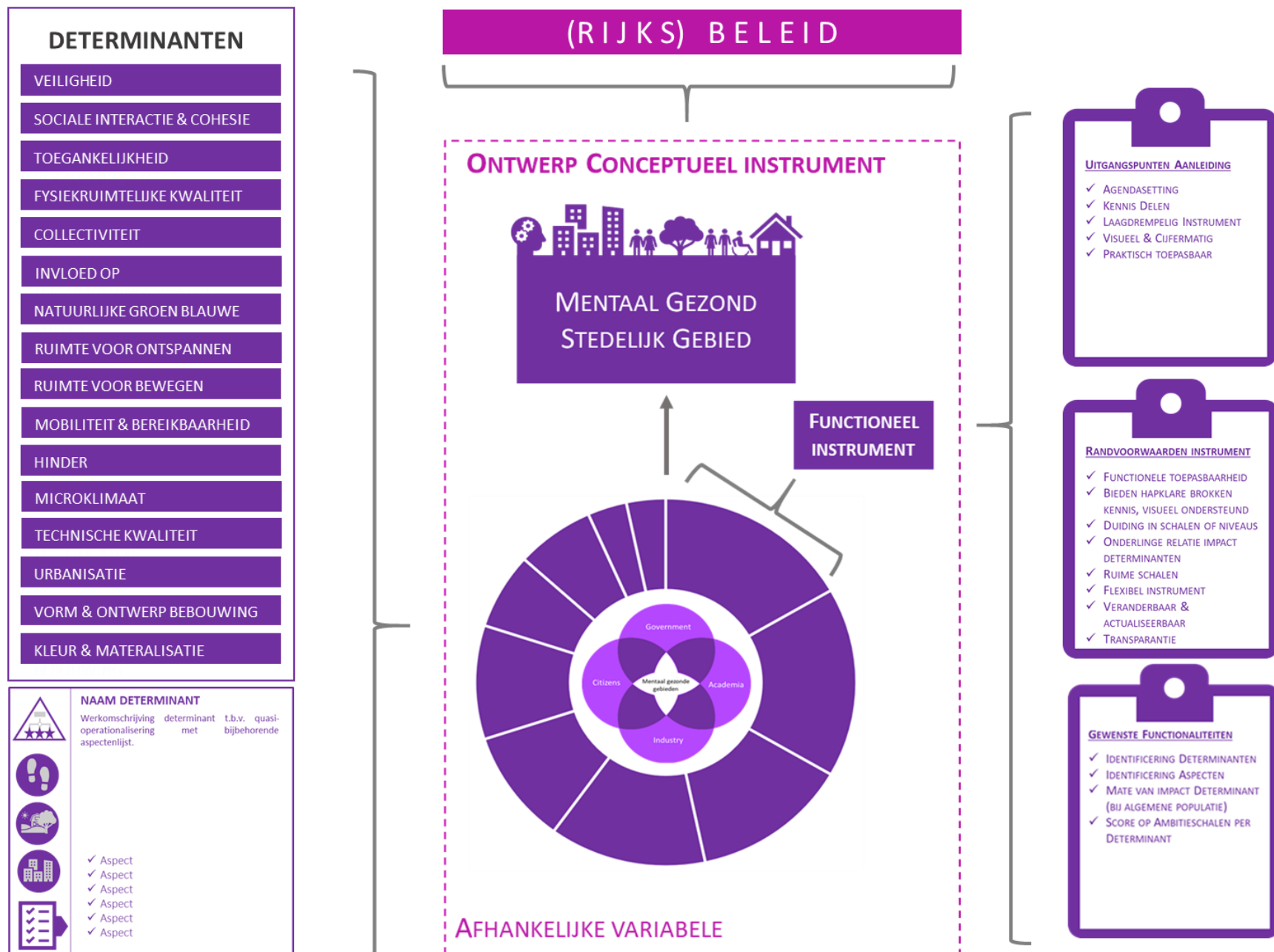
Figuur 81 is een visuele weergave van alle determinanten. De mate van impact van de determinanten uit de infographic is vertaald door deze weer te geven in de breedte van de 'taartpunten'.

Het uiteindelijke instrument wordt in dit hoofdstuk nader uitgewerkt en voorzien van extra functionaliteiten en informatie, maar dit figuur toont de basis.

Er is gekozen voor een rond diagram met taartpunten, een 'pie-chart' om een aantal redenen. Deze keuzes zijn gevolg van eigen inzicht en wensen inzake visualisatie nadat een aantal gangbare instrumenten is verkend.

1. Een cirkel symboliseert een compleet beeld;
2. Een cirkel kan, meer dan een lineair model, de iterativiteit en interactiviteit van de onderdelen impliceren;
3. Praktisch geeft een pie-chart goede mogelijkheden om aanvullende functionaliteiten toe te voegen.

In paragraaf 7.2 wordt de slag gemaakt naar het inbrengen van aanvullende functionaliteiten in het model zoals het 'scoren' op ambitieniveau en het visualiseren van de domeinen die horen bij de determinanten.

Figuur 82 Conceptueel toegepast model van conceptueel instrument uitgewerkt.

Eigen ontwerp.

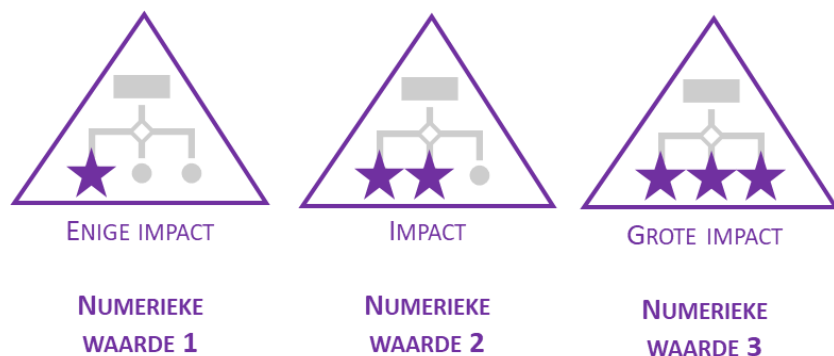
7.2 Functioneren van instrument

De gewenste functionaliteiten die in het instrument ingebracht moeten worden zijn in de vorige paragraaf benoemd en worden onderstaand toegelicht.

7.2.1 Mate van impact per determinant

De mate van impact van determinanten is geduid in drie schaalniveaus met als uitgangspunt dat de onderste schaal voldoet aan eventuele wettelijke eisen en grenswaarden, anders wordt nooit een omgevingsvergunning verleend.

De vertaling van het conceptuele model naar een conceptueel instrument vindt onder andere plaats door numerieke rekenwaarden toe te kennen aan de mate van impact. Deze zijn weergegeven in figuur 83. De determinanten en numerieke waarden zijn in een rekenmodel opgenomen, weergegeven in figuur 85. De determinanten en mate van impact, de onafhankelijke variabelen, zijn weergegeven in de eerste drie kolommen.

Figuur 83 Pictogrammen en numerieke waarde Mate van impact. Eigen ontwerp.

Bij het rekenmodel hoort een Chartdatatabel die de waarden uit het ingevulde rekenmodel vertaalt naar het instrument. Deze chartdatatabel is weergegeven in figuur 86. Door numerieke waarden te koppelen aan de schalen, ofwel ambitieniveaus, wordt een taartpuntendiagram gerealiseerd dat zowel de determinanten als de mate van impact per determinant visualiseert.

7.2.2 Score per ambitieniveau

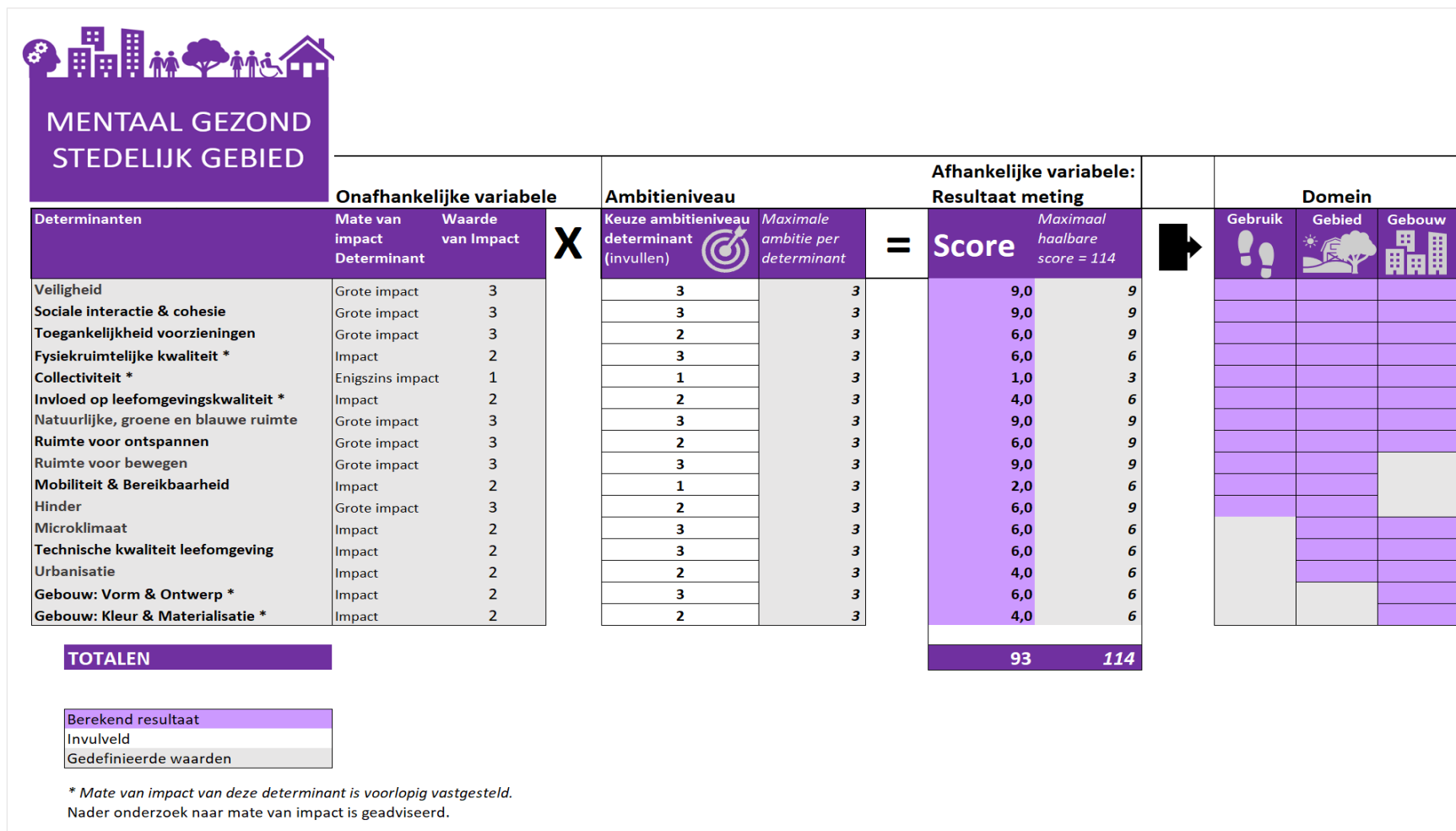
Om de 'score' per determinant te kunnen bepalen, is gekozen voor drie ambitieniveaus. De keuze voor drie ambitieniveaus is gebaseerd op de uitkomsten uit de expertsessie en uit interviews met Beenackers en Savini. Een smallere specificering in meerdere schalen van ambitieniveaus kan leiden tot een vals gevoel van precisie, aldus Beenackers in het interview.

In de verkennende fase vóór de start van dit onderzoek adviseerde Hans Leeftang, voormalig topambtenaar en Adviseur Ruimtelijke Ontwikkeling (persoonlijke communicatie, 8 januari 2021) te kijken naar de bruikbaarheid van de opzet van het Ambitieweb GWW. Deze opzet sluit op hoofdlijnen aan bij het doel, de gewenste functionaliteiten en randvoorwaarden van het functionele instrument voor de initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling. Ook in dit model wordt gewerkt met drie kwalitatief beschreven ambitieniveaus.

De conclusie is dat er een kwalitatieve beschrijving van de schaal aanduidingen, of wel ambities, moeten worden geformuleerd ter aanvulling op de data uit de infographics van de quasi-geoperationaliseerde determinanten. Deze ambitieniveaus zijn voorzien van numerieke waarden zoals weergegeven in de vierde kolom van het rekenmodel in figuur 85.

AMBITIENIVEAU 0	AMBITIENIVEAU 1 	AMBITIENIVEAU 2 	AMBITIENIVEAU 3
AMBITIENIVEAU 0 IS ALLEEN VAN TOEPASSING ALS DE DETERMINANT IN ZIJN GEHEEL NIET VAN TOEPASSING IS.	ALS DE DETERMINANT VAN TOEPASSING IS BINNEN DE GEBIEDSONTWIKKELING EN: ✓ ER SLECHTS SPRAKE IS VAN TOEPASSING EN INZICHT. ✓ DEZE KEUZES LEIDEN NIET TOT SIGNIFICANTE VERBETERINGEN.	ALS DE DETERMINANT VAN TOEPASSING IS BINNEN DE GEBIEDSONTWIKKELING EN: ✓ ER WORDEN BEWUSTE KEUZES GEMAAKT MET CONTROLEERBARE DOELSTELLINGEN. ✓ ER EEN SIGNIFICANT POSITIEF VERSCHIL GEMAAKT WORDT.	ALS DE DETERMINANT VAN TOEPASSING IS BINNEN DE GEBIEDSONTWIKKELING EN: ✓ ER WORDEN BEWUSTE KEUZES GEMAAKT MET CONTROLEERBARE DOELSTELLINGEN. ✓ GERICHT OP HET BEREIKEN VAN DE HOOGST HAALBARE PRESTATIE EN MAXIMALE INZET. ✓ MOGELIJK MET KANSEN VOOR INNOVATIE.

Figuur 84 Ambitieniveaus. Eigen ontwerp.

Figuur 85 Functionele rekentabel onder conceptueel instrument.
Eigen ontwerp.

Chartdatatabel Instrument Mentale Gezondheid & Welzijn

Breedte	Naam	Veiligheid	Sociale interactie & cohesie	Toegankelijkheid voorzieningen	Fysiekruimtelijke kwaliteit *	Collectiviteit *	Invloed op leefomgevingskwaliteit *	Natuurlijke, groene en blauwe ruimte	Ruimte voor ontspannen	Ruimte voor bewegen	Mobiliteit & Bereikbaarheid	Hinder	Microklimaat	Technische kwaliteit leefomgeving	Urbanisatie	Gebouw: Vorm & Ontwerp *	Gebouw: Kleur & Materialisatie *
	Ring1	3	3	3	2	1	2	3	3	3	2	3	2	2	2	2	2
	Ring2	3	3	3	2	1	2	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2
	Ring3	3	3	3	2	1	2	3	3	3	2	3	2	2	2	2	2
Niveau																	
	0 Ring1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	1 Ring2	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1
	2 Ring3	1	1	0	1	0	0	1	0	1	0	0	1	1	0	1	0
Kleur	Pie																

Figuur 86
Chartdatatabel instrument.
Eigen ontwerp.

7.2.3 Weergeven van domeinen

Het is wenselijk de domeinen bij de determinanten zoals vastgesteld in hoofdstuk 5 visueel in te brengen in het model. De geïdentificeerde domeinen zijn in de rekentabel in de laatste drie kolommen weergegeven en vertalen zich in het functionele instrument naar de buitenste drie ringen van het instrument. In de Chartdatatabel betreft het de drie onderste numerieke rijen.

7.2.4 Hapklare brokken kennis

Het functioneel instrument moet voorzien in kennis en informatie waarbij het wenselijk is dat hierbij gebruik gemaakt wordt van visuele middelen. Dit leidt tot de blanco template voor de uitwerking van de determinanten om het conceptuele instrument te vertalen naar een functioneel instrument. Een ontwerp hiervan wordt in 7.4 besproken.

Door een inhoudelijke uitwerking op hoofdlijnen van iedere determinant, kunnen actoren de beschreven kwalitatieve ambitieniveaus gebruiken om te bepalen op ambitieniveau wat zij per determinant willen nastreven.

Door per determinant het gewenste ambitieniveau vast te stellen, en daar numerieke waarden aan te koppelen, kunnen actoren per determinant de keuze vastleggen in het rekenmodel. Figuur 87 geeft de drie ambitieniveaus weer in pictogrammen, voorzien van numerieke waarden.

Figuur 87 Pictogrammen Ambitieniveaus inclusief numerieke waarden. Eigen ontwerp.

Het rekenmodel genereert naast de numerieke score het visuele model dat is weergegeven in figuur 89. In het rekenmodel vullen actoren in kolom vier de voorgenomen ambitieniveaus per determinant in.

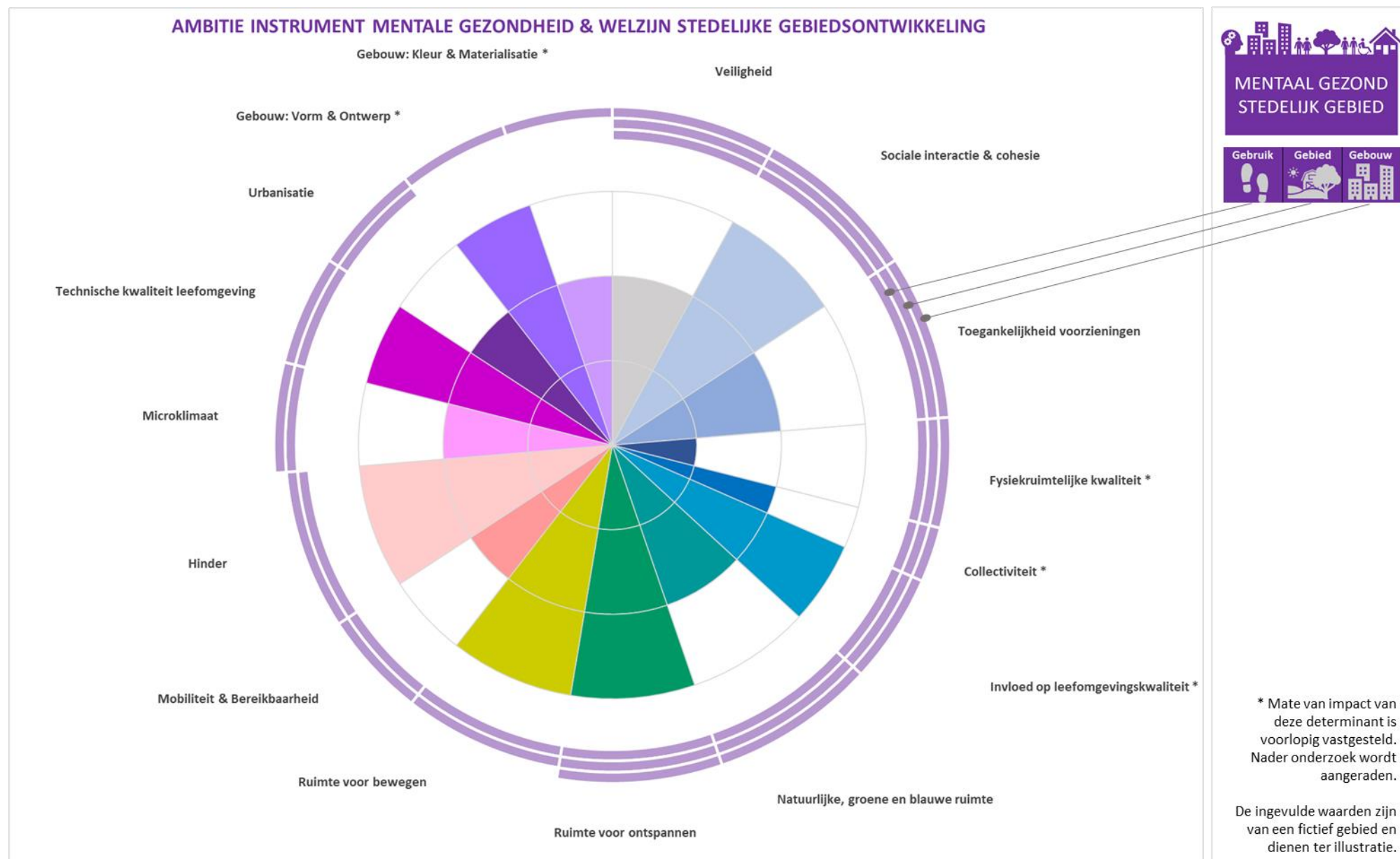
Dit getoonde model geeft een score van een fictief project en dient ter illustratie. Onder dit functionele rekenmodel hangt een technisch rekenmodel, de chartdatatabel, dat de ingevulde ambitieniveaus vertaalt naar de visuele weergave.

Het rekenmodel geeft daarnaast per determinant, en per project, een score weer. De taartpunt per determinant vult zich middels het ingevoerde ambitieniveau. Hiermee wordt de mate van impact per determinant op basis van het gekozen ambitieniveau helder. De eenvoudige rekenfuncties hierachter zijn vereenvoudigd weergegeven in figuur 88. De kleuren van de pictogrammen in dit figuur corresponderen met de kleurkolommen van de rekentabel.

Het eindresultaat is een visuele weergave van de mate van impact per determinant en de mate van ambitieniveau waarbij per determinant de desbetreffende domeinen worden aangegeven. In gesprek met actoren, die zich in verschillende domeinen bezighouden, kan het gesprek zowel per determinant als per domein gevoerd worden. Uiteraard met als doel te komen tot heldere, en bij voorkeur ambitieuze ambities.

Figuur 88 Berekening score per determinant. Eigen ontwerp.

Figuur 89 Eindproduct functioneel instrument Mentale gezondheid in stedelijke gebiedsontwikkeling. Eigen ontwerp.

7.3 Template voor conceptueel instrument

Op basis van de besproken resultaten en criteria is een visueel ontwerp gemaakt van een template. Deze template hoort bij het instrument en is een kennisdrager. De opbouw van de kennisdrager wordt weergegeven in figuur 90.

De infographic geeft de kerninformatie en zorgt voor quasi-operationalisering en quasi-kwantificering. De doelstellingen in de template beschrijven welke mogelijke doelstellingen behaald kunnen worden binnen deze determinant.

Het principe van kwalitatief beschreven ambitieniveaus is in voorgaande paragraaf besproken.

Transparantie was één van de voorwaarden. Een verantwoording met bronnen geeft transparantie over de herkomst van informatie en biedt de actor (lezer) direct handvatten om nadere kennis te vergaren.

De factsheet heeft als doel om kort en bondig informatie te delen met waar mogelijk een visualisatie. Via Leestips kan verdiepende kennis worden gedeeld. Factsheet en leestips vallen in één template waardoor deze eenvoudig uitgebreid kan worden tot meerdere factsheets zodat informatievoorziening uitgebreid en geactualiseerd kan worden. Mogelijkheid tot actualisatie was een van de randvoorwaarden van het model.

Figuren 91 en 92 tonen respectievelijk de template van het voorblad van de determinant met kerndata en de template voor een factsheet.

Figuur 90 Inhoud Kennisdrager bij Instrument. Eigen ontwerp.

7.4 Conclusie

Het resultaat is een ontwerp van een instrument dat voldoet aan de wensen van gebruikers en aansluit op de adviezen van experts. De vastgestelde randvoorwaarden zijn verwerkt in het model.

Aan de uitgangspunten uit de aanleiding en doelstelling is voldaan.

De templates bieden een basis voor actualiseerbare kennis(deling) en zijn een vertrekpunt om het model per determinant functioneel uit te werken.

Aan één randvoorwaarde is (nog) niet voldaan. Om het instrument niet alleen technisch actualiseerbaar te maken maar actualisatie ook werkelijk plaats te laten vinden, is eigenaarschap en verantwoordelijkheid nodig. Wie bewaakt dat het instrument up to date blijft? Bij het hoofdstuk aanbevelingen wordt hier nader op in gegaan.

Met dit hoofdstuk is antwoord gegeven op deelvraag 6.

    	NAAM DETERMINANT Werkomschrijving operationalisering met t.b.v. quasi-bijbehorende aspectenlijst.	AMBITIENIVEAU	VERANTWOORDING
DOELSTELLINGEN	✓ Lorem ipsum dolor sit amet. ✓ Lorem ipsum dolor sit amet ✓ Lorem ipsum dolor sit amet ✓ Lorem ipsum dolor sit amet ✓ Lorem ipsum dolor sit amet ✓ Lorem ipsum dolor sit amet	 Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna. Duis ullamcorper nunc a urna feugiat, sed pretium enim vulputate. Morbi mattis ex non feugiat congue. Donec sit amet bibendum diam, eget hendrerit quam. Nam rhoncus odio quis felis aliquam porta. Sed enim nibh, semper et augue elementum, blandit viverra lacus. Maecenas odio erat, auctor eu augue eu, ultrices aliquet ex. Vestibulum quis tempor nulla. Vestibulum dapibus pulvinar erat, ut sagittis nunc molestie ornare. Donec cursus ipsum quis ipsum pulvinar, nec facilisis sapien aliquet. Cras iaculis nunc eget mollis ultricies. Maecenas accumsan odio a arcu euismod iaculis. Nunc condimentum est vulputate aliquet posuere. Vivamus cursus in diam vel laoreet. Proin consequat porta neque nec hendrerit. Aliquam vel nisl quis massa posuere aliquet ut eget felis.	Consectetur. (20XX, Ipsum 20). <i>Neque porro quisquam est qui dolore ipsum quia dolor sit amet.</i> Roma: Bureau consectetur Opgehaald van adipisci velit: https://www.adipisci velit.it Ipsum Lorem. (20XX, Ipsum 20). <i>Neque porro quisquam est qui dolore ipsum quia dolor sit amet.</i> Roma: Bureau consectetur Opgehaald van adipisci velit: https://www.adipisci velit.it Lorem. (20XX, Ipsum 20). <i>Neque porro quisquam est qui dolore ipsum quia dolor sit amet.</i> Roma: Bureau consectetur Opgehaald van adipisci velit: https://www.adipisci velit.it Neque. (20XX, Ipsum 20). <i>Neque porro quisquam est qui dolore ipsum quia dolor sit amet.</i> Roma: Bureau consectetur Opgehaald van adipisci velit: https://www.adipisci velit.it

Figuur 91 Template Kennisdrager Determinant Mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Eigen ontwerp.

FACTSHEET	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Quote portae quote portae en quote		 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	 Titel Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Integer egestas, risus in varius dictum, tortor orci sollicitudin tortor, et sagittis justo urna non urna.	
-----------	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	------------------------

Figuur 92 Template Factsheet Kennisdrager Determinant Mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Eigen ontwerp.

Vertaling naar functioneel instrument

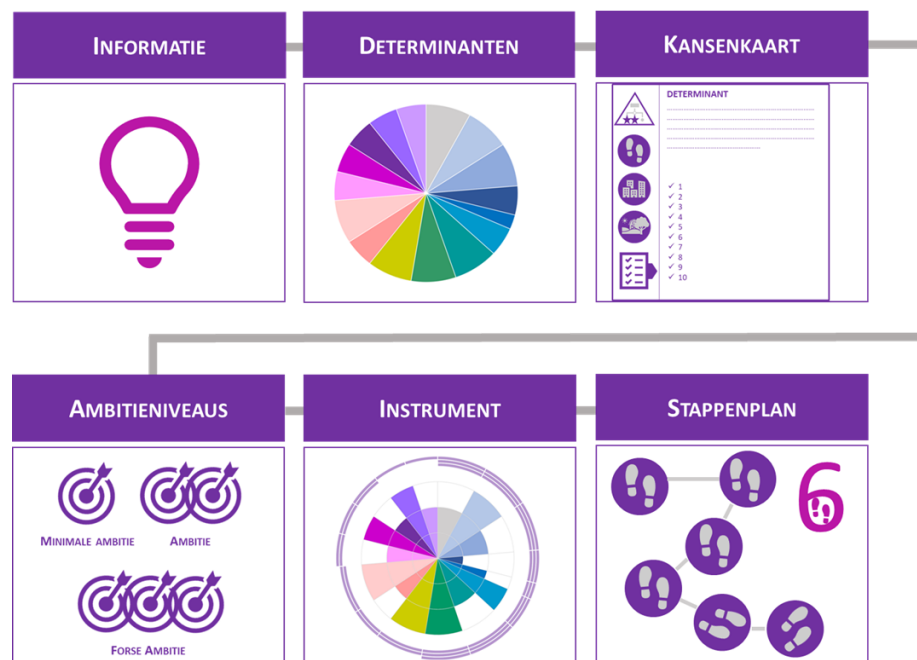
8 –Vertaling naar functioneel instrument

In dit hoofdstuk is aan de hand van de template van het conceptuele instrument voor één determinant de aanzet gemaakt voor de vertaalslag naar een functioneel instrument. De determinant **Kleur & Materialisatie van bebouwing** is hiervoor gekozen. Deze opzet illustreert hoe het instrument is bedoeld om te functioneren.

8.1 Toepassing template **Kleur & Materialisatie**

Het uitgangspunt voor de uitwerking is de informatie uit hoofdstuk 5 en de compacte samenvatting daarvan in de infographic van **Kleur & Materialisatie** van bebouwing. De onderbouwing van de informatie van de template is terug te vinden in bijlage 9.

Dit leidt tot de templates zoals weergegeven in de figuren 94 en 95.

8.2 Beroepsproduct

Het beroepsproduct is een synthese van de onderzoeksresultaten in de vorm van een compact boekje, dat eveneens online beschikbaar gesteld kan worden. Dit beroepsproduct is in taal en stijl geschreven naar de actoren en geredigeerd door een professioneel bureau. Het is opgemaakt in een stijl met praktische overzichten en een stappenplan waarbij advies is gevraagd aan een professionele marketing en communicatie specialist. Figuur 93, overgenomen uit de inleiding van het beroepsproduct geeft de opbouw weer. Het beroepsproduct is enerzijds bedoeld om te informeren, agenderen en activeren. Anderzijds geeft overheidspartijen, op verschillende schaalniveaus handvatten om regie te voeren.

- Deze kennisdrager neemt je in 6 stappen mee, op weg naar meer mentale gezondheid en welzijn in de stad.
1. Je wordt voorzien van informatie over het onderwerp.
 2. De 16 determinanten worden beschreven op hoofdlijnen.
 3. De kanskaart geeft in één oogopslag informatie per determinant over de mate van impact, de domeinen die van toepassing zijn en de aspecten die horen bij deze determinant.
 4. Vervolgens lees je meer over de drie ambities niveaus.
 5. Alles komt bij elkaar in het Ambitie-instrument met praktische rekentabel.
 6. Tot slot staat er een stappenplan voor je klaar. Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder.

8.3 Conclusie

Met deze op hoofdlijnen uitgewerkte determinant is het functioneel maken van het instrument waargemaakt. Daarmee wordt antwoord gegeven op deelvraag 7. Het separaat opgeleverde beroepsproduct met Ambitie-instrument en Kennisdrager is geschreven en bedoeld voor actoren in gebiedsontwikkeling. Het doel is: Informeren, agenderen en activeren en kan overheidspartijen op verschillende schaalniveaus handvatten voor regievoering geven.

Figuur 93 Opbouw Beroepsproduct Mentale Gezondheid en Welzijn in Stedelijke Gebiedsontwikkeling. Eigen ontwerp.

DOELSTELLINGEN	KLEUR & MATERIALISATIE BEBOUWING	AMBITIENIVEAU	VERANTWOORDING
	Het materiaalgebruik en kleurkeuze en -toepassing van de zichtbare schil van bebouwing. ✓ Kleuren in beleving ✓ Associatieve waarde van kleuren ✓ Therapeutische werking van kleuren ✓ Groene en natuurlijke materialen ✓ Diversiteit in materiaalgebruik ✓ Associatieve effect bij materiaalkeuze DOELSTELLINGEN: ✓ VERSTERKEN POSITIEVE BELEVING VAN (SCHIL VAN) BEBOUWDE OMGEVING; ✓ AANDUIDING VOORZIENINGEN/FUNCTIES DOOR SIGNAALWAARDE VAN KLEUR; ✓ VERSTERKEN IDENTITEIT GEBIED; ✓ BENUTTEN VAN THERAPEUTISCH EFFECT; ✓ VERSTERKEN FYSIEKRUIMTELIJKE KWALITEIT; <i>THERMISCHE BELEVING IS BUITEN BESCHOUWING GELATEN EN ONDERDEEL VAN DE DETERMINANT MICROKLIMAAT.</i> INDICATOREN: - TOEGEPASTE PIGMENTKLEUREN - MATE VAN ZUIVERHEID VAN KLEUR - THERAPEUTISCHE WAARDE KLEUR - ASSOCIATIEVE WAARDE KLEUR - HOEVEELHEID TOEGEPASTE NATUURLIJKE MATERIALEN IN M² - HOEVEELHEID LEVEND TOEGEPAST LEVEND GROEN IN SCHIL IN M² - TEXTUUR - DIVERSITEIT MATERIALEN IN AANTALLEN	Minimale en onbewuste inzet van kleur en materialisatie van de bebouwde omgeving waarbij niet actief gewerkt wordt met de therapeutische en belevingswaarde van kleur en waarbij minimale toepassing plaatsvindt van natuurlijke gevel- en dak bekleding. Traditionele bakstenen bebouwing met dakpannen daken en/of platte bitumen (of EPDM) dakbedekking is hier een voorbeeld van. Het actief inzetten van kleur- en materialisatiekeuze en diversiteit ten behoeve van de belevingswaarde van de bebouwde omgeving en gebruikmaking van de therapeutische waarde van kleuren in de (schil van de) bebouwde omgeving. Te denken valt aan de inzet van groene gevelbekleding en toepassing van houtengevelafwerking alsmede toepassing van mossedumdakbedekking. Ook de toepassing van activerende kleuren in een speeltuin of buitenfitness passen hierbij. Diversiteit en complexiteit van kleur- en materiaalgebied krijgt bewuste aandacht, met name in de plintbeleving. Het maximaal inzetten van kleur- en materiaalgebruik en diversiteit ten behoeve van de belevingswaarde van de bebouwde omgeving waarbij kleur- en materiaalkeuze in nauwe samenwerking met stedenbouwkundig ontwerp en/of beeldkwaliteitsplan wordt vastgelegd, getoetst en toegepast waarbij kleur- en materialenlijn een 'rode raad' dan wel herkenbare signatuur heeft. Te denken valt aan de toepassing van enkel en alleen kleuren en materialen die een positieve therapeutische waarde en positieve associaties bij gebruikers oproepen. Hoewel smaak persoonlijk is, blijkt er sprake van een grote mate van intersubjectiviteit inzake met name materialisatie.	Andrieu, B. 2010. <i>Sentir sa couleur de la santé par les teintes?</i> Le Seuil. P: 195 – 209 Hunkel, K. 1999. <i>De kracht van kleuren en hun invloed op uw gezondheid, uw uiterlijk, uw woning.</i> Deltas. België-Nederland. Maust, E.J. (2013). Placing color: Architectural Color & Facade Improvement Programs in Commercial Corridor Revitalization in Philadelphia. Philadelphia. University of Pennsylvania. Opgehaald van: Placing Color: Architectural Color & Facade Improvement Programs in Commercial Corridor Revitalization in Philadelphia (core.ac.uk) Meerwein, G., Bettina, R. & Mahnke F.H. (2007). <i>Color: Communication in Architectural Space.</i> Basel: Birkhäuser Verlag AG. Van der Ven, P. (2021, februari 25). Presentatie Gezondheid & Geluk - versie deelnemers. Rotterdam: Juli Ontwerp. 2013, 16 augustus. <i>Interview Isala architect Max van Huut nieuwbouw Isala, maart 2013.</i> YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=VRqsVyd9wUc <i>Enquête: Materialisatie – Vorm – Ontwerp: impact op beleving van de stad. April 2021. Onderdeel van onderzoek Masterthesis Renate M. Schultz-Zuideest</i> <i>Enquête: Mentale gezondheid in Stedelijke gebiedsontwikkeling: Hoe hebben we impact? April 2021. Onderdeel van onderzoek Masterthesis Renate M. Schultz-Zuideest.</i> <i>Interview Federico Savini. 24 maart 2021. Onderdeel van onderzoek Masterthesis Renate M. Schultz-Zuideest.</i> <i>Expertessie. 26 april 2021. Onderdeel van onderzoek Masterthesis Renate M. Schultz-Zuideest.</i>

Figuur 94 Kennisdrager Determinant Kleur & Materialisatie Mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Eigen ontwerp.

FACTSHEET

Enquête resultaten: Materialisatie gevels

Qua materialisatie wordt de voorkeur door respondenten visueel gegeven voor hout. Baksteen met een natuurlijker, robuustere textuur hebben de voorkeur boven strak gemetselde gevels. Zodra er ook de keuze voor groen als materialisatie is, heeft dat bij uitstek de voorkeur. Als minst aantrekkelijke materialisatie wordt de strakke gemetselde gevel met gladde steen benoemd. Hout wordt verkozen boven stalen materialisatie. Als gevraagd wordt naar de associatie met de woorden Ontspanning en Fijn, dan wordt hout boven staal gekozen en staal boven steen. Indien de keuze voor groen beschikbaar is, wordt deze keuze gemaakt. Ook grote glazen gebouwen worden als onaantrekkelijk ervaren.

Van grijs beton naar kleurrijke en creatieve broedplaats

Heesterveld in Amsterdam was een grijze betonnen omgeving met grote sociale en veiligheidsproblematieken. Afbraak dreigde maar de crisis rond van 2008-2014 is uit nood de creatieve broedplaats en leefomgeving ontstaan. Door o.a. placemaking en kleurgebruik is een dynamische en positieve leefomgeving ontstaan.

Kleur	Therapeutische waarde
Wit	Versterkt orde en rust.
Paars	Versterkt concentratie en (zelf)vertrouwen.
Indigo	Versterkt intuïtie; bevordert nachtrust
Blauw	Ondersteunt bij uiting van persoonlijkheid
Turkoois	Kalmeert en verkoelt. Versterkt communicatie. Versterkt mentale kracht.
Groen	Stimuleert verbinding tussen mensen. Kalmeert en ontspant. Verlaagt stress.
Geel	Remt angst. Stimuleert openheid van geest. Versterkt zelfvertrouwen.
Oranje	Stimuleert creativiteit. Verlaagt depressie. Stimuleert emoties.
Rood	Stimuleert doorzettingsvermogen, zelfvertrouwen en -bewustzijn. Kan agressie of ongeduld opwekken.
Roze	Bevordert eigenliefde. Verhoogt sensitiviteit. Kalmeert. Kan gevoel van eenzaamheid verminderen.
Bruin	Bevordert eigen natuurlijke manier van doen.

Groene gevels en historische gevels worden met meest gewaardeerd. Bij groene gevels is sec groen niet voldoende, de vormgeving en stijl is medebepalend voor de mening van de respondent,

Bij de vraag naar de keuze een beeld te kiezen bij het woord Ontspanning kiest ruim 70 procent voor groen. Historische gevels zijn eveneens geliefd.

Indien er geen keuze is voor groene of historische gevels, gaat de voorkeur uit naar een houten, speelsere materialisatie van gevels. Indien gevraagd wordt naar gevelkeuze die het meest past bij de woorden ontspanning en fijn, worden groene gevels als eerste gekozen (53%), gevolgd door historische gevels 32%.

Wie in Groen voor gezondheid investeert, weet dat arm nog meer dan rijk profiteert.

Sjerp de Vries - WUR

Groen is een heel belangrijk aspect maar ook h  je het toepast. Het gaat er om dat natuur een onderdeel is van architectuur. Groen kan een duidelijke functie hebben om mensen tot rust te brengen.

Max van Huut - Architect

Foto: ING kantoor Amsterdam
Zuid-oost. Bron beeld:
www.albertsenvanhuut.nl

LEESTIPS

Blog – Kleur als materiaal: Le Corbusiers Paviljoen in Zürich.

[Blog – Kleur als materiaal: Le Corbusiers Paviljoen in Zürich - De Architect](#)

Winy Maas: De traditionele gevel verdwijnt.

[Winy Maas: ‘De traditionele gevel verdwijnt’ - De Architect](#)

The Green Dip

[The Green Dip | \(thewhyfactory.com\)](http://thewhyfactory.com)

Growing Green Cities – Floriade 2022

[Growing Green Cities – Floriade](#)

Placing Color: Architectural Color & Facade Improvement Programs in Commercial Corridor Revitalization in Philadelphia 5

[Placing Color: Architectural Color & Facade Improvement Programs in Commercial Corridor Revitalization in Philadelphia \(upenn.edu\)](#)

Color: communication in architectural space

[Color - Communication in Architectural Space - Gerhard Meerwein, Bettina Rodeck, Frank H. Mahnke - Google Boeken](#)

Figuur 95 Factsheet Kennisdrager Determinant Kleur & Materialisatie Mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Eigen ontwerp.

Conclusie

Gedeelde ruimtes en diensten

Al jarenlang zetten betrokken buurtbewoners, in samenwerking met Cascoland, zich in om in de Kolenkitbuurt deelruimtes en deeldiensten te initiëren en beheren. Ruimtes en diensten waar iedereen in de buurt gebruik van kan maken en die bewoners de kans geeft zich voor de buurt in te zetten. Zo houden we al sinds 2010 het gemeenschapsgevoel in de Kolenkitbuurt springlevend terwijl de buurt grote veranderingen ondergaat.

Misschien kennen jullie het Logeerhuis, de BuurtMossBinnenTuin of de glazen Kas-colandkas onder de Leeuwendalerstunnel al. Met de nieuwe kas in Rhapsody is de Kolenkitbuurt een deelruimte rijker. Net als de andere deelruimtes heeft de kas in Rhapsody het doel alle buurtbewoners bij elkaar te brengen, om samen met elkaar dingen te doen en zo het vuur van de Kolenkit brandende te houden.

Een aantal van de deelruimtes en -diensten worden financieel beheerd door Stichting De Kolenkitcentralen. Inkomsten uit de activiteiten, bijvoorbeeld de KolenkitKeuken en het Logeerhuis, worden in de stichtingskas gestort en worden daaruit worden onkosten en vrijwilligersvergoedingen betaald om die diensten en ruimtes te kunnen blijven realiseren. Zo kan iedereen in de buurt er heel eenvoudig gebruik van blijven maken.

C

"To summarize, increased concerns for the human dimension of city planning reflects a distinct and strong demand for better urban quality. There are direct connections between improvements for people in city space and visions for achieving lively, safe, sustainable and healthy cities"

(Gehl, 2010, p7).

9 – Conclusie

De bouwopgave en opgave van realisatie van nieuwe gebiedsontwikkelingen is groot. Mentale gezondheid en welzijn staan onder druk terwijl verstedelijking invloed heeft op de mentale gezondheid en welzijn, zowel positief als negatief.

Aandacht voor mentale gezondheid en welzijn komt pas recent voor het voetlicht terwijl het belang groot is en het domein van fysiekruimtelijke ontwikkeling overstijgt. Overzichtelijke kennis over mentale gezondheid en welzijn is bij veel actoren niet voorhanden. De bereidheid tot het maken van de juiste keuzes is er maar de kennislacune maakt het lastig goedgedundeerde keuzes te maken.

De initiatieffase van gebiedsontwikkeling is vorm- en regelvrij en tegelijkertijd is het noodzakelijk juist in die initiatieffase het thema mentale gezondheid en welzijn te agenderen. Door vroegtijdig met betrokken actoren in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling het gesprek aan te gaan, kan impact worden gemaakt op dit thema. Een functioneel instrument kan hier een bijdrage aan leveren.

Hieruit komt de centrale onderzoeksvraag voort:

Welke determinanten en relaties zijn nodig voor de ontwikkeling van een functioneel instrument voor visie- en regievoering voor de initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling van een mentaal gezonde leefomgeving waarbij wordt uitgegaan van de invloeden van gebouw, gebied en gebruik?

Om antwoord te geven op deze onderzoeksvraag zijn deelvragen opgesteld. Deze antwoorden geven gezamenlijk het onderstaande antwoord op de centrale onderzoeksvraag.

De actoren die betrokken zijn bij gebiedsontwikkeling zijn op hoofdlijnen overheid en overheidsinstanties, eigenaren en bewoners van het betreffende gebied, marktpartijen waaronder woningcorporaties, maatschappelijke instanties en groepen betrokken burgers. Laatstgenoemde partij is bij aanvang van de initiatieffase vaak nog niet direct betrokken. Kennisinstanties

ontbreken en kunnen binnen de quadrupel helix in samenwerking juist voorzien in kennis. Samenwerking kan leiden tot innovatie al is innovatie geen doel op zich.

De actoren zijn ingedeeld in de quadrupel helix en weergegeven in figuur 18.

Er zijn zestien determinanten die invloed hebben op mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Allen zijn gekoppeld aan één of meerdere van bovengenoemde domeinen. De mate van impact varieert van 'enige impact', 'impactvol' tot 'grote impact'. Deze zestien determinanten, de domeinen waaraan ze gekoppeld zijn, en de mate van impact zijn weergegeven in figuur 89.

Van elf van de zestien determinanten is de mate van impact met voldoende mate van zekerheid vastgesteld. Van vijf van de zestien determinant is een voorlopige mate van impact vastgesteld maar is onvoldoende data en/of saturatie bereikt om deze definitief vast te stellen. Deze zijn in het ontwikkelde instrument herkenbaar aangegeven. Nader onderzoek hiernaar wordt aangeraden.

Iedere determinant is conform deelvragen quasi-geoperationaliseerd door een werkschrijving en overzicht met van toepassing zijnde aspecten. Het totaaloverzicht van quasi-geoperationaliseerde en quasi-gekwantificeerde determinanten (middels mate van impact) bij elkaar gebracht in een infographic. Met deze infographic wordt antwoord gegeven op drie deelvragen.

Determinanten verhouden zich tot de rollen van de actoren afhankelijk van de wijze waarop actoren betrokken zijn bij de opgave als stakeholder of shareholder en afhankelijk van de opgave van het gebied. Alle actoren houden zich bezig met gebied en daardoor indirect met alle determinanten. Het kan daarom wenselijk zijn om binnen het projectteam in de initiatieffase een korte analyse te maken per actor op welke determinanten hij invloed kan uitoefenen binnen de specifieke opgave.

Actoren vinden een aantal functionaliteiten wenselijk in een functioneel instrument voor mentale gezondheid en gebiedsontwikkeling, namelijk:

- ✓ Het instrument moet de determinanten en bijbehorende aspecten inzichtelijk maken.;
- ✓ De mate van impact van de determinanten (bij een algemene populatie) moet helder zijn;
- ✓ Het instrument dient bruikbaar te zijn om per determinant het ambitieniveau te bepalen zodat zichtbaar wordt hoe een (voorgenomen) plan scoort per determinant.

Om het instrument te kunnen laten functioneren zijn randvoorwaarden geformuleerd. Het is van belang dat het instrument functioneel toepasbaar is, het ambitieniveau of score kan worden geduid in schalen die voldoende ruim zijn ter voorkoming van een vals gevoel van precisie. Bovendien dient het instrument de onderlinge relatie van de mate van impact per determinant te visualiseren. Het instrument moet uitgaan van een algemene populatie maar moet voldoende flexibel zijn, veranderbaar zijn omdat nieuwe ontwikkelingen, inzichten en/of regelgeving doorgevoerd moet kunnen worden. Dat betekent dat het instrument actualiseerbaar moet zijn.

Tot slot moet het instrument voorzien in de behoefte aan kennis en deze bij voorkeur aan te bieden in hapklare brokken kennis waarbij visualisatie door beelden wenselijk is waar dit mogelijk is. Transparantie geven over (de achtergrond en context van) de informatie is belangrijk zodat actoren de mate van bruikbaarheid en betrouwbaarheid kunnen inschatten.

Om het conceptueel instrument te vertalen naar een functioneel instrument is een rekentabel ontworpen waarbij numerieke waarden zijn gehangen aan de ambitieniveaus per determinant. Door per determinant keuzes voor ambitieniveaus te maken, kan de rekentabel worden ingevuld waarna een 'pie-chart' ontstaat die het volgende laat zien:

- Wat is de mate van impact per determinant?
- Naar welk ambitieniveau wordt gestreefd in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?
- Tot welke domeinen verhouden de determinanten zich?

Samen met de Kansenkaart, de infographic met determinanten, aspecten, domeinen en mate van impact per determinant is een complete set met informatie ontstaan.

Om te komen tot een functioneel instrument, dat voorziet in de behoefte van actoren, is een 'ambitietemplate' ontworpen voor nadere uitwerking per determinant waarin:

- De doelstellingen per determinant kunnen worden beschreven;
- De ambitieniveaus kwalitatief beschreven kunnen worden als toetsniveaus;
- Kan worden voorzien in een aanzet tot hapklare brokken kennis;
- Een bronnenlijst kan worden opgenomen zodat voldoende transparantie wordt geboden.

De uitwerking tot geoperationaliseerde en inhoudelijk uitgewerkte templates per determinant is geen deel van onderzoek en onderzoeksvraag geweest.

Het ontworpen instrument is als beroepsproduct voor actoren beschikbaar als Ambitie-instrument met Kennisdrager. Deze zijn gevat in een compact beroepsproduct inclusief een stappenplan voor samenwerking en speciaal geschreven voor, en naar, de betrokken actoren binnen de initiatieffase van gebiedsontwikkeling.

Dit Ambitie-instrument met Kennisdrager is een apart document en is bedoeld om kennis over te dragen, het onderwerp te agenderen, bewustwording te creëren en partijen aan te zetten om met elkaar in gesprek te gaan. Daarnaast biedt het handvatten voor overheidspartijen om op een hoger schaalniveau regie te voeren.

10

Discussie

Render Cartesiusdriehoek Utrecht. Bron: AD (2021)

*‘Maatschappelijke waarde en vastgoedwaarde zijn
twee kanten van dezelfde medaille.’*

Pim van der Ven – Founding partner Juli ontwerp

10 - Discussie

Deze discussie gaat in op de onderzoeksmethodiek en zet het onderzoek en haar resultaat in een bredere context. Deze discussie gaat niet inhoudelijk in op de resultaten omdat discussie tussen literatuuronderzoek en fieldresearch de kern van het onderzoek is geweest. Het gaat voorbij aan het doel van dit onderzoek om de quasi-geoperationaliseerde en quasi-gekwantificeerde determinanten volledig te operationaliseren.

De lezer moet zich realiseren dat dit onderzoek een combinatie is van een inventariserend literatuuronderzoek dat feitelijk een *ex ante* framework assessment is. Triangulatie en tegelijkertijd toetsing aan de dagelijkse praktijk van gebiedsontwikkeling heeft plaatsgevonden door enquêtering, interviewing en expertsessie en -survey. De vertaling naar een functioneel ontwerp van een instrument heeft plaatsgevonden middels behoefteonderzoek en validatie en discussie met experts via een expertsessie en -survey.

Tijdens de expertsessie met elf experts zijn niet alle determinanten besproken door tijdgebrek. Sommige discussies waren te waardevol om af te breken omwille van het doorlopen van alle voorgenomen onderwerpen. Om input van experts op de onbesproken determinanten te verkrijgen, zijn de vragen die per determinant aan experts werden voorgelegd, opgenomen in een SurveyMonkey enquête met ondersteunende PowerPoint. Hierbij zijn identieke vraagstellingen en volgorde aangehouden om consistentie te behouden.

Hierdoor hebben minder experts respons gegeven dan in de expertsessie. De 'discussiecomponent' uit de expertsessie is voor determinanten die via de SurveyMonkey zijn besproken, weggevallen. Deze discussie had waardevolle aanvullende informatie kunnen opleveren en kunnen leiden tot een meer gezamenlijk standpunt. Tegelijkertijd blijkt dat de schriftelijke respons die experts gaven, uitgebreide, waardevolle informatie verstrekten waarvan niet met zekerheid te stellen is of deze tijdens de discussie naar voren was gekomen.

Desondanks is de verkregen informatie valide en betrouwbaar omdat experts voldoende complementair waren aan elkaar in expertise. Experts kregen de mogelijkheid zich van een mening te onthouden indien zij vonden dat onderwerpen buiten hun expertisegebied lagen. Daarmee is het risico op 'besmetting' van data voorkomen.

Bij enkele determinanten is onvoldoende saturatie bereikt inzake de mate van impact. Dit is duidelijk aangegeven in de resultaten. Bij Aanbevelingen zullen suggesties worden gedaan omtrent bovenstaande.

Mentale gezondheid en welzijn is een samenstelling van de klinische definitie van mentale gezondheid en de bredere context van mentaal welzijn. Sommige aspecten zijn meer gericht op klinische gezondheid en anderen meer op mentaal welzijn. De lezer dient zich te realiseren dat hier bewust geen onderscheid gemaakt is. Het risico van een nadere vernauwing naar alleen 'gezondheid' of alleen 'welzijn' was geweest dat een incompleet beeld ontstaat waardoor de waarde van onderzoek en bruikbaarheid van instrument afnemen.

Tegelijkertijd moet mentale gezondheid en welzijn in een bredere context worden gezien. Mentale gezondheid en welzijn zijn onlosmakelijk verbonden met fysieke en sociale gezondheid. Er zijn waardevolle instrumenten die met name gericht zijn op fysieke en sociale gezondheid.

Bij het realiseren van gebiedsontwikkelingen, en zeker in de initiatieffase, moet gezondheid in de brede context beschouwd worden. Een gezond stedelijk gebied is niet alleen mentaal gezond maar ook fysiek en sociaal gezond. Iedere actor kan hier zijn *bouwsteentje* aan bijdragen. De politiek kan dit door beleid en regelgeving en kennisinstellingen door actieve kennisdeling. Marktpartijen kunnen dit doen door, binnen de haalbaarheid van de business case de juiste keuzes intern te stimuleren en middels nudging gebruikers van de stedelijke leefomgeving verleiden tot gezond gedrag.

Actoren in de quadrupel helix kunnen zich verenigen en bouwen aan een (mentaal) gezonde stedelijke leefomgeving.

‘Ga niet uit van de stad, maar van de stadsbewoner.’

Dr. Sjerp de Vries – Senior social scientist
Wageningen University & Research

11 - Aanbevelingen

Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten, conclusies en discussies worden een drietal aanbevelingen gedaan. De lezer dient zich hierbij te realiseren dat dit onderzoek en deze thesis, hoewel breed ondersteund en aangemoedigd vanuit praktijk en wetenschap, zonder opdrachtgeverschap heeft plaatsgevonden.

Aanbevelingen zijn bedoeld aan eenieder die het verschil kan maken vanuit zijn rol en organisatie en gericht op: Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder.

De aanbevelingen borduren voort op de hoop en gedachte dat het instrument in gebruik genomen wordt en/of verder ontwikkeld wordt door (een samenwerking tussen) derden.

11.1 Herhaling

Nu de determinanten definitief zijn vastgesteld en quasi-geoperationaliseerd zijn, is het aan te bevelen om de mate van impact van determinanten nader te onderzoeken onder een grotere groep respondenten. Van vijf determinanten is de mate van impact onvoldoende gesatureerd en is deze op basis van expertjudgement voorlopig vastgesteld.

Herhaalonderzoek kan in samenwerking met brancheorganisaties van marktpartijen, kennis- en academische instellingen worden uitgevoerd ter toetsing van de in dit onderzoek getrokken conclusies. Daarmee worden de resultaten nog meer solide verankerd en tegelijkertijd draagt dit herhaalonderzoek bij aan bewustwording en agendasetting onder de actoren binnen de quadrupel helix.

Hiervoor zijn partijen nodig die de kennis en competentie hebben dit grootschalig op te zetten en het vermogen hebben om partijen te verbinden. Daarnaast is hiervoor budget nodig.

11.2 Uitbouwen of integreren van instrument

Het verdient de aanbeveling aan betrokken derden om een vervolg te geven aan dit onderzoek door de zestien determinanten nader uit te werken conform de opzet van het template zodat het instrument breder toepasbaar wordt.

Een andere waardevolle overweging kan zijn om te onderzoeken of de kennis en functionaliteiten uit dit instrument integreerbaar zijn met bestaande instrumenten die veel gebruikt worden. Op deze manier wordt mentale gezondheid en welzijn integraal met fysieke en sociale gezondheid benaderd.

Voor het doel van dit onderzoek gaat het te ver deze aanbevelingen nader uit te schrijven. Uiteraard is hier, net als bij de aanbeveling tot herhaalonderzoek, man- en vrouwkracht en budget voor nodig. Dit kan voortkomen uit behoefte en belang van actoren ofwel op meer meta- of macroniveau omdat de politiek en/of de wetenschap de noodzaak ervan ziet en deze handschoen oppakt. Daarbij is het van belang dat iemand de eindverantwoordelijkheid en het eigenaarschap draagt, zodat het instrument continue kan worden geactualiseerd vanwege eventuele verandering van inzichten en regelgeving.

11.3 Ratio ontwikkelen

Zintuiglijke waarneming en met name visuele waarneming is impactvol. In stedelijk gebied bepalen gevels en bebouwing een groot deel van het beeld. Kleur, materialisatie en vorm en ontwerp van bebouwing blijkt impactvol. Het ontwikkelen van een ratio tussen 'Gebied' en zichtbare schil van gebouw kan mogelijk waardevol zijn om de impact van de zintuiglijke waarneming van bebouwing in een voorgenomen plan te beoordelen.

12

Nawoord

'Met name de buitenruimte van een gebied moet uitnodigen tot bewegen en ontmoeten. Dat is wat mij betreft dé basis voor een gezonde leefomgeving.'

12 - Nawoord

Dit nawoord is een kort woordje van mij, Renate M. Schultz-Zuidgeest, professional in gebiedsontwikkeling en Masterstudent, aan u.

De afgelopen vier maanden heb ik met ongelooflijk veel passie en plezier aan deze thesis en aan het beroepsproduct gewerkt. Het was één groot, soms vermoeiend, maar vooral inspirerend feest.

Ik heb mij gedragen gevoeld door het enthousiasme, de belangstelling, de motivatie en de hulp van veel experts, marktpartijen, wetenschappers van verschillende universiteiten en onderzoekers van verschillende kennisinstellingen. Mentale gezondheid is 'hot'!

Hiermee rond ik af en hoop dat u dit rapport en het eindproduct met veel plezier heeft gelezen en u er uit heeft gehaald waar u op hoopte. Natuurlijk hoop ik dat het u inspireert! Inspireert tot het maken van (mentaal) gezondere keuzes en inspireert tot samenwerking. Inspiratie geeft energie en verlaagt stress en daarmee het cortisolspiegel en maakt u wellicht zelfs gezonder. Dat gun ik u!

Hoewel bescheidenheid mij past, zijn mijn dagdromen voordat ik in slaap val, groter dan mijn bescheidenheid.

Stel dat bedrijven aan de slag gaan met de kennis en het instrument? Wat als betrokken researchers het stokje oppakken en het onderzoek verder brengen? Wat als organisaties als PBL, RIVM, het ministerie van VWS, universiteiten en bedrijfsleven zich kunnen verenigen in een taskforce voor doorontwikkeling van het instrument? Wat als ik betrokken kan worden bij nader onderzoek en/of advisering?

Stel dat één van die dromen uit mag komen? Dan heb ik mijn 'bouwsteentje aan een mentaal gezondere leefomgeving bijgedragen.

Renate M. Schultz-Zuidgeest

Literatuurlijst

- Ambitieweb. (2021, februari 20). *Ambitieweb*. Opgehaald van DuurzaamGWW: <https://www.duurzaamgww.nl/ambitieweb/>
- Andrieu, B. 2010. Sentir sa couleur de la santé par les teintes? *Le Seuil*. P: 195 – 209
- Baarda, B. (2020). *Dit is onderzoek!* (4e ed). Groningen/Utrecht, Nederland: Noordhoff Uitgevers.
- Bakker, P.P.M. (2011). *Voorspellers van zorggebruik in de GGZ*. Enschede: Bureau HHM.
- Barton, H.G. & Grant, M. (2006). *A health map for the local human habitat*. Bristol: University of West England.
- Barton, H.G., Grant, M. & Guise, R. (2003). *Shaping Neighbourhoods; a guide for health, sustainability and vitality*. Londen: Spon Press.
- Bercht, A. (2021, maart 10). *Waarom komen mentale problemen vaker voor in de stad?* Opgehaald van EOS Wetenschap: <https://www.eoswetenschap.eu/psyche-brein/waarom-komen-mentale-problemen-vaker-voor-de-stad>
- Berkers, M., de Boer, H., Buitelaar, E., Cavallo R., Daamen, T., Gerretsen, P., Hartevelt, M., Hinterleitner, J., Hooimeijer F., van der Linden, H. & van der Wouden, R. (2019). *De stad van de toekomst - Tien ontwerpvisies voor vijf locaties/Verbeelding voor een vierkante kilometer stad*. Wageningen, Nederland. Uitgeverij Blauwdruk.
- Beute, F., Davies, Z., de Vries, S., Glanville, J., Keune, H., Lammel, A., Marselle, M., O'Brien, L., Olszewska-Guizzo, A., Remmen, R. Russo, A. & Andreucci, M.B. (2020). Types and characteristics of urban and peri-urban blue spaces having an impact on human mental health and wellbeing. *Report prepared by an ELKIPSE Expert Working Group*. UK Centre for Ecology & Hydrology, Wallingford, United Kingdom.
- Bos, L.G., Horjus, B., Visser, S.L.R. & De Wilde de Ligny, S.C.E. (2020). *Stedenbouw Gezondheid Welzijn: Dubbelrapportage: Wat een samenwerking van stedenbouw en sociale wetenschappen kan bijdragen*. Zeist/Leusden: onbekend.
- CBS. (2017). *Eenzaamheid naar achtergrondkenmerken 2017*. Den Haag: CBS. Opgehaald van: www.cbs.nl/nl-nl/2018/39/Mate-van-eenzaamheid-naar-achtergrondkenmerken-2017
- Chu, A.T., Thorne, A. & Guite, H. (2004). The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence. *Journal of mental health promotion*, 16.
- Commons Network. (2021, 31 mei). *Urban commons and empowered cities*. Opgehaald van: Commonsnetwork.org/programme/urban-commons-and-empowered-cities/
- Compton, M. (2015). *The Social Determinants of mental health*. Washington. American Psychiatric Association Publishing.
- Daamen, T. (2005). *De kost gaat voor de baat uit. Markt, middelen en ruimtelijke kwaliteit bij stedelijke gebiedsontwikkeling*. Amsterdam, Nederland: Sun.
- De Zeeuw, F. (2020). *Zo werkt gebiedsontwikkeling*. Breda, Nederland: Praktijkleerstoel Gebiedsontwikkeling TU Delft.
- Engel, G.L. (1997). The need for a new medical model: a challenge for biomedicine. *Science*. P129-136.
- Gehl Institute. (2018). *Inclusive Healthy Places*. onbekend: Gehl Institute.

- Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Washington/Covelo/Londen, Amerika/Engeland: Island Press.
- GPR Software. (2021, februari 16). *Over GPR software*. Opgehaald van GPR Software: <https://www.gprsoftware.nl/over-gpr-software/>
- Grellier, J., Mishra, H.S., Elliott, L.R., Wuijs, S., Braubach, M.F.W., Hall, K.L. Bell, S. White, M.P. & Fleming, L.E. (2020). *The BlueHealth Toolbox: Guidance for urban planners and designers*. Opgehaald van: <https://bluehealth2020.eu/wp/wp-content/uploads/2020/05/BlueHealth-Toolbox.pdf>
- Griggs, D., Stafford-Smith, M., Gaffney, O., Rockström, J., Öhman, M.C., Shyamsundar, P., & Noble, I. (2013). Sustainable Development Goals for people and planet. *Nature*, 495(7441), 305-307.
- Handreiking DRO. (2021, maart 7). *Actoren*. Opgehaald van Handreiking DRO: <http://www.handreikingdro.nl/proces/veel-gestelde-vragen-over-het-proces/actoren/>
- Harbers, A., Spoon, M., van Amsterdam, H. & Van der Schuit, J. (2019). *Ruimtelijke dichtheden en functiemenging in Nederland (RUDIFUN)*. Den Haag. Planbureau voor de leefomgeving.
- Holden, E.B., Linnerud, K. & Banister, D. (2014). Sustainable Development: Our Common Future revisited. *Elsevier*, 10.
- Huber, M. V., Van Vliet, M. & Boers, I. (2016). Heroverweeg uw opvatting van het begrip 'gezondheid'. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 5.
- Huisman, E. (2020). Gebiedsontwikkeling en gezondheid. [PowerPoint]. Utrecht. MUAD.
- Hunkel, K. (1999). *De kracht van kleuren en hun invloed op uw gezondheid, uw uiterlijk, uw woning*. België-Nederland. Deltas.
- Infomil. (2021, maart 6). *Kernbegrippen*. Opgehaald van Infomil: <https://www.infomil.nl/onderwerpen/ruimte/gebiedsontwikkeling/ladder-duurzame/handreiking-ladder/kernbegrippen/>
- Isala (2013, 16 augustus). Interview architect Max van Huut nieuwbouw Isala, maart 2013. [Video]. Interview architect Max van Huut nieuwbouw Isala, maart 2013 - YouTube
- ISO. (2021, februari 20). *RIVM onderzoek naar mentale druk studenten is beneden alle verwachtingen*. Opgehaald van ISO: <https://www.iso.nl/2019/05/rivm-onderzoek-naar-mentale-druk-studenten-is-beneden-alle-verwachtingen/>
- Jacobs, J. (1993). *Dood en leven van grote Amerikaanse steden*. (3^e ed.) Amsterdam, Nederland. SUN Trancity.
- Jonker, J. (2020) *Collectief waarden organiseren: Zeven breekijzers voor socio-economische transitie*. Rijswijk. Opgehaald van: 221833.pdf (ru.nl)
- Karsenberg, H., Laven, J., Glaser, M. & Van 't hof, M. (2016). *The city at eye level: Lessons for street plinths*. Delft, Nederland. Eburon Academic Publishers.
- Keyes, C.L.M., Grzywacz, J.G. (2005). Health as a Complete State: The Added Value in work performance and Healthcare Costs. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 5.
- Litman, T. (2021). *Urban Sanity Understanding Urban Mental Health Impacts and How to create Saner and Happier Cities*. Victoria, Canada: Victoria Transport Policy Institute.
- Loketvoorgezondleven. (2021, 31 mei). Hoe zet u nudges in om gezond gedrag stimuleren? Opgehaald van: Hoe zet u nudges in om gezond gedrag te stimuleren? | Loketgezondleven.nl

- Maas, J. V., Verheij, R.A., de Vries, S., Spreeuwenberg, P., Groenewegen, P.P. & Schellevis, F.G. & (2009). *Morbidity is related to a green living environment*. Amsterdam, Nederland: EMGO Institute.
- Maslow, A. (1954). A theory of human motivation. *Psychological Review*.
- Maust, E.J. (2013). *Placing color: Architectural Color & Facade Improvement Programs in Commercial Corridor Revitalization in Philadelphia*. Philadelphia. University of Pennsylvania. Opgehaald van: Placing Color: Architectural Color & Facade Improvement Programs in Commercial Corridor Revitalization in Philadelphia (core.ac.uk)
- McCay, L. (2021, april 17). *Facts and Figures*. Opgehaald van Urban Design and Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/facts-and-figures.html>
- Meerwein, G., Bettina, R. & Mahnke F.H. (2007). *Color: Communication in Architectural Space*. Basel, Zwitserland: Birkhäuser Verlag AG.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties. (2021, februari 17). *Nationale Omgevingsvisie in het kort*. Opgehaald van De nationale omgevingsvisie: <https://www.denationaleomgevingsvisie.nl/over+de+novi/nationale+omgevingsvisie+in+het+kort/default.aspx>
- Nozeman, E. (2017). *De initiatieffase van het nieuwe ontwikkelen*. Amsterdam, Nederland: Amsterdam School of Real Estate.
- Ormel, J.N., Neeleman J. & Wiersma, D. (2001). Determinanten van psychische ongezondheid. onbekend: *Tijdschrift voor psychiatrie*. p245-257
- Peek, G.J. & Gehner, E. (2019). *Handboek Projectontwikkeling*. Voorburg, Nederland: nai0100 uitgevers.
- Pijpers-Van Esch, M. (2015). *Designing the urban microclimate*. Delft: TU Delft.
- Putters, K. (2014). Wetenschap uit de kast. *Gebiedsontwikkeling.nu*, 2. Opgehaald van Gebiedsontwikkeling.nu: <https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/wetenschap-uit-de-kast/>
- P2. (2020, juni, 5). *Verdieping processturing met verbindend onderhandelen*. Interactief online leertraject MUAD. [PowerPoint]. Rossum, Nederland. P2
- Rauch, J. (2019). *Stress in de stad*. Opgehaald van EOS Wetenschap: <https://www.eoswetenschap.eu/psyche-brein/stress-de-stad>
- Reinink, M., De Nie, R., Kooij, P. & Schultz-Zuidgeest, R.M. (2021). *Verantwoordingsdocument Verkiezingsprogramma's 2021*. Utrecht, Nederland. Eigen uitgave.
- Rijksoverheid. (2021, maart 10). *Staat van de woningmarkt*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/06/15/staat-van-de-woningmarkt-2020>
- RIVM. (2019). *Het gebruik van brede gezondheidsconcepten*. Den Haag, Nederland: RIVM.
- RIVM. (2021, februari 16). *Wat verstaan we onder een gezonde leefomgeving?* Opgehaald van RIVM: [https://www.rivm.nl/gezonde-leefomgeving/wat-verstaan-we-onder-gezonde-leefomgeving#:~:text=Conceptueel%20kader%3A%20leefomgevingskwaliteit&text=Naast%20meetbare%20\(objectieve\)%20kenmerken%2C,met%20groenvoorzieningen%20\(subjectieve%20kenmerken\)](https://www.rivm.nl/gezonde-leefomgeving/wat-verstaan-we-onder-gezonde-leefomgeving#:~:text=Conceptueel%20kader%3A%20leefomgevingskwaliteit&text=Naast%20meetbare%20(objectieve)%20kenmerken%2C,met%20groenvoorzieningen%20(subjectieve%20kenmerken))
- Ruimtexmilieu. (2021, maart 7). *Lagenbenadering*. Opgehaald van Ruimtexmilieu: <http://www.ruimtexmilieu.nl/wiki/ontwikkelconcepten/lagenbenadering>

- Savini, F.B. & Bockting, C. (2021, januari 13). [Podcast]. Podcast The complexity of urban mental health. Amsterdam, Nederland. Universiteit van Amsterdam.
- SDG Nederland. (2021, februari 16). *SDG's*. Opgehaald van SDG Nederland: <https://www.sdgnerland.nl/sdgs/>
- Shareable. (2021, 16 mei). *Sharing cities. Activating the Urban Commons*. Tides Center. Opgehaald van: https://www.shareable.net/sites/default/files/SHR17_001_book%20assembly_FINAL@20SINGLE.PDF
- SKG TU Delft. (2021, maart 19). Stichting Kennis Gebiedsontwikkeling. Opgehaald van TU Delft: <https://www.tudelft.nl/bk/over-faculteit/afdelingen/management-in-the-built-environment/organisatie/leerstoelen/leerstoel-gebiedsontwikkeling/stichting-kennis-gebiedsontwikkeling>
- Spaink, E. (2017). *Thesis Gebiedsontwikkeling; op zoek naar voorwaarden voor effectieve realiseren*. Groningen, Nederland: Rijks Universiteit Groningen. Opgehaald van: research.rug.nl/en/publications/gebiedsontwikkeling-op-zoek-naar-voorwaarden-voor-effectieve-realiseren
- Stichting W/E Adviseurs Duurzaam Bouwen. (2021, februari 20). Demo model GPR Gebouw. Eindhoven: Stichting W/E Adviseurs Duurzaam Bouwen.
- Stichting W/E Adviseurs Duurzaam Bouwen. (z.d.). Voorbeeld GPR Stedenbouw 1.4.2. / MIL. Eindhoven: Stichting W/E Adviseurs Duurzaam Bouwen.
- Sustainable Development. (2021, februari 16). Index. Opgehaald van Sustainable Development: <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=400&nr=844&menu=35>
- The city at eye level. (2021, 31 mei). Take action - Street: The place and game and the plinth game. Opgehaald van: TAKE ACTION - STREET: THE PLACE GAME AND THE PLINTH GAME - The City at Eye Level
- TU Delft. (2021, maart 17). Stichting Kennis Gebiedsontwikkeling. Opgehaald van: Stichting Kennis Gebiedsontwikkeling (tudelft.nl)
- UD/MH (a). (2021, april 17). How the city affects mental health. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-the-city-affects-mental-health.html>
- UD/MH (b). (2021, april 17). How urban design can impact mental health. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-urban-design-can-impact-mental-health.html>
- UD/MH (c). (2021, april 17). Mind the GAPS Framework. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/mind-the-gaps-framework.html>
- United Nations. (2013). Population by sex, annual rate of population increase, surface area and density. onbekend: United Nations.
- Van der Ven, P. (2021, februari 25). [PowerPoint]. Presentatie Gezondheid & Geluk - versie deelnemers. Rotterdam: Juli Ontwerp.
- Van Huut, M., IJkelstam, H. & Sterke, P. (2019). Een gebouw is een levend organisme. VG Woonvisie 18/2019. Opgehaald van: 108-113-WONEN-ALBERTS.pdf (vgvisie.nl)
- Van Sterkenburg, P. (2002). *Hedendaags Nederlands, Van Dale: groot woordenboek*. Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie.
- Van Stigt, R. (2020, maart). *Gebiedsontwikkeling en gezondheid*. [PowerPoint]. Utrecht, Nederland. MUAD.

Volksgezondheid en zorg. (2021, februari 20). Samenvatting overgewicht samengevat. Opgehaald van Volksgezondheidszorg: <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/overgewicht/cijfers-context/samenvatting#node-overgewicht-samengevat>

Wade, D.T. & Halligan, P.W. (2017). The biopsychosocial model of illness: a model whose time has come. *Clinical Rehabilitation*, 10.

WHO. (2021, maart 1). Mental Health. Opgehaald van WHO: <https://www.who.int/news-room/facts-in-pictures/detail/mental-health>

Wiezer, N. (2021, februari 20). Verzuimkosten door werkstress lopen op tot 2,8 miljard. Opgehaald van TNO: <https://www.tno.nl/nl/over-tno/nieuws/2019/11/verzuimkosten-door-werkstress-lopen-op-tot-2-8-miljard/>

Wikipedia. (2021, februari 16). *Brundtland-rapport*. Opgehaald van Wikipedia: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Brundtland-rapport>

Xcv.wiki (2021, 31 mei). Viervoudig en vijfvoudig innovatiehelixraamwerk. Opgehaald van: nl.xcv.wiki/wiki/Quadruple_and_quintuple_innovation_helix_framework

Afbeeldingenlijst

- Figuur 5 Wikipedia (2021, 16 maart). Opgehaald van: wikipedia engel biopsychosociaal model - Google Zoeken
- Figuur 6 Ormel, J.N., Neeleman J. & Wiersma, D. (2001). Determinanten van psychische ongezondheid. onbekend: *Tijdschrift voor psychiatrie*. p245-257
- Figuur 7 Barton, H.G. & Grant, M. (2006). *A health map for the local human habitat*. Bristol: University of West England.
- Figuur 26 Grellier, J., Mishra, H.S., Elliott, L.R., Wuijs, S., Braubach, M.F.W., Hall, K.L. Bell, S. White, M.P. & Fleming, L.E. (2020). *The BlueHealth Toolbox: Guidance for urban planners and designers*. Opgehaald van: <https://bluehealth2020.eu/wp/wp-content/uploads/2020/05/BlueHealth-Toolbox.pdf>

Figuur 52 Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Washington/Covelo/Londen, Amerika/Engeland: Island Press.

Figuur 53 Hailesmatters (2021, 31 mei). Opgehaald van: <https://hailesmatters.wordpress.com/2012/04/19/the-gehl-report-selected-pages>

Figuur 54 Berkers, M., de Boer, H., Buitelaar, E., Cavallo R., Daamen, T., Gerretsen, P., Harteveld, M. Hinterleitner, J., Hooimeijer F., van der Linden, H. & van der Wouden, R. (2019). *De stad van de toekomst - Tien ontwerpvisies voor vijf locaties/Verbeelding voor een vierkante kilometer stad*. Wageningen, Nederland. Uitgeverij Blauwdruk.

Figuur 69 Meerwein, G., Bettina, R. & Mahnke F.H. (2007). *Color: Communication in Architectural Space*. Basel, Zwitserland: Birkhäuser Verlag AG.

De overige niet vermelde figuren zijn zelf ontworpen.

Paginafoto

- Foto 1 Shutterstock. (2021). Opgehaald van: Shutterstock.com
- Foto 2 Unsplash. (2021, 5 juni). Opgehaald van: www.unsplash.nl
- Foto 3 Expedia. (2021, 5 juni). Opgehaald van: <https://www.expedia.nl/Vondelparkbuurt-Amsterdam.d6046536.Beienswaardigheid?pwaLob=wizard-package-pwa>
- Foto 4 Unsplash. (2021, 5 juni). Opgehaald van: www.unsplash.nl
- Foto 5 Advier. (2021, 5 juni). Opgehaald van: [advier.nl](https://www.advier.nl)
- Foto 6 Meijeske Fotografie. (2021, 5 juni). (via Urban Sync).
- Foto 7 Archilovers. (2021, 5 juni). Opgehaald van: <https://www.archilovers.com/projects/233256/cartesiusdriehoek-district.html>
- Foto 8 Pinterest. (2021, 5 juni). Opgehaald van: <https://nl.pinterest.com/pin/398216792031471795/>
- Foto 9 Thankgoditravel. (2021, 5 juni). Opgehaald van: Wat te doen in Groningen stad? - Leuke dingen om te doen in Groningen ([thankgoditravel.nl](https://www.thankgoditravel.nl))
- Foto 10 Weekendsinrotterdam. (2021, 5 juni). Opgehaald van: <https://weekendsinrotterdam.com/nl/verborgen-dakterrassen-rotterdam/>
- Foto 11 Meijeske Fotografie. (2021, 5 juni). (via Urban Sync).
- Foto 12 AD. (2021, 5 juni). Opgehaald van: www.ad.nl/utrecht/cartesiusdriehoek-2600-huizen-met-het-accent-op-groen-en-duurzaam~acfc2123/
- Foto 13 Indebuurt. (2021, 5 juni). Opgehaald van: indebuurt.nl/deventer/video/de-terrassen-in-deventer-zijn-weer-geopend-en-zo-ziet-dat-reuit~136329/
- Foto 14 Zorgsaamwonen. (2021, 5 juni). Opgehaald van: <https://www.zorgsaamwonen.nl/artikel/mensen-moeten-uitgangspunt-zijn-in-ouderenbeleid>

BIJLAGE 1 - Wetenschappelijke bronnen en grijze literatuur voor vaststelling determinanten

The Centre for Urban Design and Mental Health (UD/MH):

Een internationale en wetenschappelijke denktank die één vraag centraal heeft staan in haar onderzoek: Hoe kunnen we middels stedelijk ontwerp een goede mentale gezondheid bevorderen? Deze multidisciplinaire denktank bestaat voornamelijk uit Amerikaanse, Canadese en Engelse wetenschappers en is opgericht in 2015. UD/MH is een belangrijke bron in dit onderzoek. Via onderstaande link kan eenvoudig ingezien worden welke wetenschappers betrokken zijn bij het UM/DH.

[Our people - Centre for Urban Design and Mental Health \(urbandesignmentalhealth.com\)](http://urbandesignmentalhealth.com)

Waarom komen mentale problemen vaker voor in de stad?

Een publicatie van Anouk Bercht: *‘Waarom komen mentale problemen vaker voor in de stad?’* is geraadpleegd (Bercht, 2021). Bercht heeft een bachelor of science in psychobiologie en cognitieve neurowetenschap en masters in Psychologie Brein & Cognitie en Wetenschapscommunicatie.

Stress in de stad

Een publicatie van Judith Rauch: *‘Stress in de stad’* (Rauch, 2021). Rauch is biologe en wetenschapsjournalist.

Urban Sanity Understanding Urban Mental Health Impacts and How to Create Saner, Happier Cities

Een publicatie van Todd Litman: *‘Urban Sanity Understanding Urban Mental Health Impacts and How to Create Saner, Happier Cities’* (Litman, 2021). Litman heeft een master in Environment Studies in Amerika en is directeur van het Victoria Transport Policy Institute dat onafhankelijk onderzoek doet naar innovatieve en praktische oplossingen voor transportproblemen. Litman kijkt dus met de bril van logistiek en vervoer naar de opgaven.

The social determinants of mental health’

Michael T. Compton zijn publicatie *‘The social determinants of mental health’* is gebruikt. Compton is universitair docent in Atlanta (Amerika) en is afgestudeerd in psychiatrische geneeskunde. Hij heeft een fellowship en master afgerond in Public Health.

The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence

Een wetenschappelijke publicatie van Chu, Thone en Guite dat veel geciteerd en gepeerreviewd is en vaker en breder onderzoek heeft gedaan op dit thema.

Gezondheid en Geluk

‘Gezondheid en Geluk: een onderzoek in opdracht van Pim van der Ven door Roos Dohmen, gedragspsycholoog aan het Happiness Lab in Nijmegen i.s.m. een ontwikkelaar, belegger en architect.

The complexity of Urban mental Health

Een podcast van The Centre of Urban Mental Health van de Universiteit van Amsterdam (UvA), onder leiding van Federico Savini (Urban and Regional Planning) met medewerking van Claudi Bockting uit januari 2021. Bockting is klinisch psycholoog en verbonden aan het Universitair Medisch Centrum en Centre for Urban Mental Health van de UvA.

GPR Stedenbouw en GPR gebouw.

BRAVO(S)

BRAVO(S) is set thema’s dat staat voor bewegen, roken, alcohol, voeding en ontspanning. AM Healthy Urban Living gebruikt deze thema’s in de praktijk en completeert BRAVO met de S van Sociaal. Hoewel BRAVO(S) meer op de fysieke gezondheid is gericht, bevat deze ook elementen van mentale en sociale gezondheid, vertegenwoordigd door de O en de S.

Inventarisatie - Wetenschappelijk bewezen determinanten en ingrepen op mentale gezondheid

Waarom komen mentale problemen vaker voor in de stad? EOS Wetenschap	Stress in de stad EOS Wetenschap	Facts and Figures - Centre for Urban Design and Mental Health (urbandesignmentalhealth.com) *4	How the city affects mental health - Centre for Urban Design and Mental Health (urbandesignmentalhealth.com) *4	How urban design can impact mental health - Centre for Urban Design and Mental Health (urbandesignmentalhealth.com) *4	urban-sanity.pdf (vtpl.org)	The Social Determinants of Mental Health - Michael Compton MD	The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence - Gulte, Chu & Thorne	Gebiedsniveau - Happiness Lab & Gezondheid & Geluk (Roos Dohman, Pim van der Ven, Yvonne van Mierlo, Nicole Maarsen)	Gebouwniveau - Happiness Lab & Gezondheid & Geluk (Roos Dohman, Pim van der Ven, Yvonne van Mierlo, Nicole Maarsen)	Podcast The Centre for Urban Mental Health (Claudi Bockting & Federico Savini) *1	GPR Stedenbouw **	GPR Gebouw **	Mind the GAPS Framework - Centre for Urban Design and Mental Health (urbandesignmentalhealth.com) *4	BRAVOS ***			
Impact op Mentale klinische gezondheid (Big 3)																	
eenzaamheid	stress	efficient OV	Overbelasting: - dichtheid, - drukte, - lawaai, - geuren, - bezienswaardigheden, - wanorde, - vervuiling	8 manieren om stedelijke gezondheid te verbeteren	Betaalbaarheid: - betaalbaarheid van wonen - betaalbaarheid van vervoer	Toegankelijkheid gezondheidszorg	Brede aantal omgevingsdomeinen: - Groene kwaliteit - Dichtheid van wijk - buurt- en woningkwaliteit - mate van verstedelijking - Controle op de interne omgeving - (angst voor) criminaliteit - regeneratie en blootstelling geluid	5 sleuteldomeinen in omgeving: 1. Controle op interne omgeving 2. Kwaliteit van huizen en onderhoud 3. Aanwezigheid van gewaarde faciliteiten om te ontsnappen aan stimuli 4. (angst voor) criminaliteit 5. Sociale participatie	ad3: - Groene open plekken, - sociale en community plaatsen, - recreatie faciliteiten, - vervoer, - culturele/religieuze faciliteiten	Verbinding tussen bewoners - collectiviteit - Trots - Mixed use gebied (niet alleen wonen en werken)	Woongeluk op gebouwniveau - Natuur - Werk met zintuigen - Binnenklimaat - Sociale interactie stimuleren - Duurzaamheid - Flexibiliteit - Schaal	Mate van verstedelijking	Geluid	Geluid	GAPS framework - Green Spaces - Active Spaces - Prosociale Spaces - Safe Places	Bewegen	
vervuiling	hoge verstedelijking	toegankelijk en veilig langzaam verkeer	Dichtheid & drukte	1 = Groene ruimte en toegang tot natuur	Onafhankelijkheid in mobiliteit voor inclusieve samenleving	Slechte kwaliteit gebouwde omgeving	Groene kwaliteit	ad 1: - temperatuur, - licht, - damp, - droogte - geluidhinder	Groene open plekken	Invloed aan bewoners - Betrokkenheid bij ontwerp - Betrokken bij beheer - Veranderbaar maken - Betaalbaarheid	Natuur	Groen	Luchtkwaliteit	Luchtkwaliteit	Green Spaces	Roken	
armoede	sociale dichtheid	Toegankelijkheid culturele en recreatieve activiteiten	Lawaaihinder Geurhinder	2 = Actieve ruimte voor lichaamsbeweging	ProSociale plaatsen	Onzekerheid op wonen	Dichtheid van wijk	Temperatuur	Sociale en community plaatsen	Betrokkenheid bij ontwerp en beheer	Zintuigelijke waarneming / beleving	Hinder / vervuiling - Luchtvervuiling - Geluidshinder	Externe veiligheid	Thermische kwaliteit	Active Spaces	Alcohol	
	isolement	veiligheid: groene ruimtes	Bezienswaardigheid	3 = Pro-sociale plaatsen voor positieve sociale interactie	Veiligheid in community / omgeving - verkeer - criminaliteit - vervuiling	Sociale uitsluiting	Buurt en woningkwaliteit	Licht	Recreatie faciliteiten	Veranderbaar maken	Binnenklimaat - NVT (Geen schil)	Sociale factoren - Lage SES - Etnische discriminatie - Seksuele minderheid - Buurtcriminaliteit - Sociaal beperkt vangnet - Economische ongelijkheid - Negatieve sociale vergelijkingen	Hinder en comfort - geur - wind - bezonning	Licht en visueel comfort	Prosociale Spaces	Voeding	
	economische situatie	Veiligheid: lage criminaliteit	Wanorde en vervuiling	4 = Veiligheid in de stad	Reduceren vervuiling - geluidshinder - Lichtvervuiling - Chemische vervuiling (water, lucht)	Macro-impact van beleid: - Energiebeleid - Woonbeleid - Onderwijsbeleid - Werkgelegenheid beleid - Infrastructuur beleid - Omgevingsbeleid - Inkomensbeleid - Fiscaal beleid	Mate van verstedelijking	Geluidhinder	Vervoer	Betaalbaarheid	Sociale interactie stimuleren	Lage SES	Geur		Safe Places	Ontspanning	
	ruimtes waar niet alles geregeld is	Sociale cohesie: bevorderen sociale contacten en participatie	Erosie van beschermende factoren: - minder toegang tot natuur, - minder mogelijkheden lichaamsbeweging, - minder vrijetijd, - minder gevoel van	5 = Slaap	Geluidshinder		Controle op interne omgeving	Droogte	Culturele / religieuze voorzieningen	Gezondheid stimuleren (nudging) - Natuur inclusief bouwen - Gezonde materialen gebruiken - Gezond binnenklimaat - Gezonde gebruikspatronen stimuleren	Duurzaamheid	Etnische / Seksuele discriminatie	Wind			Sociale component	
	beperkte toegang tot natuur		A Minder toegang tot natuur	6 = Vervoer en Verbinding	Lichtvervuiling		(angst voor) criminaliteit	Damp	ad 4: - leegstand, - gebrek aan natuurlijk/sociaal toezicht, - donkere/afgelegen plekken, - vandalisme en vervuiling, - verlichting, - controle over eigen omgeving, - hoge mate van doorwaadbaarheid, - doordringbare grenzen	Natuurinclusief bouwen	Flexibiliteit	Buurcriminaliteit	Bezonning				
			B Minder mogelijkheid lichaamsbeweging	7 = Economische stress en betaalbaarheid in de stad	Chemische vervuiling		Regeneratie en blootstelling aan geluid	leegstand	leegstand	Gezonde materialen gebruiken	Schaal	Sociaal beperkt vangnet					
			C Minder vrijetijd	8 = Luchtvervuiling	Ontwikkel voor fysieke activiteit - loop/fietsroutes - publieke toegankelijkheid/doorwaadbaarheid - compacte en gemixte buurten - lokale parken en recreatiemogelijkheden - community sport en recreatie			Dichtheid	Gebrek aan natuurlijk / sociaal toezicht	Gezonde gebruikspatronen stimuleren		Economische ongelijkheid					
			D Minder gevoel van veiligheid		Groene plekken - parken - groene infrastructuur - buiten de stad groenprogramma's			Monolithische architectuur	Donkere afgelegen plekken	Woongeluk op gebiedsniveau - Natuur opnemen - Veilige buurten creëren - Mixed cities maken gelukkiger - Stimuleer aantrekkelijkheid		Negatieve sociale vergelijkingen					
								Verouderde en/of constructieve kwaliteit	Vandalisme en vervuiling	Natuur opnemen		Architectuur Opbouw stad (planologisch/stedenbouwkundig)					
								Ad 5: - betrokkenheid met anderen, - betrokkenheid met community	Verlichting	Veilige buurten creëren		Prof. Dr. Mai Chin A Paw - 3 uur p/w fysieke activiteit positieve impact op depressie en dementie - Fysieke activiteit kinderen impact op slaap, cognitieve functies, vermindering angst en depressie, energieniveau en ontspanning					
								Controle over eigen omgeving	Mixed cities maken gelukkiger								
								Hoge mate van doorwaadbaarheid Doordringbare grenzen	Stimuleer aantrekkelijkheid								
*1 = Inzake mentale (klinische ongezondheid i.r.t. tot Common Mental Diseases (CMD) / The Big 3): Depressie, angststoornissen en verslaving																	
*2 Niet specifiek mentale gezondheid maar gezondheid in algemeen (check functie)																	
*3 BRAVO model aangevuld met S van Sociaal zoals gebruikt door AM																	
*4 - Van zelfde onderzoeksinstituut																	

BIJLAGE 2 - VOORLOPIG GEVONDEN DETERMINANTEN - Vertrekpunt voor onderzoek fase 1

BIJLAGE 3 – Transcripties interviews

Kwalitatieve data analyse

Er is gewerkt volgens de basisprincipes van de Gefundeerde Theoriebenadering van die door Glauser & Strauss in 1967 is ontwikkeld. Deze principes zoals Baarda (2020) deze beschrijft, zijn grotendeels gevolgd.

In de transcriptie zijn fragmenten gearceerd. Er heeft bewust geen reducering plaatsgevonden omdat het wenselijk was de context, voorbeelden en aarzelingen (ehm's) te bewaren.

Ieder fragment is voorzien van een nummer met een aantal steekwoorden als label. Bij ieder fragment is aangegeven of er eerder onderzochte determinanten (DT) zijn vermeld en bij welke deelvragen (DV) de fragmenten bruikbaar kunnen zijn. Op deze manier kan tijdens de uitwerking van de deelvragen de informatie eenvoudig terug gevonden worden.

Vervolgens zijn alle nummers en labels zijn opgenomen in een Exceldocument. Alle labels zijn voorzien van een uniek subnummer. Vervolgens heeft axiale codering (Baarda, 2020) plaatsgevonden met als doel de kwalitatieve data geclusterd, transparant en daarmee betrouwbaar en valide te verwerken.

De determinanten zijn voorzien van axiale codering middels het kleurensysteem dat in hoofdstuk 2 bij de determinanten is getoond. Deze axiale kleurcodering heeft ook plaatsgevonden bij de verwerking van enquête data. De overige labels zijn axiaal gecodeerd aan de hand van drielettercodes.

Op deze manier kan kwalitatieve data via mixed methods onderzoek zo uniform en objectief mogelijk worden geïnterpreteerd.

Interview Ellen van Bueren

Datum: 23 maart 2021 – 11.30 uur – 12.15 uur
Locatie: Digitaal via Teams
Geïnterviewde: Ellen van Bueren – Professor Urban Development Management
Interviewer: Renate Schultz – Student Master Urban Area Development – t.b.v. Thesis
Audio opname: Toestemming voor audio opname t.b.v. transcriptie: JA / NEE ?

00:00:00

Speaker 1: Fijn, dat scheelt een hoop tijd inderdaad.

00:00:04

Speaker 2: Dat denk ik ook. Ik ga je wat harder zetten, zodat je maximaal qua geluid op de dictafoon landt. Nou welkom dan. Dank je wel dat je wil bijdragen vanuit de TU. Je hebt toestemming gegeven, hé, dat ik het geluid mag opnemen. Dank daarvoor.

00:00:21

Speaker 2: Ik heb jou de vragen van tevoren gemaild, heb je er diagonaal doorheen kunnen lezen?

00:00:26

Speaker 1: Ja, heel erg diagonaal.

00:00:29

Speaker 2: Dat is ook prima, het was meer om je te faciliteren van tevoren. Ik wil graag twee thema's met je bespreken, en dat is vooral: hoe moet een instrument functioneren of hoe kan een instrument bijdrage in die multi actor setting die best complex is? En focus in alle gevallen wat mij betreft op initiatief fase van de gebiedsontwikkeling, omdat daar, nou ja, mijn studie onderzoek zich op richt, dus is mijn eerste vraag is: hoe kan er in de complexe multi actor setting met publieke en private partijen al in die initiatief fase zorg gedragen worden voor het borgen van het belang van mentale gezondheid, in stedelijke gebiedsontwikkeling.

00:01:14

Speaker 1: Ja, dat is complexe vraag. Nou ja, waar nog geen antwoord op is dus goed dat je die stelt, die vraag. Ik denk wat ik vanuit mijn kennis hierover kan zeggen, is dat het vooral van belang is in de initiatief fase dat er dus, ehm, zeg maar wat in de initiatief niet wordt geagendeerd, komt er later nooit meer op. Dus het is heel lastig om later nog onderwerp toe te voegen. Dus dat iets in de initiatief fase op het netvlies staat, is ehm ja van cruciaal belang ehm vaak zie je dan ook als iets in een initiatieffase er wel op staat dat er later alsnog, uitrui plaatsvindt of dat er het doelerosie zoals *Bossing* (?) tot ooit genoemd heeft. Dat er uiteindelijk minder van terecht komt dan dat je aan de voorkant hoopt.

00:02:19

Speaker 2: Ja in de bouw noemen we dat een kaasschaaf, inderdaad ja.

1

Initiatieffase
Actoren
Agendasetting
Doelerosie

2
Actoren
Beeldvorming

00:02:22

Speaker 1: Precies, precies maar dan gebeurt, dan gebeurt er nog wel iets ehm. Wat er inhoudelijk gezien, wat kan bijdragen aan dat belang voor die mentale gezondheid is, denk ik vooral dat er een beeld van ontstaat, maar ook, mensen kunnen zich hier denk ik heel weinig bij voorstellen. Waar hebben we het dan over? Dus ik denk dat ze niet veel verder komen dan een beetje groenvoorziening, dus ik denk dat dat ondersteunen met referentie beelden al dan niet gerealiseerd. Ik denk dat dat heel erg behulpzaam kan zijn, en dan ook in verschillende stedelijke typologieën.

00:03:15

Speaker 2: Ik schrijf hier en daar even een paar kernwoorden mee, dat helpt voor het interview voor mezelf. Oké, dus als ik dat samenvat, dan zeg je in ieder geval, het is belangrijk om het in die initiatief fase op de agenda te krijgen, want daarna wordt het knap lastig op z'n minst, om het geagendeerd te krijgen. Dan nog kan het zijn dat het van de agenda verdwijnt wegens andere belangen of uitruil, ehm, en je zegt: het gaat dus eigenlijk om het inzichtelijk maken hoe je dit kunt doen, het visualiseren aan actoren.

00:03:51

Speaker 1: Ja.

00:03:51

Speaker 2: In welk opzicht zou een instrument, noem ik het dan maar, een model, een instrument daaraan kunnen bijdragen? Welke voorwaarden zou jij aan zo'n instrument willen verbinden? Is misschien een beetje de vraag, of welke functionaliteiten?

00:04:09

Speaker 1: Nou, ik denk dat, ja, het is even de vraag van wie zet dat instrument in, en ehm dus ik kan me voorstellen dat je die referentie beelden dat je die uitwerkt – en dat hoeft misschien niet heel beeldend zijn – maar kan ook in een aantal principes zijn die je formuleert voor zo wel gebouwniveau, als gebiedsniveau. Want ik kan me voorstellen dat op beide niveaus zeg maar andersoortige maatregelen en soms al heel klein, ja een flinke bijdrage kunnen leveren. Dus ik denk dat het vooral van belang is dat dat op het netvlies komt, ja, wat voor type instrument dat moet zijn. Ja, je zou kunnen denken om het – ik weet niet als onderdeel te maken van het beeldkwaliteit plan, bijvoorbeeld hè. Dat is natuurlijk heel erg op het beeld gericht, maar daar zou je ook, ehm, ja misschien een belevingsbeeld bij kunnen maken. Wat ja, wat dus niet alleen maar het zicht is. Maar ook van hoe zou iemand dat beleven als je dan in zo'n beeld terecht komt, dat gebied gebruikt, ja en één ding, wat me nu ook eigenlijk opvalt, je hebt over mentale gezondheid, maar dat suggereert dus eigenlijk de fysieke en mentale gezondheid, dat dat twee gescheiden aspecten zijn, en ik denk dat juist in die direct leefomgeving, dat dat heel erg met elkaar samenhangt en lastig is om te onderscheiden. Misschien heb je een reden gehad om dat wel aan te brengen, dat onderscheid, maar misschien is het handiger om het te laten vallen.

00:06:01

Speaker 2: Nee, ik snap je opmerking en ik heb daar ook mee geworsteld. Mijn intentie was om te onderzoeken wat de fysieke, sociale en mentale gezondheid zou doen, integraal, en op zeer sterk aandringen van mijn afstudeerbegeleider, die bang was dat ik verzoop. Die weet nog niet hoeveel energie ik heb, maar zijn opmerking is wel terecht. Heeft ie gezegd focus je nou alsjeblieft op die mentale gezondheid, want we hebben wel geconstateerd dat dat het minst in beeld is nog en het minst duidelijk is. Maar in mijn vooronderzoek zie ik natuurlijk heel duidelijk de relaties. Ik heb een stuk of vijf, zes wetenschappelijke publicaties uitgeplozen en ook wat grijze

3
DV3
DV6
Beeldvorming

4
Mentale gezondheid
Integraal

literatuur – en ik ben eigenlijk tot een voorlopige set van 12 determinanten gekomen, die impact hebben op de mentale gezondheid en welzijn, maar zeer nauw verbonden zijn met de sociale en de fysieke gezondheid. Als je bijvoorbeeld kijkt naar het dynamisch stresskwetsbaarheidmodel, van Engel, dat laat ook zien dat psychische ongezondheid en welzijn, wordt eigenlijk beïnvloed door de exogene determinant, in de sociale omgeving en de endogene in het bio psycho gedeelte. Dus hoe ben je geboren en wat is je, je DNA zeg maar. Daar zie je ook dat verstedelijking is bijvoorbeeld een hele duidelijke determinant van een risico voor sociale omgeving. Dus ik wil die koppeling wel leggen. Dat ga ik ook doen en ik had 'm zelf ook liever breder gepakt. Maar ja, ik denk dat mijn scriptiebegeleider, doet dit wel vaker dan ik.

00:07:46

Speaker 1: Ik snap 'm, vanuit dat oogpunt – maar ik denk dat dat dan goed is om ergens in de inleiding en inderdaad in de reflectie ook te zeggen van ja, het zijn met elkaar samenhangende aspecten die je misschien niet in onze, hè, gezondheidszorg zijn we natuurlijk zo gaan specialiseren dat het allemaal uit elkaar getrokken hebben. Maar ik denk dat juist in die leefomgeving dat het misschien juist om het integraal te benaderen dat dat voordelen oplevert.

00:08:12

Speaker 2: Ik heb ook in het theoretisch kader heel duidelijk het bio psychosociale model van Ormel ingevoegd, waarin je eigenlijk drie bollen, fysiek, mentaal, sociaal laat zien en laat zien dat ze onlosmakelijk verbonden zijn, en dat het beste effect alleen het snijvlak van die drie wordt genomen. Dus het zit er wel in mijn theoretisch kader ook heel duidelijk in.

00:08:34

Speaker 1: Klasse.

00:08:35

Speaker 2: En jouw opmerking die eerder over de mailwisseling stuurde, van let op gezondheid en welzijn, zijn twee verschillende dingen, ja is ook terecht. Ik heb toevallig de podcast van Federico Savini en van Claudia Bockting gezien over mental health, die heeft Federico doorgestuurd, daar haal ik ook die scheiding uit. Dus dat heeft geholpen met scherpstellen.

00:08:58

Speaker 1: Wat ik me dan nog afvraag, maar dat is gewoon iets, ja, omdat dat gewoon super interessant onderwerp is, dus ik hoop niet dat ik je interview niet al te veel door de war schop. Maar in hoeverre zijn we ook met alle verdichting en ehm, sowieso hebben we eigenlijk weinig rommel gebiedjes meer, zeg maar waar mensen een beetje hun eigen gang kunnen gaan. Wat vroeger natuurlijk, laatst zag ik nog een uitzending van ergens in het zuiden van het land hadden ze weer een aantal soort containerwoning, maar dat pakte fantastisch uit, het was een hele mooie reportage.

00:09:33

Speaker 2: Je slaat de determinanten met de spijker op de kop, want één van de determinanten, uit het onderzoek blijkt ook dat de letterlijke ruimte en de belevingsruimte om te kunnen rommelen en je omgeving aanpasbaar te maken, aan wat jij fijn vindt, is blijkbaar een determinant voor de beleving van geluk, zeg maar. Dus dat klopt ook, en ehm, dat zit in dat artikel gebiedsontwikkeling.nu, heb ik ook gezegd hé, we hebben stress, we hebben burn outs, we hebben eenzaamheid, we hebben veel van dat soort zaken. Verstedelijking

5
Mentale gezondheid
Integraal

6.
DV2
DT: Verdichting
DT: Rommelgebiedjes

loopt op, we gaan 1.000.000 woningen bouwen, waarvan Co Verdaas zegt nou, we kunnen er ongeveer een derde in de stad kwijt, dus dat zijn er 300.000 in de stad, dus we gaan verder gedichten en tegelijkertijd is dat een risico voor de mentale gezondheid. Dus hoe gaan we die balans daarin vinden? Nu we 1.000.000 woningen gaan bouwen.

00:10:30

7.
DV2
DT: Verdichting
DT: Stilte & Prikkelarm

Speaker 1: Ja, ja precies, want het is, het veronderstelt dat iedereen zich heel gedwee voegt, zeg maar in, in die structuren en je ziet nu natuurlijk al dat de buitenruimte wordt gewoon volop benut, maar het is ook best wel druk buiten. Dus om een rustige plek - dus ik kan me voorstellen dat prikkelloze, prikkelarme omgevingen, het ontwerpen daarvoor, dat ja, ik vraag me af of dat ergens, het is natuurlijk juist allemaal op die hoge, hoe zeg je dat, eigenlijk de hoge prikkel waarvoor we ontwerpen, want dat is leuk en spannend en stads en creatief.

00:11:13

Speaker 2: Ja, maar ondertussen moeten mensen ook tot rust komen. Letterlijk, ja nee, maar dat blijkt ook al uit mijn onderzoek, en dat blijkt inderdaad één van de indicatoren te zijn die we onder een determinant kunnen hangen, is inderdaad ook ontspanning en dus letterlijk zengebieden, prikkelarmegebieden. Ja, nee, het is waanzinnig leuk. Ik, ik, ik, – ik heb ook de neiging om mijn baan straks op te zeggen te kijken of ik straks nog één of ander leerstoel kan bemachtigen, en m'n dochter zei al, mam dat is vet, dan ben je doctor voordat ik het ben.

00:11:50

Speaker 1: No pressure daar.

00:11:52

Speaker 2: Dan heb ik een moeder met een PhD, ze zegt: dat is echt wel epic. Ja, kind, ik weet niet, dat betaalt ook wel heel slecht, want ik wil, jij wil, ook kaas op je boterham, kind dus ik moet effe kijken, misschien doe ik dat wel over tien jaar. Als jullie het huis uit zijn.

00:12:09

8.
Actualiteit onderzoek

Speaker 1: Nou ja, het is wel een onderwerp, dat als je er op door wil pakken, dan is het wel heel ehm, zeg maar heel *timely*.

00:12:21

Speaker 2: Misschien moeten we er na het afstuderen nog een keertje een halfuurtje over bomen.

00:12:23

Speaker 1: Ik wou net zeggen als daar ook in het kader van bijvoorbeeld die duurzaamste kilometer, mogelijkheden zijn. Ja, wie weet.

00:12:34

Speaker 2: Nou ja dat voor straks, we gaan eerst nog even door met het interview, maar je ziet ik heb dromen en ambities genoeg wordt, er wel heel gelukkig van de hoeveelheid kennis die ik tot me aan het nemen ben. Het lastige in mijn hoofd is wel dat met ieder antwoord die ik krijg, ontstaan twee nieuwe vragen. Ja, en dat is een beetje lastig voor mijn omgeving soms.

00:12:53

Speaker 1: Is een scriptie is altijd een, alles wat je schrijft is een momentopname van je stand van kennis en inzicht op dat moment, hè, en daarna schrijf je weer het volgende artikel waarin je de rest weer kan meenemen.

00:13:08

Speaker 2: Ja, nou ja, misschien kan ik erover napraten hoe ik daarmee verder kan. Voor nu is dat nog een redelijk nieuwe wereld voor me, maak ik heb honger zat.

Oké, nou laten we zeggen dat ik tot een instrument kom. Daar heb ik ook wel een schets idee en een functioneel idee over hoe ik determinanten in een soort pie-chart kan indelen en aan determinanten, een aantal indicatoren kan hangen om ze te quasi kwantificeren, en dat zou in schaalniveaus: *slecht, goed, beter, best* kunnen zijn, zeg maar, om dat dan visueel te maken.

00:13:40

Speaker 1: Maar dat zal je scriptiebegeleider, altijd even de vraag: hoe ga je op basis waarvan maak je dan zo'n klasse, zeg maar en hoe deel je ze dan in of deel je bevindingen in of iets.

00:13:51

Speaker 2: Dat vind ik nog wel een lastige, maar ik dacht, misschien tackel ik dat wel, als ik zo ver ben.

00:13:56

Speaker 1: Ja, je kan het misschien ook voorleggen, bijvoorbeeld, jouw indeling aan die expertsessie.

00:14:02

Speaker 2: Dat is ook de hele intentie.

00:14:03

Speaker 1: Dan heb je een soort externe check.

00:14:06

Speaker 2: Ja, maar dat is eigenlijk zelfs, zeg maar bijna mijn hoofddoel van die expertsessie, het valideren of aanscherpen van wat ik gevonden heb, en met elkaar in gesprek gaan over de vertaling, functioneel model vanuit de verschillende expertises, oké, welke risico's en bedreiging zie jij eens in die initiatief fase van gebiedsontwikkeling die het belang van duurzaamheid en gezondheid, ja en specifiek natuurlijk mentale gezondheid kan bedreigen.

00:14:37

Speaker 1: Ik vind, mijn voormalige collega Friso de Zeeuw: Hij heeft het begrip stapelen van ambities geïntroduceerd. Dat is zo hardnekkig en daar moeten we echt van af, want daar wordt eigenlijk het woningbouwprogramma met een aantal economische functies, wordt als soort basis gezien als ononderhandelbaar als vaststaand gegeven, en alles wat je dan wilt doen om dat duurzaam te maken, dat wordt dan als iets extra's gezien en waar dus ook het besluit over kan worden genomen, moeten we dat wel of niet doen. En ik denk dat we dat echt radicaal anders moeten benaderen, dat we gewoon zeggen van nou, hier heb je nog gebied. Wat is nou, hè, wat is daar een soort minimale basiskwaliteit die we daar willen realiseren, waar duurzaamheidsvereiste inherent onderdeel van uitmaken, waar die niet onderhandelbaar zijn, of niet uitwisselbaar zijn.

9.
DV3
DV6
DV7
Classificering
Expertsessie

10.
Stapelen van ambities
Minimale basiskwaliteit

11.
Eén miljoen woningen
Kwantiteit

00:15:49

Speaker 2: Maar zeg je dan dat de stapeling die Friso benoemd eigenlijk niet als een stapeling gezien moet worden? Maar als een standaardpakketje voorwaarden, of zeg je dan van, nee maar dat betekent ook dat je eigenlijk het setje voorwaarden wat uit die stapeling komt, beoordeelt op z'n merites en besluit welke waardes je wel en welke waardes je niet inbrengt.

00:16:12

Speaker 1: Ja, maar, en daar kan dan nog verschil in zijn en het – het is nu – en dat komt natuurlijk ook door dat continue mantra van die 1.000.000 woningen dat die gebouwd moeten worden, dat niemand, zeg maar elk gebied wordt bekeken van hoeveel kunnen we hier in proppen, even heel gechargeerd gezegd.

00:16:35

Speaker 2: Nee maar ja dat is het. We stapelen niet alleen waardes, maar ook huizen.

00:16:38

Speaker 1: Ja, en het is natuurlijk ook gerelateerd aan de grondprijs en de bouwkosten, dat je dat gewoon soort maximale productiviteit wilt hebben op een gebied. En ik hoorde van de week een interview met iemand dat ging over de bodemkwaliteit van landbouwgrond, en dat ie zei de grondprijs ook van landbouwgrond is inmiddels dusdanig niet meer in verhouding tot wat die grond van nature eigenlijk kan leveren, dat je dus wel tot een uitputtingsslag over moet gaan, wil je die grondprijs economisch kunnen rechtvaardigen.

00:17:15

Speaker 2: Wat ik in gesprekken met Hans Leeftang en met Co pas ook tot de conclusie kwam uit interviews, is dat het natuurlijk lastig is en we gaan waarschijnlijk landbouwgronden inleveren. Enerzijds moet de helft van de boeren wilt stoppen en geen opvolger heeft – anderzijds omdat we ook ruimte nodig hebben voor natuur en voor woningbouw. Maar dat iedereen natuurlijk weet dat als die z'n landen, en ik ben tuindersdochter dus ik snap het, ook mijn vader heeft huizen laten bouwen op zijn land, ehm dat op het moment dat je weet dat je een kans hebt om een woonbestemming te krijgen. Ja, weet je, het is een soort van Dagobert Duck effectje natuurlijk, en dat geldt ook als het gemeentegrond is, de gemeente gebruikt natuurlijk de inkomsten ook om de kas te spekken. Dus het houdt zichzelf ook in stand.

00:18:06

Speaker 1: Nee, dus, het is allemaal heel begrijpelijk hoe het zo komt, maar tegelijkertijd maken we het onszelf daarmee heel erg lastig om, ja, een duurzame leefomgeving te creëren.

00:18:21

Speaker 2: Maar zou dat dan betekenen dat als ik straks tot de conclusie kom, hè, dat mentale gezondheid verband houdend met fysiek en sociale gezondheid op de volgende manieren positief of negatief beïnvloed kan worden, en ik in een droomscenario het ministerie van VWS zover krijgt dat we dit gaan uitwerken. Want stiekem is dat heus wel mijn eigen agenda ehm. Dan komt er dus een extra stapeling op die stapel van Friso.

12.
Mentale gezondheid
Kosten en baten
Mee ontwerpen

00:18:50

Speaker 1: Ja, maar je zou het dus ook kunnen zeggen van nou ja, weet je die mentale gezondheid is een ondergeschoven kindje als je ziet hoe veel kosten wij kwijt zijn, direct of indirect aan mentale problemen.

00:19:04

Speaker 2: 2,8 miljard. 2,8 miljard.

00:19:06

Speaker 1: Ja, je kan er dus al een cijfer aan hangen, dan moeten we misschien toch even bij ons zelf nadenken, hoe kan het nou zijn dat we ergens denken dat we zo ver met de beschaving zijn en dat we zo veel voor welvaart weten te bieden, maar dat we niet, ja, dit als een soort basis, als we het gewoon kunnen, je kan niet alles verkopen, maar wat je gewoon kunt mee ontwerpen en mee ontwikkelen. Dan ben je toch gek als je dat niet doet.

00:19:36

Speaker 2: Nee tuurlijk, dat is tuurlijk een beetje het lastige.

13.
DT: Zorgplicht
Overheid
Actoren
DV1
DV2

00:19:38

Speaker 1: Sterker nog, ik vind het een beetje vanuit de zorgplicht van de overheid vind ik het gewoon van belang. Ja.

00:19:46

Speaker 2: Bijna grondwettelijk. Nou ja dat is, dat is natuurlijk tegelijkertijd inderdaad hartstikke interessant. Het lastige is natuurlijk weer, maar nou ja, daar hebben we het denk al eens, volgens mij in Leiden ook wel even over gehad, is dat die kosten die maken we in de gebiedsontwikkeling met een set aan actoren en de baten liggen natuurlijk op lange termijn in een andere domein. En hoe gaan we nou in godsnaam zorgen dat er nou – misschien, weet ik veel, bovenplanse kosten voor een ontwikkelaar wordt geschrapt, omdat een gemeente ziet dat ze binnen het sociale domein, binnen tien jaar bepaalde revenu kunnen halen.

00:20:26

Speaker 1: Ja, en dat, dat vereist dus heel veel, ehm ja, op systeemniveau eigenlijk de financiële huishouding, die dan redelijk op z'n kop moet. Maar tegelijkertijd zie je dat die, ja, zolang iedereen en sectoraal en op korte termijn gericht blijft, omdat de kosten altijd voor de baat uit, en in dit geval heel veel voor de baat uit, en we zijn individueel en de baten zijn vaak collectief, ehm dus daar, dat blijft een soort, dat blijft een onoplosbaar probleem op het moment dat we die kosten altijd maar ergens neer willen leggen, hè, dat we die altijd maar in de, in de berekeningen terug moeten zien. Dus ik denk dat daar ook een...

00:21:22

Speaker 2: Omslag in denken misschien bijna.

00:21:24

Speaker 1: ...een omslag in het denken en ook dat we ergens moeten accepteren dat voor sommige onderwerpen van de, hè, in de samenleving of dingen die we met elkaar van belang vinden, waarvan we vinden dat het een plek moet krijgen in onze samenleving, dat daar misschien geen sluitende business case voor is.

14.
Systeemniveau
Sectoraal denken
Korte termijn denken
Business case

00:21:46

Speaker 2: Innovatie kost soms ook.

00:21:49

Speaker 1: Ja, dat kost nou eenmaal geld en dan heb je ook wat.

00:21:56

Speaker 2: Nee, dat vind ik wel een goeie. Dan heb je ook wat. Dat zou zomaar een quote kunnen zijn in mijn scriptie Ellen zegt: maar dan heb je ook wat.

00:22:04

Speaker 1: Dan heb je dan praat, en kun je dat specificeren.

00:22:08

Speaker 2: Ik heb audio, dus nee, hoor ik natuurlijk af en toe grapjes, want het leven is al saai genoeg in deze opgesloten wereld, maar ik neem dat natuurlijk uiterst serieus, dat spreekt voor zich.

00:22:22

Speaker 1: Ja.

00:22:23

Speaker 2: Oké, hoe zou volgens jou een functioneel instrument met die determinanten en daaronder indicatoren, voor mentale gezondheid en welzijn kunnen bijdragen aan dat mentale, gezondere gebied, in die initiatief fase. We hebben het er zijdelings al over gehad.

00:22:43

Speaker 1: Ik denk dus dat dat echt, ja misschien door het hier breder te trekken, dus inderdaad ook actoren uit de gezondheidszorg en het sociale domein mee te nemen in de planvorming en ontwikkeling, waarbij je misschien ook kunt kijken van ja zijn er budgetten te delen, ehm en dat, dat moet je bijna wel doen, omdat natuurlijk ook heel veel zorg gedecentraliseerd is, ehm en vanuit proactief of preventief handelen van die partij en die nu natuurlijk eigenlijk pas worden ingeschakeld als mensen zelf aan kloppen.

00:23:35

Speaker 2: Het is allemaal curatief in plaats van preventief.

00:23:40

Speaker 1: Ja, dus ik denk dat dat een hele, ehm, en dat dat instrument dat daar dus heel functioneel in kan zijn. Inderdaad, omdat je met al die determinanten zeg maar laat zien van ja, jullie hebben hier een rol in en dit is gewoon jullie, maar dat betekent dus ook dat de traditionele partners in gebiedsontwikkeling, die zullen daar dus ook de ruimte voor moeten bieden om die partijen tijdig aan te haken.

00:24:12

Speaker 2: Ja, dus dan trek ik voor mijn voorzichtige conclusie: conclusie kun je nooit op één gesprek baseren, maar ik heb ook best wat

15.
Actoren
Preventie
Sociale domein
Belang instrument

gelezen, dat zo'n instrument eigenlijk met name waardevol kan zijn in de initiatief fase, daarna ben je eigenlijk per definitie al te laat, bijna te laat.

16.
Instrument
Initiatief fase
Kwaliteitsteam
Belang instrument

00:24:32

Speaker 1: Ja, daarna ben je inderdaad te laat en ik denk dat dat ook goed is – om in de initiatief fase ook al een soort kwaliteitsteam wordt natuurlijk ook vaak opgesteld en dat je dus ook in zo'n, kwaliteitsteam, wat dus een soort, ehm ja, expert vinger aan de pols is, die je organiseert, dat je daar dus ook dat soort expertises in opneemt, en dat die ook van, nu zie je soms dat die pas heel laat eigenlijk worden geactiveerd, dat dat ja dus, dus je tijdig een soort critical friend organiseert.

00:25:16

Speaker 2: Ja, het ligt wel heel dicht, wat je zegt, het ligt wel heel dichtbij hoe mijn gedachten al maanden gaan, zeg maar hè, en nouja mijn onderzoeksvraag komt natuurlijk ook niet uit de lucht vallen als het goed is, dus dat, dat sluit daar wel op aan. Oké.

Welke functionaliteit hebben we eigenlijk al een beetje over gehad, hè, dient zo'n instrument te bevatten? Je had het in ieder geval over het beeldend maken, het werken eventueel met referentie beelden? In hoeverre is het duiden in schalen of zelfs het kwantificeren in getallen, waarden, procenten, wat verdomd lastig is voor dit soort zachte waarden. Ehm A: wenselijk, B: noodzakelijk?

00:26:09

17.
DV3
DV7
Kwantificeren
Beeldend maken
No regrets

Speaker 1: Ehm, ik denk dat je het waar je het kunt doen, dat je het wel moet doen, omdat je dan toch makkelijker het gesprek met elkaar kunt aangaan, waarbij je moet oppassen dat dat niet dan gereduceerd wordt, tot die aspecten waarvoor dat wel kan. Maar ehm, ik zit zelf eigenlijk te denken, je moet eigenlijk een soort grasdakachtige oplossingen hebben, hè dat, dat vind ik altijd zo'n voorbeeld, dat snijdt aan vele, dat is zeg maar een, dat is een oplossing voor veel problemen, zeg maar een oplossing biedt, dus en tegelijkertijd maakt dat mensen dus, zeg maar, het is heel praktisch en beeldend kunnen zich er iets bij voorstellen, het is heel concreet en tegelijkertijd biedt zo'n grasdak dan ook de opening om verder over de waterbergingsvermogen van een gebied te spreken, en dus, je moet dat soort haakjes creëren eigenlijk om het, zeg maar, waarbij je in ieder geval een voet tussen de deur krijgt, maar ook om het gesprek verder te openen, en misschien een paar, als je zeg maar een paar *no regrets*, kan identificeren van dit, dit kun je altijd doen zonder dat het heel veel extra kost kleine moeite groot plezier, maar misschien helemaal geen moeite groot plezier. Je moet er eigenlijk van bewust zijn. Vaak is het ook wel eens mensen gewoon totaal onbekend ermee zijn.

00:27:45

Speaker 2: Dat is het, ik heb anderhalf jaar geleden, heb ik een onderzoek gedaan naar een klimaatadaptiviteit en het nut van groen in de stad Delft, het was studieopdracht natuurlijk, daar heb ik, ik weet niet of je haar kent, maar jouw collega Marjolein Pijpers, daarvoor geïnterviewd. En inderdaad ook haar thesis, dissertatie, ik weet niet hoe ze dat op een TU noemen, gelezen en inderdaad, en dat triggerde mij toen, om dit nu te gaan doen, omdat ze zei, ze schreef, ze zegt, dingen worden niet gedaan om het simpele feit dat men het niet weet alleen het feit dat men het niet weet, ze schreef het uiteraard professioneler op, het feit dat men niet weet, zet niet aan tot het zorgen dat je het weet, het zet aan tot een stap nemen en doorlopen, toen dacht ik: ja, maar daar zit dus winst, hè dus dat is ook wat ik wil proberen te bereiken. Dat is natuurlijk aan de ene kant om het helder te krijgen of helderder op de agenda te krijgen, maar ook te laten zien van jongens, dit is wat je concreet kan doen.

18.
DV1
Gemeente

00:28:48

Speaker 1: En misschien is dat ook wel iets wat je, ik zit even te denken, heel veel wat je nu ziet in heel veel gemeenten, dat eigenlijk alles zo snel mogelijk in projecten wordt weggezet, in gemeentelijke organisaties dus ook eigenlijk allerhande gemeentelijke doelstellingen – wordt zo snel mogelijk in een project ondergebracht. Want dan is er iemand verantwoordelijk voor.

00:29:14

Speaker 2: Dan is er een potje.

00:29:16

Speaker 1: Dan is er een potje, en dan durven ambtenaren ook wat meer te handelen. Ja, en durven niks zonder -

00:29:26

Speaker 2: Spannend is dat hoor, jongens, ja ik herken het.

00:29:28

Speaker 1: En ook vanuit dat perspectief merk je dus dan als je, als je misschien wat, bijvoorbeeld dit soort vraagstukken, hè je zou kunnen zeggen, wil je dat nou op gebiedsniveau. Bij gebiedsontwikkelingen kun je het, maar je wilt eigenlijk al een onderliggende nota hebben, gemeentebreed, van wat kun je doen, hé, hoe is daar nu ruimte en aandacht voor in de gemeente of in onze ruimte.

00:30:00

Speaker 2: Ja, dan zou je bijna zeggen dat dit soort onderzoeken ervan uitgaan dat ik het goed ga doen, hè en er zijn meer van dit soort dingen op fysieke en sociale gezondheid dat je dat item eigenlijk letterlijk op de agenda van gemeentes moet krijgen. Om nou ja, wat je zegt gemeentebreed, visie op te ontwikkelen.

00:30:21

Speaker 1: Ja, bijvoorbeeld bij circulariteit, daar doe ik dan nu één en ander onderzoek naar, maar daar zie je dus ook dat, dat komt dus wel in de gebiedsopgave terecht, maar er is niet echt een ondersteunende drager op gemeentelijk niveau. Ja, het wordt her en der even genoemd, zit niet helder in de portefeuille van de wethouder. En geen enkele ambtenaar durft dus vingers aan te branden. En als het eenmaal in zo'n gebiedsontwikkelingsproject zit, dan is het, herkent iedereen het belang ervan, en iedereen vindt het leuk en staat welwillend te woord. Maar ja we hebben nu eenmaal dit plan in deze organisatie en dit gaan we gewoon doen, ja.

00:30:59

Speaker 2: Ja, dat is hetzelfde onderzoek naar die klimaatadaptiviteit, en dat houdt gewoon mijn belangstelling, hè, want ik zie gewoon wat gebeurt. Ik heb ook net mijn daken vergroend met een aantal mensen in de straat, want dat is gewoon vierdubbele winst natuurlijk.

00:31:15

Speaker 1: Ja.

00:31:17

Speaker 2: Heb ik een essay inderdaad geschreven over het vraagstuk wil je omgevingswaarden op nationaal niveau of gemeentelijk niveau vastleggen, want als je op gemeentelijk niveau vastlegt, wij doen X doelstelling behalen op klimaatadaptiviteit of op circulariteit,

19.
Nota gemeente
Gemeentebreed
DT: Beleid
DV2

20a.
Gemeente
DT: Beleid
DV2

dat durven gemeentes gewoon niet vast te leggen om het simpele feit dat, dan moeten ze zich daaraan houden. En dan kun je dus als burger verzoeken om een programma te starten om het wel te halen en dat, dat is risicomijdend gedrag.

00:31:48

Speaker 1: En dat is, daarvan zeggen ook bijvoorbeeld burgemeester ofzo, die zeggen, ja of wethouders, van dat, ik zou het liever hebben als dat wel op nationaal niveau wordt vastgesteld, want richting mijn burgers kan ik – het is het voor mij heel onlogisch om dat te gaan doen. Dus er zit geen enkele logische prikkel, om dat soort doelstellingen te stellen en een overeenkomstige besluiten te nemen.

00:32:19

Speaker 2: Nou, ik heb wel wat leuks op mijn bord. Toch.

20b.
Omgevingswaarden
Rijk
DT: Beleid
DV2

Transcriptie Interview Federico Savini

Date: 24 maart 2021 – 16:00 – 16:45 hrs
 Location: Digital through Teams
 Interviewee: Federico Savini – Associate Professor in Environmental Planning,
 Institutions and Politics – UvA
 Interviewer: Renate Schultz – Student Master Urban Area Development – t.b.v. Thesis
 Audio recording: Authorisation for audio recording for transcription: YES / NO ?

00:00:00

Speaker 1: Started now, so hello, Federico, for the start of the recording, we already got acquainted and you allowed me to take an audio recording. So thank you. My first question is, can you just have to swipe my screen a bit so I can see you and the questions.

How can care be taken in a complex multi actor setting where you have public and private parties and to safeguard the mental health in urban area development and then especially in the initiation phase?

00:00:40

Speaker 2: So just to understand the question correctly, you're asking what is an approach to consider mental health as an important variable in urban development at the early stages?

00:00:53

Speaker 1: Yeah and the first stages where ideas are made or before the ideas are made and the visions are developed.

00:01:01

Speaker 2: So we're talking about an area which is not yet developed. So we're talking about an area which doesn't have people living in there or- ?

00:01:09

Speaker 1: Or it's only a few. And it's really a new urban area development.

00:01:13

Speaker 2: Yeah, yeah. And so from scratch, more or less the same or a post-industrial development. OK, well it is difficult indeed, as you correctly introduced, the relation between health and planning, it's on the one hand it's very old because we always thought that planning in terms of quality of the urban environment, but this quality was mostly understood in a very physical and very somehow, very igienic way, so more like, you know, good green infrastructure, good water infrastructure. It was, let's say, the first level of health, the one that is related to the essential provision of essential health requirements, like sanitation. But since then, the planning did not really- The relation between planning and health did not evolve so much. In fact, it's still quite, I have to say, quite underdeveloped. So we do not know which is the best approach to consider health and in particular mental health in urban development. We don't

21
 DV1
 Actoren
 Relatie gezondheid en planning
 Onderontwikkeld

know yet because it's simply a field that is not yet so developed in particular of mental health. It's become very, it's become an issue very recently. And actually it's becoming an issue not for planners, but mostly for clinical psychologist, from medical doctors, dentists to that there was the highest concentration of mental illnesses in urban areas. But planners themselves didn't really approach this as the central problem. So in fact, when they approached it as a problem, they limited themselves to the usual, let's say, suspect of environmental quality, which involves the possibility to have social relation, the possibility to have a good, a good quality of moving and staying and sitting. But they do not really go beyond that. They don't really go deeply in the health or the mental health dimension. And when I talk about mental health, I refer to clinical issues like stress, psychological diseases, depression, anxiety. But even a feeling of uneasiness or unhappiness.

00:03:36

Speaker 1: Yeah. So I'm looking at this from the perspective that you have mental health and mental wellbeing. So I'm going to take this as a whole, like WHO also approaches it, or tries to approach. So what could we do to make it more pressing matter for the actors that are involved in this initiation phase?

00:04:01

Speaker 2: Yeah, yeah, that's a good question. The question is, how do we develop this approach? What I learned from the studio that I organized, because this is not my research topic, I learned that something that we already know, that the body and the mind are fully connected. So there are some essential levels of quality that we can achieve. The first level of quality is all that relates to the architectural landscape form of an area which involves green space, possibility to move, slow mobility, space to meet, interact. This is the essential level and this is very, architects are very familiar with this. Another level that we learn is also the capacity of urban space to, you know, to allow for a non-stressful activities which usually do not include work, or unproductive work, they do not include noise activities, they include activities that involve a lot of social interaction, but this is something that already requires a higher level of involvement of qualities that may be not only prevented, but also promoting certain activities. So elements of core design, elements of relation to nature and work with nature. So all the kind of aspect of productive nature, not just green spaces, but nature that enhances the quality of life because they are related to work and labor of people. So all these aspects, but also culture. So also facilities for cultural- Culture is the food for our mind. So we need culture as a possibility in these areas. And here we should not only think in terms of the essential cultural facilities like schools or sports or education institutions, but also as a culture, as a place making possibilities, so allowing communities to develop their culture, their identity and to connect around them. This is another level that could help in reducing the mental, the increase in the mental well-being. Finally, there is a third level, which is the clinical level. So facilities that allow people to deal with their mental illnesses or mental issues when they occur right in the space where they live, because hospitalization is already usually too much, going to specialized center is already a problem. So there must be a so-called, let's say, a network of approximate health care, so health care that is close to the neighborhood and accessible by the inhabitants of the neighborhood, that's what I would consider it as a third level of quality.

00:07:03

Speaker 1: So you mean this clinical level where you have proximity, you have this health care, then would be an example like, I don't know the English word, but the *huisarts*, our doctor in the neighborhood for your general problems, some have a second line or they

22

Holisme

3 niveaus kwaliteit

Verbinding met natuur

Klinisch niveau

call second line. And it's like a social worker and that's someone where you can have some good conversations before you may be referred to real psychological help. Could this be an example of this?

00:07:44

Speaker 2: This is, again, not my specialty, but I think that we can do much better than the simple *huisarts*, the *huisarts*, is a generalist, somebody that looks at the whole body and the whole mental situation? I think there's much more. There is a lot of community based health care that doesn't involve necessary *huisarts*, but involve people who had experiences of trauma, for example, giving themselves moments of reflection, all the stuff that happens in the social center neighborhood centers where people, for example, come together to talk, to converse, to deal with their issues being family issues or alcoholists or drug use. These things are not *huisarts*, these things are specialized, but they are not specialists or hospitalized specialists. They are specialized treatments for problems. And these treatments are not, again, not hospitalized. So they are treatment that takes place in an environment where we live. This could also happen, for example, with coaching or training of dealing with work life balances, this is a level of diversity of land use that we need to bring in. We need to think not only in terms of land use, in terms of, you know, the classic land uses, you know, commercial and residential, natural, recreational, but also in terms of the functions of care, education, culture that goes into this non-residential facilities. And I see many areas which are excellent in terms of mixture. But then what we see is that the way, the way this commercial non-residential spaces developed are hardly diversified, usually they include a *huisarts* and a *tandarts*, they involve basically essentially food and sport and the usual suspects.

00:09:44

Speaker 1: Yeah, and that's it. Yes.

00:09:45

Speaker 2: Yes, I think yeah. But also maybe the architecture can also help to diversify. For example, one problem with contemporary development, because of the developers themselves is that they tend to include very large spaces. So large facilities that they believe are more versatile, but actually what we see that in dense urban areas, small facilities are often more versatile. So small studios, small ateliers, small workplaces that can be more easily used, flexible.

00:10:16

Speaker 1: Yeah. Yeah. That's also what I learned from some studies from America. You have the mental health center. There were, I don't know, the exact title for now, but I've seen a lot of studies that say that having the possibility of having impact on your own environment and small facilities where you can, you can interact but also have impact on changes, gives you the possibility of being in control or having the feeling to be in control, which stimulates the mind.

23
3 niveaus kwaliteit
Gezondheidsvoorzieningen in
de buurt
Functies van zorg

24
DV2
DT: Architectuur

25

DT: Mentale gezondheid gaat over relaties

BT: Mens, dier, natuur

DV2

00:10:56

Speaker 2: Yeah, but anyway, it's essentially- It's essential to point out that mental health is about relations. So we don't solve mental health by making, putting people in mental institutions or closing them in the room. That's clear. We solve mental health by giving them relations which are fruitful, productive. This relationship can be relations with humans, but also relations with animals and relations with nature. And when I mean relations in nature, it's not only the trees, the green to watch, but also nature that they can use, change, nurture, cultivate, etc.. This is essential for the well-being of people.

00:11:37

Speaker 1: So is urban farming then a really good example of connecting with nature and feeling useful, et cetera?

00:11:46

Speaker 2: Yes, absolutely. But how many, how many new projects of urban development in Holland do have a real vision of urban farming? I mean, I don't see that, it usually comes where there is a lot that is not developed, so it's empty. Then they start thinking, oh, let's put urban farming there. Yeah, because it is like filling a hole, you know. Yeah. This is a last a cheap solution. This is not what I mean. Maybe we need to integrate within urban development visions, this aspect of relations with nature and animals a bit more. Yeah. I mean I don't see developers that are so enlightened to do that.

00:12:25

Speaker 1: No, not yet. I recognize that as well. So if we go back to the initiation phase and not so much for mental health, but health in general, are you saying we have the essentials? The second is the capacity of the urban space. For me, there's like maybe a level 2A and 2B because you have the capacity of the urban space which is there, which is like quantitative and also has a certain quality. But what I learned is that there are also spaces that contribute to, ehm, how do I say that? To connect with yourself, to relax, to be not stimulated by meeting noise, but maybe just to walk around or enjoy your book or to enjoy *nothing*, something like that.

00:13:23

Speaker 2: Yes.

00:13:24

Speaker 1: So if we want to, I would like to contribute to this part. So I would like to develop the determinants of mental health and wellbeing, the levels of building physical environment and the use of those. And then I would like to, how do I call it, put them in an instrument that you can use in the initiation phase with actors and stakeholders. I think you call them stake- and shareholders, to start the conversation of what do I want to make happen here, not only architectural, but also in the capacity of the urban space, but also really focus on these mental health. And if I can find the right determinants or indicators, then there is information and with information, your, how do you call that, you have the possibility and the knowledge to act. So what could I do in this instrument that could help in this planning phase in the beginning? To make that happen, which is like a really huge question, which I understand. I like ambitious.

00:14:44

Speaker 2: Oh well, I think this is the result of your thesis. I mean, it is basically once you're done, you would probably have the answer to this question.

00:14:52

Speaker 1: Yeah, I hope so.

00:14:54

Speaker 2: I think, I think you already think in levels. It's already helpful. I mean, that's my way. I mean, thinking in terms of levels of depth of health based planning, writing indicators is always fine. You know, asking questions to what extent is area caters for relations between humans, between humans and nature? To what extent this area has space or noise free, noise free zones? To what extent this area as- How many square meters of green space has this area per capita? I mean, this kind of stuff, this has been done already. And of course, the problem is that in many cases, the developers of areas, they you know, they have to make a proposal, a project, and they do it mostly by counting their money first.

00:15:52

Speaker 1: Yeah, of course. I always have square meter with cubic meters is euros.

00:15:57

Speaker 2: Yes. So that's, that's the thing they do. And then they come to it with a project and then they spent a lot of time making this proposal and they want to keep it as much as possible. Of course, going backwards is not an option. I think, I think it should be done before by the municipality itself.

00:16:14

Speaker 1: Is the municipality, is that the local government?

00:16:18

Speaker 2: Yes. And look, the government has the, if they have their own land, sort of, or they're issuing a tender. That's the case in many cases. Then they can set the boundaries and say, you know, this space needs this amount of nature, this amount of green space. And of course, they can make a vision. They can say, you know, we want a proposal that is explicitly oriented to mental health and they can brainstorm with the developers and with citizens in order to make this proposal. So I think that the requirements should not come from your head or the clouds. They should come from the interaction. Direct interaction between the actors should be oriented to make a list of criteria for mental health in that particular area. And of course, it is, it is essential to include inhabitants here, to have this because they are the one who are going to live there. And when I mean inhabitation, I don't mean everybody, but I mean, you know, people that are more prone to mental health disease. So these are particular the adolescents and youth. They are, they seem we all believe that they are fine. But actually that's the time when they start having problems or troubles, they usual deal well with them but sometimes they don't. And then they go into troubles, bigger troubles. So the youth are essential in this sense. The elderly are essential. And, you know, families in general, people who have bigger families with situations where we know that there is a higher concentration of problems in some cases because the space is small. So this kind of subject needs to be involved somehow. But it's very difficult. I'm not saying it's easy, but they know the best.

26
Instrument
Denken in niveaus
Indicatoren schrijven
Geld gedreven
DV3
DV6

27
DV1
DV2
Actoren
DT: Beleid
Gemeente
Richtlijnen en grenzen

28
DV1
Actoren
Participatie

29
Klinisch psycholoog

00:18:07

Speaker 1: It doesn't have to be easy.

00:18:08

Speaker 2: No, and that would involve of course, that would involve a clinical psychologist. Why not? Yeah, I don't think there is any planner that ever talk to a clinical psychologist in making a plan. And don't think it happens often.

00:18:23

Speaker 1: I think maybe even we could put out the question together on LinkedIn for fun and say whoever already organized something with a clinical healthcare worker. And we just if they say yes and they can prove it, we can give them a bottle of whiskey. They're not there.

30
Participatie

00:18:45

Speaker 2: But you can do also different methodologies you can use to have these meetings. For example, you could have walking meetings where people walk around the space and show which are the areas they enjoy the most when they are sad or when they're happy. These tools are used a lot by planners, anthropologists, the urban sociologist to help to understand what is the urban form that allows health to be more, to prosper. But again, I don't I think we don't need to reinvent the wheel. We know a lot, right?

00:19:20

Speaker 1: Yeah. It's just, bring it together.

00:19:22

Speaker 2: Yes, exactly. Yeah. So sometimes is also just good to set good limits in the vision of the development by the local government that sets the limit. Clearly says we need a space that is silent. We need a space that has this amount of square meters of green. We need a space that has productive, productive green, I mean farming, I mean spaces where you could do *moestuining* and stuff, but it is not unproductive. These things can be done by the municipality. They have this power. Yeah, I think depending especially- depending, of course, where is the area, where is the location.

31
DV1
DV2
DT: Beleid
Gemeente
DT: Groen
DT: Relaties met natuur

00:20:02

Speaker 1: Yeah. But in general you see that the municipality does have a vision of its city or a vision on the area already or if they don't have it, they could the radius of course, because every municipality is working on its *omgevingsvisie* and *omgevingsplan*. So it would be a great time to give this ehm, more attention, to put this into policy. That's also why I'm so really, really happy that in my expertsession, I have the Ministry of Health and head of city Utrecht, who's already quite active on this subject and a lot of different expertises from different areas of the quadruple helix. And I even invited Kajsa Ollongren, our ministry. I really hope she says yes, but I think the chance is small. But I could try.

32

DV1

DV2

DT: Beleid

DV1: Gemeente

DV1: Rijksoverheid

Mentale gezondheid en
planning

00:21:01

Speaker 2: Yeah, I know it is good to try, but I mean, I think it would be foolish at this stage of the pandemic to make an *omgevingsvisie* that doesn't take into account health. So I don't think there will be any city would do such a fooliness. And it is essential, will become essential if we learn anything out of this mess is that we have to plan for a health. I mean, it is essential. So I don't expect the ministries to do this. I expect cities to do this because the ministries are to the economy now still a lot, and the health care, but the cities are into prevention and also dealing with the mental consequences of the lockdown. So I think they have the potential to do that. Yes.

00:21:49

Speaker 1: Yeah, but you say you expected, you expect them to do that. Do you mean this in a way that you think they should do it or do you mean that you really think they are doing it?

00:21:59

Speaker 2: I think, I think it would be crazy if they would not be doing it. So I expect them to be doing it. But if there are some municipalities that still ignore health, mental health in general in their vision, then it's a very bad planning department.

00:22:17

Speaker 1: Yes, that's true. Absolutely. So if I would develop a functional instrument and it doesn't., yeah, it has to be scientifically correct, of course, but it doesn't- you don't have to be a scientist to understand. It has to be, to be able to be understood by all the actors in the normal initiation phase. What conditions must such an instrument meet? What are the requirements?

00:22:49

Speaker 2: well, it needs to be flexible enough for different context, it needs to have a phase of survey/diagnosis of this place, it needs to be useful to understand what is already there, problem wise and solution wise, it needs to be, that's the first step usually. And that needs to go on to the solutions, of course, to what you can add. And it needs to be told and that it's playful. So to include different kind of people, not only professionals, so a tool that allows people to envision things in a way that is not only quantitative but also qualitative. So making them understanding how the space will look like and will be used. It should be a tool that is also combining, putting, that puts health at the center, but also I would say it needs to include also elements of a financial elements, because planning without counting is unrealistic. So it is important that people who are investing in these areas come to the table and they need to be interested in this. So should not be only for the people concerned with mental health. We should integrate to the words, not separate them. So that's a bit I mean, I don't have the solution and it's really not a tool that I've ever seen, actually. I wonder, the easiest explanation is always, you know, make design moments where people allow them to design green space and things, but this is already done. So you co-design maybe should be part of the tool, but maybe not enough. Co-design is already a step further, you know.

00:24:43

Speaker 1: Exactly. I'm thinking of the phase exactly before that. Yeah, because as soon as an area developer has his eye on land and has made his first sketches on the table and in this case with his company and he goes with them under his arm to the municipality,

33

DV3

DV6

Flexibel instrument

Onderzoek of diagnose functie

Speels instrument

Inzicht geven in gebruik ruimte

Gezondheid central

Financiele elementen

34

Fase vóór co-design

then that would be the moment that there is starting to *burn a light*. And someone says, hey, let's roll out the different perspectives we need. And then health and also specifically mental health should be at least addressed in the conversation.

00:25:22

Speaker 2: Yeah, I think once the designers start to design, it's too late.

00:25:27

Speaker 1: Yeah, that's exactly what Ellen said. So the only phase where you can try to put this in the equation is that initiation phase. And otherwise you're too late, mostly.

00:25:38

Speaker 2: Yes, I agree, and that's why it's needs to be done before there is a tender, for example, before there is a tender procedure, before there is a land use plan even, when before it's changed, the municipality needs to organize this workshop thinking, OK, what do we want here?

00:25:57

Speaker 1: So we have our, I don't know, the English word, but *rijksoverheid*, our government, our government which works a lot on economics, said like our famous Hans Leeflang Mr. Vinex said, it's all academical and economical. And *the people part* is missing quite a lot. But they do set limits for certain things, like *stikstof*. There are a lot of other limits. They pile up all the limits. So what do you think would happen if there would be certain limits or baselines or something like that for health, then health in general, it is specified in mental, physical, social. So awareness is rising. If this is organized in the basics on governmental level, what would happen?

00:26:58

Speaker 2: If there are limits, yeah,

00:26:59

Speaker 1: limits or like baselines, the requirement is the correct word.

00:27:04

Speaker 2: Well it happens every day. We have requirements all the time. Yeah, I don't see any problem. I actually think this is what we need. Guidelines and requirements that we do that the government does that all the time. So I don't know what would happen. I think it would be helpful to have guidelines and we already have them again and we can use those that are already available. Maybe we need to revise the guidelines on health care after the pandemic, trying to see whether we need more and where.

00:27:39

Speaker 1: And different a little bit

00:27:40

Speaker 2: Different, yes. So that's something that the Ministry of health will have to do. So I think I don't have I mean, I don't have any problem with these guidelines. I think this is fine. I, it's also a matter of political will. I mean, you need a government or a ministry that takes this as a priority. And I don't see that happening now yet in the way the government is dealing with this. Also in the program, I didn't see, you know, mental health to be a priority in any way.

35
Initiatieffase
DV1
Actoren
Gemeente

36
DV1
DT: Beleid
Actoren
Rijksoverheid
Politieke wil
Ministerie Volksgezondheid

00:28:17

Speaker 1: I'm working on it. I'm working on it.

00:28:19

Speaker 2: Yeah, OK. It's still the minister if you meet the minister in person, and but yeah, I don't see any problem. I think this is desirable to have guidelines.

00:28:31

Speaker 1: Well, I spoke to Nicolle Schell. She is like, I don't know the word, the senior policymaker of the Ministry of Health Care concerning healthy environment and *gezonde leefomgeving*. So she's, ehm, how to say that, she organizes all this. And she explained to me that at the moment, since we are in the change of government, I spoke here six weeks ago that this is the moment in time in February where they are writing their, she called it *lines*. There are *lines* which are to be integrated in the next *regeerakkoord*. And she read them and she went back to the group and she said the word *health* is exactly zero times in this document. This needs to be changed. But she told me, I need, we call this in Dutch, *stokken om mee te slaan*. I need something, I need numbers. I need data because they're all numbers and data.

00:29:41

Speaker 2: Oh well. we see this data every day on the news now.

00:29:44

Speaker 1: Yeah, exactly. But anyway, she told me she had some good information and now she managed to put *health* in this document. That's the basics for the next *regeerakkoord*. And she was really, really interested in what I'm doing, she's following it. This Friday, we're having an interview and she wants to have the results because she said, that's my next set of papers, which with I can wave to show, if I do it correctly, to show the importance of this part as well. So there are people that see it. And now these people have to start connecting and shout and share and make, create awareness.

00:30:32

Speaker 2: Yeah, well, then you have hard work to do, because there's a lot I mean, maybe what you could do also is a bit of a survey of what are the requirements already there that could fit mental health plan in perspective. We mentioned something on green and noise.

00:30:51

Speaker 1: Yeah, I did that already.

00:30:54

Speaker 2: Yes. So that's useful. And maybe you can talk to somebody, who had meant it was, a mental health expert, somebody who deals with communities and he or she can tell you what are the requirements for those people. Those are useful informations, I think.

00:31:11

Speaker 1: But then you really think about clinical psychologist.

37

Onderzoek
Expert mentale gezondheid
Social worker

00:31:14

Speaker 2: No, no, not necessarily somebody who's in the clinic, but also somebody who works in communities and social worker. I mean, when I did my studio, I talked to a guy who worked with heroin addicted, he is not a clinical, but easily somebody who knows people who use drugs and he knows how to use drugs and why they use them.

00:31:33

Speaker 1: And where they do it, et cetera.

00:31:34

Speaker 2: where, you know, these people know much more often than somebody in a hospital because they talk to the patients themselves.

00:31:42

Speaker 1: They are with their feet in the environment.

00:31:45

Speaker 2: Yeah, exactly. Maybe these people can give you an idea if you ask them what would you need in the neighborhood to make these people less sad or less, you know, less depressed.

00:31:55

Speaker 1: lonely or whatever

00:31:57

Speaker 2: There is a lot of research. I mean, not a lot. There is some research done, not too much, but we know that, in fact, what you mentioned spaces for being alone, spaces to be silent, spaces to where you don't work or buy anything. So green spaces and parks, but also beauty is a very important, color, so an environment that is not architecturally homogeneous.

00:32:29

Speaker 1: What, architecturally what?

00:32:32

Speaker 2: Homogeneous.

00:32:33

Speaker 1: Homogeen, ah yeah.

00:32:35

Speaker 2: We have this project where we use basically similar materials.

00:32:40

Speaker 1: It's the copy-paste Russian feel.

38

DT: Kleur

DT: Groen en natuur

DV2

39

DT: Materialisatie

DT: Textuur

DV2

00:32:43

Speaker 2: Yeah. For example, also, you know, surfaces being more soft, more colorful. Glass or iron, and we have to adapt these elements. But yeah, there are bits and pieces in research we have to find.

00:32:59

Speaker 1: That's also a little part that I'm trying to find out. And that's actually, I think, one of the most difficult things. No, the most difficult thing will be to operationalize everything, but I'm not there yet, so I ignore that for now. In this phase, I'm trying to find out what shape, size, color, structure and texture of a building does for the way we, how do you call that? Ehm, the way we see, feel, smell. I don't know the word, *waarnemen* and *beleven*, but yeah. So I put out an *enquête* for like everybody who *lives*, which is basically everybody and they could just fill it in. And it's not the perfect, perfect match of our society because there are more people with a higher socioeconomic standard. But like the 150 responders had like almost the same answers. And I made visualizations of materials, different combinations, and give them the questions: Which material makes you feel the most happy or do you associate with stress or do you think is most ugly? Yeah, what I'm looking for scientific studies, specifically on the shape, materialization and structure of buildings and the impact on inhabitants.

00:34:36

Speaker 2: And that's good.

00:34:37

Speaker 1: But I can't find it. Do you have this?

00:34:38

Speaker 2: Not much. No. I mean, I think there is some stuff on comfort, but I think that's been more functionalist understanding.

00:34:50

Speaker 1: It's on the usage of the inside of the building. But I'm looking for the effect from the outside on the environment.

00:34:57

Speaker 2: Yeah, I don't know. Well, we had in our studio we had Claudia Jonstra, maybe you know her. And she is this artist, famous artist that does artwork with wool and she designs some interiors in New York and Amsterdam with wool with this texture that is very soft and warm. And she made an experiment in the theater in Milan. She's been in this festival. She made an experiment and they calculated people relax more when they see soft spots, soft material instead of gold or glass or iron. Yeah. So this kind of experiment. But they are not scientifically developed, but I think we don't need that. We need to try also to experiment. So we should not, we should tell this minister you don't need the whole pile ready. You can also make it a priority and try out and see how it works.

00:35:57

Speaker 1: Yeah, exactly. And then just try to measure the effects for as far as possible.

00:36:03

Speaker 2: Exactly. Yeah. Yeah.

40

DT: Materialisatie

DV2

00:36:04

Speaker 1: OK, well I think that's for me is the most important things. I wanted to talk to you about this in the initiation phase in how actors come together and how we can try to give them directions from, what is the English word for this *dissertatie*?

00:36:24

Speaker 2: dissertation or thesis or whatever.

00:36:28

Speaker 1: Sometimes you just put an *ion* behind it and then you're finished. Yeah, and I read a dissertation of Marjolein Pijpers. She's a professor or assistant professor TU Delft, and she specialized in the combination of ehm, *stedenbouw*. *Stedenbouw*?

00:36:46

Speaker 2: Urban design

00:36:48

Speaker 1: Urban design and climate adaptation. Yeah, and I read a lot about it because I think I'm very in climate adaptation also. And she said that a lot of designers, actors, are really, how do you say that, they are very willing to make the right choices sometimes even when it costs more, but it doesn't have to cost more. It just has to be the right choice. But she found out that a lot of times the knowledge isn't there. And people know they miss the knowledge, but they are not willing to pick up the knowledge to act. So that's where the gap is. So maybe I can fill in a little bit.

00:37:37

Speaker 2: Maybe, yeah, yeah, of course.

00:37:39

Speaker 1: OK, well, thank you very much. If I finished my study, would you like to have the results or are you interested in being a connected?

00:37:52

Speaker 2: Yes, yes please send it.

00:37:55

Speaker 1: I'll probably organize a kind of webinar thing because I understood from all the scientists I spoke, I spoke that everybody's like, can I have this info? Can I have this info? And like the same from the people, from urban area developers and project developers are asking the same questions. And Ellen yesterday already said, well, maybe we can do something together with it to you because of through SKG. So I don't know which form it will get, but I make sure you will get the results.

00:38:31

Speaker 2: Thank you. I think I mean, I'm of course, interested in this thesis. I mean, it's and I really hope it will be, you know, different. And because it's an interesting topic, it's really urgent as well.

00:38:45

Speaker 1: But yeah. Yeah. That's what I understand also from everybody. They say it's like really valuable if you do it right ofcourse.

Yeah, well, I'm counting on it. Otherwise I wouldn't have started it. Then I would have chosen something more simpler which would secure a good grade and well, we'll see.

00:39:03

Speaker 2: Then it would become boring for you. Yeah.

00:39:09

Speaker 1: I'm not like that. OK, well thank you very much. And do you have questions for me?

00:39:14

Speaker 2: No, I'm fine. You know where to find me. Also if you need to contact me back.

Transcriptie Interview Marielle Beenackers

Datum: 26 maart 2021 – 09.00 – 10.00 uur
Locatie: Digitaal via Teams
Geïnterviewde: Marielle Beenackers – Assistant Professor Erasmus MC
 Senior Research Fellow Department Public Health
Interviewer: Renate Schultz – Student Master Urban Area Development – t.b.v. Thesis
Audio opname: Toestemming voor audio opname t.b.v. transcriptie: JA / NEE ?

00:01:16

Speaker 1: Oké, nou we gaan starten. Wie of wat is volgens, nou ja, vanuit jouw kunde nodig om in die initiatief fase dus in die beginfase van gebiedsontwikkeling van stedelijk gebied, mentale gezondheid onderdeel te laten worden van de visievorming, de ideevorming?

00:01:40

Speaker 2: Nou, dit is meteen ook de vraag die ik het lastigs vind, want ik zit natuurlijk echt vanuit- Ik ben opgeleid als public health onderzoeker, vanuit de (... *niet terug te halen woord*) gezondheidswetenschappen. Ik ben eigenlijk pas ja, ik doe wel onderzoek naar het thema gezonde omgeving, maar ik zit eigenlijk pas vrij recentelijk pas ook met gebiedsontwikkelaars aan tafel zo te zeggen, dus ik zit helemaal niet in hoe dat proces nu vorm krijgt. Dus ik weet niet hoe dat nu gaat ehm, dus wie, is heel lastig. Wat, denk ik, dat het wel handig is dat mensen, dat er überhaupt mensen aan tafel zitten, die gezondheid hoog op de- Die een soort van *one-issue mensen* aan tafel zitten, die dus die de belangen kunnen behartigen van op het thema gezondheid, inclusief mentale gezondheid. Ik denk dat dat heel goed is, dat bij en die initiatief fase dat dat die mensen ook aan tafel zitten en die mensen die zouden daar toegang tot de moeten hebben, tot makkelijk gebundelde kennis. Dat zou natuurlijk het mooist zijn als jij een plek hebt waar je heel makkelijk een overzicht kunt hebben, van wat is nou de meest recente inzichten vanuit de literatuur. Wat is de stand van zaken rondom dit thema?

00:02:58

Speaker 1: Dus als ik dat samenvat voor een deel, zeg je, het is natuurlijk niet helemaal mijn expertise. Ik vlieg nu op het qua gebiedsontwikkeling vlieg ik net in eigenlijk hè. Gezondheid is natuurlijk wel jouw expertise en dan zeg je enerzijds dus toegang tot kennis en informatie gebundeld, overzichtelijk en anderzijds door iemand aan tafel te hebben, in die beginfase die eigenlijk dat thema vertegenwoordigt. Zou dat dan een psycholoog kunnen zijn, bijvoorbeeld een omgevingspsycholoog of een gedragspsycholoog of denk je aan iemand anders?

00:03:42

Speaker 2: Ik denk dat je moet proberen daar een iemand met een zo breed mogelijk een visie op gezondheid aan tafel hebben zitten, want ja inderdaad, kijk, een psycholoog, je hebt natuurlijk over mentale gezondheid, dat is heel belangrijk, maar ik denk dat er meerdere aspecten rondom gezondheid spelen die heel erg met elkaar samenhangen, ook. Proberen mensen meer, het stimuleren

42

Actoren

Initiatieffase

One-issue mensen gezondheid

Beschikbaarheid gebundelde

kennis

43

Gezondheid integraal

DT: Gedrag

DT: Slapen

DT: Stress

DV2

van bewegen bijvoorbeeld is natuurlijk heel erg belangrijk voor de fysieke gezondheid, maar ook voor een mentale gezondheid, ook voor duurzaamheid. Dus daar zitten allemaal van die gecombineerde winsten aan vast, om het zo maar te zeggen.

00:04:16

Speaker 1: Ja, dat herken ik.

00:04:18

Speaker 2: En vanuit een gedragspsycholoog, bijvoorbeeld, gedrag is inderdaad heel belangrijk, maar daar zitten ook stukken in die niet zozeer met gedrag te maken hebben. Ook met mentale gezondheid, bijvoorbeeld over, je kunt slapen, is een beetje de vraag, zie je dat als gedrag. Maar de gemiddelde gedragspsycholoog kijkt voornamelijk meer naar hoe je mensen kunt stimuleren, keuzes en dergelijke, terwijl als jij veel geluidsoverlast hebt, en jouw slaapkwaliteit daardoor heel erg achteruit gaat, dat is minder met gedrags, gedrag op te lossen, zal ik maar zeggen. En ook de stressmanagement is misschien wel weer gedrag – ligt ook al wel iets verder van de klassieke dingen maar het ervaren van allerlei, van stress door prikkels in de stad is natuurlijk weer iets wat niet per se met gedrag opgelost moet worden. Maar juist met het minimaliseren van die prikkels, dus, vandaar dat ik denk van ja, het is goed om iemand te hebben, die brede kijkt op gezondheid heeft.

00:05:11

Speaker 1: Kijk dat is, dat, is waardevolle informatie. Inderdaad.

00:05:15

Speaker 2: Dat is gezondheid niet als alleen de afwezigheid van ziekten, maar ook echt als, er zijn meerdere begrippen die die daar in rondgaan liet te genezen. Positieve gezondheid, maar in ieder geval wel de brede zin van gezondheid.

00:05:31

Speaker 1: Ik heb ook in mijn theoretisch kader heb ik zeg maar gezondheid en welzijn in de brede zin, zoals de WAO hem interpreteert, hè dus die inderdaad niet alleen zegt de afwezigheid van de ziekte, zeg maar, maar ook het bevorderen van het welzijn en beleving, zeg maar. Oké, als jij in een stedelijk gebied keuzes mocht maken, wat zou dan voor jou kenmerken zijn van een gezonde stedelijke omgeving? En dan is mijn focus natuurlijk op mentaal gezond. Maar ik heb de relaties tussen fysiek en sociaal gezond, natuurlijk ook ontdekt en meegenomen.

00:06:10

Speaker 2: Ja, ik denk als je naar mentale gezondheid kijkt, dat je bijvoorbeeld ook de balans tussen rust en reuring, zoals je dat vaak hoort. Dus, hè, reuring is leuk, zorgt ook voor sociale interactie, activiteiten, kan energie geven als het evenement te zijn. Veel mensen zijn hè, dat kan heel erg goed zijn, maar je moet ook duidelijk wel de plekken hebben die zorgen voor rust, stilteplekken waar niet heel veel mensen zijn, waar je met groen waar, waar je je kunt terugtrekken, en dat geldt ook niet alleen voor de publieke ruimte, maar ook hoe je bijvoorbeeld met woning, als de woningen die heel slecht geïsoleerd zijn of waar je met heel veel man op elkaar zit, hè, een

44

DV2

Balans Rust en Reuring

45

Hoofd thema's
Bewegen
Sociale interactie
Rust en Reuring

DV2

Doelgroepgericht

beetje crowding. Dat zijn natuurlijk ook factoren die ook weer met dat rust en ruimte zou je daar ook weer aan kunnen koppelen. Ja, dus rust en ruimte, sociale interactie, dan denk ik twee belangrijke dingen die, die belangrijk zijn en de sociale interactie, ja, dat zit- Misschien moet ik het zo zeggen: bewegen, sociale interactie, rust en ruimte, ehm, rust en reuring, dat zijn een beetje de hoofdthema's thema's en daar moet je dan vervolgens je keuzes op aanpassen. En dat betekent dus een beweegvriendelijke wijk, waarbij dus wandelen en fietsen de logische keus zijn. En niet die auto, dus genoeg groen, maar niet alleen in grote parken, maar ook juist op kleinere stukken tussendoor, ruimte om te ontmoeten, dus ook af en toe eens een keer een bankje. Genoeg faciliteiten waar je aan elkaar kunt ontmoeten. Voor verschillende doelgroepen. Dus een park voor ouderen ziet er wellicht anders dan een park voor kinderen, die functionaliteit zou je kunnen combineren? Denk daar maar over na.

00:08:02

Speaker 1: Ja.

00:08:03

Speaker 2: Dus op die manier, is niet heel concreet misschien, maar een aantal hoofdthema is waarop je keuzes kunt afwegen.

00:08:11

Speaker 1: Nee, zeker wel concreet, en ik herken ook erg veel met de literatuur die ik al gevonden hebben. In Amerika zit Center of Mental Health nog iets. Ik ben heel even de afkorting vergeten. Ja, daar zitten gewoon een stuk of 30, ik noem het dan wel een paar knappe koppen, die vanuit verschillende disciplines dit onderzoeken, en dat herken ik ook hè. Daar wordt ook gezegd dat het aantal meters groen is, kwantitatief, maar kwalitatief, hoe ga je het inrichten en ook hoe ga je het verdelen dus één groot park in het midden is niet de oplossing. Misschien zijn juist een aantal pocket parks en groen langs wandelroutes, hebben ook impact.

00:08:50

Speaker 2: Ja, kwaliteit, hebben we zelf ook onderzoek naar gedaan. Een collega van mij heeft een aantal jaar geleden een keer schattingen gemaakt van levensverwachting, gezonde levensverwachting in wijken. Dat is heel lastig omdat je met kleine aantallen zit, zijn allemaal hele ingewikkelde methode op losgelaten doordat met meer vertrouwen kon, en vervolgens heeft ie ook gekeken naar de bijdrage van verschillende factoren aan verklaren van die verschillen tussen wijken. En dat is een stukje samenstelling van de wijk uiteraard, maar niet alleen dat is ook een hoe de wijk is ingericht. En bij groen kwam daaruit naar voren dat de kwaliteit, ervaring kwaliteit van groen, dus een grotere impact had dan de kwantiteit van groen.

00:09:32

Speaker 1: Dus dat zou zelfs kunnen betekenen, en daar zal natuurlijk een weeg punten, een kritisch punt in zitten.

00:09:40

Speaker 2: Je moet kwantiteit zijn, om kwaliteit te kunnen ervaren.

00:09:43

Speaker 1: Nee, zeker, maar het zou zelfs kunnen zijn, dus dat er een situatie zou kunnen zijn waarin je zegt, want ze dingen zijn ook soms budgetgedreven dat je zegt van: Nou ik maak tien procent of 20 procent minder oppervlakte, maar ik ga daardoor de kwaliteit

46

DT: Ervaring van kwaliteit
groen impactvol.

DV2

doelgroepgericht, bijvoorbeeld of meer natuurinclusief hè, dat ligt dan even aan wat dan impact blijkt te hebben, dus ook dat zijn overwegingen?

00:10:10

Speaker 2: Zou kunnen, ik vind dat wel een lastige, omdat je niet die balans. Ik weet niet in hoeverre het op die manier uit een samenhang is bestudeerd, en waar inderdaad zo'n kantelpunt ligt, en of mensen die- Dit waren natuurlijk twee losse mate eigenlijk als mensen een hoge kwaliteit ervaren dat uiteindelijk altijd alleen maar is als ze ook een hoge kwantiteit ervaren, of weet ik niet zeker, dat kan dat kan, dat weet ik niet zeker. En dat die kwaliteitsmaat gewoon gevoeliger is voor dat je dus ook bij diezelfde kwantiteit uiteindelijk dan die verschillen krijgt, tussen de mensen die dat als hoge kwaliteit en als het lage kwaliteit ervaren.

00:10:47

Speaker 1: Oké, en dan zou het voor mij heel interessant zijn als daar een onderzoek-

00:10:53

Speaker 2: Het kan hoor zijn trouwens, dat moet ik wel zeggen, maar dat weet ik gewoon niet.

00:10:56

Speaker 1: Maar ik vind het wel heel interessant en dan is er dus in ieder geval onderzocht dat kwaliteit impact heeft, verbaasd me op zich niks meer natuurlijk maar het is fijn dat dat bevestigd wordt, maar ken jij onderzoeken waarin ik kan terugvinden wat dan die kwaliteitsniveaus zijn. Met andere woorden, wat zijn die kwaliteiten? Ja, dat.

00:11:14

Speaker 2: Ja, nee, dat vind ik lastig. Ja, maar ik, ik zit wat dat betreft heel erg in het kwantitatief onderzoek, dus wij kijken dan in ieder geval van hoeveel percentage groen, dus dat, daar heb je dat soort kwalitatieve gegevens zitten daar veel minder in, maar we en, ik verwacht dat ze er wel zijn, maar daar heb ik minder zicht op. Ik verwacht bijvoorbeeld de mensen van het RIVM daar meer zicht op hebben.

00:11:36

Speaker 1: Nou ja, ik heb Hanneke Kruize natuurlijk ook aangehaakt, dus dat biedt perspectief. Inmiddels heb ik ook het PBL aangehaakt. Dus dat is erg mooi, en een gedragspsycholoog overigens, dus.

00:11:50

Speaker 2: Je hebt een mooi clubje bij elkaar volgens mij wel, ik zag ook al een mail staan van AM.

00:11:55

Speaker 1: Ja en nee, inderdaad, iemand van gedragspsycholoog die studeert op gezondheid en gebied, ehm, gezondheid en gebouw, samen met nog een paar partijen en van het PBL Claudia Basta. Die is afgestudeerd in, eigenlijk in methodologie, dus die gaat heel waardevol zijn bij het in kaart brengen van die instrumenten ook, maar heeft ook ervaring met de urbane leefomgeving en Marjolein Pijpers is toegevoegd gisteren. Die is verbonden aan de TU Delft, die is assistent-professor en stedenbouw en klimaatadaptiviteit.

00:12:31

Speaker 2: Ja.

00:12:32

Speaker 1: Ja, ik heb een heel gave club mensen bij elkaar weten te vinden. Ja, ik denk dat dat bijna spannend is om strakjes te zeggen: hoi ik ben Renate. Ik kom afstuderen, wil je me helpen, maar goed alles voor het goede doel. Toch?

00:12:47

Speaker 2: Ja, zeker.

00:12:50

Speaker 1: Oké, als we dan even inzoomen op die drie verschillende domeinen heb ik het genoemd: *gebouw, gebied en gebruik*. En dan bij gebouw kijk ik niet naar de binnenkant, in hoe je binnen leeft, want anders wordt het onderzoek gewoon te breed. Dus het gaat mij om, laten we zeggen *vorm, formaat en materialisatie*: welke determinanten zou jij vanuit jouw expertise kunnen zien die binnen het domein gebouw een positieve of negatieve impact hebben op een mentaal gezonde leefomgeving.

00:13:22

Speaker 2: Weet ik eigenlijk niet, want dat is ook niet, - Wij kijken veel meer naar de inrichting van de publieke ruimte en zo, en dan veel minder naar de ontwerpen van gebouwen. Ik kan me wel voorstellen wat bijvoorbeeld andere studies wel eens een keer gehad hebben over, het was meer een meetmethode waarbij dingen als zicht, en dus in hoeverre kun jij, kunnen mensen elkaars, bijvoorbeeld vanuit het raam de straat overzien en dus ook andersom. Of zijn er, staan er dingen in de weg? Hoe is de schaduwvorming? Dus, dat soort dingen kan ik me wel voorstellen dat dat nog van invloed is, maar ik moet eerlijk zeggen vanuit mijn expertise kan ik er niet heel veel aan bijdragen, denk ik.

00:14:05

Speaker 1: Nou, dat hoeft ook niet. Ik merk ook dat dit het meest lastige gedeelte is om informatie over te vinden.

00:14:10

Speaker 2: Ja, maar ik verwacht dat daar meer vanuit de architectuur misschien wel wat meer over bekend is.

00:14:15

Speaker 1: Ja, absoluut ja.

00:14:16

Speaker 2: Maar je hebt ook vanuit de architectuur mensen aangehaakt?

00:14:19

Speaker 1: Nou, ik heb nog een afspraak staan met Max van Huut, ten minste de intentie tot een afspraak, die wil ook wel meewerken. Max van Huut is onze beroemde architect in Nederland die al die organische gebouwen van de ING en 't Zandkasteel maakt. Dus die is heel erg thuis in bijvoorbeeld het effect van organische architectuur. Dus dat zou interessant kunnen zijn, maar het is een club mensen die lastiger aan te haken is. Ik heb wel een architect-

00:14:44

Speaker 2: Je kunt het proberen bij Maxwat Posan (???), dat is een architectenbureau die onder andere met Binckhorst bezig is, maar die zijn best wel veel bezig met hoe je gezond ontwerpt en vooral buiten. Maxat posan (???).

00:14:58

Speaker 1: Max, wat posan???

00:15:01

Speaker 2: Een heerlijke naam.

00:15:02

Speaker 1: Nou ja, als je eenmaal in je systeem hebt, bekt het wel. De eerste keer denk je, oké.....

00:15:07

Speaker 2: Een combinatie van twee bureaus volgens mij hadden allemaal zo – ik weet niet precies wie je daarbij zou moeten hebben, maar zij hebben sowieso een keer een Gids uitgebracht over hoe je gezond ontwerpt. Ik weet niet zeker of was niet alleen beweegvriendelijk. Volgens mij was het wel echt breder dan dat, het gezond ontwerpen. En ja, ze hebben we misschien wel, ook nog wel wat kennis op dat vlak.

00:15:34

Speaker 1: Nou, ik ga het vinden, ik heb ook een enquête onder andere gebruikers van wonen, dus iedereen uitgezet, en hij is misschien niet helemaal afgespiegeld van de hele maatschappij, het zijn meer mensen met een hoog sociaaleconomische status die ik als respondenten heb. Ik heb er 151, dus het geeft in ieder geval een eerste beeld, zeker als ze allemaal ongeveer hetzelfde antwoord blijken te geven. Wat gebeurt.

00:15:57

Speaker 2: Ja.

00:15:58

Speaker 1: Dan geeft dat vertrouwen, oké, en dan gaan we inzoomen op het gebied, en dan met name het gebied in de zin van de materialisatie. Straks wil ik graag met je kijken naar gebruik.

00:16:12

Speaker 2: Je bedoelt dan echt wat er gebouwd wordt of wat er aangelegd wordt.

00:16:16

Speaker 1: Gebied is meer, laten we zeggen, de morfologie, de materialisatie, de inrichting, verharding, vergroening, rechte lijnen, zachte lijnen. Dat soort zaken. Dus dan is eigenlijk de vraag, welke determinanten denk jij te kunnen benoemen binnen het domein gebied die impact hebben op mentaal gezonde leefomgeving.

00:16:43

Speaker 2: Ja, dat stukje mentaal vind ik altijd lastig daarbij hoor.

00:16:47

speaker 1: Nee dat begrijp ik, dat hebben veel mensen. Daarom is het ook nog zo weinig onderzocht.

47
DT: Groen
DV2

00:16:50

Speaker 2: En ja, nou, ik noemde net al een paar dingen die, die denk ik sowieso belangrijk zijn. Groen is belangrijk op meerdere vlakken.

00:17:05

Speaker 1: Mmm.

00:17:11

Speaker 2: Dat is ook meer denk ik een effect. Ik zat daar denken aan geluidsoverlast, maar dat is ook een effect van hoe bepaalde dingen zijn ingericht. Dus dat.

00:17:19

Speaker 1: Maar goed, gisteren zei iemand letterlijk en groene gevels absorberen geluid en dat heeft dus een effect. Dus in dat opzicht. Je hoort dat wat mij betreft daar wel binnen.

00:17:31

Speaker 2: Ja, ja, daar zit ook een stukje isolatie, denk ik. Dat is misschien meer in het gebouw, maar dat, dat zijn wel dingen waar je denk ik ook rekening mee moeten houden. Even nadenken hoor. Ik kan natuurlijk net al dat stuk over ontmoeten gehad, dus je moet dat ook faciliteren in je omgeving, dus net zo af en toe plekjes maken, waarbij je kunt samenkomen.

00:18:02

Speaker 1: mmm.

00:18:03

Speaker 2: Zoals bankjes is ook gunstig voor beweegvriendelijk, met name voor ouderen is het belangrijk dat er om de zoveel tijd ook daadwerkelijk een rustplek is, omdat dat stimuleert om verder te komen.

00:18:14

Speaker 1: Mmm.

00:18:16

Speaker 2: Dus die, dat is dan ja, dat heette eh. De heeft een naam, hè, bankjes en dat soort accessoires in de omgeving, ik ben de naam kwijt, maar-

00:18:27

Speaker 1: Nou, mochten er straks nog opborrelen, dat helpt mij weer voor een goeie zoekterm, zeg maar.

48

DT: Zon en schaduw

DT: Microklimaat

DT: Fysieke veiligheid

DT: Verkeersveiligheid

DT: Sociale veiligheid

DV2

00:18:35

Speaker 2: Dingen als schaduw is natuurlijk ook in Nederland- Dat weet ik dat dat bijvoorbeeld in Australisch onderzoek heel erg sterk naar voren komt. Maar dat is in Nederland, denk ik ook wel relevant, dat je voldoende schaduw hebt op een park en dat soort zaken, en dan vooral ook combinatie, hè dus zowel zon als schaduw.

00:18:56

Speaker 1: Ja en looproutes, koele looproutes, zeker richting een winkelkern worden steeds meer gewaardeerd.

00:19:04

Speaker 2: Ja, de fysieke veiligheid, maar de verkeersveiligheid is natuurlijk ook altijd een punt.

00:19:11

Speaker 1: Mmm.

00:19:13

Speaker 2: Die obstakels.

00:19:15

Speaker 1: Bedoelde jij net de term nudging?

00:19:17

Speaker 2: Nee, dat bedoelde ik niet.

00:19:20

Speaker 1: Oké.

00:19:21

Speaker 2: Ik bedoel dan niet een term van iets een activiteit, maar meer hoe je dat soort elementen in een soort van straatmeubilair, maar het heeft nog een andere naam.

00:19:31

Speaker 1: Wie weet borrelt het op, en anders mag je hem altijd nog-

49

DT: Verlichting
Geluidsoverlast
DV2

00:19:32

Speaker 2: Dan moet straatmeubilair, valt dat ook wel redelijk nog, je weet wel wat ik bedoel, maar dat zijn dingen als verlichting, verlichting is trouwens ook een belangrijk en zeker voor, nou ja we mogen nu niet naar buiten als het donker is, maar in principe is dat wel een- En vooral voor 's avonds dan heel erg belangrijk punt, wel, dat gevoel van veiligheid dan heb ik het over het gevoel veiligheid, niet objectieve veiligheid is heel belangrijk voor gezondheid, zowel mentaal als fysiek gezond voelen en ook veilige. Dus, en ook hoeveel mensen bewegen 's avonds? Het kan echt een enorme, vooral als dat niet is, enorme barrière zijn.

00:20:11

Speaker 1: Ben ik ook inderdaad ook tegen gekomen in mijn vooronderzoek, hè, dat die beleving van veiligheid, daarnaast is het ook heel wenselijk dat werkelijk veilig is, maar dat de beleving heel veel doet, hè, eyes on the street.

00:20:24

Speaker 2: Daar kan inderdaad verlichting, wel echt een grote rol in spelen, en wat grappig is dat wij een keertje, dat hebben we nooit gepubliceerd, maar wel een keer een analyse gedaan, op het gevoel van veiligheid hadden wij in een studie en we hadden ook dingen als criminaliteitscijfers van berovingen. Maar ook van geluidsoverlast meldingen en die was uiteindelijk de sterkste voorspeller van, sterkste gerelateerd in ieder geval, aan dat gevoel van veiligheid. Dat is wel grappig om te zien dat dus als er veel geluidsoverlast is, dat mensen dat een gevoel van onveiligheid geeft.

00:20:59

Speaker 1: Ja, dus dat, dat is een prikkel.

00:21:01

Speaker 2: (niet terug te halen woord)

00:21:03

Speaker 1: Nou, dat is wel zeker, dus dat legt toch een bepaalde onbewuste associatie.

00:21:08

Speaker 2: Het is geen volledig wetenschappelijk onderzoek geweest, dat zou ik nog verder moeten uitzoeken, maar hij is me wel altijd bijgebleven, van dat moet ik eigenlijk nog eens een keer onderzoeken.

00:21:15

Speaker 1: Nou ja, wie weet je nog een keer op je lijstje? Oké, als we dan gaan kijken naar het gebruik van het gebied, hè, dan is de vraag: welke determinanten kunnen we vinden? Maar je hebt natuurlijk gaandeweg al wel een paar benoemd.

00:21:29

Speaker 2: Wat zou je wat jij, wat je hieronder gebruik verstaan, nog even verder toelichten?

00:21:34

Speaker 1: Ja, dat is eigenlijk het gebruik in de breedste zin des woords, dus dat is gebruiken om van a naar b te komen, op welke manier dan ook. Dat is het gebruik in de zin van sport spel, ontmoeten. Dus eigenlijk bijna gebruiken in de vorm van gedrag.

50
DT: luchtverontreiniging
DV2

00:21:52

Speaker 2: Ja, ik heb er inderdaad een aantal benoemd, hé, ontmoeten, balans, rust, reuring, bewegen en dat zijn denk ik wel de kernbegrippen. En dat onder bepaalde voorwaarden zoals veilig en op verschillende niveaus, sociaalveilig, maar ook verkeersveilig, eigenlijk veilig van bepaalde uitstoten en dat soort zaken dus dat zijn meer de voorwaarden die daaraan vastzitten, denk ik dan.

00:22:20

Speaker 1: Oké.

00:22:23

Speaker 2: Het is een ander niveau, hè van veiligheid en op verschillende niveaus, luchtverontreiniging, geluidsoverlast, zitten allemaal daarom aan, hangen daar een beetje onder.

00:22:33

Speaker 1: Ja vond ik ook wel lastig en voor onderzoek, want daarin kom je inderdaad al die soorten veiligheid of overprikkeling tegen van toxische onveiligheid tot verkeersonveiligheid tot sociale onveiligheid en hoe ik die ook inderdaad gaan organiseren in mijn model, zonder dat het model wordt met 47 determinanten, het moet voor de mensen in de praktijk-

00:22:57

Speaker 2: Ja, containerbegrippen ook ja.

00:22:59

Speaker 1: Ja, dus ik ben aan het kijken hoe ik dat ga clusteren, dat zal ook zeker in de expert sessie, zal ik dat in de groep gaan gooien om te kijken hoe we daar richting aan kunnen geven.

00:23:09

Speaker 2: Ja en er hangt ook zoveel onder hè, want als je het hebt over sociale veiligheid, daar hangen er heel veel verschillende inrichtingselementen, zoals de gebiedsdingen en de gebouw dingen hangen daaronder, want het kan heel een bepaald onverlicht tunneltje op een hoofdroute kan een enorme barrière zijn, terwijl als je daar, als je die bovengronds maakt of je verlicht hem beter, kan ie opeens, kan dat opeens een weer weggenomen worden en dat, het ligt vaak en dat soort kleine dingen eh. Het is wel lastig om daar heel algemeen iets over te zeggen. Uiteindelijk is dat vaak ook heel erg situatie specifiek, dat je naar moet kijken.

00:23:49

Speaker 1: Dat zou betekenen – dat is misschien even off topic voor onderzoek, maar dat als je een gebied, en hebben we het niet over een plekje voor 100 woningen, maar de grotere gebieden gaat ontwikkelen, nou dat doe je met beste, naar beste eer en geweten. En daar zitten ook altijd wel beperkende factoren in, lees *geld of regelgeving*, en je komt tot een gebied. Dan zou je dus eigenlijk een jaar en twee jaar en vijf jaar nadat je het gerealiseerd hebt, daar nog eens een buurt wandeling moeten maken en mensen moeten spreken om op te halen. Wat zijn nou de tips en de tops? Zeg maar, zoals mijn zoon zou zeggen.

00:24:22

Speaker 2: Zo is het. Er is, ehm, de veldacademie. Ik weet niet of je die organisatie kent. Dat is een samenwerking tussen met name de gemeente Rotterdam en TU Delft. Die doen heel veel met werken, heel veel met studenten om lokaal dingen te onderzoeken van

onder andere dus ook heel erg hoe de mensen de omgeving ervaren – en ik weet dat zij dus met het vaak met een- Dat ze dat een paar jaar geleden gedaan hebben dat ze met een aantal mensen uit een buurt hebben gesproken of een wijk en een kaart hebben gemaakt met veel gelopen routes. Of de dingen die je heel erg positief of negatief waren, en zo kun je heel veel inzicht krijgen in een lokaal gebied door met bewoners te spreken van, en echt dat vervolgens de visualiseren op zon kaart van waar zitten nou barrières? Waar zitten nou, en wat zijn dan wel belangrijke, inderdaad belangrijke looproutes? Hé waarom wordt dit stuk eigenlijk altijd overgeslagen? Op die manier kun je heel veel inzicht te krijgen.

00:25:20

Speaker 1: Dan ga ik ook eens eventjes opzoeken, daar kan ik wellicht ook dingen uithalen.

00:25:24

Speaker 2: Sowieso is de veldacademie leuk om te kijken, want zij het ook heel veel, ze doen heel veel van dat soort kleine praktijk onderzoeken met de studenten.

00:25:30

Speaker 1: Dat ga ik zeker doen, dan zou ik zo, maar dat is iets heel bijzonders kunnen vinden. Absoluut.

00:25:35

Speaker 2: Een hele enthousiaste club mensen ook.

00:25:37

Speaker 1: Oké, dank je alvast. Dat is dan straks voor in het begin van de middag inderdaad dus even de moeite waard om te verkennen.

00:25:45

Speaker 2: Ik heb misschien niet overal een duidelijk antwoord op. Maar ik kan in ieder geval nog was doorverwijstips doorgeven.

00:25:51

Speaker 1: Nee maar dat is denk ook oké, hè, want m'n onderzoek is natuurlijk best interdisciplinair in die zin, hè. Dat is ook de hele reden waarom ik het, zoveel verschillende mensen aanvlieg, en die moeten we mekaar eens worden, had ik dan bedacht. Nee, dat is natuurlijk flauw, maar dat is tegelijkertijd het hele complexe aan deze opgave. Ja, het is interdisciplinair, er spelen in die gebiedsontwikkelingsfase heel veel verschillende belangen tegelijk, en wat je neerzet zet je ook niet voor vijf jaar. In principe is de gebouwde omgeving gaat 100 jaar mee, dus de impact is op heel veel generaties heel groot.

00:26:29

Speaker 2: Ja, we hebben een tijdje terug, een keer een interview gehouden van*magazine* (woord niet te achterhalen). Ik weet niet of je dat kent, dat is een online magazine ook met gebiedsontwikkeling en dat soort zaken over beweegvriendelijke omgevingen, **verdichting, een kans of een risico**. En mijn collega, die had daar ook een mooie quote in, van ja, je kunt het zomaar verknallen, je moet het wel in één keer goed doen, want anders zitten er een paar generaties, zitten er gewoon aan vast en dat is een heel duur grapje.

00:26:56

Speaker 1: Ja, maar dat is het natuurlijk en je ziet er natuurlijk ook dat. De kosten gaan altijd de baten vooruit. Clichés zijn niet voor niks waar. Maar als je nu ziet, ik zag dat de cijfers voor mentale gezondheidszorg zo'n 2,8 miljard zijn. Nou, dat is best een aardig bedrag. En als je dan ziet dat-

52

DT: Openbaar vervoer
DV2

00:27:18

Speaker 2: Dan is er nog eentje, die ik nog wel wil noemen, OV eventjes als-

00:27:21

Speaker 1: Ik schrijf hem even op.

00:27:22

Speaker 2: Het is een hele belangrijke.

00:27:24

Speaker 1: En als je dan ziet dat dat 2,8 miljard is en dat je ziet dat de prevalentie van bijvoorbeeld depressies en burn out, hoe die getallen zich ontwikkelen, dan denk ik, ja door de juiste ingrepen in het gebied kun je dat getal drukken, dus je kunt mensen oprecht ehm, meer geluk en mentale gezondheid bieden. En je kunt kosten besparen, alleen het lastig is dat die kosten op lange termijn in een ander domein vallen, of die besparingen.

00:27:54

Speaker 2: Ja, daarzo moet, ik denk dat er veel meer van die health impact assessment en mental impact assessment is, is dat de social return on investment analyse aan te pas moeten komen die dus inderdaad over die domeinen heen kunnen kijken. We kijken van, we kijken van als ik als architect, nu ja niet architect, maar als ik als gebiedsontwikkelaar stadsontwikkeling dit erin stopt, dan wil ik als stadsontwikkeling ook dit terugkrijgen. Nee, dat werkt, dat krijg je het misschien bij maatschappelijke ondersteuning of bij jeugd of zo krijg je pas terug en dat moet wel, en andersom ook als je bij jeugd heel veel investeert, zie je dat niet per se bij jeugd terug, maar dat kan het straks terugkomen bij verslavingszorg of weet ik veel wat met je daaraan terugverdiend noem, maar wat ze moeten wel heel erg over die domeinen heen kijken.

00:28:45

Speaker 1: Dat is natuurlijk, dat bijt natuurlijk soms met de stakeholders die in dat, in die initiatief fase zitten en dat is dat spanningsveld, wat ik ook wel gedetecteerd heb, hè. Waarom ik heb gezegd van. Laten we nou eens kijken of we een soort set met determinanten indicatoren kunnen vinden die daar, en kennis en inzicht in gaat geven.

00:29:05

Speaker 2: Ja.

00:29:07

Speaker 1: En misschien komen we tot de conclusie dat er strakjes een stadsecoloog en een mental health worker in zo'n gebiedsontwikkeling traject, in die eerste gesprekken aan tafel zou mogen zitten.

53

Kosten en baten
Domeinoverschrijdend
Lange termijn

00:29:19

Speaker 2: Ja.

00:29:21

Speaker 1: Dus, oké, als ik nou straks een stap verder ben, ik heb voorlopig een set determinanten gevonden. Vanuit-

00:29:28

Speaker 2: Dan mag je zo nog heel even teruggaan, want dan kan ik nog even mijn OV kwijt, want daar hebben we daadwerkelijk onderzoek naar gedaan, en dat blijkt gewoon daadwerkelijk, en toevallig heb ik net ook een groepje studenten begeleid die het in Zeeland hebben onderzocht in het Zeeuws Vlaanderen. Dat is echt het enige landelijke gebied om echt volgens de richtlijnen, landelijk gebied van Nederland enorm veel vergrijzing en ontgroening enorm veel eenzaamheid in verhouding met de rest van Nederland. En ze hebben ook wat interviews gedaan, want het ging niet per se alleen over eenzaamheid, maar het kwam wel naar voren en heel veel bewoners gaven aan van, nou ja, ik kan nu nog heel veel op de fietsen of wandelen alle ouderen, maar ik maak me zorgen als ik straks afhankelijk bent van het OV, want dat is gewoon zo belangrijk om je te kunnen blijven deelnemen aan de samenleving, vooral ook in plekken waar dat minder goed geregeld is en een ander op hè, dus dat is even kwalitatief en daar kwam ook uit onderzoek wel naar voren, eerder onderzoek. En we hebben een studie gedaan in, in Engeland waarbij ze hebben gekeken naar, eigenlijk gratis OV voor ouderen.

00:30:36

Speaker 1: Sorry, naar?

00:30:37

Speaker 2: Gratis OV voor ouderen.

00:30:38

Speaker 1: Ja.

00:30:39

Speaker 2: En toen hebben ze gekeken op een bepaald onderzoeksdesign, mensen die stel, met 60 kom je in aanraking voor dat gratis OV, kijk je naar mensen van 59 en van 61. Daar zit dan op zich niet zo heel veel verschil in normaalgesproken, maar de één komt toevallig net wel in aanmerking en de ander niet, en die vervolgens met elkaar vergelijken of dat dan. En daar was daadwerkelijk een minder mentale, mensen werden mentaler gezond als ze, omdat ze meer gebruik maken, konden maken van dat OV. OV is gewoon echt een belangrijke manier om met te, deel te nemen aan de samenleving. En als dat toegankelijk wordt, goed geregeld is, dan is het wel een belangrijke determinant. Dus ik denk dat die misschien nog wel op het gebied, hè, gebied gebruik.

00:31:22

Speaker 1: Ja, eigenlijk wel, en hoe zou, uit voor onderzoek kwam, laten we zeggen bereikbaarheid en de verschillende middelen om die bereikbaarheid te realiseren kwam inderdaad ook naar voren. Dus dat sluit prachtig aan.

54

DT: Openbaar Vervoer
DV2

55
DT: Buitenruimte
Lage SES
DV2

00:31:35

Speaker 2: Specifiek voor ouderen en daardoor, die zijn vaak net iets meer afhankelijk van het OV hè. Als jij niet meer kunt fietsen, niet meer zelf mag rijden, dan kun je nog wel met het OV, zeg maar.

00:31:47

Speaker 1: Precies, maar ik kan me ook voorstellen dat dat voor mensen met een lager sociaaleconomische status, die niet altijd een auto ter beschikking hebben, hè of voor jongeren die nog niet in een auto kunnen springen, het ook waardevol is.

00:32:00

Speaker 2: Ja, ja, die sociaaleconomische verschil is, denk ik ook nog wel eentje om mee te houden wat mensen die zelf minder ruimte ter beschikking hebben, privé ruimte tot hun beschikking hebben, zeker als er helemaal geen buiten ruimte ter beschikking hebben. Die zijn veel meer aangewezen op een omgeving.

00:32:16

Speaker 1: Buiten.

00:32:17

Speaker 2: Op de publieke buitenruimte. Dus juist in wijken waar met mensen met een kleinere portemonnee met lagere SES, is het belangrijk om te investeren in die buitenruimte, omdat ze nog meer afhankelijk van zijn kinderen, ouderen en mensen met een lage SES zijn wat dat betreft veel afhankelijker van hun...directe omgeving.

00:32:38

Speaker 1: Als je kijkt naar dat openbaar vervoer, hè als het openbaar vervoer / bereikbaarheid zoals determinanten, wat je aangeeft als voorbeeld in Zeeland is heel helder. In de stad is het openbaar vervoer over het algemeen, of in stedelijk gebied is openbaar vervoer over het algemeen al in ieder geval een stuk beter, denk ik dan in Zeeland of in het buitengebied. Denk je dat dat wel een voorwaarde blijft, determinant is?

00:33:12

Speaker 2: Nou ja, ik, t ligt er een beetje aan waar jij jouw onderzoek naar wil toeschrijven. Als je echt zegt van ik wil puur *stedelijk*, of dat je zegt van nou, het is dan het gebiedsontwikkeling gebeurt ook bijvoorbeeld aan de rand van de stad of in wat meer landelijk gebied. En daar kan dat natuurlijk wel echt een voorwaarde blijven.

00:33:30

Speaker 1: Ik heb wel ervoor gekozen om mij te focus op stedelijk gebied, maar stedelijk in brede zin, hè dus de rand van de stad telt daar ook in. Alleen op het moment dat ik zou kiezen voor gebiedsontwikkeling, punt, hè dan krijg je zes/zeven gradaties van type gebieden.

00:33:46

Speaker 2: Ja, das waar, maar ook in stedelijk gebied hoor, want ik denk zeker als je weer eventjes die ouderen als voorbeeld neemt. Ik kan dat, kan dat op papier heel mooi zijn, dat je een sneltram hebt van jouw wijk naar de stad, maar als vervolgens de mensen van achterin de wijk een heel end moeten lopen voordat ze bij die snelle tramverbinding zijn, is misschien aantrekkelijker, om die bus ook

nog een rondje te laten rijden – ik zeg maar hè dus dat heeft ook met de bereikbaarheid te maken en dat dat ook binnen een bepaalde afstand van je huis toch een verbinding moet zijn naar...

00:34:27

Speaker 1: Naar de toegankelijkheid van dat.

00:34:28

Speaker 2: Ja.

00:34:29

Speaker 1: Dat is zeker een goeie. Oké.

00:34:32

Speaker 2: Mmm.

00:34:32

Speaker 1: Als ik nou strakjes aan de slag ga met de gevonden determinanten, hè de indicatoren en ik ga ze groeperen of indelen, zeg maar: welke praktische aanbevelingen zou je dan voor mij hebben? Als ik strakjes wil gaan quasi kwantificeren en met quasi kwantificeren bedoel ik dus niet zozeer uitdrukken *in één komma zevens of in 17 procenten*, maar ik denk dat ik wil gaan werken met schaal aanduidingen, *niet-enigszins-goed-uitstekend*, iets in die categorie.

00:35:06

Speaker 2: Ja, ik denk dat je, het vrij random, maar dingen er zijn wel twee dingen waar je rekening moet houden denk ik. Je hebt de veranderbaarheid en ook hoe sterk de relatie is zijn, en dat zijn twee verschillende dingen, want beide als ze bepaalde sterke determinanten zijn, waar je geen invloed of weinig invloed kan uitoefenen, daar staan ze uiteindelijk minder hoog in de prioriteitenlijst dan eh determinanten waar je veel invloed kan uitoefenen. Nou is dat misschien, ja, ik zit even te denken of dat voor jou, want je hebt natuurlijk eigenlijk altijd überhaupt over keuzes voor de inrichting. Ja, ik zit, ik zit natuurlijk vanuit mijn eigen onderzoek heel even te denken aan zaken als etniciteit of geslacht, hè, heel belangrijk voor heel veel factoren, je moet er rekening mee houden in je onderzoek, maar het is, terwijl bij andere factoren die scoren weer veel hoger op die veranderbaarheid. Ik verwacht dat dat ook wel bij bepaalde keuzes en inrichting dat daar ook wel een gradatie in zit, in wat sowieso komt of waar je weinig invloed op hebt of waar je echt in, goed in kunt schuiven en beslissingen kunt maken.

00:36:23

Speaker 1: Maar dat betekent dat dan dat je eigenlijk zegt: hé, stel ik vind het strakjes 15 sets determinanten en binnen die determinanten bevinden zich soms twee soms vijf indicatoren. Dan kan ik een waarde, gaan we, ik gaan we een waarde aan hechten, maar sommige dingen zijn zoals ze zijn, dat is wat je zegt, maar ik neem aan dat in de beoordeling, om het dan maar even zo te zeggen, in de beoordeling van het totaalplaatje van het gebied qua gezondheid, even mentaal specifiek in dit geval, is die nou ja, ik noem maar wat afwezigheid van groen. Gewoon dat dat niet mogelijk is, kan best, maar dan is de impact van de afwezigheid of minimaal aanwezig zijn van groen is de impact gewoon op de totaalscore heel groot.

00:37:12

Speaker 2: Ja ja ja, als je alleen naar impact wilt kijken is dat, maar ik zat er meer aan te denken als je dan zo'n, misschien dat ik het verkeerd begrepen hoor, maar dat je dat als functioneel instrument om keuzes op te maken wil gebruiken. Dan kun je nadenken over als je- Je hebt een scoren op impact en je kunt er daarnaast de score aan denken van wat is überhaupt veranderbaar, maar dat, wellicht dat dat minder relevant is hoor. Dat was gewoon iets wat even bij me, wat ze bij ons heel vaak element toevoegen, omdat dat, dat dat bij ons heel veel speelt, maar wellicht dat het bij jullie minder speelt.

00:37:48

Speaker 1: Ja, dan moet ik natuurlijk eens over nadenken, want op het moment dat je een gebiedsontwikkeling gaat maken, komt er in principe een gebied.

00:37:53

Speaker 2: Ja natuurlijk, je hebt een blank canvas, nou ja dat is niet helemaal waar.

00:37:56

Speaker 1: Nee, want de omgeving en de plek speelt mee, maar je hebt een redelijk blank canvas.

00:38:02

Speaker 2: Want normen zijn er ook om de discussie over aan te gaan, parkeernormen kun je gewoon over discussiëren.

00:38:08

Speaker 1: Ja, zeker absoluut, hè, dus een plek ligt waar die ligt, dat kun je niet veranderen. De bodemkwaliteit, de geluidshinder en de luchtkwaliteit kun je maar heel beperkt veranderen, hè. Je kunt iets doen met de wijze waarop je bebouwd of het materiaal wat je gebruikt, zodat geluid niet weerkaatst, maar geabsorbeerd wordt bijvoorbeeld. Bodemvervuiling kun je voor een deel afgraven, maar dat zijn natuurlijk wel dingen die, dat zijn, dat zijn de omstandigheden waar binnen je moet werken.

00:38:39

Speaker 2: Ja, en tegelijkertijd, als ik dan over nadenkt, dan denk ik: ja, maar je wil ze wel inderdaad hoog op het lijstje zitten, want soms als bijvoorbeeld, stel bodemkwaliteit, nou is dat voor mentale gezondheid misschien minder, maar voor fysieke gezondheid zijn bepaalde factoren daarin heel erg belangrijk.

00:38:55

Speaker 1: Nou laten we geluidshinder pakken.

00:38:56

Speaker 2: Als je die- Dan moet er misschien juist die extra investering genomen worden om wel af te graven, dus daarom moet ie dan misschien toch gewoon alleen op impact. Dan kun je die afweging komt daarna wel misschien.

58
DV3
DV6
Kwantificering
Schalen van 3 of 5
Vals gevoel van precisie
voorkomen

00:39:09

Speaker 1: Oké.

00:39:11

Speaker 2: En als je zegt van hoe, hoe? Hoe wil je dat kwantificeren? Ik verwacht dat je met, met drie of met vijf, plus, plus min, nul, min.

00:39:27

Speaker 1: Ja, een schaal één tot vijf bijvoorbeeld.

00:39:28

Speaker 2: Één tot vijf of één tot drie, meer dan dat wordt denk ik een vals gevoel aan precisie.

00:39:36

Speaker 1: Ja, nou, dat is ook het vertrekpunt wat ik nu heb en wat ik dus voorlopig hanteer totdat blijkt dat het anders moet zijn. Dat is eigenlijk één tot vier, dus nul of eigenlijk nul, nul is niet, en één is enigszins, twee is voldoende, zeg maar en drie is uitstekend.

00:39:56

Speaker 2: Ja, wat bedoel je met voldoende?

00:39:58

Speaker 1: Voldoende of goed voldoet, dat kan zijn in sommige situaties kan dat dus ook gekwantificeerd worden. Hè. Bij groen kun je dat veel meer kwantificeren in meters, maar ook in kwaliteit. Dus het zou goed kunnen zijn dat

00:40:09

Speaker 2: Na ja, we halen we inderdaad, want jij hebt het nu over hoe we dat aanwezig is toch, als je het hebt over goed en uitstekend.

00:40:19

Speaker 1: Dat kan.

00:40:21

Speaker 2: Of heb je het over een stap terug? Met hoeveel impact heeft een bepaalde factor.

00:40:27

Speaker 1: Daar heb ik inderdaad, dat klopt, dus ik heb inderdaad de gedachte om straks – ik noem het maar voor het ambitieweb – zo’n spinnenweb te maken en stel dat we even determinant groen pakken dan krijgt dat punt en de breedte van die punt, zou inderdaad, wil ik een maat aan impact geven. Dus als blijkt dat groen, en die kans is groot, grote impact heeft, terwijl inderdaad ehm, nou ja, geluid is een slecht voorbeeld want geluid, geluid is ook groot waarschijnlijk, maar geluid een hele kleine impact zou hebben. Dan wil ik inderdaad in en dat web, drie mates van impact, klein, middel, groot.

00:41:03

Speaker 2: Oké.

00:41:04

Speaker 1: Zodat je inderdaad laten zien en daar hangen dus ook punten aan, zeg maar en dan kun je dus binnen de determinant kun je dus een bepaalde niveaus behalen.

00:41:13

Speaker 2: Oké, dus dan heb je twee in één. Ja, want dat zijn wel twee losse dingen inderdaad. Van wat is de impact, en daar zat ik meer aan die drie en vijf schaal. En wat is de status in een gebied?

00:41:24

Speaker 1: Juist. Dus de intentie is eigenlijk nog drie mates, ik denk drie mates van impact, maar het zou kunnen zijn dat ik op vier kom, drie mates van impact aan determinanten te hangen. En dan kunnen ze hem functioneel toepassen door per determinant, op basis van een aantal indicatoren in te gaan schalen, nou op deze pizza punt zeg maar, heb ik, haal ik niveau drie van vier, want ik doe het goed en dat betekent ook dat als ik vier mates van impact organiseer, dan is de impact, klein, is één en impact, zeer groot, is vier. En als je dan binnen zo'n schaal dus niveau drie scoort, scoor je ook letterlijk drie keer vier punten. En zo kan zich dat ook vertalen voor de mensen die heel erg gevoelig zijn voor cijfertjes, in getallen, in een soort barometer. Ja, en voor mensen die wat visuele zijn aangelegd, zie je dus ook, ja bijna die die pizzapuntjes vollopen in kleuren. Het gaat erom dat je verschillende soorten actoren hebt die op een andere manier, soms heel technocratisch en soms heel ja, heel erg op zachte waarden kijken. Je moet beide partijen, wil ik met zo'n model kunnen benaderen.

00:42:37

Speaker 2: Ja, denk ik inderdaad wat ik net ook zei, een beetje waken voor een vals gevoel aan, van precisie, dus niet te veel schalen. Want dan krijg je dat die discussie met de gemeente ook wel eens dat ze dan het liefst een impact maat. Weet ik veel, effect size van 2,33. Ik denk ja dat, nee zo werkt dat niet, je kunt beter zeggen groot, middelmatig, klein ofzo en daarnaast ook nog de bewijslast, heb je daarna heb ik nog wel een dimensie van bewijs daarvan is een sterk of zwak. Ja.

00:43:21

Speaker 1: Nee, precies dus voor nu, heb ik in mijn schetsmodel en een idee, zeg maar een impact, één, twee of drie zitten. Dus iedereen determinant zou daar een waarde moeten krijgen. En binnen die determinant kun je dan eigenlijk nul tot drie scoren. Nul is niet nou ja, en één is een beetje, goed, best, zeg maar hè, want mijn gedachten is ook dat, als het te wetenschappelijk wordt, om het maar zo te zeggen, het moet wel wetenschappelijk kloppen, maar als het te technisch wordt, dan gaat men het niet gebruiken.

00:43:50

Speaker 2: Je moet een wetenschappelijke basis hebben, maar je wil de praktische uitvoering toch ja.

00:43:54

Speaker 1: Ja, een beetje 80 20 regel, zeg maar.

00:43:56

Speaker 2: Ja.

00:43:57

Speaker 1: Ja.

00:43:58

Speaker 2: Oké.

00:44:01

Speaker 1: Ik zie, jij moet zo met vijf minuten uitloggen, zie ik ook hè. Dat geeft ook niet. Ik ben al heel blij hiermee.

00:44:08

Speaker 2: Ja een half uur daarna begint mijn onderwijs dan weer, en dan moet ik ook heel even voorbereiden. Ik heb wel lesgegeven, maar dat is ook al weer twee maanden geleden. Dus.

00:44:14

Speaker 1: Ik ga volgende week mijn laatste colleges geven voorlopig, dan wil ik vooral de laatste vraag even in de groep gooien. Nee, ik ga de één na laatste doen, gezien jouw expertise aan welke voorwaarden zou zo'n instrument moeten voldoen.

00:44:30

Speaker 2: Maar waar zit je aan te denken, want dat is nogal een brede vraag.

00:44:34

Speaker 1: Ik denk in de lijn van het gesprek wat we net hadden. Daar hebben we het gehad over mate van impact-, dus in die kant, in detaillering, maar misschien ook wel in kaders. Dus hoe zorg ik dat het functioneel wordt en niet te technocratisch? Maar zorg ik wel dat het valide wordt en betrouwbaar.

00:45:11

Speaker 2: Daar hebben we net gehad over de maten in detail, wat ook, maar dat is meer voor de toekomst, en dat noem ik nu een beetje uit ervaring dat je straks moet nadenken over, als je het echt wil in de praktijk later wil gebruiken, eigenaarschap. Wie gaat de tool updaten? Wie gaat het, want het is natuurlijk, nu gebruik je de huidige kennis, ik weet dat dit een onderwerp is wat veel in de belangstelling staat, waar veel onderzoek over gedaan wordt, op het moment om in ieder geval, waar wel onderzoek op gestart is, dus ik verwacht de komende vijf jaar wel veel nieuwe inzichten. Hoe zorg je ervoor dat, dat je die tool op een gegeven moment update en dat die dus relevant blijft, dus misschien meer een vraag voor jezelf, ook wel een keer over na te denken, en voor de toekomst en als je naar de huidige voorwaarden— dan denk ik dat je daar, denk dat we al heel veel besproken hebben, hoor dat je moet behapbaar zijn, je moet een keuze maken, denk ik, in de determinanten. En goed transparant, ergens opschrijven hoe je die keuze tot, hoe je tot die keuze bent gekomen. Probeer daar zo transparant mogelijk in te zijn, want dan kunnen mensen ook inschatten van hoe ze, nou ja hoe ze de tool voor zichzelf op waarde kunnen schatten. Ja, ik kom even niet op heel veel meer dingen, maar dat is denk ik, hè, transparantie en probeer zo compact mogelijk te blijven. Het zijn geen makkelijke, maar volgens mij is jouw scriptie één grote ambitie, dus.

00:46:45

Speaker 1: Dat is het ook wel hoor, Marielle. Ik heb nu heel veel mensen gesproken, dus ik heb ook mensen gesproken die, die ik heel

60

DV3

DV6

Actualisering instrument

Eigenaarschap instrument

Transparantie in keuzes

graag in mijn expert team wilde hebben. En die dan zeiden: van het begin was het lastig, maar toen ging het balletje rollen. En toen was het VWS en RIVM aangehaakt en toen was jij aangehaakt en nou ja, en daar had ik gisteren, eergisteren, een professor van de TU Delft die is omgevingspsycholoog en bouwkundige, nou gauw mmm kom ik ga ik niet op z'n naam Machiel van Drost... Ik heb zoveel mensen gesproken, k kan t wel even-

00:47:24

Speaker 2: Van Delft zei je.

00:47:25

Speaker 1: Ja, TU Delft, professor doctorandus ingenieur Machiel, kan het wel zo even voor je nakijken en anders mail ik je z'n naam. Maar dat is, ik denk, die moet ik hebben van Dorst. Machiel van Dorst. En ik vertelde over mijn onderzoek, en hij was hartstikke enthousiast. Hij zegt: ja, dat is echt heel waardevol. Heel erg leuk, krijg ook enorm veel reacties, ook vanuit de UvA van TU Delft. Dus ik heb blijkbaar iets te pakken wat-

00:47:56

Speaker 2: Ja, je hebt echt wel iets te pakken hoor, het is veel voor een afstudeeronderzoek. Dit zou je, dit moet je eigenlijk uitbreiden met wat mankracht.

00:48:04

Speaker 1: Ja, dat zou wel heel fijn zijn, maar goed, dat gaat een beetje moeilijk in die tien weken die ik nog heb.

00:48:10

Speaker 2: Ja nee, daarom.

00:48:11

Speaker 1: Voorlopig huur ik m'n dochter in voor de transcriptie. Dank je India, en dat is het zeg maar. Maar, ehm, ja eigenlijk krijg ik bijna leuk en dan denk ik ja, jongens, misschien toch nog een PhD'tje erachteraan.

00:48:27

Speaker 2: Ja, dat is wel een thema waarin dit denk ik goed zou kunnen. Het is alleen wel jammer dat je in de wetenschap best wel afhankelijk bent van externe subsidies, maar, ehm, dat zou je eigenlijk inderdaad moeten uitzoeken of er iets te halen valt.

00:48:41

Speaker 1: Ja, misschien hè, het ministerie van VWS is ook aangehaakt, het RIVM het PBL dus er is wel een heel gaaf kringetje dat, als ik het voor elkaar krijgt, dat moet je natuurlijk ook nog afwachten of ik het kwalitatief genoeg neer kan zetten, ik bedoel mijn intenties zijn denk ik prachtig, maar het resultaat moet ook op z'n minst goed zijn. Ja, misschien dat er dan nog wel een balletje gaat rollen?

00:49:04

Speaker 2: Ja.

00:49:04

Speaker 1: Er was ook al een zekere, ik ga nog even geen namen noemen, maar een zekere professor die zei zullen wij samen

internationaal gaan publiceren hierover, dat ik naar achter keek, tegen wie heb je het dan? Ze had het tegen mij. En ik denk, oké, maar goed Machiel van Dorst was ook super enthousiast. Hij zegt dit is heel erg gaaf. Natuurlijk doe ik mee, zeg wanneer is het en toen kwam er een soort pruillipje, hij zegt: 'Oh maar dan kan ik echt niet. Oh, wat jammer.'

00:49:30

Speaker 2: Ja.

00:49:31

Speaker 1: Dus weet je dat, dat doet me dan wel goed, zeg maar om te horen dat ik iets heb wat...

00:49:36

Speaker 2: Ik denk wel dat je iets heel relevants te pakken hebt – en ik merk het ook aan dat, dat mijn onderzoek voordat je überhaupt resultaten heb, al heel veel interesse in is over stedelijk verdichting en gezondheid. Er stond toevallig gisteren of vandaag een groot stuk in de Volkskrant over de toekomstvisies van de steden, dat steden inderdaad omhoog gaan, gaan vergroenen. En de eerste van Amsterdam en Utrecht waren recentelijk gepubliceerd, en dat verdichting is het sleutelwoord. Ik denk, ja, dat is precies waar ik onderzoek naar aan het doen ben, maar wel ook iets waar ik nog niet heel concreet. Ja, ik heb wel wat stukjes, maar nog niet heel concreet, veel resultaten op heb, maar je merkt dat er nu al zoveel behoefte is aan die kennis.

00:50:16

Speaker 1: Nou ja, en dat vind ik wel spannend, hè, want we gaan 1.000.000. Woningen bouwen grosso modo, waarvan Co Verdaas zegt: één derde, ongeveer past in de stad, de rest niet. Dat moet erbuiten, maar één derde in de stad is dus 350.000 in de stad, terwijl tegelijkertijd ziet dat als je naar het dynamischstresskwetsbaarheid model van eh van Engel kijkt van Ormel kijkt, dan zie je dat verstedelijking, dus de mate van dichtheid, een enorme impact heeft op de mentale gezondheid.

00:50:43

Speaker 2: Ja, maar dat hebben wij ook al gezien, we hebben een internationale vergelijkende studie, dat was met ehm Finland, Noorwegen en ja rondom Stockholm, Zweden, Finland en een aantal steden en Italië de omgeving rondom Turijn dus allemaal stedelijke gebieden in die drie landen, gebieden. Ik keek en stedelijke verdichting was één van de belangrijkste voorspellers voor antidepressiva gebruik hebben ze dus de via de variant van het CBS, zeg maar, het is echt op populatieniveau in die steden gekeken naar waar wonen mensen en hoeveel antidepressiva wordt er gebruikt en dan gewoon op één op één gelinkt.

00:51:31

Speaker 1: Aan de mate van dichtheid.

00:51:32

Speaker 2: Hmm?

00:51:33

Speaker 1: Dat hebben ze gelinkt aan de mate van dichtheid?

00:51:38

Speaker 2: ja moet maar op zoeken, Tartikiainen, heb ik ook aan meegeschreven.

61
Belang van onderzoek
Behoeftte aan kennis

62
DT: Stedelijke verdichting
voorspeller voor
antidepressiva gebruik
DV2

00:51:42

Speaker 1: Tarkiainen?

00:51:45

Speaker 2: Ja kan, kan ik hem via dit opsturen, dus wel in een andere omgeving. Ik zoek hem even op en dan stuur ik hem via de chat.

00:51:54

Speaker 1: Ja, super nou ja, dus, dat zijn hele spannende dingen en dat was voor mij ook aanleiding weet je, Nederland staat op nummer 29 in de meest dichtbevolkte landen ter wereld.

00:52:05

Speaker 2: Ja.

00:52:06

Speaker 1: En in de Randstad, is het natuurlijk nog dichter, hè t is natuurlijk het gemiddelde van Nederland en in de Randstad is de dichtheid natuurlijk nog vele malen groter.

00:52:12

Speaker 2: Ja, dat is ook de reden waarom ik mijn Veni gekregen heb, omdat het gewoon zo'n relevant thema is.

00:52:17

Speaker 1: Wat zei je, dat is de reden waarom je?

00:52:20

Speaker 2: Mijn Veni-onderzoek, Veni- subsidie, dat is een Nederlandse subsidiebeurs en dat gaat over stedelijke verplichtingen en mentale gezondheid. Dat is niet voor niks dat ik die gekregen heb, dus gewoon omdat het zo relevant is. Maar je hebt wel het idee van: Ze zijn al bezig en dus de kennis is eigenlijk-

00:52:39

Speaker 1: Ja, oh, dat is wel interessant. En hoelang, de laatste vraag want je moet inderdaad door, maar hoe lang heb je de tijd voor dat onderzoek of wat is je ben je ...

00:52:50

Speaker 2: Nu nog een kleine drie jaar ongeveer, en ik ga het nu wel samen met de RIVM ook, met Hanneke, dus onder andere wilde er ook op dat thema gaan inzoomen, dus we hebben nu onze krachten gebundeld en dan gaan we samen ook aan de slag. Dus.

00:53:04

Speaker 1: Je zit nog eigenlijk in de opstartfase, dus hè.

63

DT: Stedelijke verdichting
verhoogd risico op voortijdig
sterven
DV2

00:53:06

Speaker 2: Ja, ik ben officieel in september begonnen, maar dat gaat dan parttime en daar zit dan nog een covid crisis tussen door. Dus ik ben ook niet heel ver. Ik heb al wel eerder een studie gedaan in Eindhoven naar, dat was dan niet naar verdichting als proces, hè, want dan kun je kijken naar een veranderingen in dichtheid, naar veranderingen in gedrag of gezondheid. Dat wil ik nu gaan doen, maar we hebben wel al in Eindhoven gekeken naar echt stedelijke dichtheid, verschillende wijken en die de mensen die er wonen en dan gelinkt aan de CBS sterktedata en dan zag je dat mensen in een hogere dichtheid wijken. En dan wel een verhoogd risico had om voortijdig te sterven dan mensen in lagere dichtheidswijken. Zelfs daar wel bijvoorbeeld meer bewogen, actief transport, dat dan altijd maar wandelen en fietsen met een reden.

00:53:54

Speaker 1: Ja precies.

00:53:55

Speaker 2: Om ergens te komen.

00:53:56

Speaker 1: Als ze dan die mate van dichtheid af hebben gezet tegen de sterftcijfers, is daar dan ook, ik ben natuurlijk geen wetenschapper hè, maar ik zie wel een klein beetje op grote lijnen hoe het gaat, is daar dan ook gecompenseerd of gecorrigeerd, hoe voel je dat ook noemt in wetenschappelijke termen voor de verschillende samenstellingen van de wijk? Want hoe dichter soms ook, hoe slechter de sociaal-

00:54:21

Speaker 2: Op individueel niveau voor een aantal sociaaleconomische mate leeftijd, geslacht, inkomen en opleiding – volgens mij.

00:54:28

Speaker 1: SES.

00:54:28

Speaker 2: Op buurtniveau ook nog voor Buurt SES.

00:54:35

Speaker 1: Ja, ja, ja. Precies.

00:54:36

Speaker 2: Dus ja, je moet dat wel proberen. Ja, het is nooit uit elkaar te trekken, maar je wil het wel zo veel mogelijk voor-

00:54:41

Speaker 1: Een zuiver mogelijk krijgen.

00:54:42

Speaker 2: Er is ook nog een studie van hoe kan ik, wacht die kan ik je nog wel sturen hoor,..... dan heb ik ook nog een studie van een collega, in, dat is een oudere ..van Basil Shai (???) en dat is zeer slimme man uit Parijs waar we veel mee samenwerken. Goed, en dit zijn dingen op sterfte, dat is natuurlijk voor mentale gezondheid weer anders, maar....

Transcriptie Interview Nicole Schell

Datum: 26 maart 2021 – 12.00 – 13.00 uur
Locatie: Digitaal via Teams
Geïnterviewde: Nicole Schell – Senior Beleidsmedewerker Gezonde leefomgeving
 Ministerie van VWS
Interviewer: Renate Schultz – Student Master Urban Area Development – t.b.v. Thesis
Audio opname: Toestemming voor audio opname t.b.v. transcriptie: JA / NEE ?

00:00:01

Speaker 1: Ik heb de opname aangezet. Ha Nicole, ik mocht hem van jou opnemen.

00:00:07

Speaker 2: Klopt.

00:00:08

Speaker 1: Hartstikke fijn, dan gaan we starten. Op welke wijze is mentale gezondheid nu geagendeerd in beleid of misschien zelfs verankerd bij de Rijksoverheid.

00:00:25

Speaker 2: Nou, dat is best een hele lastige vraag, want bij VWS zijn wij ook sectoraal ingedeeld, dus wij hebben een directie curatieve zorg en de directie curatieve zorg die gaat over de ziekenhuizen, de huisartsen en de GGZ. Toevallig kan ik daar veel over vertellen, want daar heb ik 17 jaar gewerkt.

00:00:45

Speaker 1: Kijk.

00:00:46

Speaker 2: En ik heb denk ik vijf jaar GGZ gedaan, mentale gezondheid, ja, en dat gaat dus vooral over hè, bijvoorbeeld in die tijd dat ik dat onderwerp deed, hebben we een bestuurlijk akkoord met sectoren afgesproken, maar dan heb je het echt over de GGZ sectoren. Dus dat zijn dus de psychologen en psychiaters.

00:01:07

Speaker 1: Mmm.

64
 DV1
 DV2
 Actoren
 DT: Beleid
 Ministerie VWS
 Sectoraal

00:01:08

Speaker 2: En daar waren de lijnen vooral, hoe kun je zoveel mogelijk mensen goed helpen en hoe zorg je dat de *deuren GGZ* niet overbelast raakt en dat je- Ik heb bijvoorbeeld gewerkt aan het beleid van de basis GGZ. Dus dat is anders dan waar jij mee bezig bent, zeg maar met de ruimtelijke inrichting. Maar dat gaat dus echt ook van, hoe help je mensen die psychische problematiek hebben, en dan heb je een voorstadium. Dus je hebt bij de huisarts praktijkondersteuner van de GGZ, die kan helpen. En dan heb je een basis GGZ dat ze bijna, dat was voorheen dat gewoon de eerstelijnspsycholoog, en dat heet nu de basis GGZ. En dan heb je de gespecialiseerde GGZ. En daar kom je als je DSM diagnose hebt en dus dat maakt, vervolgens zit ik bij de directie publieke gezondheid nu, en daar is, ik vermoed dat straks in het regeerakkoord komt dat er *een p-akkoord, een mentale gezondheid preventie akkoord* gaan te komen. Daar lijkt het een beetje op in ieder geval. Dus dat gaat over preventie en mentale gezondheid. Dus het thema is wel hot, en daarnaast is er natuurlijk onlangs door minister Blok., of ehm, Staatssecretaris Blokhuis nog een steunpakket van 200.000.000 in verband met Corona vrij gemaakt, zeg maar, waar ook mentale gezondheid voor jongeren een belangrijk onderdeel is in relatie tot Corona. Dus dat is een beetje het beleid waar wij mee bezig zijn, en ik denk dat mentale gezondheid ook wel terugkomt bij andere ministeries zoals ze SZW in relatie tot werk of in relatie tot scholen, maar hoe samenhangend dat is dat vraag ik me af.

00:03:00

Speaker 1: Oké, hè, en je vertelde net over, hè, met name de curatieve insteek en ook de belasting van het zorgsysteem omdat belangrijk is om dat de optimaal te kunnen laten functioneren. In hoeverre is er denk jij, vanuit de sector waar ik mij in bevindt gebiedsontwikkeling, wonen, ook aandacht voor preventie, ook beter voorkomen dan genezen?

00:03:28

Speaker 2: Preventie is ook in de curatieve zorg het doel, maar in relatie tot Ruimtelijke Ordening is het nieuw binnen de VWS hè, daar zit ik nu op, dat dossier zeg maar, en dat moet ik ook. Ik merk ook hoe het nieuw is en dat het niet in de systemen zit van VWS en dat dat ook moeilijk is voor mij, want dat gaat gewoon tijd kost om duidelijk te maken. En daarom zijn die onderzoeken waar jij mee bezig ben, zo belangrijk, want dat is een hele mooie input die ik ook weer kan gebruiken om het bewustzijn te vergroten wat het effect van de leefomgeving op mentale gezondheid kan zijn. Dus hè, dus bij wijze van spreken bij onze directie, stel dat dat dat zo is, stel dat er een preventie akkoord op mijn gezondheid gaat komen, hè dus dat er bijvoorbeeld bepaalde maatregelen, maar binnen nu en anderhalf jaar, hè, dus komt straks een nieuw regeerakkoord, en die willen nieuwe stappen zetten en stel dat ze op mentale gezondheid, op preventie van mentale gezondheid stappen willen zetten, ja, dan is de informatie van jouw onderzoek kan weer heel mooi helpen om weer stapjes te zetten voor de ruimtelijke inrichting.

00:04:40

Speaker 1: Want zo'n preventieakkoord, dat is cross sectoraal of interdepartementaal bedoeld?

00:04:46

Speaker 2: Ja, dat is denk ik, ze moeten dat nog helemaal gaan vormgeven. Maar het is inderdaad interdepartementaal, dus de ministeries zullen betrokken worden die eigenlijk hier mee te maken hebben. Bijvoorbeeld voor het regeerakkoord, maken wij fiches, zo noemen ze dat. Ja dus daar hebben wij nu aan gewerkt de afgelopen maanden, want dan moeten we teksten maken en ook investeringen en maatregelen die dan opgenomen kunnen worden in het regeerakkoord. En dat is natuurlijk best wel een complex

65
DV1
DV2
DT: beleid
Actoren
P-akkoord
Mentale gezondheid Preventie
Akkoord
Interdepartementaal thema

66
DV1
DV2
DT: beleid
Preventieve zorg in RO nieuw
binnen VWS
Input voor regeerakkoord
Fiches schrijven
Belang van dit onderzoek

spel. Je weet nooit hoe een koe een haas vangt, maar wij als ambtenaar zijn dat ook aan het voorbereiden en één van de onderdelen daarvan is ook mentale gezondheid. Dus wat dat betreft, ja ik, dan kan ik, maar ik heb meerdere keren aan akkoorden gewerkt binnen VWS en dat is dan vaak met meerdere partijen, waarin je dus bestuurlijke afspraken maakt over wat je gaat doen. Ja.

00:05:47

Speaker 1: Ja, ik denk dat je daarmee mijn derde vraag al beantwoord hebt, hè. Is het vanuit de visie van het VWS wenselijk om mentale gezondheid en welzijn naast de fysieke sociale gezondheid te agenderen? Volgens mij is jouw antwoord daar *ja* op? Wat zou jij nog meer nodig hebben? Of jij, jij, als vertegenwoordiger van VWS, om dat optimaal te kunnen doen?

00:06:17

Speaker 2: Nou kijk, wat ik nu merk, als je het echt hebt over leefomgeving, want dat is natuurlijk nu mijn habitat zeg maar om in te werken, ehm, ik merk dat er heel veel behoefte is aan vooral business cases. Dus ik kan, ik kan tegen m'n collega's van BZK met ruimtelijke ordeningsvraagstukken bezig zijn of met de nieuwbouwwoningen kan ik zeggen: ja, het is belangrijk dat jullie er aan het denken dat het kindvriendelijk is of noem maar op, maar ik heb er veel meer aan als ik kan zeggen: ja, als jij per 100 vierkante meter zoveel bomen plant, dan gaan tien procent van de kinderen buitenspelen hè dat dat uit onderzoek blijkt. Ja, dan, dan resoneert dat ook meer bij mensen. En dan hebben wij ook veel meer munitie eigenlijk richting onze stakeholders dus de andere departementen die met dat beleid ook bezig zijn, maar ook intern VWS, hè. Dus. Als ik goed kan laten zien aan de hele lijn naar, inclusief de bewindspersonen, wat bepaalde ingrepen kunnen doen en waarom het belangrijk is om er beleid op te maken, ja en dat is soms moeilijk, hè, want soms gaat het ook over zachte waarde. Maar ik denk ook dat we als VWS, maar ik, ik praat soms ook een beetje vanuit mezelf. Maar ik denk dat we vanuit VWS ook veel meer moeten gaan praten in beleving en dus de zachte waarde zeg maar en hoe je die in beleid gaat versleutelen. Want die raken toch vaak ondergesneeuwd en ik denk dat dat wel ook een nieuwe stap voor VWS wordt.

00:07:55

Speaker 1: Ja, want aan de ene kant zeg je: ik heb echt business cases is nodig. Hè, bijvoorbeeld, hè: Onderzoek van Maas en Groenewegen heeft laten zien dat in een bepaalde kwaliteit groene omgeving de prevalentie voor depressies fors daalt, en dan met name ook nog eens in gebieden met een lagere sociaaleconomische status, omdat dat daar dan het meeste winst te behalen lijkt. Dat laatste is dan even mijn conclusie uit dat onderzoek. Dat is een, dat is een hele duidelijke business case hè, maar op het moment dat ik erachter kom, dat nou ja dat dat ik iets gaan ontdekken wat meer neigt naar die zachte waarden. Wat eigenlijk knap lastig te kwantificeren is, hooguit te duiden is in een schaal *weinig/redelijk/goed*.

00:08:44

Speaker 2: Ja.

00:08:45

Speaker 1: Gaat dat dan toch helpen om, om het te agenderen?

67
DV1
DV2
Actoren
Behoeftte aan business cases
DT: beleid
Meer aandacht zachte
waarden

68
 DV1
 DV2
 Actoren
 DT: beleid
 Hapklare brokken informatie
 Meer aandacht zachte
 waarden
 Scheppen

00:08:51

Speaker 2: Kijk ik persoonlijk denk wel, kijk, ik merk hoe moeilijk het is, zeker als je het over het fysieke domein hebt dat vaak, maar dat dat vaak dat de harde normen en dan harde waarde dat is vaak de doorslag om een bepaald besluiten te nemen, maar ik, ik geloof erin dat de maatschappelijke discussies en juist wat gezondheid, dus wat ik daarnet zei – de zachte waarden van gezondheid, dat die veel meer in de toekomst de overhand zullen nemen, hè dus. Toevallig had ik met mijn collega te laatste over. Wij hebben dan gids gelden, dat zijn gelden die wij, die gaan naar de gemeente en dan kunnen ze iets doen in achterstandswijken en die, die evalueren wij niet. En ik denk dat we dat wel moeten gaan doen, want ook daar komt dan weer informatie uit. Maar als bijvoorbeeld daar uitkomt dat meer mensen zich minder eenzaam voelen, dat er bepaalde projecten zijn opgestart. Dat is natuurlijk ja, dat is al, dat zijn toch mooie waarden, want weet je, hé, wat we doen heeft effect, ja, en ik denk wel dat, ja dat ik merk, in ieder geval nu ik zelf op dit dossier- Ik zit natuurlijk nog niet zo heel lang hebben op dit dossier, een jaar pas, maar ik merk wel dat die behoefte aan om dit soort informatie en dat ook in een soort hapklare brokken dat je dat kan gebruiken en dat ik dat gebruiken in overleg om ook de urgentie weer te geven, en dat kost tijd, het is natuurlijk niet zo als ik zeg, want volgens mij moeten we dit of dat maar tegelijkertijd geloof ik ook wel in dat je, dat je moet scheppen en als ik ga scheppen, zeg maar heb ik ook de goede informatie nodig om te scheppen.

00:10:38

Speaker 1: Ja, precies maar dat blijkt uit mijn eerste vooronderzoek dat beleid, en dan is beleid nog even een algemene term; Maar dat beleid lijkt één van de determinanten voor mentaal gezonde gebieden te zijn, hè, want met beleid kun je sturen, daar komt het gewoon op neer. Nou ben jij natuurlijk niet helemaal vertrouwd in de gebiedsontwikkeling, hè dus dat is natuurlijk wat je zelf aangaf, hè. Maar in de gebiedsontwikkeling heb je natuurlijk de initiatief fase, hè, hé, ik heb een idee, ik wil iets, laat ik eens gaan praten met de nou, ja, de belangrijke stakeholders en Ellen van Buren van de TU Delft, zei ook: Als je iets eh in de business case van het gebied wilt hebben, dan moet je dat in de initiatieffase erin stoppen. Want als je daar niet in stopt, krijg je het er eigenlijk niet meer tussen.

00:11:26

Speaker 2: Daar ben ik het mee eens.

00:11:33

Speaker 1: hè, dus dat is, dat sterkt ook waarom ik me specifiek focus op deze fase. Als nou inderdaad blijkt dat beleid een determinant is voor mentale gezondheid: Wie of wat is dan nodig in die initiatief fase van stedelijke gebiedsontwikkeling, om te zorgen dat mentale gezondheid, volgens jou, geagendeerd wordt?

00:11:51

Speaker 2: Ja, dat is best een complexe vraag, want je hebt natuurlijk op verschillende niveaus, je hebt het niveau van de gemeente en je hebt het niveau van de provincie en je hebt het niveau van het Rijk. En wij zitten natuurlijk niet, wij werken niet op het niveau van

69
 DV1
 DV2
 Actoren
 DT: beleid
 Rol gemeente
 Rol Rijksoverheid
 Meekijken en sturen vanuit
 Rijk

de gemeente, maar tegelijkertijd heeft het Rijk natuurlijk wel een rol en aan het Rijk kan, wat ik merk als dat over gezonde leefomgeving gaat, maar ik denk wel ten breder, we zijn natuurlijk, die NOVI is uitgekomen, die nationale omgeving visie, en dat is eigenlijk een gebiedsgericht werken en dat het Rijk daar ook op meekijkt of zelfs ja daar sturend in optreedt. En ik denk wel dat het Rijk, A: goed moet kijken waar schort het nou aan waarom mentale gezondheid wel of niet wordt meegenomen en dus heeft als je naar gemeentes kijkt, laatst, ik heb toevallig afgelopen vrijdag een masterclass gehad met allerlei wethouders. En wat me opviel is dat, ja in Limburg doen ze het hartstikke goed, waar in andere gemeenten, ik weet even niet meer wie zij vertegenwoordigde, maar een andere wethouder. Die vond het heel erg moeilijk om gezondheid mee te nemen.

00:13:12

Speaker 1: Überhaupt gezondheid in de breedste zin?

00:13:15

Speaker 2: Nou, om grip te krijgen op welk niveau ze dan wat mee moet nemen is, zeg maar, en dat wordt ook door gemeentes allemaal verschillend ingevuld, wat op zich ook niks mis mee is, maar en kijk, die wethouder die ene wethouder, ik ga naar ja die die, die hadden echt een aanpak van, inderdaad, het burgers goed meenemen, de raad goed meenemen en gelijk integraal. Dus het is ook, het hangt een beetje van mensen af en het hangt wel ook van goede instrumenten af eh dus, en wat me opvalt is, er zijn al heel veel goede instrumenten als je het hebt over positieve gezondheid of hè dus of gezond, ik weet niet of je dat weet, maar ik heb ook in je in of in de vragenlijst die je had gestuurd, gezegd van het Pharos die heeft ook een mooie handboeken. Ja dus, maar toch in de praktijk, of dat dan goed gebruikt wordt. Dus dat vind ik wel een belangrijke vraag van hoe zorg je dat het werkelijk *doen*, en waar gaat het nou mis, waarom sommige het bij sommigen wel gebeurt, en bij sommigen niet. Dat vind ik een interessante vraag. En dat geldt ook bij provincies en ik geloof dat het Rijk als je het hebt over het beleid, enerzijds, wij moeten zorgen dat de goede, wij moeten goed kijken: waar is extra stimulering nodig, kunnen we daarin ondersteunen? Maar de verantwoordelijkheid moet wel op de goede plek blijven, dus de gemeenten moeten wel zelf de verantwoordelijkheid hebben en ook de provincie moeten verantwoordelijkheid hebben. Maar ik geloof dat het Rijk wel ook een belangrijke rol heeft in bewustzijn. Dus als wij een brief sturen waarin we bijvoorbeeld – en op dat niveau raken wij denk ik nu wel interdepartementaal, van oké, op welke hogere doelen wil je nou gaan sturen dus. En dan heb ik het dus, volgens mij heb ik vorige keer ook gezegd tegen de jou van, op het moment dat er in Nederland te weinig bijen zijn. Ja, de gewone burger maakt zich niet druk over de hoeveelheid bijen, maar toch is het echt een probleem. En dan vind ik dat je als overheid moet denken. Oké, waarin kun je niet verwachten van gemeenten en provincies dat die zelfstandig nadenken over de bijen en in die maand die bloemen en in die maand die bloemen zaaien? En zou je niet daar bepaalde hogere doelen moeten stellen? En dat kan dus in de vorm van dat je een visie maakt waarin je dat aanklaart. En dan valt het bewustzijn voor gemeenten en provincies. Of ga je werkelijk, dat kan dus in vorm van akkoorden, afspraken maken met sectoren. Nou, en dan kan ik me voorstellen dat dit is dan het, dit is dan een voorbeeld van de bijen dat we dat misschien ook op gezondheid op mentale gezondheid moeten doen, maar dat weet ik niet. Natuurlijk.

00:16:18

Speaker 1: Nee, nee, dat begrijp ik ook. Oké, dus wat ik uit je voordeel van de wethouders, hè, bijeenkomst onder andere begrijp is dus de manier van aanpak en de mate waarin iets vertegenwoordigd is, verschilt enorm en dat mag ook in sommige gevallen.

70
 DV2
 DV3
 DV6
 DT: Beleid
 Veel goede instrumenten:
 Pharos
 Worden instrumenten (goed)
 gebruikt?
 Rijk en provincies moeten
 gemeenten ondersteunen
 Diversiteit in aanpak
 gemeenten groot.
 Rijk sturen op hogere doelen
 door visievorming

71
DV3
DV6
DV1
Actoren
Instrument: hapklare broken
Quadrupel Helix: beleid, kennis
en praktijk combineren

00:16:34

Speaker 2: Ja.

00:16:35

Speaker 1: Maar wat ik je ook lijkt te horen zeggen, is dat ook het *hoe* moet ik het dan doen, als ik het al wil doen, de kennis deel daar een rol in speelt.

00:16:50

Speaker 2: Ja, en hoe maak je dat hapklaar? Dus, hoe zorg je nou dat, want het is niet alleen eh, het zijn niet alleen de stedenbouwkundige die een tekeningetje maken, het is natuurlijk een, dat zie ik natuurlijk ook, ik moet ook mijn bewindspersonen meekrijgen, en dat kan alleen als ik me verdiep in de praktijk. Als ik bij dit soort sessies zit en weet welke effecten en welke determinanten belangrijk zijn voor wat, dan kan ik ook beleid maken op de juiste momenten. Dus het is gewoon zo dat praktijk en beleid en kennis moeten gaan vloeien met elkaar, wat jij eigenlijk doet. Hé, jij moet begrijpen hoe mijn wereld werkt, ik begrijpen hoe jouw wereld werkt. Dan kun je met elkaar aanvoelen wanneer wat belangrijk is en dat dat, dat gaat gewoon nog niet altijd goed. Dat is de zoektocht.

00:17:37

Speaker 1: Ja, dat is natuurlijk ook waarom ik zo blij was, zo enthousiast dat gelijk met je deelde voordat het interview starten, met die samenstelling van die experts sessie, hè, want die is natuurlijk beleid, wetenschappelijk en praktijkgericht. Dat zal ook interessant zijn, want iedereen zit daar vanuit zijn expertise. Iedereen zit daar ook met zijn eigen bril en belangen en het is natuurlijk aan mijn strakjes om daar regie te voeren in zo'n gesprek, en om iedereen uit te nodigen om zijn kennis te delen. Maar zijn eigen bril wel af te zetten.

00:18:11

Speaker 2: Ja.

00:18:11

Speaker 1: Dat sluit aan op wat jij net natuurlijk aangeeft. Ja, gaandeweg beantwoorden we al heel wat hè, dus daar ben ik heel blij mee, want mijn volgende vraag zou zijn: hoe kan een functioneel instrument met determinanten en indicatoren voor mentale gezondheid dan bijdragen aan een mentaal gezond gebied.

00:18:41

Speaker 2: Ja, het is natuurlijk wel een moeilijke vraag, denk ik.

00:18:45

Speaker 1: Dat ben ik met je eens.

72
DV3
DV6
Instrument functioneel
Niet abstract
Gericht op praktijk

73
DV3
DV6
Concretisering
Business Case
Kwalitatieve Business Case

00:18:47

Speaker 2: Want ja een functioneel instrument helpt, maar dan moet het niet te ingewikkeld zijn. Dus ik denk dat het instrument wel – ik ben niet zo bekend met, althans de instrumenten die ik ken, laat ik het zo zeggen, die hebben vaak een bepaald abstractieniveau naar mijn gevoel dus, dan zijn dat, is het bijvoorbeeld een taartpunt met van denk hier aan, denk daar aan, denk zus aan en denk zo aan. Zeg maar, maar ik, ik weet niet of die instrumenten voldoende zijn om daadwerkelijk de slag naar besluiten te maken.

00:19:34

Speaker 1: En stel dat we zo'n taartpunten model voor ons hebben, hè. Wat zou dan aangevuld moeten worden op het taartpunten model om die slag te maken? Of wat zou je kunnen voorstellen dat dan nodig is?

00:19:47

Speaker 2: Nou, eigenlijk toch wel, denk ik: als je het over gebiedsbeslissingen hebt of over leefomgeving, dan denk ik wel dat het meest belangrijke is, dat je heel concreet ziet als ik dit doe, heeft dat zo veel effect. Dus, maar dat is misschien ligt dat ook aan mij zeg maar omdat ik altijd dieper wil zeg, maar, maar dat is ook wat ik al zei eerder denk ik tegen je van ja, als ik weet dat tien á acht minuten douchen 70 liter water is, dan snap je dus het effect van de ingrepen. En dan kom je weer op die business cases en dat mag ook kwalitatief hè. Dat hoeft niet allemaal kwantitatief, maar ik denk dat de impact voor mensen om besluiten te nemen en er voor te willen gaan groter worden als je ook de impact van ingrepen beseft, dus als je te horen krijgt, maak je in je omgeving kindvriendelijk. Dan denk ik dat het toch te abstract is om te passie te ervaren als wethouder of als raad zeg maar, dan dat je hoort van hé. Maar als ik daar deze ingreep doe, dan gaat er dit en dit en dit gebeurt.

00:21:14

Speaker 1: En dan wordt mijn buurt veiliger of het aantal verkeersdoden of ongevallen daalt of eenzaamheid neemt af. Dus eigenlijk wil ik dan determinanten in beeld brengen. A, door ze te benoemen. B, door de mate van impact die het heeft in verhouding tot elkaar te visualiseren, in ieder geval. Als je dit doet, is de impact groter dan als je dat doet, maar bij iedereen determinant dus ook aan te geven wat het werkelijk aan effect kan sorteren.

00:21:48

Speaker 2: Ja, dat denk ik wel en dan concretiseren hoe dat kan. En dan kan ik me ook voorstellen, en zeker als jij het dan ook over de vorm van gebouwen of kleur of wat dan ook, maar bijvoorbeeld, stel dat, dat weet ik niet: Kleuren doen heel veel met mij, hè, mijn slaapkamer is blauw. Ik zit op de slaapkamer. Mijn slaapkamer is blauw en ik weet dat blauw een rustgevende kleur is om te slapen.

00:22:17

Speaker 1: Ja, dat is het.

00:22:18

Speaker 2: En ja, maar ik denk dat er bijna niemand dat weet, maar als één van de determinanten voor jou is, omdat in een taartpunt op te schrijven. Stel dat denken aan, maak een kant van een gebouw blauw, want dat is rustgevend ja, op het moment dat iemand dat leest, dan denk je o.

00:22:38

Speaker 1: Oh ja, tuurlijk.

00:22:40

Speaker 2: En dan onthoud je dat.

00:22:43

Speaker 1: Oké, nou, dat is voor mij heldere richtlijn en dat dat bevestigt ook wel dat de denklijn waar ik nu inzit tot op heden nog kloppend lijkt, hè. Dat moet dan uit de rest van het onderzoek gaan blijken.

Wat zou je als het ministerie van VWS, of misschien zelfs uiteindelijk natuurlijk interdepartementaal, dat zou nog beter zijn – kunnen bereiken met een dergelijk instrument, mits ik het opzet zoals ze besproken hebben, dus eigenlijk is het instrument plus kennis, want dat is wat ik wil.

00:23:15

Speaker 2: Ja, dat is ook een moeilijke vraag, omdat natuurlijk ook wij in een hele complexe omgeving zitten.

00:23:26

Speaker 1: Mhmm.

00:23:27

Speaker 2: Bijvoorbeeld ik ben betrokken bij ateliers van binnenlandse zaken en in die ateliers wordt ook nagedacht over een gebouw vriendelijke omgeving. Ja, en dit soort input kan ik daar perfect voor gebruiken. Vanuit de overheid wordt natuurlijk ook beleid gemaakt over, hoe gaan we om met die nieuwbouwwijken. Waar gaan we ze neerzetten? Waar moeten die aantal doen en hoe ga je dat, hoe ga je samen met provincies en gemeenten dat concreet maken? En daar komen dit soort vraag is natuurlijk ja. Dan is dit soort input belangrijk om dat in de in initiatie fase waar jij het over hebt, goed mee te nemen.

00:24:11

Speaker 1: Nou, ja, en zeker omdat je spreekt nu en dat is logisch vanuit je positie, natuurlijk vanuit de rol van beleid, Rijk, provincie, gemeenteraad. Tegelijkertijd is de gemeente of de provincie of het Rijk slechts één van de actoren in het spel, hè, daar waar de gebiedsontwikkelaar zijn eigen business case graag ziet. Of de belegger in het gebied, die wel degelijk een meerjarig belang heeft weer andere belangen heeft, ben ik natuurlijk inderdaad zoekende in hoe kunnen we zorgen dat dat instrument bijvoorbeeld niet alleen vanuit het perspectief van *beleid* goed functioneert, maar dat de gemiddelde gebiedsontwikkelaar of projectontwikkelaar – en dat is niet altijd in het bedrijf ter grootte van een BPD – en dat kunnen ook kleinere partijen zijn, ook laagdrempelig met zo'n instrument kunnen werken, hè dus het moet geen middag studie voor eisen. Je moet eigenlijk binnen een kwartiertje door hebben hoe het werkt.

00:25:05

Speaker 2: Precies en je zou ook willen, maar dat daar zijn we in denk ik nog lang niet, maar misschien wel dat dat ook gemeente, ze zetten dan tenders uit volgens mij om gewoon gebied ontwikkelaars uit te kiezen. Ja, en dan zou je ook willen dat in die tender staat van gebruik dit instrument voor gezondheid, want wij vinden het belangrijk dat gezondheid, dat zei ze trouwens, die wethouder in

74
DV1
DV2
Actoren
DT: Beleid
Rol overheid bij nieuwbouw

75
DV1
DV2
DT: Beleid
Gemeente rol

Gennep ook, wij dwingen het af, snap je, wij dwingen af dat dit en dit en dit op gezondheid erin moet zitten en daar dat is, denk ik wel waar je naartoe zou willen.

00:25:41

Speaker 1: Nou ja, dat zou voor mij natuurlijk ook zeg maar het droomsценario zijn en niet zozeer van mijn belang, maar wel voor de impact die ik het liefst natuurlijk toch maak. Ja, maar goed ook dan is wel weer dat kennis component nodig dat uiteindelijk een raad of een wethouder ook kan zien dat een paar groene planten tegen de gevel heel groen oogt, maar dat dat nou net niet het type groen is, of juist wel het type groen is, dat effect sorteert. Hè, en dat maakt het ook zo complex. Ook voor mij.

00:26:14

Speaker 2: Ja, nee, dat snap ik en ik zou je ook echt willen aanraden, althans dat is ook altijd mijn valkuil dat ik alles, terwijl dus misschien dat je ook in die onderzoek, maar dat is ook je eigen keuze. Natuurlijk, maar ik denk ook dat beleid dus ikzelf, maar ook de andere mensen die er mee bezig zijn als je het dan over gezondheid heb, raak je zo overweldigd door de hoeveelheid waar gezondheid allemaal in zit. En daarmee raak je het spoor weer bijster.

00:26:47

Speaker 1: Dat is ook één van de redenen dat ik heb gezegd van ik ga wel uitzoeken, wat zijn alle determinanten? Ik ga ook zelf uitzoeken en daarna in de expertsessie. Wat is de mate van impact ten opzichte van elkaar, maar uiteindelijk gaat maar één determinanten helemaal functioneel uitwerken en daar ga ik op focussen om te laten zien: nou, dit zou eigenlijk op alle determinanten moeten gebeuren. Deze determinant bestaat uit vier indicatoren waarvan er twee groot zijn en twee klein, en dit zijn de schaalniveaus. Dit is de kennis en wellicht zelfs een aantal beeldende materialen ter ondersteuning, of misschien zelfs een aantal feiten, een soort factsheet. Maar dat hoeft dan, maar dat moet dan weer niet allemaal 18 pagina's zijn. Dat moet dan, zeg maar, voor één determinanten in drie of vier pagina's heel functioneel en overzichtelijk wil ik dat inbrengen met de intentie om soort 80-20 scoren hé dus, als het voor 80 procent juist is, maar daardoor wel laagdrempelig en functioneel wordt, dan vergeef ik die andere 20 procent.

00:27:49

Speaker 2: Dat is ook mooi. Dat moet ook.

76
DV3
DV6
Paretoprincipe wordt
onderschreven

DV1
DT: Beleid
Bewustwording vergroten

00:27:51

Speaker 1: En dan is het hopen dat als iemand of iets het een goed model vindt, en daarmee doorgaat dat men dan ook die andere determinanten gaat uitwerken. Dat is de gedachte erachter. Oké, laatste vraag: ik vroeg je net wat zou je *kunnen* bereiken, als ik jou vraag in de stoel waarin jij nu zit: Wat zou jij als het ministerie van VWS *willen* bereiken met zo'n instrument en de bijbehorende kennis?

00:28:21

Speaker 2: Nou ik denk wel zo breed mogelijk het bewustzijn vergroten waar het nodig is, kijk en ik kan wel nu zeggen van wat ik zou willen bereiken, is dat het genoemd wordt in een bestuursakkoord over mentale gezondheid. Maar of dat realistisch is, weet ik niet, snap je dus dat is meer. Dus ik denk wel wat ik ermee zou willen bereiken is dat de kennis zeg maar die jij ontwikkeld in je instrument dat dat breder gedragen wordt, want dan heb je er echt wat aan en dat is één van de onderdelen waar ik ook weer in kan helpen, want ik zit aan heel veel tafels.

00:29:02

Speaker 1: Daar waar dat mogelijk is, wil ik dat natuurlijk altijd die een bijdrage dat staat los van het interview en het onderzoek hè. Ik ben er ingedoken omdat ik het belangrijk vind.

00:29:13

Speaker 2: Ja, dat is het ook.

00:29:15

Speaker 1: Oké, ik heb zelf geen interviewvragen meer. Heb jij nog dingen die je naar aanleiding van dit gesprek graag nog in wil brengen?

00:29:24

Speaker 2: Nee, ik ben heel benieuwd naar de uitkomst en hoe het je zal vergaan en ook naar het gesprek met de andere mensen die je uitnodigt.

00:29:32

Speaker 1: Ja, ik ook, ik kijk er wel naar uit.

Transcript Interview Stefan van Egmond

Datum: 6 april 2021 – 10.00 – 10.30 uur
Locatie: Digitaal via Teams
Geïnterviewde: Stefan van Egmond – Teammanager Jeugd en Maatschappelijke Ondersteuning bij gemeente Den Haag.
Voorheen Coördinator Sociale Wijkzorgteams gemeente Den Haag.
Interviewer: Renate Schultz – Student Master Urban Area Development – t.b.v. Thesis
Audio opname: Toestemming voor audio opname t.b.v. transcriptie: JA

00:00:06

Speaker 2: Wat wel grappig is mijn achtergrond is trouwens in eerste instantie vanuit de politie dus ik heb heel lang bij de politie gewerkt op straat en dus echt in uitvoering en ik ben zes jaar geleden ben ik bij de gemeente Den Haag begonnen als coördinator van sociale wijkzorg teams. Toen heb ik echt wel in die praktijk gezeten en ook met mensen, zoals Anne samengewerkt in de wijk, onder andere in Laak, echt een achterstandswijk.

00:00:31

Speaker 1: Ik ken, ik woon vlak bij Den Haag dus ik ken het. Nou ja, ik, ik ken de wijken zelf niet, maar ik weet dat Laak zeker, maar ook Moerwijk best wel dynamische buurten zijn.

00:00:43

Speaker 2: Dat zijn echt wel, ja, nee, klopt, zeker weten. Grappig dat je dat zegt, dynamische buurten inderdaad en ik zeg achterstandswijk maar je hebt gelijk. Dynamische buurten is eigenlijk ook een beter woord, achterstandswijken is gelijk ook negatief. Het is vaak een negatieve lading.

00:00:58

Speaker 1: Heeft het ook.

00:00:59

Speaker 2: Terwijl heel veel goeds gebeurt in zo'n wijk. Maar goed, binnen de gemeente gebruiken jullie, dat begint nog wel regelmatig. Maar goed, ik ben, nu zit ik, nu zit ik ook wel iets ander gebeuren. Ik zit, nu binnen de jeugdgezondheidszorg, werk ik nu, dus het consultatiebureau dus daar ben ik manager van. Dus wij zien nu vooral, wij gaan naar mensen toe. Mensen die een kindje krijgen, dan zien mijn medewerkers, die komen bij elk kindje wat geboren wordt, komen ze op huisbezoek, dus die zien ontzettend veel, eigenlijk 99,9% van de kinderen die worden geboren in Laak, die zien wij, en heel veel mensen komen natuurlijk nu naar ons toe, eigenlijk vooral op focussen wij ons dan op de lichamelijke ontwikkeling van kinderen. Maar goed, dat heeft natuurlijk ook heel veel daarvan heeft te maken met hoe het met ouders gaat en hoe de thuissituatie eruit ziet.

00:01:50

Speaker 1: Absoluut.

00:01:51

Speaker 2: Dus, dus dat is heel interessant is, dus ik zit wel dicht tegen die praktijk aan inderdaad.

00:01:56

Speaker 1: Ja, en je hebt ook in natuurlijk vanuit je vorige werkomgeving daar heel veel in meegepakt.

00:02:04

Speaker 2: Ik denk bij de sociale wijkzorg teams heel erg veel en ook bij de politie kom je natuurlijk ook bij iedere ouder over de vloer.

00:02:10

Speaker 1: Met name die twee punten, hè, want ik heb natuurlijk even je LinkedIn besnuffeld zoals dat dan gaat. Met name die twee dingen dacht ik van ja, daar zit inderdaad een mooie link, dus dat. Ik pak even een mailtje van jouw erbij, ik leef van dag tot dag, dus ik zie ook mijn...

00:02:33

Speaker 2: Ja, snap ik, rustig aan.

00:02:36

Speaker 1: Ehm ja, welke problematieken ben jij, niet zozeer ook in deze, maar ook in die vorige omgeving, zeg maar dan, tegengekomen in stedelijk gebied die wat jou betreft raken aan gezondheid in het algemeen, hè, dus dat kan ook fysieke gezondheid zijn.

00:02:55

Speaker 2: Het meeste, wat wij tegenkwamen bij de , maar ook wel bij de politie is toch dat mensen schulden hebben, dus financiële problemen hebben, waardoor ze uiteindelijk ook mentale problemen krijgen. Dus mensen maken zich dan zo druk o ja, logisch, want mensen willen gewoon eten en huur kunnen betalen, en, maar je ziet toch wel dat dat zo'n groot effect heeft op de mentale weerbaarheid en de mentale gezondheid van mensen. Om een voorbeeld te geven: mensen maken dan ook keuzes, die wij als, normaal wil ik niet zeggen, maar misschien als normale mensen niet begrijpen. Kwam op een gegeven moment bijvoorbeeld iemand waarvan het gas en het water en licht was afgesloten. Die had al een aantal weken geen gas, water en licht. We hebben toen met een sociaal wijkzorg team ervoor kunnen zorgen, want ze werd ook nergens meer aangenomen bij een energiemaatschappij, omdat ze achterstanden had. Uiteindelijk hebben kunnen regelen, dat zij een soort voorschot kon betalen van 300 euro en dan zou ze weer aangesloten worden. Dus dat voorschot is toen geregeld door, vanuit het sociale wijkzorg team. Ik weet niet op wat voor manier, maar dat is misschien via een fonds of iets dergelijks, en wat deed die mevrouw vervolgens, die kreeg dat geld namelijk en die ging op vakantie van die 300 euro en dan zie je gewoon dus dat mensen maken dan zo'n.

00:04:12

Speaker 1: Rare sprong.

00:04:14

Speaker 2: Voor ons is dat onbegrijpelijk. Weet je wel dat je zo'n keuze maakt, maar voor zo iemand is dat helemaal normaal, want zij zei van ja, maar ik was er ook echt aan toe om vakantie te hebben, om even te ontstressen.

00:04:24

Speaker 1: Wat waarschijnlijk ook zo is.

00:04:25

Speaker 2: Wat waarschijnlijk ook zo is, ja.

00:04:29

Speaker 1: Ja, precies, hè, dus je zegt ook dat, ik noem het maar even sociaaleconomische problemen, zoals bijvoorbeeld schulden, maar dat zou misschien ook wel werkeloosheid kunnen zijn. Of verslavingsproblematiek misschien? Dat leidt onder andere tot stress, mentale ellende.

00:04:52

Speaker 2: Juist, ik denk dat eigenlijk bij, uhm, we kwamen bij heel veel mensen over de vloer, die psychische problemen hadden of mentale problemen maar eigenlijk bij vrij wel, ik denk nou, ik denk zo zeker bij 80 procent van die mensen, die hadden ook schulden. En dan kan je natuurlijk denken van wat was er eerder, eerst mentale problemen dan schulden, of eerst schulden en dan mentale problemen. Maar we zagen toch wel vaak dat het begon met schulden, dat mensen op de één of andere manier toch schulden veroorzaakten. Wehkamp bijvoorbeeld, heel grote achterstand met heel veel kleren kopen en daarna tot het alleen maar opliep, opliep, opliep en dan ook nog eens een keer een soort mental breakdown kregen.

00:05:31

Speaker 1: Ik moet ook zeggen dat uit mijn wetenschappelijk onderzoek blijkt. Hè, er is bijvoorbeeld een heel mooi model, dat heet het dynamisch-stress-kwetsbaarheidsmodel. Dat is een model dat is ontwikkeld door psycholoog. Dat zegt eigenlijk, je hebt twee hoofdzaken laten we zeggen: jouw biologie, jouw DNA. Niet iedereen is even sterk of stabiel, en dat mag en je hebt, zeg maar, je sociale omgeving. En binnen die sociale omgeving is verstedelijking en een lage sociaaleconomische status, hè, zoals we dat natuurlijk noemen. Er zijn twee hele belangrijke determinanten, natuurlijk is toeval en de ruimte die jij hebt om te handelen hebben daar impact op. Dat zijn eigenlijk twee enorme groepen die grote invloed hebben op je mentale gezondheid en kwetsbaarheid. Vandaar ook de dynamiek tussen stress en kwetsbaarheid. Wat zouden dit soort mensen, als je dat dan even vertaald en tis niet jouw vakgebied, maar ik ben wel benieuwd naar jouw kijk daarop op. Als jij dan door zo'n Moerwijk of Laakkwartier of in ieder geval stedelijke wijken, kan ook een wijk met een hoger kwaliteitsniveau zijn, Benoordenhout of zo, ook leuk. Wat zou je dan in zo'n gebied, als je een gebied opnieuw mocht tekenen, kunnen bijdragen aan, voor dit soort mensen? En dat hoeft dan niet specifiek mensen zijn met schuldproblematiek, maar wel mensen met, laten we zeggen, mentale stress en kwetsbaarheid.

00:07:00

Speaker 2: Ik denk toch dat als ik dat, als je dat er opnieuw zou tekenen, kijk bijvoorbeeld naar een wij als Ypenburg, ik weet niet of je die wijk kent, maar dat is echt een forenzen wijk natuurlijk, die is een soort van uit de grond gestampt. Als je daar overdag doorheen rijdt, dan zie je bijna niemand die er aan het werk is en het is ook wel een wijk waar je denk ik, waar je over een tijd zal zien dat dat en dat is nu eigenlijk ook wel zo. Maar ik denk dat je dat daar ook heel veel gaat krijgen, want mensen die daar bijvoorbeeld in de problemen raken, die hebben overdag ook bijna niemand waar ze even mee een kopje koffie kunnen drinken of eventjes mee kunnen babbelen en ik denk als zo'n wijk opnieuw gemaakt zou moeten worden. Ik denk dat je dan echt, dan zou ik echt gaan zitten op, zal ik maar zeggen dat je de cohesie van verschillende mensen, van verschillende maatschappelijke klasse, die gewoon bij elkaar inderdaad, bijvoorbeeld, neem bijvoorbeeld een gemeenschappelijke tuin, zoals een gemeenschappelijke tuin of iets waar je met elkaar kunt werken en de dingen kunt doen.

00:08:13

Speaker 1: Je doen maar hoor.

00:08:17

Speaker 2: Ik krijg een gebakje gebracht.

00:08:18

Speaker 1: Ach, lastig, lastig.

00:08:21

Speaker 2: Denk je dat. Nee, dus dat je eigenlijk met elkaar verantwoordelijk wordt voor bepaalde gedeeltes in een straat of in een wijk. Dat je veel meer, elkaar ook nodig hebt, om überhaupt gemeenschappelijk tuintje te onderhouden of een groentetuintje, of een kinderboerderij in het midden van de wijk, een ontmoetingsplek.

00:08:55

Speaker 1: Dus je zegt dat, sociale cohesie is vaak het resultaat van ingrepen en ook een beetje van wie je bent, hè, de één is meer op zichzelf en de ander, maar je moet het faciliteren om überhaupt een beetje te kunnen stimuleren. Dus jij zegt eigenlijk dat het delen van plekken, het delen van faciliteiten, een positieve bijdrage levert.

00:09:17

Speaker 2: Denk ik.

00:09:19

Speaker 1: Dat vind ik heel fascinerend, want ik heb net een uur of 40 gewerkt aan de gevonden conclusies uit verschillende vormen van onderzoek en bij elkaar gebracht, en die ben ik dus nu op een rijtje zetten voor de 12 hot shots en daarbij heb ik gezet, delen en deelfaciliteit en deelmobiliteit, living as a service noemen ze dat hè. Mobility as a service maar ook moestuinen of gezamenlijk binnentuinen, heb ik letterlijk opgeschreven, lijkt mij een determinant te zijn voor mentale gezondheid en daar heb ik neergezet: Wetenschappelijke literatuur geeft weinig basis, dus ik moet en kan het niet bewijzen. Wie in godsnaam kan dit onderschrijven en toen kwam jij, dan land jij in ieder geval uiteindelijk, als jij het goed vindt het tenminste dat ik refereerde naar dit gesprek, beland je dus uiteindelijk als, quote bij vier universiteiten, bij ministeries land je.

00:10:22

Speaker 2: Als ik een voorbeeldje mag geven voor Laak bijvoorbeeld, ik zie bijvoorbeeld, we hebben hier wijkservicepunt XL, in Laak, twee, ja, ik zie dat dat echt wel ontmoetingsplekken zijn, ook waar mensen, en wat je dan ziet is dat de gemeente eigenlijk de beweging maakt, beetje van, we willen juist alleen maar op mensen daar komen met een vraag, maar je ziet mensen hebben soms ook gewoon behoefte aan even een kopje koffie te drinken. Dat wil eigenlijk de gemeente, wil dat dan liever niet, hè, want dat moet, eigenlijk moet het allemaal een beetje resultaatgericht zijn.

00:10:51

Speaker 1: Matrix.

00:10:53

Speaker 2: Terwijl dat juist, weet je, dat zijn juist de plekken waar, als je daar, als ik daar, ik kwam daar zeker, daar kun je een sociale wijkzorgteams, echt regelmatig, dan zie je allerlei soorten mensen.

00:11:04

Speaker 1: En wat is, even voor de compleetheid, wat is een servicepunt XL precies?

00:11:09

Speaker 2: Normaal is dat een punt waar je terechtkunt met vragen over financiën, over zorg, over eigenlijk al dat soort dingen. Het is waar je bijvoorbeeld kunnen zeggen van: joh, ik, ik lees mijn post lees ik niet goed, kan iemand dat even voor me voorlezen of, alleen je moet eigenlijk echt met een vraag komen. Nou, in Laak heb je natuurlijk ook een kinder-, dat weet je misschien, maar heb je een kinder, heb je een kinderboerderij, dat ligt ook redelijk met huizen eromheen. Een Cruiffcourt bijvoorbeeld, dat zijn echt wel plekken die in zon wijk echt wel onontbeerlijk zijn.

00:11:48

Speaker 1: Een cruijffcoart? Als in Johan Cruijff zo'n court. Ja, ik snap het.

00:11:50

Speaker 2: Zo'n voetbaldingetje, dat zijn echt wel plekken waar mensen elkaar opzoeken, alleen je hebt natuurlijk als je kijkt naar een stadsdeel als Laak, dat zijn vooral inderdaad mensen met een sociaal laag economische status, die dan bij elkaar komen, omdat er gewoon weinig, hè, er wonen hier weinig mensen die, er staan weinig dure huizen in Laak, en dat is natuurlijk soms wel eens jammer. Als je, als je in zo'n wijk wat meer gemêleerde huizen had neergezet en ook echt wel als je verantwoordelijk voelt voor zo'n binnen tuintje. Iedereen wil dat de straat er wel mooi uitziet en dan kun je daar denk ik, hartstikke leuke dingen mee doen. Alleen ik denk wel dat het soms nodig is, er moeten mensen in zo'n straat zijn die dat ook oppakken en die een beetje de drijfkrachten zijn.

00:12:35

Speaker 1: Als jij natuurlijk klem zit in je leventje omdat je misschien werkeloos bent en of in de schulden zit en dus stress hebt, dan kun je het helemaal niet aan om dat soort projecten initiëren, want het lukt je op dat moment al niet om in je algemeen, dagelijkse levensbehoeften te voorzien. Hè, ja, dat is ook interessant, hè, want het met mixed use, zoals dat dan vanuit de gebiedsontwikkeling noemen, hè en heterogeniteit van bevolking heb ik ook inderdaad gevonden als impactvolle determinant, hè, factor. Dus dat, oké. En welke problematieken kom je dan in die stedelijke wijken inzake specifiek mentale gezondheid en welzijn? Hè, dus dat hoeft niet gelijk een klinische depressie te zijn. Maar mentale gezondheid en welzijn, wat kom je tegen?

00:13:30

Speaker 2: Stress.

00:13:33

Speaker 1: Dat soort dingen.

00:13:35

Speaker 2: Ik denk dat nou, ik denk dat stress en psychische problemen, en het valt misschien ook onder psychische problematiek. Kijk, ik ben natuurlijk, ik heb geen zorgachtergrond, maar wat je ziet. Nee, want je ziet gewoon heel veel mensen met psychische problemen, mensen die gewoon niet in staat zijn om hun leven of dingen verzamelen of niet in staat zijn om leven normaal op een goede manier vorm te geven, mensen die waarvan je denkt te maken, de verkeerde keuzes, roken, gaan altijd naar de McDonalds om te eten en in plaats van- Ik heb een tijdje geleden een boek gelezen dat heet: waarom doe je nou niet gewoon wat?, heet dat boek. Het is geschreven door een psycholoog, Hilde Jans, en dat gaat over van waarom maken mensen aan bepaalde keuzes? Als je, als jij zegt van als je tien zakken chips per week eet en je zegt van joh, dat helemaal niet goed voor je en dat die persoon die week daarop nog steeds tien zakken chips eten, of misschien negen, en hoe komt dat? En daar staat ook echt in dat mensen soms echt pijn moeten ervaren om te veranderen, of een verlangen. Dat zijn eigenlijk de twee dingen die mensen nodig hebben om echt te kunnen veranderen. Alleen als je natuurlijk psychisch niet, een psychisch probleem hebt, ja, dan ben je helemaal, dan heb je, dan voel je misschien die pijn helemaal niet op de manier waarop iemand zonder psychische problemen die pijn zou voelen.

00:14:55

Speaker 1: Of is het misschien zelfs, maar dat weet ik niet. Ik noem het maar compensatiegedrag het constant roken van een joint kan betekenen dat je rust in je kop krijgt. Ik weet uit hele vroegere tijden dat dat best hielp, dus ik kan me goed voorstellen dat dat ook nou ja, goed. Alcoholverslaving ben ik ook geen specialist in, maar ik weet wel dat mensen vaak drinken om dat te verdrinken.

00:15:21

Speaker 2: Maar het is zo, ik weet ook niet precies welke psychische problematieken, hè, dat er een psychisch probleem was, ook dat heel veel mensen hebben dat dat daarbij kijkt, de mensen die we tegenkwamen en die dan ook en financiële problemen hadden, en psychisch probleem problematieken en dan heb je dan in de wijk, hadden we in Den Haag dan heb je nog GGZ team, GGZ-wijkteam, wat dan langsgaat bij die mensen en met ze gaat praten en kijken wat ze er tegen kunnen doen. Alleen, je ziet ook wel dat ook ja, zo'n team loopt ook al heel snel over en dan ontstaan er uiteindelijk ontstaat er een soort wachtlijst.

00:15:58

Speaker 1: Schiet zijn doel weer voorbij.

00:16:00

Speaker 2: Die.

00:16:03

Speaker 1: Ja, het is mooi, want die Italiaanse professor van de UvA die was bezig met een aantal andere mensen op mental health in stedelijke gebieden. Die zijn eigenlijk doen we het in Nederland nog niet goed genoeg, nergens in de wereld trouwens bijna en zegt: wij hebben eigenlijk, je hebt eigenlijk drie niveaus nodig waarin je een wijk of een gebied ontwerpt en het eerste is natuurlijk dat het klopt, hè, de hygiëne, dat je er kan met de auto en ook weer uit, hè dus bijna het functionele, soort op basis van Maslow. Hij zegt: daarnaast zouden gebieden meer verbonden moeten zijn met de natuur en ook dat kan in de stad. Hij zegt: dan heb ik het niet over voldoende .

bomen en tulpen en lavendel plantjes, maar eigenlijk wat jij zegt, contact ook met die natuur, dus bezig zijn in een moestuintje of het harken van een tuintje of het knuffelen van het geitje in de kinderboerderij. Hij zegt: dat niveau. Hij zegt: een derde niveau en dat doet nog geen enkele ontwikkelaar, zorg maar dat je in de wijkvoorzieningen aanbrengt die die mentale zorg of mentaal welzijn kunnen ondersteunen. En dat hoeft niet iedere wijk een klinisch psycholoog te zijn, juist niet. Maar maak ontmoetingspunten à la buurtcentra waar een kopje koffiedgedronken kan worden, waar je misschien coaching kan krijgen, over hoe ga ik nou om met mijn problemen, een soort mental coaching en trainingstrajecten hij zegt en eigenlijk is dat gewoon een vinkje wat niet gezet wordt, maar wil je die slag maken, zijn die drie dingen eigenlijk voorwaardelijk. Ik hoor bij jou eigenlijk vanuit de praktijk precies hetzelfde, dus ik ben sowieso heel blij met dit gesprek, maar ook inhoudelijk ben ik dan nu heel blij.

00:17:52

Speaker 2: Nee, maar ik daar ben ik het eens. Wat ik heel mooi vond, dat was nog net voordat de sociale wijkzorg teams begonnen, is er een team geweest vanuit de subsidie van de gemeente, die hebben we toen in molenwijk, Laak molenwijk. Dat is in Laak een wijk, die jarenlang een beetje onder de aandacht heeft gestaan omdat de problematieken daar nog een grote waren, dan in de rest van Laak. Daar is op een gegeven moment team geweest, wat bij elk huis aan de bel is gegaan, dat heette ook 'achter de voordeur' net zoals Anne heeft gedaan, alleen bij andere was iets anders. Dat project heette ook 'achter de voordeur', en toen gingen ze dus bij iedereen aanbellen en gewoon vragen van hoe gaat het met u? En er zijn zoveel dingen uitgekomen van mensen die in de knel zaten, die gewoon nog niet nergens onder de aandacht waren. Ja, omdat mensen zitten ook gewoon soms natuurlijk in de knel, gewoon thuis, sluiten zich op. Nou, die doen dan toevallig misschien wel open voor als er iemand voor de deur staat, maar verder dan ook niet.

00:18:48

Speaker 1: Nee, hulpvragen als geboden wordt, is al lastig. Hulpvraag als je niet weet waar je naartoe moet, is natuurlijk zo complex.

00:18:56

Speaker 2: Dat is zo. En zijn we toen dus allemaal een hele korte, echt vijf minuten gesprekjes gehouden met al die mensen en op basis daarvan is dan weer een plan gemaakt, zijn sommige, de mensen die dat wilde, daarvan zijn de gegevens ook gedeeld, toen later met een sociaal wijkzorg team, maar het moet wel zeggen dat dat vond ik, dat vond ik zelf wel een hele mooie manier ook, want je hebt, mensen hebben toen ook zelfbeschikkingsrecht, dus je wilt hulp ook niet opdringen aan mensen. Mensen mogen ook kiezen van nee, ik wil geen hulp, ook al zien wij van je hebt echt hulp nodig, mogen mensen ook zeggen van ja ik wil dat gewoon niet, ik wil in die situatie blijven, waar ik in zit. Dat recht hebben mensen natuurlijk ook. Dus ik vond dat wel op zich wel een hele mooie, laagdrempelige manier om toch echt wel zicht te krijgen op wat er in zo'n straat of in zo'n wijk gebeurt.

00:19:42

Speaker 1: Leuk, mooi, echt mooi, oké, maar ik heb niet echt hele verder een specifieke vragen. Hé, dit was voor mij echt gewoon heel thema gericht. Zal k maar zeggen. Heb je nog dingen waarvan je zegt nou dat wil ik nog wel even met je delen. Dat kan zijn inzicht of een ervaring op dit onderwerp.

00:20:07

Speaker 2: Als ik dan over daarna spreek, heb je wel eens opbouwwerkers gehad die dus eigenlijk, de bedoeling daarvan was dus in de wijk, met een straat of met mensen aan de slag gingen om eh, om de wijk op te bouwen, echt cohesie te bevorderen, initiatieven te ontplooien. Volgens mij is dat op een gegeven moment soort van wegbezuinigd, we hebben wel nu in Laak bijvoorbeeld een, hoe die man ook alweer, een soort, ik ben de naam kwijt, maar ook wel een soort, een soort, een soort functie die daar een beetje mee en die verbindt om vooral stichting aan elkaar in wijk en ik denk dat dat wel op zich ook wel goed is. Wat je wel ziet ook in de wijk, die het wat minder goed doen, is dat daar heel veel, er is heel veel in zo'n wijk, alleen dit is allemaal vaak niet goed met elkaar verbonden, hè, dus organisaties die schulden aanpakken bij mensen, die zijn vaak in dezelfde vijver aan het vissen met dezelfde vrijwilliger, er zit binding in, terwijl je volgens mij ook veel krachtiger bent als je dat allemaal met elkaar dus ook daar in de samenwerking zeg maar opzoekt.

00:21:18

Speaker 1: Ja, dat is misschien een beetje inherent aan wat je overal tegenkomt of dat nou bij gemeentes is of bij ministeries is. Iedereen werkt een beetje in z'n eigen koker en wil wel delen en verbinden, maar het blijkt gewoon knap lastig. Laat ik dat maar effe zo samenvatten.

00:21:37

Speaker 2: Maar mooi dat je dit doet, ik had een heel klein stukje gelezen, Anne had een stukje van je rapport volgens mij meegestuurd.

00:21:41

Speaker 1: Een soort onderzoeksopzetje was dat.

00:21:44

Speaker 2: Zaten wel veel moeilijke dingen in, maar dat is ongetwijfeld jouw werk. Mooi om te zien dat erover wordt nagedacht, dat wist ik dus ook niet. Dat is leuk dat je ziet dat er in zo'n ontwikkeling, dat er dus mensen zijn die nadenken over hoe zou je dat nou echt het beste kunnen.

Labeling en axiale codering Interviews

Nr *1	Deel nr.	Deelvraag	Interview Ellen van Bueren	Code
1	1.1		Initiatieffase	INI
	1.2		Actoren	ACT
	1.3		Agendasetting	INI
	1.4		Doelerosie	INI
2	2.1		Actoren	ACT
	2.2		Beeldvorming	BVM
3		DV3 DV6		DV3 DV6
	3.1		Beeldvorming	BVM
4	4.1		Mentale gezondheid	MEG
	4.2		Integraal	INT
5	5.1		Mentale gezondheid	MEG
	5.2		Integraal	INT
6		DV2		DV2
	6.1		DT: Verdichting	
	6.2		DT: Rommelgebiedjes	
7		DV2		DV2
	7.2		DT: Verdichting	
	7.2		DT: Stilte & Prikkelarm	
8	8.1		Actualiteit onderzoek	BAC
9		DV3 DV6 DV7		DV3 DV6 DV7
	9.1		Classificering	INS
	9.2		Expertsessie	TEA
10	10.1		Stapelen van ambities	INI
	10.2		Minimale basiskwaliteit	KWL
11	11.1		Eén miljoen woningen	MIL
	11.2		Kwantiteit	MIL
12	12.1		Mentale gezondheid	MEG
	12.2		Kosten en baten	BUS
	12.3		Mee ontwerpen	INI
13		DV2		DV2
	13.1		DT: Zorgplicht	
	13.2		Overheid	OVH
	13.3		Actoren	ACT
		DV1		DV1
14	14.1		Systeemniveau	OVE
	14.2		Sectoraal denken	SEC
	14.3		Korte termijn denken	VIS
	14.4		Business case	BUS
15	15.1		Actoren	ACT
	15.2		Preventie	VIS
	15.3		Sociale domein	SOC
	15.4		Belang instrument	INS
16	16.1		Instrument	INS
	16.2		Initiatieffase	INI
	16.3		Kwaliteitsteam	TEA
	16.4		Belang instrument	INS
17		DV3 DV7		DV3 DV7
	17.1		Kwantificeren	INS
	17.2		Beeldend maken	INS
	17.3		No regrets	INS
18		DV1		DV1
	18.1		Gemeente	GEM
19	19.1		Nota gemeente	GEM
	19.2		Gemeentebreed	GEM
	19.3	DV2	DT: Beleid	DV2
20a	20a.1		Gemeente	GEM
	20a.2		DT: Beleid	
		DV2		DV2
20b	20b.1		Omgevingswaarden	KWL
	20b.2		Rijk	OVH
	20b.4	DV2	DT: Beleid	DV2

*1 Verwijzing naar fragmentnummer in transcriptie interview

*2 Subnummering per label

x Geen drielettercode voor axiaal coderen nodig. Axiale codering door kleuremschema determinanten

Nr *1	Deel nr.	Deelvraag	Interview Federico Savini	Code
21		DV1		DV1
	21.1		Actoren	ACT
	21.2		Relatie gezondheid en planning	INT
	21.3		Onderontwikkeld	PLA
22	22.1		Holisme	INT
	22.2		3 niveaus kwaliteit	KWL
	22.3		Verbinding met natuur	
	22.4		Klinisch niveau	SOC
23	23.1		3 niveaus kwaliteit	KWL
	23.2		buurt	SOC
	23.3		Functies van zorg	SOC
24		DV2		DV2
	24.1		DT: Architectuur	x
25	25.1		DT: mentale gezondheid gaat over relaties	x
	25.2		BT: Mens, dier, natuur	x
		DV2		DV2
26	26.1		Instrument	INS
	26.2		Denken in niveaus	INS
	26.3		Indicatoren schrijven	INS
	26.4		Geld gedreven	BUS
		DV3 DV6		DV3 DV6
27		DV1		DV1
	27.1		Actoren	ACT
			DT: Beleid	x
27	27.2	DV2	Gemeente	GEM
	27.3		Richtlijnen en grenzen	KWL
28	28.1	DV1	Actoren	ACT
	28.2		Participatie	CCP
29	29.1		Klinisch psycholoog	TEA
30	30.1		Participatie	CCP
31		DV1 DV2		DV1 DV2
	31.1		DT: Beleid	x
	31.2		Gemeente	GEM
	31.3		DT: Groen	x
	31.4		DT: Relaties met natuur	x
32		DV1 DV2		DV1 DV2
	32.1		DT: Beleid	x
	32.2		Gemeente	GEM
	32.3		Rijksoverheid	OVH
	32.4		Mentale gezondheid en planning	INT
33		DV3 DV6		DV3 DV6
	33.1		Flexibel instrument	INS
	33.2		Onderzoek of diagnose functie	INS
	33.3		Speels instrument	INS
	33.4		Inzicht geven in gebruik ruimte	INS
	33.5		Gezondheid central	INS
	33.6		Financiële elementen	INS
34	34.1		Fase vóór co-design	INS
35	35.1		Initiatieffase	INI
		DV1		DV1
	35.2 35.3		Actoren Gemeente	ACT GEM
36		DV1 DV2		DV1 DV2
	36.1		DT: Beleid	x
	36.2		Actoren	ACT
	36.3		Rijksoverheid	OVH
	36.4		Politieke wil	POL
	36.5		Ministerie Volksgezondheid	POL
37	37.1		Onderzoek	
	37.2		Expert mentale gezondheid	TEA
	37.3		Social worker	TEA
38	38.1		DT: Kleur	x
	38.2		DT: Groen en natuur	x
		DV2		DV2
39	39.1		DT: Materialisatie	x
	39.2		DT: Textuur	x
		DV2		DV2
40	40.1		DT: Materialisatie	x
		DV2		DV2
41	41.1		Urgent thema	BAC
	41.2		Belang onderzoek	BAC

Labeling, en axiale codering Interviews

Nr *1	Deel nr.	Deelvraag	Interview Marielle Beenackers	Code
42	42.1		Actoren	ACT
	42.2		Initiatieffase	INI
	42.3		One-issue mensen gezondheid	TEA
	42.4		Beschikbaarheid gebundelde kennis	KEN
43	43.1	DV2	Gezondheid integraal	INT
	43.2		DT: Gedrag	OVE
	43.3		DT: Slapen	x
	43.4		DT: Stress	x
44	44.1	DV2		DV2
			DT: Balans Rust en Reuring	x
45	45.1	DV2	Hoofd thema's mentale gezondheid planning	MGH
	45.2		DT: Bewegen	x
	45.3		DT: Sociale interactie	x
	45.4		DT: Rust en Reuring	x
	45.5		Doelgroepgericht	OVE
46	46.1	DV2	DT: Ervaring van kwantitatief groen impactvol	x
47	47.1	DV2		DV2
			DT: Groen	x
48	48.1	DV2	DT: Zon en schaduw	x
	48.2		DT: Microklimaat	x
	48.3		DT: Fysieke veiligheid	x
	48.4		DT: Verkeersveiligheid	x
	48.5		DT: Sociale veiligheid	x
49	49.1	DV2	DT: Verlichting	x
	49.2		DT: Geluidsoverlast	x
50	50.1	DV2	DT: luchtverontreiniging	x
51	51.1	DV2	DT: Verdichting	
52	52.1	DV2	DT: Openbaar vervoer	x
53	53.1		Kosten en baten	BUS
	53.2		Domeinoverschrijdend	INT
	53.3		Lange termijn	VIS
54	54.1	DV2	DT: Openbaar Vervoer	x
55	55.1	DV2	DT: Buitenruimte	RUI
	55.2		Lage SES	SES
				DV2
56		DV3		DV3
		DV6		DV6
	56.1		Functies en voorwaarden instrument:	INS
	56.2		Veranderbaarheid	INS
	56.3		Prioriteitenlijst	INS
57	57.1	DV2	DT: Ruimte	RUI
	57.2		DT: Parkeernorm	RUI
58		DV3		DV3
		DV6		DV6
	58.1		Kwantificering	INS
	58.2		Schalen van 3 of 5	INS
	58.3		Vals gevoel van precisie voorkomen	INS
59		DV3		DV3
		DV6		DV6
	59.1		Instrument wetenschappelijke basis	INS
	59.2		Instrument Praktische basis	INS
	59.3		Bevestiging 80-20 regel	INS
60		DV3		DV3
		DV6		DV6
	60.1		Actualisering instrument	INS
	60.2		Eigenaarschap instrument	INS
	60.3		Transparantie in keuzes	INS
61	61.1		Belang van onderzoek	BAC
	61.2		Behoeft aan kennis	KEN
62	62.1	DV2	DT: Stedelijke verdichting voorspeller voor antidepressiva gebruik	x
63	63.1	DV2		DV2
			DT: Stedelijke verdichting verhoogd risico op voortijdig sterven	x

Nr *1	Deel nr.	Deelvraag	Interview Nicole Schell	Code
64		DV1		DV1
		DV2		DV2
	64.1		Actoren	ACT
	64.2		DT: Beleid	x
65	64.3		Ministerie VWS	OVH
	64.4		Sectoraal	SEC
66		DV1		DV1
		DV2		DV2
	65.1		DT: beleid	x
	65.2		Actoren	ACT
	65.3		P-akkoord	VIS
	65.4		Mentale gezondheid Preventie Akkoord	VIS
67	65.5		Interdepartementaal thema	POL
		DV1		DV1
		DV2		DV2
	66.1		DT: beleid	x
	66.2		Preventieve zorg in MD nieuw binnen VWS	MGH
	66.3		Input voor regeerakkoord	VIS
	66.4		Fiches schrijven	VIS
	66.5		Belang van dit onderzoek	BAC
68		DV1		DV1
		DV2		DV2
	67.1		Actoren	ACT
	67.2		Behoeft aan business cases	BUS
	67.3		DT: beleid	x
	67.4		Meer aandacht zachte waarden	KWL
69		DV1		DV1
		DV2		DV2
	68.1		Actoren	ACT
	68.2		DT: beleid	x
	68.3		Hapklare brokken informatie	BUS
	68.4		Meer aandacht zachte waarden	KWL
70	68.5		Scheppen	VIS
		DV1		DV1
		DV2		DV2
	69.1		Actoren	ACT
	69.2		DT: beleid	x
	69.3		Rol gemeente	GEM
	69.4		Rol Rijksoverheid	OVH
	69.5		Meekijken en sturen vanuit Rijk	POL
71		DV2		DV2
		DV3		DV3
		DV6		DV6
	70.1		DT: Beleid	x
	70.2		Veel goede instrumenten: Pharos worden instrumenten (goed) gebruikt?	INS
	70.3		Rijk en provincies moeten gemeenten ondersteunen	POL
	70.4		Overstroom aanpak gemeenten groot	GEM
	70.5		Rijk sturen op hogere doelen door visievorming	OVH
	70.6			OVH
72		DV3		DV3
		DV6		DV6
		DV1		DV1
	71.1		Actoren	ACT
	71.2		Instrument: hapklare broken	INS
	71.3		Quadrupel Helix: beleid, kennis en praktijk combineren	INT
73		DV3		DV3
		DV6		DV6
	72.1		Instrument functioneel	INS
	72.2		Niet abstract	INS
74	72.3		Gericht op praktijk	INS
	73.1		Concretisering	INS
	73.2		Business Case	BUS
	73.3		Kwalitatieve Business Case	BUS
75		DV1		DV1
		Dv2		Dv2
	74.1		Actoren	ACT
	74.2		DT: Beleid	x
	74.3		Rol overheid bij nieuwbouw	OVH
76		DV1		DV1
		Dv2		Dv2
77	75.1		DT: Beleid	x
	75.2		Gemeente rol	GEM
				DV3
				DV6
78	76.1		Paretoprincipe wordt onderschreven	INS
				DV1
				DV2
79	77.1		DT: Beleid	x
	77.2		Bewustwording vergroten	OVE

Labeling, en axiale codering Interviews

LEGENDA VOOR AXIAAL CODEREN

Code	Groepering van thema voor axiale codering
ACT	Actoren, quadrupel helix
BAC	Belang onderzoek onderkend, actualiteit onderzoek
BUS	Business Case, kosten en baten
BVM	Beeldvorming, beeldend maken, visualiseren
CCP	Co-creatie, Participatie,
DV*	Deelvraag + nummer
GEM	Gemeente
INI	Initiatieffase, agendasetting, ambitievorming, ambitiestapeling, mee ontwerpen, doelerosie
INS	Instrument: Belang instrument, functies instrument, voorwaarden instrument, classificering
INT	Integraal, holistisch, domeinoverschrijdend, relatie gezondheid en planning
KEN	Kennis, inzicht
KWL	Kwaliteit, omgevingswaarden, basiskwaliteit, richtlijnen en grenzen, zachte waarden
MGH	Mentale Gezondheid
MIL	1 miljoen
OVH	Overheid: Rijk, rijksoverheid, overheid, politiek, inderdepartementaal, ministerie
PLA	Procesplanning, Gebiedsontwikkelings proces, onderontwikkeld proces
POL	
RUI	Ruimte, ruimte kwantitatief, ruimtegebruik
SEC	Sectoraal denken, gesegmenteerd
SES	Sociaal Economische Status
SOC	Sociaal Domein, klinisch domein, klinisch niveau, zorg
TEA	Kwaliteitsteam: specialist, expert, teamlid, one issue mensen
VIS	Visie, Lange termijn denken, akkoord, politieke wil, korte termijn denken, preventie
OVE	<u>Overig, maximaal 1x genoemd, niet onder te verdelen, zijnde</u> - Onderzoek - Bewustwording vergroten - Gedrag - Doelgroepgericht - Systeendenken

KLEUREN LEGENDA DETERMINANTEN

Groen en natuur
Zicht, zichtlijnen, ruimte, ruimtebeleving, doorkijkjes, visueel ruimtelijk aantrekkelijk
Hinder en vervuiling
Veiligheid
Klimaatgerelateerd: Licht, lucht, temperatuur, wind, zon, schaduw
Water
Sociale cohesie, ontmoeten
Ruimtelijke kwaliteit, structuren, leegstand
Beleving materialisatie gebouw: effect transparantie, reflectie, zwaarte
Rust en ontspanning
Ruimte voor bewegen, sport, spel en recreatie
Bereikbaarheid, mobiliteit en toegankelijkheid
Verblijfsfuncties, verblijfsruimte, voorzieningen voor verblijf
Beleving: variatie, aantrekkelijk, uitnodigend, (niet) saai, aibaar, gevoel van liefde, levendigheid
Kleur
Beleving van vorm gebouw - organisch, geometrisch, detaillering
Divers of onduidelijk
Historische waarde, culturele waarde, identiteit
Formaat gebouw, verhouding tot omgeving, menselijke maat
Fauna
Functiemix / doelgroepenmix / heterogeniteit / veelzijdigheid
Verstedelijking / verdichting
Keuze vrijheid, flexibiliteit, invloed hebben op omgeving, appropriation
Gemeenschappelijkheid, delen
Beleid (beleidskeuzes)
Thermisch effect van gebouw op omgeving: absorptie, reflectie, morfologie
Voorzieningen (in de buurt)
Beleid (beleidskeuzes)

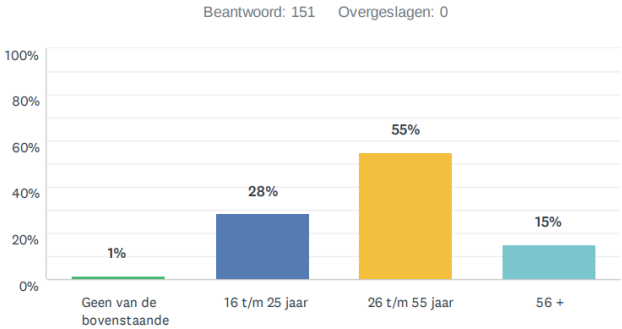
*1 Verwijzing naar fragmentnummer in transcriptie interview

*2 Subnummering per label

x Geen drielettercode voor axiaal coderen nodig. Axiale codering door kleuremschema determinanten

Bijlage 4a – Enquête & resultaten Materialisatie - vorm – ontwerp: Impact op beleving van de stad: Belevingsenquête

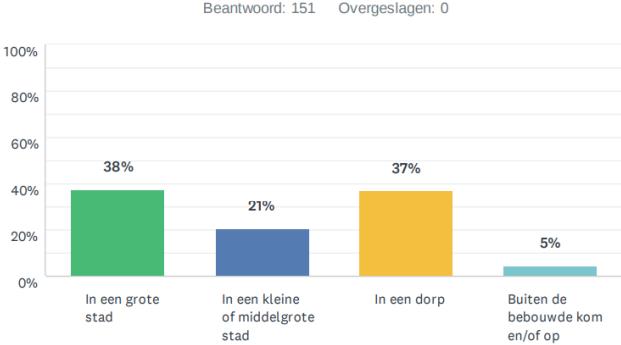
V1 In welke leeftijdscategorie valt u?

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES	
Geen van de bovenstaande (1)		1%	2
16 t/m 25 jaar (2)		28%	43
26 t/m 55 jaar (3)		55%	83
56 + (4)		15%	23
TOTAAL			151

BASISSTATISTIEKEN				
Minimum	Maximum	Mediaan	Gemiddelde	Standaardafwijking
2.00	4.00	3.00	2.87	0.65

V2 Hoe woont u?

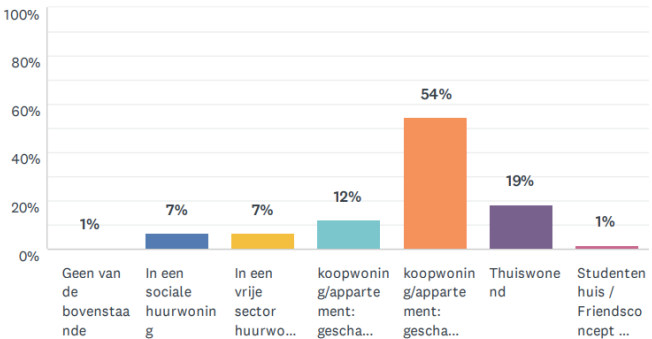

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES	
In een grote stad (1)		38%	57
In een kleine of middelgrote stad (2)		21%	31
In een dorp (3)		37%	56
Buiten de bebouwde kom en/of op platteland (4)		5%	7
TOTAAL			151

BASISSTATISTIEKEN				
Minimum	Maximum	Mediaan	Gemiddelde	Standaardafwijking
1.00	4.00	2.00	2.09	0.96

V3 Hoe woont u? Ik woon:

Beantwoord: 151 Overgeslagen: 0

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES	
Geen van de bovenstaande (1)		1%	1
In een sociale huurwoning (2)		7%	10
In een vrije sector huurwoning (3)		7%	10
koopwoning/appartement: geschatte waarde tot 300.000 (4)		12%	18
koopwoning/appartement: geschatte waarde boven de 300.000 (5)		54%	82
Thuiswonend (6)		19%	28
Studentenhuis / Friendsconcept / Groepswoon (7)		1%	2
TOTAAL			151

BASISSTATISTIEKEN				
Minimum	Maximum	Mediaan	Gemiddelde	Standaardafwijking
2.00	7.00	5.00	4.76	1.08

V4 Welke uiterlijke kenmerken (buitenkant gebouw) heeft een aantrekkelijk gebouw in de stad volgens u?(graag uw antwoorden alleen in losse steekwoorden)

Beantwoord: 151 Overgeslagen: 0

#	REACTIES	DATE
1	open aanzicht (geen massieve gevel); mooi van kleur; aansluitend op omliggende bebouwing	3/20/2021 11:37 AM
2	Prikkelend Authentiek Natuurlijk	3/20/2021 10:56 AM
3	Detail onderhoudsvrij minimalistisch	3/20/2021 9:08 AM
4	Oude elementen sierlijke gevels	3/20/2021 8:44 AM
5	Sierlijsten, glas, bakstenen, dakvorm	3/20/2021 8:38 AM
6	Mooie gevel, niet vierkant	3/19/2021 9:03 PM
7	Oude stijl	3/19/2021 8:31 PM
8	Warmte	3/19/2021 7:24 PM
9	Landelijk	3/19/2021 6:17 PM
10	Stijl, juiste materiaalkeuze,	3/19/2021 2:14 PM
11	Modern, fris, transparant	3/19/2021 1:51 PM
12	Trapgevels	3/19/2021 12:30 PM
13	Oud, sfeervol	3/19/2021 12:29 PM
14	Historie	3/19/2021 10:38 AM
15	een gebouw die gemoderniseerd is doormiddel van duurzaamheid	3/19/2021 10:08 AM
16	opvallende kleuren, oude stijl, veel ramen	3/19/2021 8:44 AM
17	Oude station	3/19/2021 8:40 AM
18	Jaren 30 stijl, grote ramen, zoals in delft	3/19/2021 8:37 AM
19	Oud en onderhouden	3/19/2021 8:29 AM
20	Verzorgd	3/19/2021 8:17 AM
21	vriendelijk, aalbaar, menselijk, verbindend	3/18/2021 10:32 PM
22	Klassiek, steen, onderhouden	3/18/2021 7:00 PM
23	klassiek/ monumentaal	3/18/2021 5:29 PM
24	Transparant, modern	3/18/2021 4:47 PM
25	modern	3/18/2021 3:53 PM
26	Klassiek en strak	3/18/2021 1:47 PM
27	glas, strak, grijs	3/18/2021 1:39 PM
28	veel ramen en witte muren vanaf buiten.	3/18/2021 1:39 PM
29	modern, onderhouden	3/18/2021 12:38 PM
30	Mooie muren, raampartij, kozijnen,	3/18/2021 12:22 PM

31	Laagbouw; veel groen; vrijstaand	3/18/2021 12:11 PM
32	Strak modern, klassiek oud	3/18/2021 11:48 AM
33	Toegankelijk, herkenbaar, esthetisch	3/18/2021 11:06 AM
34	menselijke maat	3/18/2021 9:29 AM
35	groen, rustiek, origineel	3/18/2021 9:03 AM
36	Groen diversiteit verschillend creatief passend kunstzinnig duurzaam	3/18/2021 8:51 AM
37	Baksteen hout	3/18/2021 8:26 AM
38	Mooie gevel, ornamenten	3/18/2021 8:05 AM
39	Jaren 30 stijl mooie gevels warme kleuren	3/18/2021 7:53 AM
40	Open, uitnodigend, duurzaam, passend in straatbeeld	3/18/2021 7:18 AM
41	Donkere baksteen, modern waar het modern kan	3/17/2021 10:14 PM
42	Monumental	3/17/2021 9:37 PM
43	Details, groen, pure materialen, krachtige vorm	3/17/2021 9:33 PM
44	Historie, grandeur	3/17/2021 9:18 PM
45	Afwisselend, veel te zien,	3/17/2021 9:07 PM
46	Verticale ramen, natuurlijke kleuren baksteen of natuursteen	3/17/2021 8:53 PM
47	Bijzondere architectuur maar erfgoed	3/17/2021 8:53 PM
48	Herkenbaarheid, menselijke maat, natuurlijk	3/17/2021 8:45 PM
49	Licht	3/17/2021 8:43 PM
50	Oude gevel, grote ramen, oorspronkelijke details	3/17/2021 8:28 PM
51	Kwalitatieve materialen, bijzondere architectuur, oude herenhuizen,	3/17/2021 8:21 PM
52	Fris	3/17/2021 8:13 PM
53	Stijlvol, niet monotoon, gevarieerd, kwaliteit	3/17/2021 7:39 PM
54	Metselwerk, betimmerd goot, veel glas	3/17/2021 7:19 PM
55	Open plint, passende architectuur in de context	3/17/2021 6:52 PM
56	Historisch	3/17/2021 6:48 PM
57	Veel glaspartijen, speelse bouw, mooi statig	3/17/2021 6:05 PM
58	Monumentale gebouwen.	3/17/2021 5:57 PM
59	Karakteristiek, Laagdrempelig, schoon	3/17/2021 5:52 PM
60	Groen - privacy	3/17/2021 5:23 PM
61	Modern, groen, bruin	3/17/2021 4:55 PM
62	Mooie stenen, strakke lijnen, natuurlijke materialen, goed in de verf	3/17/2021 4:55 PM
63	Historische architectuur	3/17/2021 4:50 PM
64	glas, niet te hoog	3/17/2021 4:33 PM
65	Modern maar wel met groene elementen	3/17/2021 4:11 PM
66	Vriendelijk, transparant, passend in omgeving, ruimtelijk passend.	3/17/2021 4:11 PM
67	Goed onderhouden, schoon, mooie architectuur	3/17/2021 4:07 PM
68	Authentiek	3/17/2021 4:05 PM

69	Past in omgeving, mag verassen	3/17/2021 3:54 PM
70	Vrolijke kleuren, groene gevels, afwisselende gevels, dynamiek in de gevels en t.o.v. Elkaar.	3/17/2021 3:37 PM
71	Klassiek, oud, spannend, vernieuwend, onderhouden	3/17/2021 3:05 PM
72	Historie bomen bloemen groen	3/17/2021 2:56 PM
73	Grote ramen	3/17/2021 2:46 PM
74	Transparant, glas, balkons,	3/17/2021 2:45 PM
75	karakter, symmetrie	3/17/2021 2:33 PM
76	Monument, passend in het geheel, ruimtelijk	3/17/2021 2:32 PM
77	Modern	3/17/2021 2:25 PM
78	Goed onderhouden, schoon en ruim	3/17/2021 2:24 PM
79	licht ramen	3/17/2021 2:22 PM
80	Gebouw met hele oude ornamenten of juist heel origineel en vernieuwend	3/17/2021 2:14 PM
81	Open uitstraling / strak / ruimte voor groen (bijv. daktuin) / natuurlijke elementen / voldoende ruimte eromheen	3/17/2021 1:57 PM
82	Genoeg ramen, afwisselend kleurgebruik, geen betonblok	3/17/2021 1:53 PM
83	Ramen, afwisseling in stijlen en materialen, omgeven door ruimte en groen	3/17/2021 1:49 PM
84	Strak verrassend	3/17/2021 1:36 PM
85	Veel glas, strakke lijnen, straalt rust uit, ruime entree, open entree, toegankelijk	3/17/2021 1:31 PM
86	modern stenen ramen	3/17/2021 1:26 PM
87	Ramen, zonnepanelen, kleur	3/17/2021 1:17 PM
88	Veel glas	3/17/2021 1:13 PM
89	Ramen, licht	3/17/2021 1:13 PM
90	Groen hout eenvoudig	3/17/2021 1:11 PM
91	Veel ramen, geen verwaarloosde look	3/17/2021 12:59 PM
92	Geveltjes, sfeervol, architectuur	3/17/2021 12:59 PM
93	Vernieuwend uniek indrukwekkend	3/17/2021 12:57 PM
94	Eenheid	3/17/2021 12:57 PM
95	Transparant ramen schoonheid	3/17/2021 12:55 PM
96	Levendige plint, inhoud van buiten zichtbaar	3/17/2021 12:54 PM
97	Verzorgd en veel ramen	3/17/2021 12:52 PM
98	Moet passen in zijn omgeving	3/17/2021 12:52 PM
99	strak, duurzame materialen, passend in omgeving	3/17/2021 12:51 PM
100	Vormgeving	3/17/2021 12:50 PM
101	Strak, niet vies, overeenkomende huizen	3/17/2021 12:50 PM
102	ramen vormen	3/17/2021 12:49 PM
103	Baksteen	3/17/2021 12:49 PM
104	Structuur, symmetrie, anders	3/17/2021 12:43 PM
105	Rustig passend in omgeving of juist spannend	3/17/2021 12:36 PM
106	-past bij omgeving -niet massief qua uiterlijk, opgedeeld in sexies	3/17/2021 12:23 PM

Materialisatie - Vorm - Ontwerp: impact op beleving van de stad

SurveyMonkey

107	Groot, glimmend, opvallend	3/17/2021 12:20 PM
108	Een mooie muur en veel ramen	3/17/2021 12:16 PM
109	Historisch, duurzaam, open transparant	3/17/2021 12:16 PM
110	baksteen, glas-in-lood, houten kozijnen, erker.	3/17/2021 12:11 PM
111	Parkachtig, strakke vormgeving	3/17/2021 12:01 PM
112	Mooi oud gebouw of stijlvol modern passend in de omgeving. Gevarieerde bouw.	3/17/2021 11:59 AM
113	architectuur, modern en functioneel	3/17/2021 11:50 AM
114	Materiaal, vorm, hoogte, ramen, deuren, ruimte voor groen ervoor of niet.	3/17/2021 11:47 AM
115	Open plint	3/17/2021 11:41 AM
116	Authenticiteit, Uitstraling, Omgevingsbewust (d.w.z. dat het past in het beeld van de plek, kon geen mooier woord vinden)	3/17/2021 11:36 AM
117	Niet hoger dan bijvoorbeeld 4 verdiepingen	3/17/2021 11:35 AM
118	Stoer eigentijds duurzaam	3/17/2021 11:31 AM
119	Symmetrisch, historisch beseffend, proportioneel TOV omgeving	3/17/2021 11:26 AM
120	Authenticiteit uitstraling esthetiek	3/17/2021 11:19 AM
121	Detailering, materiaal, kleur, beplanting	3/17/2021 11:16 AM
122	Passend in de omgeving, dus moderne omgeving moderne gebouwen, historische omgeving gebouwen passen bij die stijl. Esthetisch verantwoord.	3/17/2021 11:12 AM
123	Past in de omgeving	3/17/2021 11:04 AM
124	Uitnodigend, open, materialisatie passend in de omgeving	3/17/2021 11:01 AM
125	Monumentaal	3/17/2021 10:58 AM
126	Eenvoud, rust, natuurlijk, verzorgd, statig, karakteristiek, strak, synchroon, geen toeters en bellen of reclame uitingen	3/17/2021 10:51 AM
127	Mooie vormgeving	3/17/2021 10:48 AM
128	Karakteristiek modern klassiek	3/17/2021 10:43 AM
129	Baksteen, glas, qua schaal passend in de omgeving	3/17/2021 10:39 AM
130	Verzorgd, onderhouden, warm, uitgesproken ontwerp	3/17/2021 10:28 AM
131	Goed onderhouden, kleur, speelse elementen	3/17/2021 10:26 AM
132	Authentieke elementen	3/17/2021 10:24 AM
133	Rust eenheid natuurlijke materialen	3/17/2021 10:24 AM
134	Opvallend maar niet detonerend	3/17/2021 10:22 AM
135	Glas, licht, omgeving	3/17/2021 10:20 AM
136	Details, karakteristiek, anders	3/17/2021 10:10 AM
137	Karakter	3/17/2021 10:09 AM
138	Licht, rond, laag	3/17/2021 10:06 AM
139	veel ramen	3/17/2021 10:03 AM
140	Een gebouw wat past in het straatbeeld, bij de tijdgeest van de locatie, gaat op in de omgeving, uniform	3/17/2021 9:53 AM
141	Uniek, authentiek, klassiek, passend in context, omgevingsgericht, geen windtunnel,	3/17/2021 9:39 AM
142	Oudhollandse gevels	3/17/2021 9:36 AM

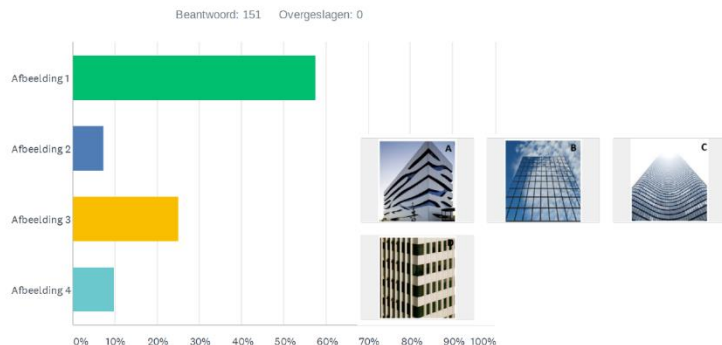
143	Grachtenpand mooie gevel	3/17/2021 9:35 AM
144	Authentiek	3/17/2021 9:35 AM
145	Jaren 30, klassieke en sierlijke elementen	3/17/2021 9:34 AM
146	Strak	3/17/2021 9:32 AM
147	Groen, ouderwetse ornamenten	3/17/2021 9:28 AM
148	Modernisatie, veel glas, onderhouden	3/17/2021 9:27 AM
149	Veel glas	3/17/2021 9:26 AM
150	Modern	3/17/2021 9:25 AM
151	Decor en architectuur	3/17/2021 9:23 AM

De hiervoor vermelde antwoorden van vraag 4 zijn uitgezet in een Excel tabel en geanalyseerd middels codering en labeling. De overzichten van deze Exceltabel staan onder aan deze bijlage. Bovenstaand overzicht is de samenvatting en conclusie van desbetreffende vraag.

Percentage Aantal GROEPPERING STEEKWOORDEN OP THEMA / BEGRIP
vermeldingen

14,4	54	Glas, licht, ramen, transparantie, open
11,5	43	Authentiek, historisch, monumentaal, grachtenpand, klassiek, oud, statig, karakteristiek, glas in lood
7,8	29	Modern, strak, minimalistisch, eigentijds, stoer
6,4	24	Passend in omgeving, geheel of context, omgevingsgericht
5,3	20	Onderhouden, schoon, verzorgd, niet vies, goed in de verf
4,8	18	Groen. Groene omgeving, gevels of daken, landelijk, beplanting, bloemen, parkachtig
4,5	17	Vorm en formaat: vorm, hoogte, laag, rond, niet vierkant, dakvorm, statig
4,3	16	Afwisseling, variatie, verrassen, veel te zien / beleven, indrukwekkend, prikkelend
3,7	14	rust, eenheid, synchroon, eenvoud, uniform, geen toeters en bellen, overeenkomende huizen, symmetrie
3,5	13	Warm, speels, uitnodigend, sfeervol, aalbaar, vriendelijk, herkenbaar
3,2	12	Esthetiek, uitstraling, schoonheid, decor, mooie vormgeving, stijlvol
3,2	12	Uniek, anders, opvallend, vernieuwend
3,2	12	Natuurlijk: natuurlijke/pure materialen, kleuren of omgeving, hout, rustiek
2,9	11	Baksteen, steen, metselwerk
2,9	11	Kleur / kleurgebruik
2,7	10	Architectuur, vormgeving, detailering
2,4	9	Ruimte, ruimtelijk, toegankelijk, laagdrempeling, menselijke maat, niet massief
1,9	7	Duurzaam, pv-panelen
1,9	7	Gevels, mooie gevels
1,9	7	Karakter, karakteristiek, uitgesproken ontwerp
1,3	5	origineel, fris, kunstzinnig, creatief
1,1	4	Kwaliteit, kwalitatieve materialen, juiste materiaalkeuze, materialisatie
5,1	19	Overig, divers
	374	Totaal aantal gegeven steekwoorden

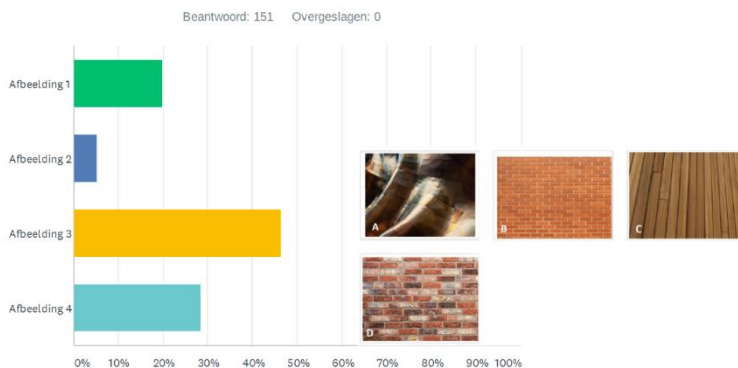
V5 Welk van de volgende bouwstijlen vindt u het meest aantrekkelijk / mooiste?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	57.62%	87
Afbeelding 2	7.28%	11
Afbeelding 3	25.17%	38
Afbeelding 4	9.93%	15
TOTAAL		151

Algemene opmerking t.b.v. alle vragen met antwoordmogelijkheden in beelden.
 Afbeelding 1 = A
 Afbeelding 2 = B
 Afbeelding 3 = C
 Afbeelding 4 = D

V6 Welk van de volgende materialen vindt u het meest aantrekkelijk / mooiste?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	19.87%	30
Afbeelding 2	5.30%	8
Afbeelding 3	46.36%	70
Afbeelding 4	28.48%	43
TOTAAL		151

V7 Welk van de volgende gebouwen vindt u het meest aantrekkelijk / mooiste?

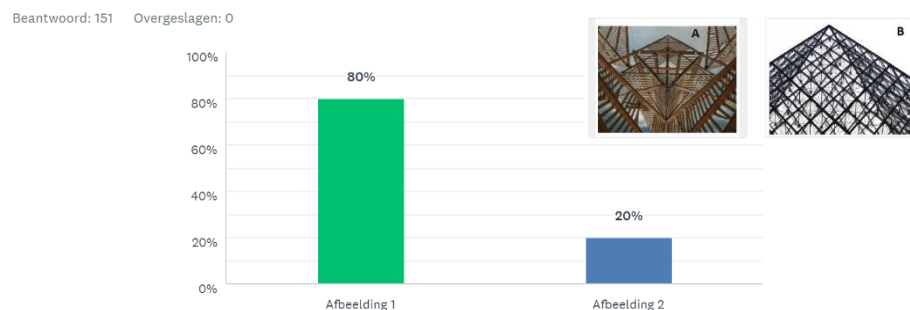

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	68.87%	104
Afbeelding 2	17.22%	26
Afbeelding 3	13.91%	21
Afbeelding 4	0.00%	0
TOTAAL		151

V8

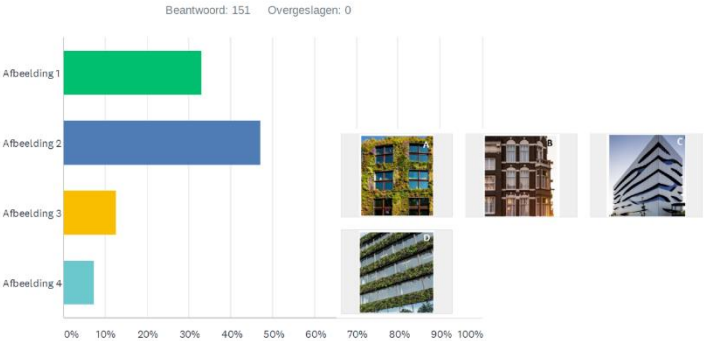
[Aanpassen](#) [Opslaan als](#)

Welk van de volgende materialen vindt u het meest aantrekkelijk / mooiste?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1 (1)	80%	121
Afbeelding 2 (2)	20%	30
TOTAAL		151

V9 Welk van de volgende gevelbeelden vindt u het meest aantrekkelijk / mooiste?

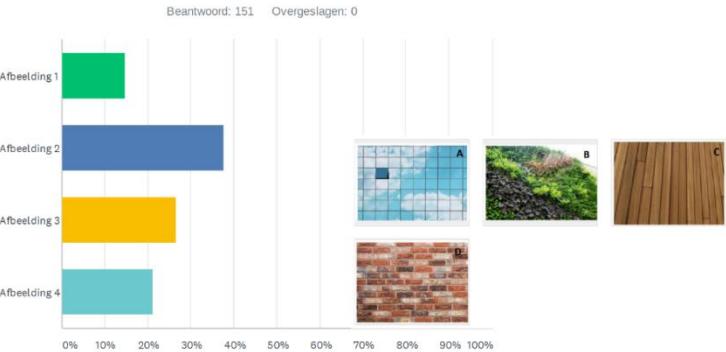
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	33.11%	50
Afbeelding 2	47.02%	71
Afbeelding 3	12.58%	19
Afbeelding 4	7.28%	11
TOTAAL		151

V11 Welk van de volgende gevelbeelden vindt u het meest aantrekkelijk / mooiste ?

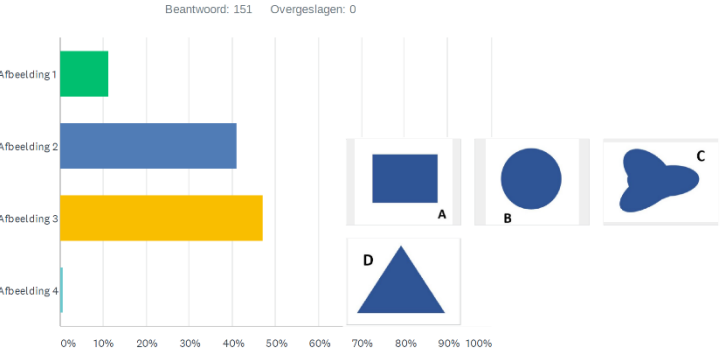
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	17.22%	26
Afbeelding 2	13.25%	20
Afbeelding 3	47.02%	71
Afbeelding 4	22.52%	34
TOTAAL		151

V10 Welk van de volgende gevelmaterialen vindt u het meest aantrekkelijk / mooist?

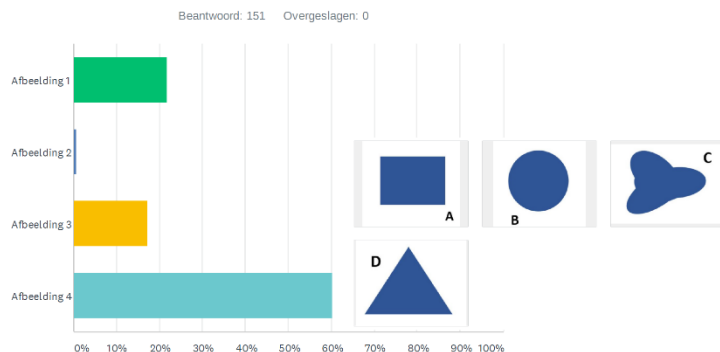
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	14.57%	22
Afbeelding 2	37.75%	57
Afbeelding 3	26.49%	40
Afbeelding 4	21.19%	32
TOTAAL		151

V12 Welk van de volgende vormen associeert u het meeste met de termen: Ontspannen en Fijn

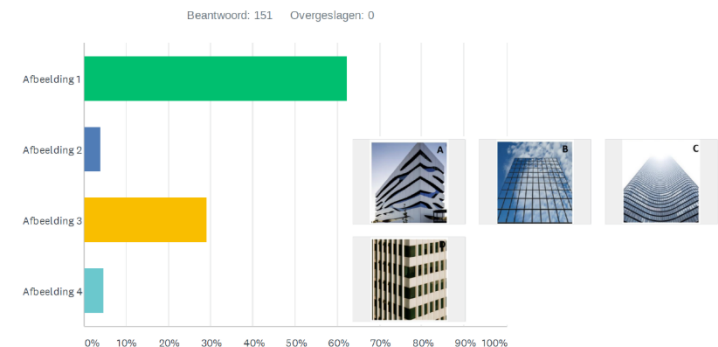
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	11.26%	17
Afbeelding 2	41.06%	62
Afbeelding 3	47.02%	71
Afbeelding 4	0.66%	1
TOTAAL		151

V13 Welk van de volgende vormen associeert u het meeste met de termen: Onvriendelijk en/of Stress ?

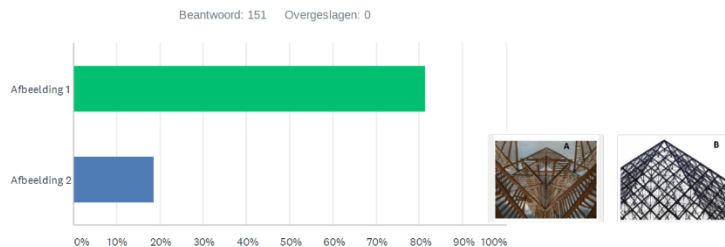
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	21.85%	33
Afbeelding 2	0.66%	1
Afbeelding 3	17.22%	26
Afbeelding 4	60.26%	91
TOTAAL		151

V15 Welk van de volgende gebouwen associeert u het meest met de woorden: Ontspannen en Fijn?

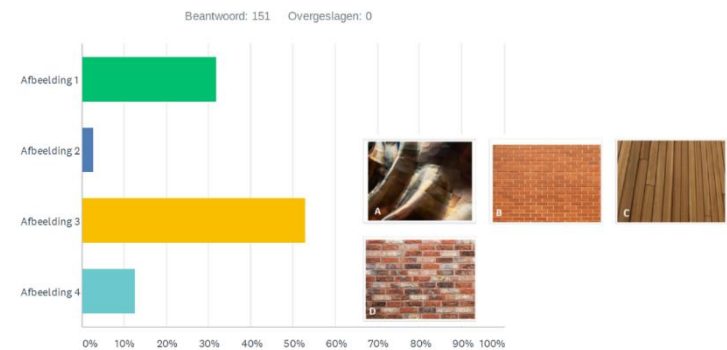
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	62.25%	94
Afbeelding 2	3.97%	6
Afbeelding 3	29.14%	44
Afbeelding 4	4.64%	7
TOTAAL		151

V14 Welk van de volgende constructies heeft volgens u de meest vriendelijke uitstraling?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	81.46%	123
Afbeelding 2	18.54%	28
TOTAAL		151

V16 Welk van de volgende materialen associeert u het meest met de woorden: Ontspannen en Fijn?

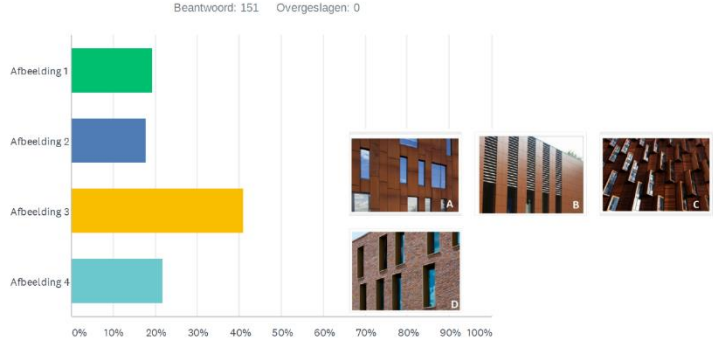
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	31.79%	48
Afbeelding 2	2.65%	4
Afbeelding 3	52.98%	80
Afbeelding 4	12.58%	19
TOTAAL		151

V17 Welk van de volgende gebouwen associeert u het meeste met de woorden: Ontspanning & Fijn

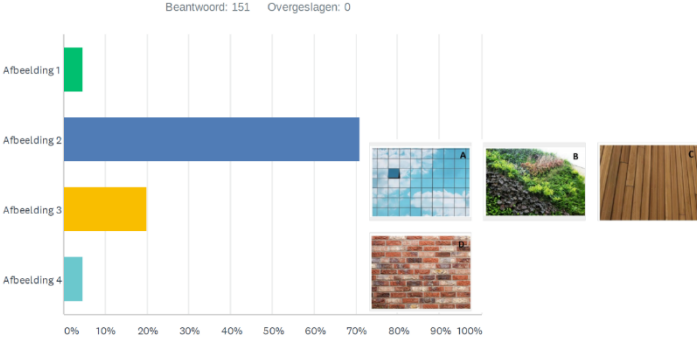
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	85.43%	129
Afbeelding 2	7.28%	11
Afbeelding 3	5.30%	8
Afbeelding 4	1.99%	3
TOTAAL		151

V19 Welk van de volgende gevelbeelden associeert u het meeste met de woorden: Ontspanning & Fijn?

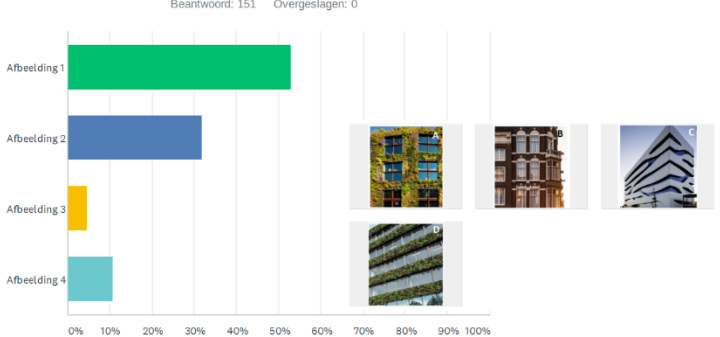
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	19.21%	29
Afbeelding 2	17.88%	27
Afbeelding 3	41.06%	62
Afbeelding 4	21.85%	33
TOTAAL		151

V18 Welk van de volgende gevelmaterialen associeert u meest met de woorden: Ontspannen en Fijn?

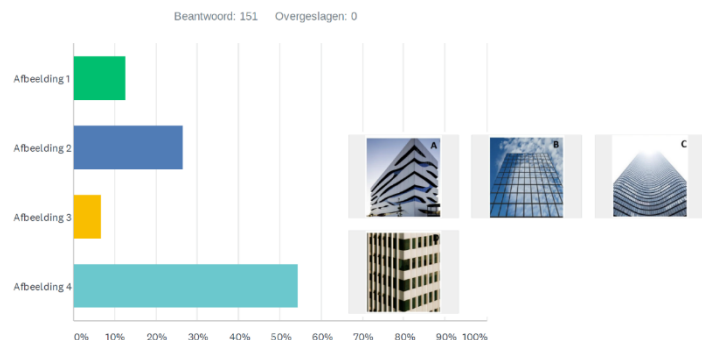
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	4.64%	7
Afbeelding 2	70.86%	107
Afbeelding 3	19.87%	30
Afbeelding 4	4.64%	7
TOTAAL		151

V20 Welk van de volgende gevelbeelden draagt volgens u het meeste bij aan ontspanning en/of een goed gevoel?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	52.98%	80
Afbeelding 2	31.79%	48
Afbeelding 3	4.64%	7
Afbeelding 4	10.60%	16
TOTAAL		151

V21 Welk van de volgende gebouwen vindt u het minst aantrekkelijk / lelijkste ?

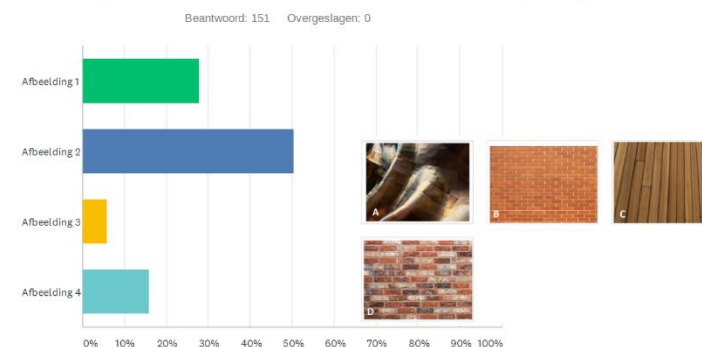
V23 Welk van de volgende gevelbeelden vindt u het minst aantrekkelijk / lelijkste?

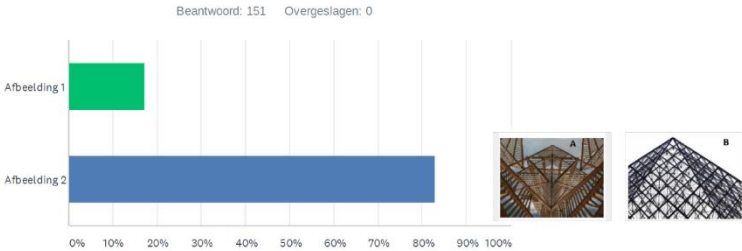
V22 Welk van de volgende gevelbeelden vindt u het minst aantrekkelijk / lelijkst?

V24 Welk van de volgende materialen vindt u het minst aantrekkelijk / lelijkste?

V25 Welk van de volgende materialen vindt u het minst aantrekkelijk / lelijkste?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	17.22%	26
Afbeelding 2	82.78%	125
TOTAAL		151

V27 Welk van de volgende gebouwen vindt u het minst aantrekkelijk / lelijkste?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	3.97%	6
Afbeelding 2	17.22%	26
Afbeelding 3	8.61%	13
Afbeelding 4	70.20%	106
TOTAAL		151

V26 Welk van de volgende gevelmaterialen vindt u het minst aantrekkelijk / lelijkste ?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Afbeelding 1	62.91%	95
Afbeelding 2	11.92%	18
Afbeelding 3	5.96%	9
Afbeelding 4	19.21%	29
TOTAAL		151

V28 Indien u (wetenschappelijke) onderzoeken of publicaties kent waarvan u denkt dat deze waardevol zijn voor mijn onderzoek, kunt u deze onderstaand vermelden. Dank voor uw eventuele tip.

Beantwoord: 71 Overgeslagen: 80

#	REACTIES	DATE
1	-	3/20/2021 11:37 AM
2	De Vierde dimensie: Steden op weg naar menselijk groen	3/20/2021 10:56 AM
3	Geen	3/20/2021 8:44 AM
4	Nvt	3/19/2021 8:31 PM
5	Geen	3/19/2021 6:17 PM
6	Nee	3/19/2021 2:14 PM
7	Geen	3/19/2021 1:51 PM
8	Nee.	3/19/2021 12:30 PM
9	-	3/19/2021 8:40 AM
10	Nvt	3/19/2021 8:29 AM
11	Check het circular office onderzoek van het haka pand aan de vierhavenstraat in Rotterdam. Doepel-Strijker architecten hebben dat ontworpen.	3/19/2021 8:17 AM
12	http://www.woodresearch.sk/wr/201601/11.pdf	3/18/2021 10:32 PM
13	-	3/18/2021 4:47 PM
14	Die heb ik helaas niet.	3/18/2021 1:47 PM
15	.	3/18/2021 1:39 PM
16	helaas niet.	3/18/2021 1:39 PM
17	-	3/18/2021 12:22 PM
18	-	3/18/2021 11:06 AM
19	'Gebouwen met een ziel' van Peter Camp (Is wel een dik boek)	3/18/2021 9:29 AM
20	duurzaamste kilometer	3/18/2021 9:03 AM
21	Geen	3/18/2021 8:51 AM
22	-	3/18/2021 8:05 AM
23	N.v.t.	3/18/2021 7:53 AM
24	Home Work, Lloyd Khan	3/17/2021 10:14 PM
25	.	3/17/2021 8:43 PM
26	Een oud boekje oorspronkelijk uit het Deens, 1962: steen zeiler Rasmussen; Architectuur beleven.	3/17/2021 7:39 PM
27	N.v.t	3/17/2021 7:19 PM
28	Boek: Architectuur van het geluk - Alain de Botton - Boeken over omgevingspsychologie.	3/17/2021 6:52 PM
29	Zou ik niet weten	3/17/2021 6:05 PM

30	n v t.	3/17/2021 5:57 PM
31	-	3/17/2021 5:52 PM
32	Nvt	3/17/2021 4:55 PM
33	-	3/17/2021 4:55 PM
34	Nee	3/17/2021 4:50 PM
35	-	3/17/2021 4:07 PM
36	nvt	3/17/2021 2:56 PM
37	Geen tip	3/17/2021 2:32 PM
38	Geen	3/17/2021 2:25 PM
39	Geen.	3/17/2021 1:49 PM
40	-	3/17/2021 1:36 PM
41	-	3/17/2021 1:26 PM
42	.	3/17/2021 1:13 PM
43	Nee helaas! Maar succes:)	3/17/2021 12:59 PM
44	-	3/17/2021 12:57 PM
45	Nvt	3/17/2021 12:57 PM
46	Nee sorry	3/17/2021 12:52 PM
47	Geen tips, maar nog succes!	3/17/2021 12:50 PM
48	.	3/17/2021 12:36 PM
49	Geen idee	3/17/2021 12:20 PM
50	Nee	3/17/2021 12:16 PM
51	nvt	3/17/2021 12:11 PM
52	Nee helaas niet	3/17/2021 11:59 AM
53	Nee	3/17/2021 11:47 AM
54	-	3/17/2021 11:41 AM
55	-	3/17/2021 11:36 AM
56	Nvt	3/17/2021 11:35 AM
57	☹	3/17/2021 11:31 AM
58	Geen	3/17/2021 11:12 AM
59	Nvt	3/17/2021 11:01 AM
60	Geen.	3/17/2021 10:58 AM
61	-	3/17/2021 10:51 AM
62	Kan ik je niet mee helpen.	3/17/2021 10:48 AM
63	-	3/17/2021 10:43 AM
64	-	3/17/2021 10:22 AM
65	-	3/17/2021 10:10 AM
66	helaas kan ik u geen tips geven over dit onderwerp	3/17/2021 10:03 AM
67	Nee	3/17/2021 9:36 AM

68	N.v.t.	3/17/2021 9:35 AM
69	Nu niet, succes	3/17/2021 9:28 AM
70	-	3/17/2021 9:26 AM
71	Nvt	3/17/2021 9:23 AM

V29 Heeft u nog opmerkingen of aanvullingen of wilt u iets met mij delen aangaande mijn onderzoek(onderwerp) ? Indien dit het geval is, kunt u dat onderstaand delen:

Beantwoord: 75 Overgeslagen: 76

#	REACTIES	DATE
1	foto's geven een klein deel van een gebouw weer. Wellicht dat een heel gebouw (in zijn omgeving) een andere indruk maakt.	3/20/2021 11:37 AM
2	Succes Renate! Greetz, Tonny	3/20/2021 10:56 AM
3	Geen	3/20/2021 8:44 AM
4	Nvt	3/19/2021 8:31 PM
5	Niet	3/19/2021 6:17 PM
6	Nee	3/19/2021 2:14 PM
7	Succes!!	3/19/2021 1:51 PM
8	-	3/19/2021 8:40 AM
9	Nvt	3/19/2021 8:29 AM
10	Succes!!	3/19/2021 8:17 AM
11	Succes Renate!	3/18/2021 10:32 PM
12	-	3/18/2021 4:47 PM
13	Nee	3/18/2021 1:47 PM
14	-	3/18/2021 1:39 PM
15	veel succes groetjes Ben	3/18/2021 1:39 PM
16	-	3/18/2021 12:22 PM
17	Stedelijk gebied = is veel-te-veel mensen/culturen bovenop en te dicht op elkaar. Wat allerlei negatieve gevolgen heeft.	3/18/2021 12:11 PM
18	-	3/18/2021 11:06 AM
19	Mooi kan ook afstotelijk zijn, namelijk als je het idee hebt 'in een etalage' te wonen, waar je niks kunt verplaatsen zonder de harmonie te verstoren. Belangrijker dan mooi of lelijk is m.i. de mogelijkheid om je op een gebouw te betrekken, en op de mensen die daar zijn. je moet er kunnen 'verkeren', ook in relatie met anderen, zonder dat het gebouw daar lelijk van wordt. daar heb je plekjes voor nodig met een 'menselijke maat' en mogelijkheden tot contact (ook met vreemden)zonder	3/18/2021 9:29 AM
20	Mooi onderwerp!	3/18/2021 8:51 AM
21	-	3/18/2021 8:05 AM
22	Heel veel succes!	3/18/2021 7:53 AM
23	Lastig oordelen zonder omgeving te zien. Mooi/lelijk hangt ook af van de context	3/17/2021 10:14 PM
24	Nee	3/17/2021 8:43 PM
25	Let op dat omdat de link op de app in je telefoon komt, je niet meteen door hebt dat er vier antwoordnota zijn; misschien even melden in het begin. Succes met het onderzoek; laat het resultaat weten!	3/17/2021 7:39 PM

26	Nee	3/17/2021 7:19 PM
27	Veel succes!	3/17/2021 6:52 PM
28	n.v t	3/17/2021 5:57 PM
29	Ben erg benieuwd naar het resultaat van je onderzoek. Kun je mij deze mailen op chantalspruit@outlook.com? Alvast bedankt en succes!	3/17/2021 5:23 PM
30	X	3/17/2021 4:55 PM
31	Nee	3/17/2021 4:50 PM
32	Veel succes!	3/17/2021 4:07 PM
33	Diversiteit binnen een ontwikkeling is vaak een grote uitdaging omdat dit geld kost. Er moeten specifieke beeldkwaliteitsplannen worden vastgesteld door de gemeente op basis waarvan mooiere projecten kunnen ontstaan. Er is weinig stimulans voor ontwikkelaars er echt iets van te maken. Eeuwig zonde. Hopelijk brengt dit onderzoek naar de uitstraling van gebouwen ons een stapje dichterbij afwisselende, groene uitdagende gevels! Succes en veel plezier!	3/17/2021 3:37 PM
34	nvt	3/17/2021 2:56 PM
35	Geen	3/17/2021 2:32 PM
36	Mijn gevoel speelt een grotere rol bij mijn keuzes dan ik dacht.	3/17/2021 1:53 PM
37	Geen	3/17/2021 1:49 PM
38	-	3/17/2021 1:36 PM
39	-	3/17/2021 1:26 PM
40	.	3/17/2021 1:13 PM
41	Ik vond het erg lastig om associaties aan vormen te geven	3/17/2021 12:59 PM
42	X	3/17/2021 12:59 PM
43	-	3/17/2021 12:57 PM
44	Eenheid in grotere vlakken. En relatie tot elkaar. Nu nog veel focus op een individu	3/17/2021 12:57 PM
45	Ik vraag me af of je aan de hand van een globaal gevelbeeld kunt bepalen of een gebouw goed is voor de stad; ik denk dat het vooral gaat om het programma in de plint en de mate van interactie tussen de plint en de openbare ruimte. Het gaat dus niet om mooi of lelijk	3/17/2021 12:54 PM
46	Heel veel succes!!	3/17/2021 12:52 PM
47	Succes met het onderzoek.	3/17/2021 12:52 PM
48	Geen opmerkingen	3/17/2021 12:50 PM
49	.	3/17/2021 12:36 PM
50	Nee	3/17/2021 12:20 PM
51	Nee	3/17/2021 12:16 PM
52	nvt	3/17/2021 12:11 PM
53	Nee hoor, veel succes!	3/17/2021 11:47 AM
54	-	3/17/2021 11:41 AM
55	-	3/17/2021 11:36 AM
56	Nvt	3/17/2021 11:35 AM
57	Succes!!!	3/17/2021 11:31 AM
58	Interessant onderzoek, succes!	3/17/2021 11:26 AM
59	Nee	3/17/2021 11:12 AM

60	Nvt	3/17/2021 11:01 AM
61	Nee	3/17/2021 10:58 AM
62	Succes met je onderzoek!	3/17/2021 10:51 AM
63	Neen	3/17/2021 10:48 AM
64	-	3/17/2021 10:43 AM
65	Misschien niet voor je onderzoek maar ik moet denken aan iemand die ik ken die werkt aan het aantrekkelijker maken van gebieden (dus niet zo zeer gebouwen) dmv kunst: Bright up.	3/17/2021 10:39 AM
66	Succes Renate!	3/17/2021 10:24 AM
67	-	3/17/2021 10:22 AM
68	helaas heb ik niets meer met u te delen, over dit onderzoek	3/17/2021 10:03 AM
69	Veel succes!	3/17/2021 9:53 AM
70	Ik ben woonachtig in Rotterdam en daar beïnvloeden de vele windtunnels de leefbaarheid in de stad. Door de gemeente wordt hier amper rekening mee gehouden (kan dmv bouwfysica immers worden verbeterd) waardoor het alleen maar erger wordt. Daarom ben ik enigszins sceptisch over al die hoge, ijzeren, 'moderne' gebouwen. Weinig oog voor context + leefbaarheid. Vooral een beetje 'stoerdoenerij'...	3/17/2021 9:39 AM
71	De vragen lijken wel heel erg op elkaar. Wat meer onderscheid hierin had verrassender geweest.	3/17/2021 9:36 AM
72	Nu niet, succes	3/17/2021 9:28 AM
73	Groene omgevingen kunnen effect hebben bij toename van ontspanning	3/17/2021 9:27 AM
74	-	3/17/2021 9:26 AM
75	Nvt	3/17/2021 9:23 AM

De hiervoor vermelde antwoorden van vraag 29 zijn onderstaand verkort samengevat.

Vraag 29: Heeft u nog opmerkingen of aanvullingen of wilt u iets met mij delen aangaande mijn onderzoek(onderwerp) ? Indien dit het geval is, kunt u dat onderstaand delen:

Responder Respons

1	foto's geven een klein deel van een gebouw weer. Wellicht dat een heel gebouw (in zijn omgeving) een andere indruk maakt.
17	Stedelijk gebied = is veel-te-veel mensen/culturen bovenop en te dicht op elkaar. Wat allerlei negatieve gevolgen heeft. Mooi kan ook afstotelijk zijn, namelijk als je het idee hebt 'in een etalage' te wonen, waar je niks kunt verplaatsen zonder de harmonie te verstoren. Belangrijker dan mooi of lelijk is m.i. de mogelijkheid om je op een gebouw te betrekken, en op de mensen die daar zijn. je moet er kunnen 'verkeren', ook in relatie met anderen, zonder dat het gebouw daar lelijk van wordt. daar heb je plekjes voor nodig met een 'menselijke maat' en mogelijkheden tot contact (ook met vreemden)zonder
19	Lastig oordelen zonder omgeving te zien. Mooi/lelijk hangt ook af van de context
23	Let op dat omdat de link op de app in je telefoon komt, je niet meteen door hebt dat er vier antwoordnota zijn; misschien even melden in het begin. Succes met het onderzoek; laat het resultaat weten!
25	Diversiteit binnen een ontwikkeling is vaak een grote uitdaging omdat dit geld kost. Er moeten specifieke beeldkwaliteitsplannen worden vastgesteld door de gemeente op basis waarvan mooiere projecten kunnen ontstaan. Er is weinig stimulans voor ontwikkelaars er echt iets van te maken. Eeuwig zonde. Hopelijk brengt dit onderzoek naar de uitstraling van gebouwen ons een stapje dichterbij afwisselende, groene uitdagende gevels! Succes en veel plezier!
33	Mijn gevoel speelt een grotere rol bij mijn keuzes dan ik dacht.
36	Ik vond het erg lastig om associaties aan vormen te geven
42	Eenheid in grotere vlakken. En relatie tot elkaar. Nu nog veel focus op een individu
43	Ik vraag me af of je aan de hand van een globaal gevoelbeeld kunt bepalen of een gebouw goed is voor de stad; ik denk dat het vooral gaat om het programma in de plint en de mate van interactie tussen de plint en de openbare ruimte. Het gaat dus niet om mooi of lelijk
45	Misschien niet voor je onderzoek maar ik moet denken aan iemand die ik ken die werkt aan het aantrekkelijker maken van gebieden (dus niet zo zeer gebouwen) dmv kunst: Bright up.
65	Ik ben woonachtig in Rotterdam en daar beïnvloeden de vele windtunnels de leefbaarheid in de stad. Door de gemeente wordt hier amper rekening mee gehouden (kan dmv bouwfysica immers worden verbeterd) waardoor het alleen maar erger wordt. Daarom ben ik enigszins sceptisch over al die hoge, ijzeren, 'moderne' gebouwen. Weinig oog voor context + leefbaarheid. Vooral een beetje 'stoerdoenerij'...
70	De vragen lijken wel heel erg op elkaar. Wat meer onderscheid hierin had verrassender geweest.
71	Groene omgevingen kunnen effect hebben bij toename van ontspanning
73	

De feedback die slechts de woorden: succes, mooi onderwerp, nee, n.v.t., niet, geen etc bevatten, zijn verwijderd in deze analyse. In de complete enquête respons in de bijlage zijn deze behouden.

DETERMINANT / INDICATOR / ONDERWERP / STEEKWOORD

Groen en natuur
Zicht, zichtlijnen, ruimte, ruimtebeleving, doorkijkjes, visueel ruimtelijk aantrekkelijk
Hinder en vervuiling
Veiligheid
Klimaatgerelateerd: Licht, lucht, temperatuur, wind, zon, schaduw
Water
Sociale cohesie, ontmoeten
Ruimtelijke kwaliteit, structuren, leegstand
Beleving materialisatie gebouw: effect transparantie, reflectie, zwaarte
Rust en ontspanning
Ruimte voor bewegen, sport, spel en recreatie
Bereikbaarheid, mobiliteit en toegankelijkheid
Verblijfsfuncties, verblijfsruimte, voorzieningen voor verblijf
Beleving: variatie, aantrekkelijk, uitnodigend, (niet) saai, aaibaar, gevoel van liefde, levendigheid
Kleur
Beleving van vorm gebouw - organisch, geometrisch, detaillering
Divers of onduidelijk
Historische waarde, culturele waarde, identiteit
Formaat gebouw, verhouding tot omgeving, menselijke maat
Fauna
Functiemix / doelgroepenmix / heterogeniteit / veelzijdigheid
Verstedelijking / verdichting
Keuze vrijheid, flexibiliteit, invloed hebben op omgeving, appropriation
Gemeenschappelijkheid, delen
Beleid (beleidskeuzes)
Thermisch effect van gebouw op omgeving: absorptie, reflectie, morfologie
Voorzieningen (in de buurt)
Beleid (beleidskeuzes)

[illegible]

Respondents	Antwoorden	Antwoorden	Antwoorden	Antwoorden	Antwoorden	Antwoorden
19	Licht	lucht	groen	water	geur	geluid
20	Kleur	bomen/planten	water	relief	materiaal	hoogte, breedte (met als gevolg ervaring van bezonning, wind, licht, geur, sfeer)
21	Groen	hoeveelheid 'ongerepte' natuur: bomen struiken planten, Niet te strak	Mensen moeten ruimte ervaren	Mogelijkheid om te recreëren.		
22	Groen	uitzicht				
23	Parkfaciliteiten	water	Wandelmogelijkheden	geluid	openheid (natuurlijke vergezichten) voor zover dat mogelijk is, horizon zichtbaar	rust
24	Grootte van de ruimte	materiaalgebruik van de ruimte	Indeling van de ruimte	functionaliteit van de ruimte	Positie van de ruimte	
25	Groen	bomen	plekken om te ontspannen			
26	Gebouwvorm kan mentale invloed hebben. Groot verschil tussen strak, recht, streng, ongeleed tov vloeiende, ronde vormen.	Hetzelfde geldt voor kleur. Veel steen of marmer tov hout en "zachte" materialen, toepassing groen aan en om het gebouw.	Hetzelfde geldt materiaalverbruik. Veel steen of marmer tov hout en "zachte" materialen, toepassing groen aan en om het gebouw.	Aalbaar gebouw.		
27	Natuur					
28	groen	recreatie- en speelmogelijkheden	zonlicht	ontmoetingsplekken	veiligheid	
29	Ligging / aan- of afwezigheid van groen	Ligging / aan- of afwezigheid van water	Lucht en bodemkwaliteit	geluids en trillingshinder,	(vermeende) straling	
30	(On)toegankelijkheid	Verblijfswaarde	Veiligheid	Natuur (groen)	Bereikbaarheid	
31	Geluid	geur	licht	luchtkwaliteit	groen	geschiedenis lagen
32	historisch gebruik	ligging	water	groen		
33	Onveilig gevoel	Rommeligheid				
34	Drukke van de openbare ruimte (reclames, verkeersborden, verspringende rooilijnen,...)	groen	"leesbaarheid"	overzichtelijkheid van de ruimte		
35	schaal van de ruimte	materialiseren	inrichting	etc		
36	Afwisseling van ruimtes in openheid en beslotenheid	Groen	niet te steenachtig.			
37	Groen	ruimte voor ontmoeting	zonlicht			
38	Groen	veilige omgeving				
39	Materiaal gebruik	verlichting	sociale veiligheid	toegankelijkheid		
40	Groen	geluid	stank	uitzicht	begaanbaarheid / toegankelijkheid	
41	groen tbv ontmoeten	zicht (vrij)	architectuur			
42	Licht	lucht	ruimte	groen		

DETERMINANT / INDICATOR / ONDERWERP / STEEKWOORD

Beleving van vorm gebouw - organisch, geometrisch, detaillering
Beleving materialisatie gebouw: effect transparantie, reflectie, zwaarte
Beleving: variatie, aantrekkelijk, uitnodigend, (niet) saai, aalbaar, gevoel van liefde, levendigheid
Ruimtelijke kwaliteit, structuren, leegstand
Formaat gebouw, verhouding tot omgeving, menselijke maat
Groen en natuur
Kleur
Klimaatgerelateerd: Licht, lucht, temperatuur, wind, zon, schaduw
Zicht, zichtlijnen, ruimte, ruimtebeleving, doorkijkjes, visueel ruimtelijk aantrekkelijk
Bereikbaarheid, mobiliteit en toegankelijkheid (ook van gebouw)
Veiligheid
Sociale cohesie, ontmoeten
Keuze vrijheid, flexibiliteit, invloed hebben op omgeving, appropriation
Verstedelijking / verdichting
Hinder en vervuiling
Historische waarde, culturele waarde, identiteit
Divers of onduidelijk
Verblijfsfuncties, verblijfsruimte, voorzieningen voor verblijf
Functiemix / doelgroepenmix / heterogeniteit / veelzijdigheid
Rust en ontspanning
Water
Gemeenschappelijkheid, delen
Ruimte voor bewegen, sport, spel en recreatie
Voorzieningen (in de buurt)
Fauna
Beleid (beleidskeuzes)
Thermisch effect van gebouw op omgeving: absorptie, reflectie, morfologie

[illegible]

Respondents	Antwoord	Antwoord	Antwoord	Antwoord	Antwoord	Antwoord	Antwoord	Antwoord	Antwoord	Antwoord
15	De mate van mogelijke overlast van anderen (gebruikers en functies).									
16	Ontmoetingsplekken: buurthuis, stadslandbouw, sporttoestellen etc.									
17	Doelgroep	functiemix	afstand							
18	Voldoende voorzieningen zoals speelplekken	Voldoende voorzieningen zoals zitplekken	Voldoende voorzieningen zoals medische voorzieningen	Voldoende voorzieningen zoals rolstoeltoegankelijkheid	Voldoende voorzieningen zoals openbare toiletten					
19	Zo weinig mogelijk asfalt	openbare ruimte die beweging stimuleert								
20	Genoeg plekken om te verblijven (zitten, rusten)									
21	Ontmoeting (interactie tussen jong en oud)									
22	Posities verblijfsruimten irt het gebruik	Toegankelijkheid van een gebouw	looproutes van verschillende functies.							
23	gemeenschappelijke tuinen, Zeer belangrijk dat werken en wonen in balans is. Een wijk met overwegend kantoren geeft een slechte verblijfs en woonkwaliteit. k	plekken om te ontspannen	stille plekken							
24	Flexibiliteit	Aanwezigheid van groenparken heel belangrijk	Aanwezigheid van water heel belangrijk	Aanwezigheid van horeca heel belangrijk						
25	faciliteren ontmoetingen bewoners	buitenruimten,	ventilatiekwaliteit	zonlichttoetreding	koeling	smart living	uitzicht (lage borstwering)			
26	Buitenruimte voor bewegen en wandelen	Buitenruimte voor ontmoeten	Buitenruimte voor zitten, kijken.	gedeelde faciliteiten	beschikbare ruimte voor (deel)mobiliteit	alternatieven voor eigen autobezit	schoon en heel	veilig	goed verlicht	sociaal veilig
27	Flexibiliteit	veiligheid	veelzijdigheid	toegankelijkheid	mobiliteit					
28	Zelf invloed kunnen hebben, opties kunnen zien,	meerdere functies bij elkaar								
29	Wandelen in groen	vrijliggende fietspaden	ontmoetingsplekken	afstand tot voorzieningen						
30	Multifunctionaliteit van een gebouw/ blok kan woonplezier zowel positief als negatief beïnvloeden									
31	zit, sta, lig faciliteiten	loopfaciliteiten								
32	Eeltplekken en voorzieningen in de buurt	verblijfsruimte	mensen en dieren in de stad	zichtbaar sportende mensen						
33	recreatie	ontmoeting	sport							
34	Hoe meer interactie mogelijkheden hoe beter	en vooral bewegen								
35	Eentonige functies									
36	Alle functionaliteiten									
37	veel steen weinig groen									
38	Aantrekkelijk levendig gebied door functiemenging, stimuleert sociale cohesie									
39										

DETERMINANT / INDICATOR / ONDERWERP / STEEKWOORD

Ruimte voor bewegen, sport, spel en recreatie
Functiemix / doelgroepenmix / heterogeniteit / veelzijdigheid
Bereikbaarheid, mobiliteit en toegankelijkheid
Sociale cohesie, ontmoeten
Veiligheid
Voorzieningen (in de buurt)
Divers of onduidelijk
Verblijfsfuncties, verblijfsruimte, voorzieningen voor verblijf
Rust en ontspanning
Groen en natuur
Beleving: variatie, aantrekkelijk, uitnodigend, (niet) saai, aibaar, gevoel van liefde, levendigheid
Hinder en vervuiling
Keuze vrijheid, flexibiliteit, invloed hebben op omgeving, appropriation
Zicht, zichtlijnen, ruimte, ruimtebeleving, doorkijkjes, visueel ruimtelijk aantrekkelijk
Gemeenschappelijkheid, delen
Klimaatgerelateerd: Licht, lucht, temperatuur, wind, zon, schaduw
Water
Fauna
Ruimtelijke kwaliteit, structuren, leegstand
Beleving van vorm gebouw - organisch, geometrisch, detaillering
Historische waarde, culturele waarde, identiteit
Beleid (beleidskeuzes)
Beleving materialisatie gebouw: effect transparantie, reflectie, zwaarte
Thermisch effect van gebouw op omgeving: absorptie, reflectie, morfologie
Kleur
Formaat gebouw, verhouding tot omgeving, menselijke maat
Verstedelijking / verdichting

Opzet en analyse van enquête

Het doel van deze enquête was om een de beleving van vorm, materialisatie en ontwerp te meten middels beelden en associaties.

Opzet enquête:

De enquête bestaat uit 29 vragen. De eerste drie vragen geven een beeld van het type respondent. Vervolgens komt een open vraag en wordt de respondenten gevraagd naar hun ideeën. Zij zijn kunnen dan nog niet beïnvloed zijn door de multiple choice vragen die daarna zullen komen. Vervolgens komen er 23 multiple choice vragen. Deze lijken op elkaar doch bevatten nuanceverschillen waardoor een controle functie is ingebouwd. Aan het eind van de enquête heeft de respondent de mogelijkheid om informatie en/of suggesties te delen ten aanzien van het onderwerp van de enquête die volgens de respondent niet geadresseerd zijn maar wel van belang zijn.

Representativiteit: Deze steekproef met 151 respondenten is geen perfecte afspiegeling van de Nederlandse bevolking. Op basis van woonlocatie (stedelijk, niet stedelijk) is het een redelijke vertegenwoordiging van de Nederlandse bevolking. 37,8 procent van de respondenten woont in een grote stad en 20,5 procent in een kleine of middelgrote stad. In leeftijdsopbouw is het geen perfecte afspiegeling. Zo is de groep 16 tot 25 jarigen oververtegenwoordigd met 25 procent ten opzichte van 10% in de bevolkingspiramide uit 2020 (CBS). De groep 56-plussers is ondervertegenwoordigd. Ook de afspiegeling in sociaaleconomische status (SES) is niet juist. Als indicator hiervoor is het type woning gevraagd. Zo woont slechts 6,7 procent van de respondenten in een sociale huurwoning terwijl dit landelijk een veelvoud hiervan is.

De enquête heeft 151 respondenten, zij hebben allen de enquête volledig afgerond. Bij de open vragen heeft hier iedere respondent iets ingevuld. De leeftijdsopbouw wordt weergegeven bij vraag 1. 38 procent woont in een grote stad (grootte niet nader gedefinieerd), 21 procent in een kleine of middelgrote stad. 37 procent woont in een dorp terwijl 5 procent buiten de bebouwde kom en/of landelijk woont.

Resultaten verkort

Bij het analyseren van de gegevens zijn de gegevens van alle respondenten afgezet tegen de gegevens van respondenten die:

- Alleen in de stad wonen;
- Respondenten die in een sociale huurwoning wonen;

Deze vergelijkingen leverden een aantal bevindingen op. Stadsbewoners lijken iets meer waardering te hebben voor baksteen als materialisatie dan niet-stedelingen echter het verschil is marginaal. De volgorde in mate van waardering van materialen wordt hier echter niet door beïnvloed.

Als de antwoorden van respondenten uit sociale huurwoningen worden vergeleken met alle respondenten, worden iets grotere verschillen waargenomen. Baksteen als materiaal en als gevel beeld wordt gemiddeld lager gewaardeerd onder sociale huurders dan bij de hele groep respondenten, zo blijkt onder meer uit de verschillen bij de vragen 6, 10 en 24. Harde gevels met veel glas lijken door sociale woningbouw bewoners hoger gewaardeerd te worden dan het gemiddelde van alle respondenten, zo blijkt uit vragen 5 en 10.

Groene materialisatie en gevels worden door sociale woningbouw bewoners lager gewaardeerd dan door de hele groep respondenten. Daar waar keuze is tussen een strakke gevel met rechte lijnen groen en tussen meer “organisch” groen op gevels, geven sociale woningbouw bewoners de voorkeur aan strakke gevels terwijl de totale

groep respondenten de voorkeur geeft aan het meer organisch groen, zo blijkt uit de vragen 9, 20 en 22. Op hoofdlijnen komen de voorkeuren, en volgorde van voorkeuren overeen.

Open vraag: Welke kenmerken (buitenkant gebouw) heeft een aantrekkelijk gebouw in de stad volgens u?

Op deze vraag zijn door 151 respondenten in totaal 374 steekwoorden of begrippen gegeven. De resultaten zijn gegroepeerd. Dit levert een groepering van steekwoorden op. Het belangrijkste vonden de respondenten glas, licht, transparantie en openheid. 14,4 procent gaf dit antwoord. Direct daarop volgend komen thermen als authenticiteit, historisch, monumentaal, klassiek en aanverwante woorden en associaties.

Bevindingen inzake gebouwen

Gebouwen met zachte en/of organische vormen vindt met aantrekkelijker dan gebouwen met scherpe en/of geometrische vormen, zo blijkt uit de vragen 5, 7, 12, 13, 15, 17, 27. Gebouwen met harde lijnen en een

'blokachtige' uitstraling worden het minste gewaardeerd. Indien specifiek gevraagd wordt naar beelden van gebouwen die men passend vindt bij de woorden rust en ontspanning dan worden organische vormen gekozen boven geometrische vormen. Tegenovergesteld werd op de vraag welke gebouwen men aanwijst bij een associatie met stress en onvriendelijkheid, dan worden de geometrische, strakke gebouwen het eerst benoemd.

Bevindingen inzake materialisatie

Qua materialisatie wordt de voorkeur visueel gegeven voor hout. Baksteen met een natuurlijker, robuustere textuur hebben de voorkeur boven strak gemetselde gevels. Zodra er ook de keuze voor groen als materialisatie wordt gekozen, heeft dat bij uitstek de voorkeur. Als minst aantrekkelijke materialisatie wordt de strakke gemetselde gevel met gladde steen benoemd. Gebogen koperbeplating heeft meer voorkeursstemmen. Hout wordt verkozen boven stalen of staalachtige materialisatie. Ook als gevraagd wordt naar de associatie met de woorden Ontspanning en Fijn, dan wordt hout boven staal gekozen en staal boven steen. Indien de keuze voor groen beschikbaar is, wordt deze keuze gemaakt. Ook grote glazen gebouwen worden als onaantrekkelijk ervaren. Dit blijkt uit de vragen 6, 8, 10, 24 en 28.

Bevindingen inzake gevels

Groene gevels en historische gevels worden met meest gewaardeerd. Bij groene gevels is sec groen niet voldoende, de vormgeving en stijl is medebepalend voor de mening van de respondent, zo blijkt uit de vragen 9, 10, 11, 20, 22, 23 en 26.

Percentage	Aantal vermeldingen	GROEPERING STEEKWOORDEN OP THEMA / BEGRIP
14,4	54	Glas, licht, ramen, transparantie, open
11,5	43	Authentiek, historisch, monumentaal, grachtenpand, klassiek, oud, statig, karakteristiek, glas in lood
7,8	29	Modern, strak, minimalistisch, eigentijds, stoer
6,4	24	Passend in omgeving, geheel of context, omgevingsgericht
5,3	20	Onderhouden, schoon, verzorgd, niet vies, goed in de verf
4,8	18	Groen. Groene omgeving, gevels of daken, landelijk, beplanting, bloemen, parkachtig
4,5	17	Vorm en formaat: vorm, hoogte, laag, rond, niet vierkant, dakvorm, statig
4,3	16	Afwisseling, variatie, verrassen, veel te zien / beleven, indrukwekkend, prikkelend
3,7	14	rust, eenheid, synchroon, eenvoud, uniform, geen toeters en bellen, overeenkomende huizen, symmetrie
3,5	13	Warm, speels, uitnodigend, sfeervol, aaibaar, vriendelijk, herkenbaar
3,2	12	Esthetiek, uitstraling, schoonheid, decor, mooie vormgeving, stijlvol
3,2	12	Uniek, anders, opvallend, vernieuwend
3,2	12	Natuurlijk: natuurlijke/pure materialen, kleuren of omgeving, hout, rustiek
2,9	11	Baksteen, steen, metselwerk
2,9	11	Kleur / kleurgebruik
2,7	10	Architectuur, vormgeving, detaillering
2,4	9	Ruimte, ruimtelijk, toegankelijk, laagdrempeling, menselijke maat, niet massief
1,9	7	Duurzaam, pv-panelen
1,9	7	Gevels, mooie gevels
1,9	7	Karakter, karakteristiek, uitgesproken ontwerp
1,3	5	origineel, fris, kunstzinnig, creatief
1,1	4	Kwaliteit, kwalitatieve materialen, juiste materiaalkeuze, materialisatie
5,1	19	Overig, divers
	374	Totaal aantal gegeven steekwoorden

Bij de vraag naar de keuze een beeld te kiezen bij het woord Ontspanning kiest ruim 70 procent voor groen. Historische gevels zijn eveneens geliefd. Indien er geen keuze is voor groene of historische gevels, gaat de voorkeur uit naar een houten, speelsere materialisatie van gevels. Indien gevraagd wordt naar gevelkeuze die het meest past bij de woorden ontspanning en fijn, worden groene gevels als eerste gekozen (53%), gevolgd door historische gevels 32%).

Associaties bij vormen

Ook bij de associaties met alleen vormen (vragen 12 en 13) blijkt duidelijk dat organische en ronde vormen geassocieerd worden met positieve waarden zoals ontspanning en fijn en harde en geometrische vormen meer gekozen worden bij termen als stress en onvriendelijk.

Conclusie

Uit de resultaten blijkt een constante en steeds terugkerende tendens. Zachte, ronde en/of organische vormen worden verkozen boven harde, hoekige en/of geometrische vormen en gebouwen. Qua materialisatie gaat de voorkeur uit naar meer natuurlijke materialen zoals hout en groen boven steen en glas. Daarnaast is er veel waardering voor gebouwen en materialen met een historisch en/of monumentaal karakter. Indien bevraagd wordt op associaties dan blijkt dat harde vormen, vlakke gevelbeelden zoals plaatmateriaal en glas vaak negatief geassocieerd worden. Gebouwen met een speelser karakter in ontwerp lijken de voorkeur te genieten boven grote, blokkige gebouwen. Verder blijkt aanvullend dat men (dag)licht, transparantie en raampartijen sterk waardeert.

De enquête is geen optimale afspiegeling van de samenleving in verband met de leeftijdsopbouw, bovengemiddeld hoog vermoede sociaal economische status (SES), gebaseerd op woonsituatie. Tegelijkertijd zijn de uitkomsten van de enquetevragen consistent en zijn de meningen behoorlijk overeenkomstig en uitgesproken. Op basis hiervan mag gesteld worden dat de uitkomsten, hoewel niet volledig representatief, een redelijke mate van betrouwbaarheid hebben en voldoende richtinggevend zijn in het kader van dit onderzoek. De conclusie dat vormen, materialisatie en ontwerp impact hebben is, hoewel niet verrassend, wel bruikbaar voor de voortgang van het onderzoek. Dit geldt ook voor de conclusies over organische en meer natuurlijke materialen ten opzichte van harde vormen en materialen.

BIJLAGE 4b - Enquete Mentale gezondheid in Stedelijke Gebiedsontwikkeling: hoe hebben we Impact?

Copy of Mentale Gezondheid in Stedelijke Gebiedsontwikkeling Hoe hebben we impact?

Introductie

Goedendag, dank dat u wilt bijdragen aan mijn onderzoek.

Mijn naam is Renate Schultz-Zuidgeest en ik ben, naast professional, student en doe een **afstudeeronderzoek** naar **Mentale Gezondheid in Stedelijke Gebiedsontwikkeling**.

Voordat u de vragen in beeld krijgt, geef ik u kort informatie over aanleiding, doelstelling, onderzoeksvragen en de vertrouwelijkheid van uw antwoorden.

Aanleiding onderzoek en scriptieonderwerp: De toenemende eenzaamheid en stress zijn zorgelijke ontwikkelingen. De kwaliteit van de woon- en leefomgeving heeft invloed op de mentale gezondheid en welbevinden. Tegelijkertijd staan we aan de vooravond van een bouwopgave van één miljoen woningen. Er is veel onderzoek naar de fysieke en sociale gezondheid in relatie tot de leefomgeving gedaan en deze zijn veelal vertegenwoordigd in meetinstrumenten en toetsmodellen. Voor de mentale gezondheid is dat niet of nauwelijks het geval.

Doelstelling:

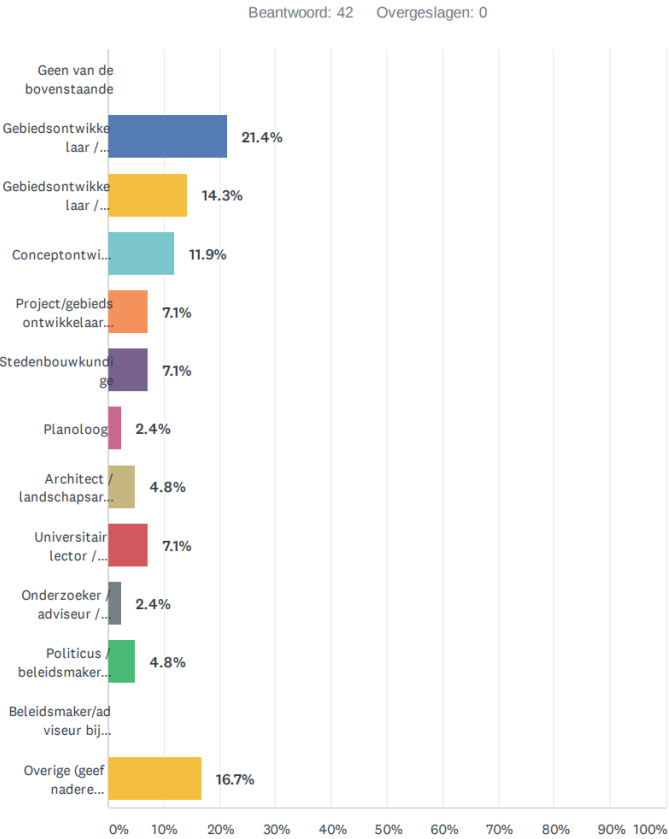
- Inzicht in determinanten voor mentale gezondheid in stedelijke woonomgeving, ingedeeld in de domeinen Gebouw, Gebied en Gebruik.
- Determinanten (quasi-)kwantificeren (Determinanten: bepalende factoren / keuzes)
- Ontwikkelen van instrument voor visie- en regievoering t.b.v. mentale gezondheid in een gebiedsontwikkeling.

Onderzoeksvraag: *Welke determinanten en relaties zijn nodig voor de ontwikkeling van een functioneel instrument voor visie- en regievoering voor de initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling van een mentaal gezonde leefomgeving waarbij wordt uitgegaan van de invloeden van gebouw, gebied en gebruik?*

Informatie t.a.v. onderzoek en onderzoeksresultaten

- Dit onderzoek bestaat uit 15 inhoudelijke vragen ingedeeld in 5 onderdelen.
- Het invullen van deze enquête kost u naar verwachting circa 15 minuten.
- Er bestaat de mogelijkheid deze anoniem in te vullen.
- Ook kunt u aangeven of u geïnformeerd wilt worden over de uitkomsten van het onderzoek.
- Er wordt vertrouwelijk met uw informatie omgegaan en de AVG richtlijnen worden gevolgd.
- Dit onderzoek is cookievrij.

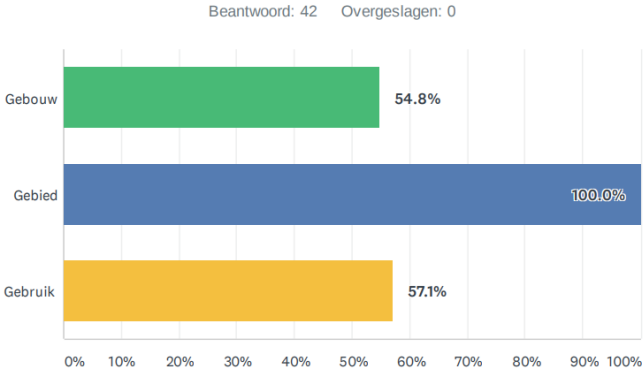
V1 Ik werk als professional en heb de volgende functie:

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Geen van de bovenstaande	0.0%	0
Gebiedsontwikkelaar / procesmanager gebiedsontwikkeling bij gemeente of vergelijkbaar	21.4%	9
Gebiedsontwikkelaar / procesmanager gebiedsontwikkeling bij marktpartij of vergelijkbaar	14.3%	6
Conceptontwikkelaar en/of Projectontwikkelaar bij ontwikkelaar, ontwikkelende aannemer of belegger	11.9%	5
Project/gebiedsontwikkelaar bij een woningcorporatie	7.1%	3
Stedenbouwkundige	7.1%	3
Planoloog	2.4%	1
Architect / landschapsarchitect	4.8%	2
Universitair lector / professor / wetenschapper (of vergelijkbaar) inzake RO en/of Wonen	7.1%	3
Onderzoeker / adviseur / beleidsmaker bij RIVM/PBL of organisatie van vergelijkbare signatuur	2.4%	1
Politicus / beleidsmaker/adviseur bij ministerie of bij politieke partij	4.8%	2
Beleidsmaker/adviseur bij waterschap	0.0%	0
Overige (geef nadere toelichting)	16.7%	7
TOTAAL		42

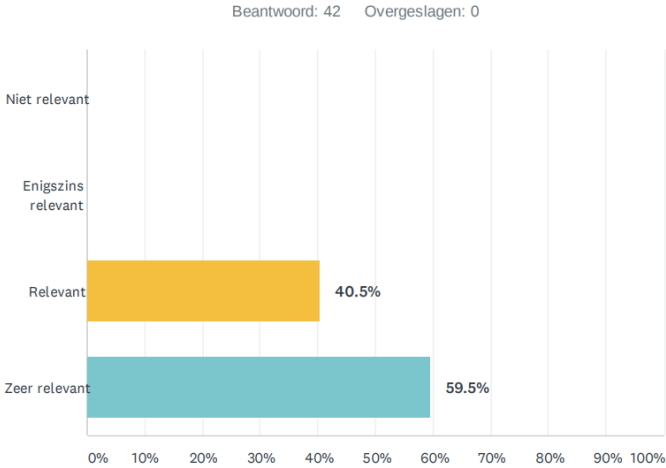
#	OVERIGE (GEEF NADERE TOELICHTING)	DATE
1	Beleidsadviseur gemeente	3/29/2021 9:29 PM
2	Gedragspsycholoog	3/25/2021 10:48 AM
3	Adviseur gebiedsontwikkeling	3/24/2021 2:46 PM
4	Conceptontwikkelaar (zelfstandig)	3/23/2021 11:13 PM
5	Communicatieadviseur vaak betrokken bij participatie in gebiedsontwikkeling	3/23/2021 9:09 AM
6	Momenteel zonder baan, maar zoek werk in gebiedsontwikkeling	3/22/2021 5:03 PM
7	Conceptontwikkelaar	3/21/2021 4:00 PM

V2 Vanuit mijn werk en expertise houd ik mij bezig op het/de domein(en):
(meerdere antwoorden mogelijk)

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Gebouw	54.8%	23
Gebied	100.0%	42
Gebruik	57.1%	24
Totaal aantal respondenten: 42		

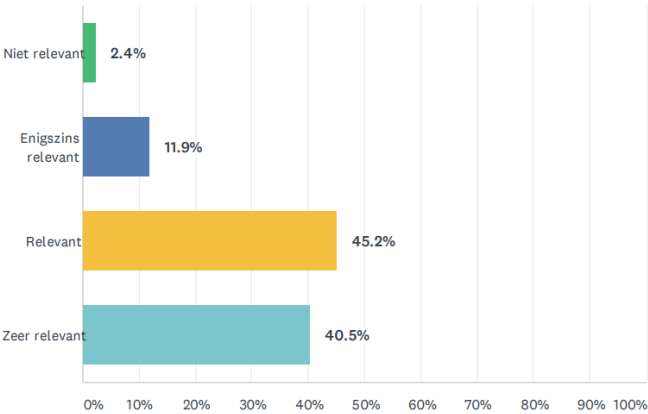
V3 Hoe belangrijk vindt u mentale gezondheid in de stedelijke leefomgeving?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Niet relevant	0.0%	0
Enigszins relevant	0.0%	0
Relevant	40.5%	17
Zeer relevant	59.5%	25
TOTAAL		42

V4 Hoe belangrijk vindt u het dat, in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling, uitgangspunten worden geformuleerd over mentale gezondheid als onderdeel van de kwaliteit van het gebied voor dat specifieke gebied?

Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Niet relevant	2.4%	1
Enigszins relevant	11.9%	5
Relevant	45.2%	19
Zeer relevant	40.5%	17
TOTAAL		42

V5 Welke fysieke/morfologische kenmerken/determinanten in het onbebouwde gebied van een stedelijk gebied kunnen volgens u van invloed zijn op de mentale gezondheid van bewoners en gebruikers?

Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

#	REACTIES	DATE
1	Groene omgeving, bomen, beplanting en grasvelden. Zichtgroen (vanuit de woonkamer zichtbaar), maar ook gebruik groen voor verblijf (picknick of sporten/voetbal/yoga). Maar maatregelen om hittestress te voorkomen in de warme periodes kan bijdragen aan een betere mentale gezondheid. Verder voldoende mogelijkheden om buiten te bewegen en geïnspireerd te raken.	3/29/2021 9:29 PM
2	Groen en ruimte voor ontmoeten	3/29/2021 8:04 AM
3	Omvang buitenruimte; Verhouding gebouwd/ongebouwd	3/29/2021 1:00 AM
4	weidsheid/uitzicht, hoeveelheid en kwaliteit groen, hoeveelheid/vorm/begrenzing water, omgevingsgeluid, wind(hinder), luchtkwaliteit (fijnstof, NOX etc), aanwezigheid/zichtbaarheid dieren en planten, hittestress, bezonning/schaduw, verlichting in de nacht, aanwezigheid zitplaatsen/beschutting, sociale veiligheid	3/28/2021 11:56 PM
5	++ Natuur, plekken voor ontmoeting en beweging, rust en ruimte, positieve sfeer en uitstraling - - Hinder, gebrek aan ruimte, vervuiling en diverse overlast (geluid)	3/27/2021 6:34 PM
6	Situatie afhankelijk. Wordt in kaart gebracht mbv lagenbenadering	3/27/2021 11:27 AM
7	aanwezigheid van groen, water en rust	3/26/2021 5:54 PM
8	Bomen, kleuren, bloemen, vogels, water, paarden in weilanden.	3/26/2021 3:45 PM
9	Groen, water, natuur	3/25/2021 10:01 PM
10	Groen, sociale veiligheid, hemellicht, zontoetreding, rust en ontmoetingsplekken, balans tussen overzicht en afscherming	3/25/2021 7:57 PM
11	(zicht op/aanwezigheid van) vegetatie, leesbaarheid van de omgeving/structuur, menselijke maat	3/25/2021 4:21 PM
12	weidsheid van de openbare ruimte, overzichtelijkheid, geborgenheid, glooiing of hoogteverschillen, natuurlijk of stenig, licht of donker, waaierig, geluidsnivo en soort geluid, verkeersbewegingen, toezicht, mate van verommeling.	3/25/2021 4:21 PM
13	- De zodanige inrichting van het gebied voor de bevordering van sociale ontmoetingen - De aanwezigheid van groen, natuur en wandelmogelijkheden - De aanwezigheid van zowel winkel, werk als woonmogelijkheden	3/25/2021 10:48 AM
14	Veiligheid, hoeveelheid en soort groen, indeling ruimte, luchtkwaliteit, indeling	3/24/2021 6:54 PM
15	natuur, variatie (bijv. in type ruimte, inrichting openbare ruimte, routes), openheid/beschutting, dingen om te zien, publieke plekken om te zitten/staan/ontmoeten	3/24/2021 6:17 PM
16	Een open en vriendelijke omgeving. Geen blinde muren of doodlopende straten. Veel groen. Plekken om te ontmoeten. Ogen op straat. En nog veel meer. Hangt heel erg af van de plek.	3/24/2021 2:46 PM
17	Hoe iets er uit ziet er ervaren wordt, dus schoon, heel veilig, maar ook schoonheid (kunst) bepaalt je mentale gezondheid. Ook een groene natuurlijke omgeving draagt meer bij dan een lege kale plek.	3/24/2021 12:50 PM
18	Aanwezigheid van ecologie/natuur	3/24/2021 8:42 AM
19	Licht, lucht, groen, water, geur, geluid	3/23/2021 11:13 PM
20	Kleur, bomen/ planten, water, reliëf, materiaal, hoogte, breedte (met als gevolg ervaring van	3/23/2021 11:23 AM

	bezonning, wind, licht, geur, sfeer)	
21	Groen, hoeveelheid 'ongerepte' natuur: bomen struiken planten. Niet te strak. Mensen mieten ruimte ervaren. Mogelijkheid om te recreëren.	3/23/2021 9:09 AM
22	Groen, uitzicht	3/22/2021 8:15 PM
23	Openheid (natuurlijke vergezichten, voor zover dat mogelijk is, horizon zichtbaar) Geluid (rust) Parkfaciliteiten (groen, water, wandelmogelijkheden)	3/22/2021 5:03 PM
24	Grootte van de ruimte. materiaalgebruik van de ruimte, Indeling van de ruimte, functionaliteit van de ruimte. Positie van de ruimte.	3/22/2021 1:06 PM
25	Groen, bomen, plekken om te ontspannen	3/22/2021 12:29 PM
26	Gebouwvorm kan mentale invloed hebben. Groot verschil tussen strak, recht, streng, ongeleed tov meer vloeiende, ronde vormen. Aaibaarder gebouw. Hetzelfde geldt voor kleur en materiaalverbruik. Veel steen of marmer tov hout en "zachte" materialen, toepassing groen aan en om het gebouw.	3/22/2021 9:45 AM
27	Natuur	3/21/2021 4:00 PM
28	groen, recreatie- en speelmogelijkheden, zonlicht, ontmoetingsplekken, veiligheid	3/21/2021 12:03 PM
29	Ligging / aan- of afwezigheid van groen, water. Lucht en bodemkwaliteit, geluids en trillingshinder, (vermeende) straling	3/20/2021 11:26 PM
30	(On)toegankelijkheid. Verblijfswaarde. Veiligheid. Natuur (groen). Bereikbaarheid.	3/20/2021 9:43 PM
31	Geluid, geur, licht, luchtkwaliteit, groen, geschiedenis lagen	3/20/2021 8:05 PM
32	historisch gebruik, ligging, water, groen	3/20/2021 10:27 AM
33	Rommeligheid Onveilig gevoel	3/20/2021 9:25 AM
34	Drukke van de openbare ruimte (reclames, verkeersborden, verspringende rooilijnen...), groen, "leesbaarheid", overzichtelijkheid van de ruimte	3/19/2021 9:49 PM
35	schaal van de ruimte, materialiseren, inrichting etc.	3/19/2021 5:18 PM
36	Afwisseling van ruimtes in openheid en beslotenheid. Groen, niet te steenachtig.	3/19/2021 3:54 PM
37	Groen, ruimte voor ontmoeting, zonlicht	3/19/2021 2:19 PM
38	Groen, veilige omgeving	3/19/2021 1:19 PM
39	Materiaal gebruik, verlichting, sociale veiligheid, toegankelijkheid	3/19/2021 12:51 PM
40	Groen, geluid, stank, uitzicht, begaanbaarheid/toegankelijkheid	3/19/2021 11:31 AM
41	groen tbc ontmoeten, zicht (vrij), architectuur	3/19/2021 10:52 AM
42	Licht, lucht en ruimte, groen	3/19/2021 10:28 AM

De hiervoor vermelde antwoorden van vraag 5 zijn uitgezet in een Excel tabel en geanalyseerd middels codering en labeling. De overzichten van deze Exceltabellen van vraag 5, 6 en 7 staan onder aan deze bijlage. Bovenstaand overzicht is de samenvatting en conclusie van desbetreffende vraag.

CONCLUSIE EN SAMENVATTING VAN VRAAG 5

Percentage	Aantal Vermeldingen	DETERMINANT / INDICATOR / ONDERWERP / STEEKWOORD
24,6	44	Groen en natuur
11,2	20	Zicht, zichtijnen, ruimte, ruimtebeleving, doorkijkjes, visueel ruimtelijk aantrekkelijk
10,6	19	Hinder en vervuiling
8,4	15	Veiligheid
7,8	14	Klimaatgerelateerd: Licht, lucht, temperatuur, wind, zon, schaduw
4,5	8	Water
4,5	8	Sociale cohesie, ontmoeten
3,9	7	Ruimtelijke kwaliteit, structuren, leegstand
3,9	7	Beleving materialisatie gebouw: effect transparantie, reflectie, zwaarte
3,4	6	Rust en ontspanning
2,8	5	Ruimte voor bewegen, sport, spel en recreatie
2,8	5	Bereikbaarheid, mobiliteit en toegankelijkheid
1,1	2	Verblijfsfuncties, verblijfsruimte, voorzieningen voor verblijf
1,7	3	Beleving: variatie, aantrekkelijk, uitnodigend, (niet) saai, aalbaar, gevoel van liefde, levendigheid
1,7	3	Kleur
1,7	3	Beleving van vorm gebouw - organisch, geometrisch, detaillering
1,7	3	Divers of onduidelijk
1,1	2	Historische waarde, culturele waarde, identiteit
1,1	2	Formaat gebouw, verhouding tot omgeving, menselijke maat
0,6	1	Fauna
0,6	1	Functiemix / doelgroepenmix / heterogeniteit / veelzijdigheid
0,6	1	Verstedelijking / verdichting
0	0	Keuze vrijheid, flexibiliteit, invloed hebben op omgeving, appropriation
0	0	Gemeenschappelijkheid, delen
0	0	Beleid (beleidskeuzes)
0	0	Thermisch effect van gebouw op omgeving: absorptie, reflectie, morfologie
0	0	Voorzieningen (in de buurt)
0	0	Beleid (beleidskeuzes)

V6 Welke determinanten (keuzes) inzake de bebouwing (impact van ontwerp en buitenkant gebouw) van een stedelijk gebied kunnen volgens u van invloed zijn op de mentale gezondheid van bewoners en gebruikers? (leefklimaat en gebruik van binnenkant graag buiten beschouwing laten).

Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

#	REACTIES	DATE
1	De plintheogte van bebouwing niet te hoog maar meer op de menselijke maat gericht. Dit voelt fijner gebruikers en voorbijgangers. Groene gevels en daken kunnen hittestress voorkomen. Geen standaard gevel als een blokkendoos maar inspirerend voor de toeschouwer. Bewoner mag trots zijn op zijn woonplek. Uitzicht en oriëntatie van de woning(en). Geen klein appartement op het noorden of zuiden.	3/29/2021 9:29 PM
2	Ontwerp niet of wel passend bij de identiteit van de stad.	3/29/2021 8:04 AM
3	Bouwlagen Levendigheid plint	3/29/2021 1:00 AM
4	windhinder, hitte(stress), schaduw en bezonning, hinderlijke reflecties, luchtkwaliteit (houtkachels etc), groen op daken en gevels en rondom gebouw, levendigheid gevels ivm sociale contacten en sociale veiligheid	3/28/2021 11:56 PM
5	++ menselijke maat, passende architectuur, diversiteit en goede mix, openheid en transparantie, unieke verschijning -- mono architectuur en -functioneel, massale bebouwing, grauwe kleuren, saaie uitstraling, onaantrekkelijke gevels, teveel steen, gedateerd	3/27/2021 6:34 PM
6	% openheid Plint % daglichttoetreding % zicht op natuurlijk groen Ervaring van tijd (dag) Ervaring van seizoenen (jaarrond) Heldere routing	3/27/2021 11:27 AM
7	herkenbare gebouwen en historische gebouwen die aangename herinneringen oproepen	3/26/2021 5:54 PM
8	Kleur, vorm, biodiversiteit op gebouw, veilig voelen om het gebouw, afwisseling in ontwerp, gevoel van liefde in ontwerp, ook terug naar klassiek, verfijnde details.	3/26/2021 3:45 PM
9	Kleur-, materiaalgebruik, vormen	3/25/2021 10:01 PM
10	Levendigheid aan straat, afwisseling in gevels, terugvallende hoogbouw, zachte gevels,	3/25/2021 7:57 PM
11	materialisering, verhouding uniformiteit/variantie, bebouwingsdichtheid, detaillering, contact binnen-buiten	3/25/2021 4:21 PM
12	dominantie van een gevel op haar omgeving; kleur, vormgeving, hoeveelheid glas, architectonische stijl, hoogte en breedte, verblijfsplekken aan gevel of juist niet, aanwezigheid van buitenruimtes, schaduwwerking en windturbulenties. Lokatie van functies en zichtbaarheid.	3/25/2021 4:21 PM
13	- De coherentie in ontwerp, aantrekkelijkheid van de buitenkant - Aanwezigheid van veiligheidsmaatregelen, zonder een gevoel van vrijheidsbeperking te creëren	3/25/2021 10:48 AM
14	Hoogte, vorm en indeling ruimte, kleur, wind	3/24/2021 6:54 PM
15	gure plekken (wind, schaduw), eentonige plekken, verharde plekken, harde overgangen, bereikbaarheid	3/24/2021 6:17 PM
16	Geen blinde muren en dichte oppervlakken. Publieke functies op maaiveld met een open entree.	3/24/2021 2:46 PM
17	Ook hier draagt een mooie, groene, schone, veilige omgeving bij. Dus natuur en beeldkwaliteit.	3/24/2021 12:50 PM
18	- Primair stellen van routing voor wandelaars en fietsers. Minder gefocust op autoverkeer. - ontmoetingsplekken creëren - dynamische omgeving, die mee beweegt met de behoefte van de bewoners. Flexibiliteit in het plan	3/24/2021 8:42 AM
19	Dichtheid gebouwen, keuze materialen, hoogte, afwisseling/ eenheid, mate waarin gebouwen	3/23/2021 11:13 PM

	passenn in de omgeving,	
20	Materiaal, transparantie, openingen/ doorgangen, zicht naar binnen, lengte van de gevel, detaillering, kleur	3/23/2021 11:23 AM
21	Natuurlijke materialen. Ruimtelijk opgezet. Lichtval. Weinig mogelijk afsit.	3/23/2021 9:09 AM
22	Oriëntatiepunt(en), variatie in architectuur en materialen, goede verhouding breedte en hoogte	3/22/2021 8:15 PM
23	Kleurgebruik (natuurlijk en harmoniërend, met af en toe een blikvanger) Gevelbegroeiing Afwisseling in vorm (verrassingsfactor)	3/22/2021 5:03 PM
24	Vormgeving, materiaalgebruik, positionering centrale ruimte, functioneel gebruik.	3/22/2021 1:06 PM
25	groen, water, zachtere materialen	3/22/2021 12:29 PM
26	Zie ook vorige antwoord	3/22/2021 9:45 AM
27	Schaal	3/21/2021 4:00 PM
28	relatie gebouw tot maaiveld, schaduwwerking en windhinder, (fiets, scooter en auto) parkeeroplossingen die het maaiveld ontlasten	3/21/2021 12:03 PM
29	Dichtheid, gebruik materialen, ruimte voor rust en ruimte voor ontmoeten	3/20/2021 11:26 PM
30	Bebouwingsdichtheid. Opengewerkte plinten. Architectonische kwaliteit. Groene gevels. Goede ruimtelijke indeling.	3/20/2021 9:43 PM
31	Sterk ontwerp van gebouwen geeft trots, gebruik groen en hout geef positieve prikkels aan het brein, doorkijkjes, perspectief is positief, afstemming op omgeving	3/20/2021 8:05 PM
32	Hoogte, massa, kleurstelling, gebruik van materialen, ramen. Groene daken en gevels.	3/20/2021 10:27 AM
33	Multifunctionaliteit kan positieve invloed hebben op gebruik Toegankelijkheid Conform	3/20/2021 9:25 AM
34	Duidelijke rooilijn, rustige of drukke gevel, groen aan de gevel	3/19/2021 9:49 PM
35	hoogte, indeling, materialisering, ruimte tot de andere bebouwing,	3/19/2021 5:18 PM
36	Kleurgebruik, niet te veel grijs. Detaillering, niet te saai,	3/19/2021 3:54 PM
37	Groen, diversiteit in ontwerp	3/19/2021 2:19 PM
38	Materiaalsoort, menselijke maat,	3/19/2021 1:19 PM
39	Sociale veiligheid, toegankelijkheid, materiaalkeuze gebouwen	3/19/2021 12:51 PM
40	Hoogte, uitstraling, entree, verlichting, beleving, functies	3/19/2021 11:31 AM
41	een eenvoudige en simple en beklemmende architectuur kunnen van invloed zijn	3/19/2021 10:52 AM
42	Stimuleren van Ontmoeten, collectieve (buiten) ruimten. Warme uitstraling en materialen, groen	3/19/2021 10:28 AM

De hiervoor vermelde antwoorden van vraag 6 zijn uitgezet in een Excel tabel en geanalyseerd middels codering en labeling. De overzichten van deze Exceltabellen van vraag 5, 6 en 7 staan onder aan deze bijlage. Bovenstaand overzicht is de samenvatting en conclusie van desbetreffende vraag.

CONCLUSIE EN SAMENVATTING VAN VRAAG 6

Percentage	Aantal vermeldingen	DETERMINANT / INDICATOR / ONDERWERP / STEEKWOORD
15,6	28	Beleving van vorm gebouw - organisch, geometrisch, detaillering
11,7	21	Beleving materialisatie gebouw: effect transparantie, reflectie, zwaarte
10,6	19	Beleving: variatie, aantrekkelijk, uitnodigend, (niet) saai, aalbaar, gevoel van liefde, levendigheid
8,3	15	Ruimtelijke kwaliteit, structuren, leegstand
8,3	15	Formaat gebouw, verhouding tot omgeving, menselijke maat
6,7	12	Groen en natuur
6,1	11	Kleur
5,6	10	Klimaatgerelateerd: Licht, lucht, temperatuur, wind, zon, schaduw
5,0	9	Zicht, zichtlijnen, ruimte, ruimtebeleving, doorkijkjes, visueel ruimtelijk aantrekkelijk
3,9	7	Bereikbaarheid, mobiliteit en toegankelijkheid (ook van gebouw)
3,3	6	Veiligheid
2,2	4	Sociale cohesie, ontmoeten
2,2	4	Keuze vrijheid, flexibiliteit, invloed hebben op omgeving, appropriation
2,2	4	Verstedelijking / verdichting
1,7	3	Hinder en vervuiling
1,7	3	Historische waarde, culturele waarde, identiteit
1,7	3	Divers of onduidelijk
1,1	2	Verblijfsfuncties, verblijfsruimte, voorzieningen voor verblijf
0,6	1	Functiemix / doelgroepenmix / heterogeniteit / veelzijdigheid
0,6	1	Rust en ontspanning
0,6	1	Water
0,6	1	Gemeenschappelijkheid, delen
0	0	Ruimte voor bewegen, sport, spel en recreatie
0	0	Voorzieningen (in de buurt)
0	0	Fauna
0	0	Beleid (beleidskeuzes)
0	0	Thermisch effect van gebouw op omgeving: absorptie, reflectie, morfologie

180

V7 Welke determinanten (keuzes) inzake gebruiksfunctionaliteiten van een stedelijk gebied kunnen volgens u van invloed zijn op de mentale gezondheid van bewoners en gebruikers?

Beantwoord: 39 Overgeslagen: 3

#	REACTIES	DATE
1	Wandel en fietsroutes. Parken, buiten speel en sportgelegenheden. Maar ook veilige Winkelstraten, gezellige restaurants en pleinen om	3/29/2021 9:29 PM
2	Mixed used en mengen van bevolkingsgroepen is spannender spreekt meer tot de verbeelding	3/29/2021 8:04 AM
3	bijdrage aan levendigheid door gebruikers van gebouw, geluid vanuit gebruik of verkeer van en naar gebouw, geuroverlast, verlichting gebouw (prettig of juist hinderlijk)	3/28/2021 11:56 PM
4	++ ruimte voor wandelen en fietsen, rustpunten, verblijfsfuncties, bestemmingen, gevarieerde routing, overzicht en oriëntatie (zichtlijnen), bereikbaarheid, toegankelijkheid, levendigheid, sociale cohesie, veiligheid	3/27/2021 6:34 PM
5	Locatie afhankelijk - operationeel gebied bij voorkeur ingericht adhv gedegen pve + pvw	3/27/2021 11:27 AM
6	positief en negatief: ontmoetingsplekken (oa buurthuizen, bankjes, speel-, sport- en recreatieplekken, determinanten die van belang zijn mbt veiligheidsgevoelens van mensen	3/26/2021 5:54 PM
7	Makkelijk kunnen bewegen, veilig kunnen bewegen, bv hardlopen niet naast autoweg maar ook niet te afgelegen. Snel toegankelijke voorzieningen. Kunnen wandelen in park.	3/26/2021 3:45 PM
8	Fijne plekken om te zitten, rustig wandelen (niet naast weg met auto's of fietsers), organisatiegraad (clubjes ed)	3/25/2021 10:01 PM
9	variatie in aanbod, functiemix, keuzevrijheid	3/25/2021 4:21 PM
10	de doelgroep die een functie aantrekt. Wat voor soort functie het is en wanneer dit actief is en wanneer juist niet. De manier waarop men er toe komt (auto/fiets/lopen etc.). De impact die de activiteit heeft op de buitenruimte (geluid of bijv. gebruik buitenruimte)	3/25/2021 4:21 PM
11	Mogelijkheid om gezond te bewegen in de buurt, aanwezigheid van buurthuizen of sociale ontmoetingsplekken gericht op de doelgroep, winkel- en werkmogelijkheden.	3/25/2021 10:48 AM
12	Beweegruimte, veiligheid, toegankelijkheid	3/24/2021 6:54 PM
13	bereikbaarheid, uitnodigendheid, 'eigenaarschap' (appropriation)	3/24/2021 6:17 PM
14	Plekken om te ontmoeten	3/24/2021 2:46 PM
15	De mate van mogelijke overlast van anderen (gebruikers en functies).	3/24/2021 12:50 PM
16	Ontmoetingsplekken: buurthuis, stadslandbouw, sporttoestellen etc.	3/24/2021 8:42 AM
17	Doelgroep, mix van doelgroepen, functiemix, afstand	3/23/2021 11:13 PM
18	Voldoende voorzieningen zoals speelplekken, zitplekken, medische voorzieningen, rolstoeltoegankelijkheid, openbare toiletten	3/23/2021 11:23 AM
19	Zo weinig mogelijk asfalt. Openbare ruimte die stimuleert beweging.	3/23/2021 9:09 AM
20	Genoeg plekken om te verblijven (zitten, rusten)	3/22/2021 8:15 PM
21	Ontmoeting (interactie tussen jong en oud)	3/22/2021 5:03 PM
22	Posities verblijfsruimten irt het gebruik. Toegankelijkheid van een gebouw en looproutes van verschillende functies.	3/22/2021 1:06 PM
23	gemeenschappelijke tuinen, plekken om te ontspannen, stille plekken	3/22/2021 12:29 PM

24	Zeer belangrijk dat werken en wonen in balans is. Een wijk met overwegend kantoren geeft een slechte verblijfs en woonkwaliteit. Aanwezigheid van groenparken, water en horeca , e.d. Heel belangrijk	3/22/2021 9:45 AM
25	Flexibiliteit	3/21/2021 4:00 PM
26	faciliteren ontmoetingen bewoners, gedeelde faciliteiten, buitenruimten, ventilatiekwaliteit, zonlicht-toetreding, koeling, smartliving, uitzicht (lage borstwering)	3/21/2021 12:03 PM
27	Buitenruimte voor bewegen en ontmoeten, wandelen, zitten, kijken. Beschikbare ruimte voor (deel)mobiliteit, alternatieve voor eigen autobezit. schoon, heel en veilig, goed verlicht, sociaal veilig	3/20/2021 11:26 PM
28	Flexibiliteit. Veiligheid. Veelzijdigheid. Toegankelijkheid. Mobiliteit.	3/20/2021 9:43 PM
29	Zelf invloed kunnen hebben, opties kunnen zien, meerdere functies bij elkaar	3/20/2021 8:05 PM
30	Wandelen in groen, vrijliggende fietspaden, ontmoetingsplekken, afstand voorzieningen	3/20/2021 10:27 AM
31	Multifunctionaliteit van een gebouw/ blok kan woonplezier zowel positief als negatief beïnvloeden	3/20/2021 9:25 AM
32	zit, sta, lig of loop faciliteiten	3/19/2021 5:18 PM
33	Eeltplekken en voorzieningen in de buurt. Verblijfsruimte, mensen en dieren in de stad. Zichtbaar sportende mensen.	3/19/2021 3:54 PM
34	recreatie, ontmoeting, sport	3/19/2021 2:19 PM
35	Hoe meer interactie mogelijkheden hoe beter. En vooral bewegen	3/19/2021 1:19 PM
36	Eentonige functies	3/19/2021 12:51 PM
37	Alle functionaliteiten	3/19/2021 11:31 AM
38	veel steen weinig groen	3/19/2021 10:52 AM
39	Aantrekkelijk levendig gebied door functiemenging, stimuleert sociale cohesie en	3/19/2021 10:28 AM

De hiervoor vermelde antwoorden van vraag 7 zijn uitgezet in een Excel tabel en geanalyseerd middels codering en labeling. De overzichten van deze Exceltabellen van vraag 5, 6 en 7 staan onder aan deze bijlage. Bovenstaand overzicht is de samenvatting en conclusie van desbetreffende vraag.

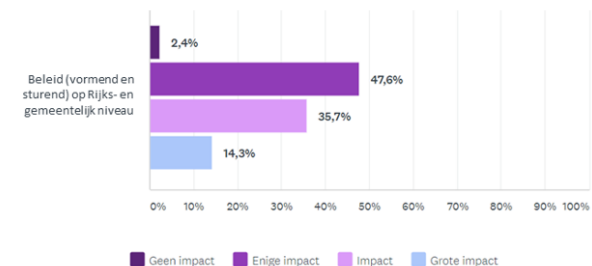
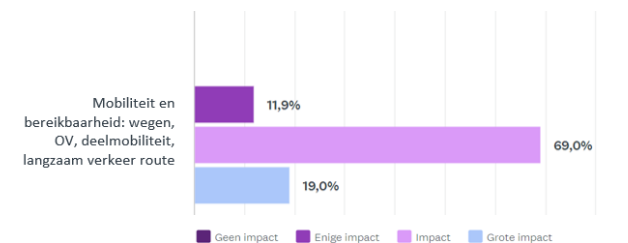
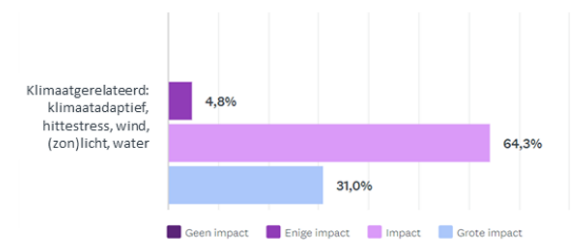
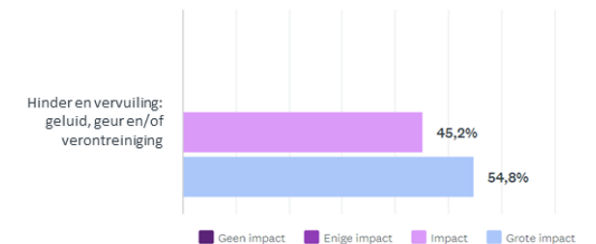
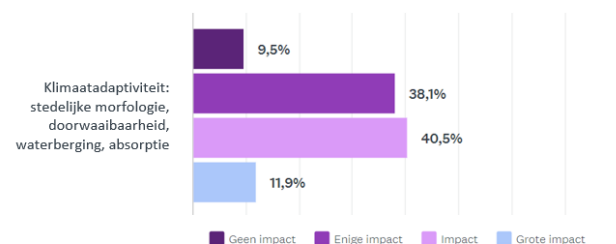
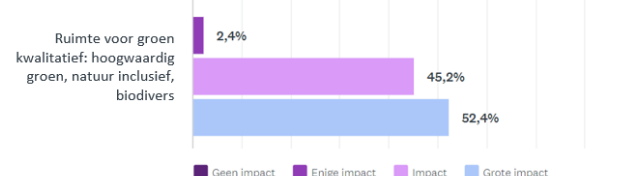
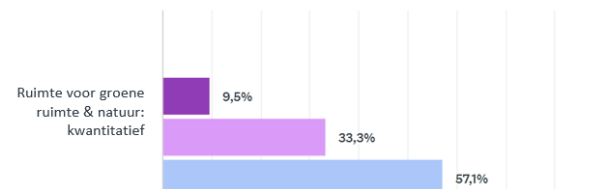
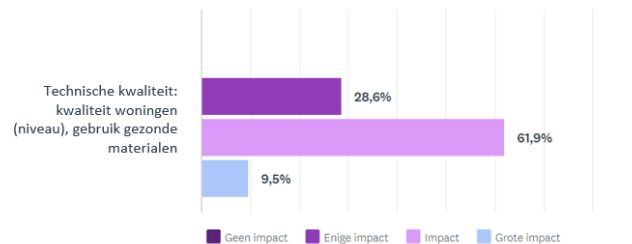
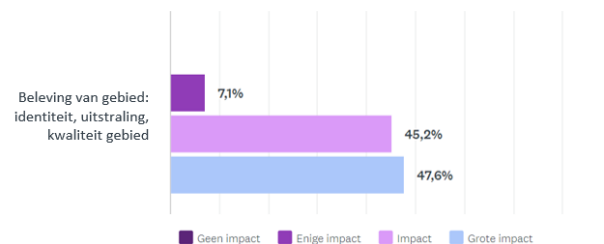
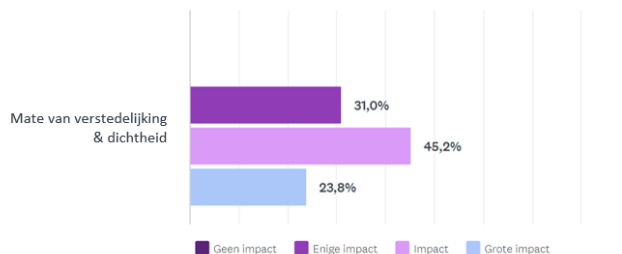
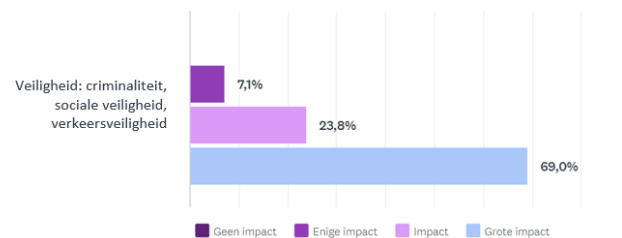
CONCLUSIE EN SAMENVATTING VAN VRAAG 7

Percentage	Aantal vermeldingen	DETERMINANT / INDICATOR / ONDERWERP / STEEKWOORD
13,4	16	Ruimte voor bewegen, sport, spel en recreatie
10,9	13	Funciemix / doelgroepenmix / heterogeniteit / veelzijdigheid
10,9	13	Bereikbaarheid, mobiliteit en toegankelijkheid
9,2	11	Sociale cohesie, ontmoeten
8,4	10	Veiligheid
5,9	7	Voorzieningen (in de buurt)
5,9	7	Divers of onduidelijk
5,0	6	Verblijfsfuncties, verblijfsruimte, voorzieningen voor verblijf
5,0	6	Rust en ontspanning
4,2	5	Groen en natuur
3,4	4	Beleving: variatie, aantrekkelijk, uitnodigend, (niet) saai, aaibaar, gevoel van liefde, levendigheid
3,4	4	Hinder en vervuiling
3,4	4	Keuze vrijheid, flexibiliteit, invloed hebben op omgeving, appropriation
2,5	3	Zicht, zichtlijnen, ruimte, ruimtebeleving, doorkijkjes, visueel ruimtelijk aantrekkelijk
2,5	3	Gemeenschappelijkheid, delen
2,5	3	Klimaatgerelateerd: Licht, lucht, temperatuur, wind, zon, schaduw
0,8	1	Water
0,8	1	Fauna
0,8	1	Ruimtelijke kwaliteit, structuren, leegstand
0,8	1	Beleving van vorm gebouw - organisch, geometrisch, detaillering
0	0	Historische waarde, culturele waarde, identiteit
0	0	Beleid (beleidskeuzes)
0	0	Beleving materialisatie gebouw: effect transparantie, reflectie, zwaarte
0	0	Thermisch effect van gebouw op omgeving: absorptie, reflectie, morfologie
0	0	Kleur
0	0	Formaat gebouw, verhouding tot omgeving, menselijke maat
0	0	Verstedelijking / verdichting

Vraag 8

Geef aan in welke mate de volgende fysieke/morfologische determinanten van het gebied van een stedelijk gebied volgens u impact hebben op de mentale gezondheid van bewoners en gebruikers.

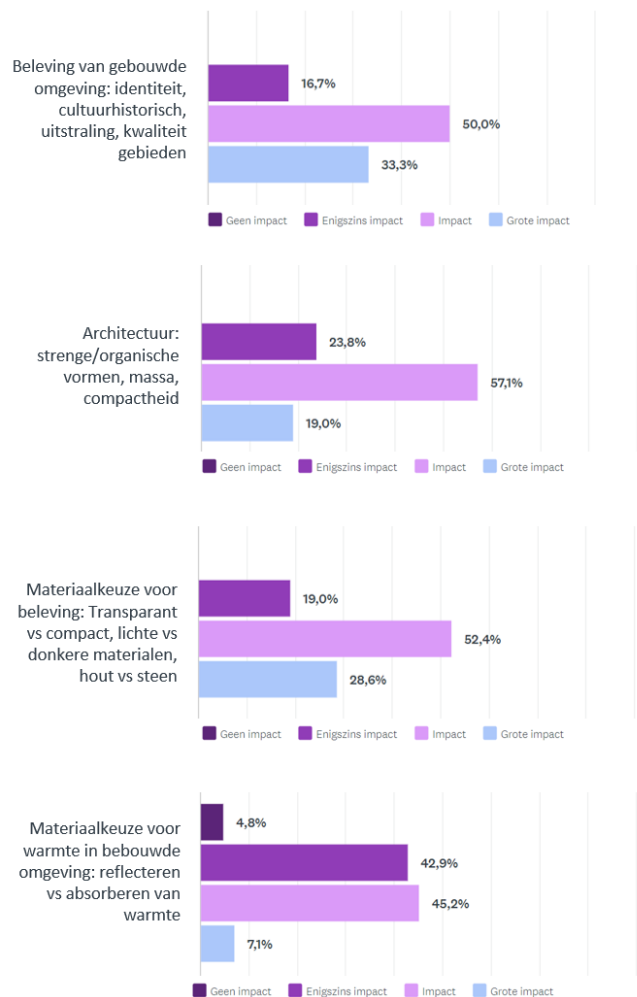
Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

9

Geef aan in welke mate de volgende determinanten inzake de bebouwing (impact van ontwerp en buitenkant gebouw) van een stedelijk gebied volgens u impact hebben op de mentale gezondheid van bewoners en gebruikers

Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

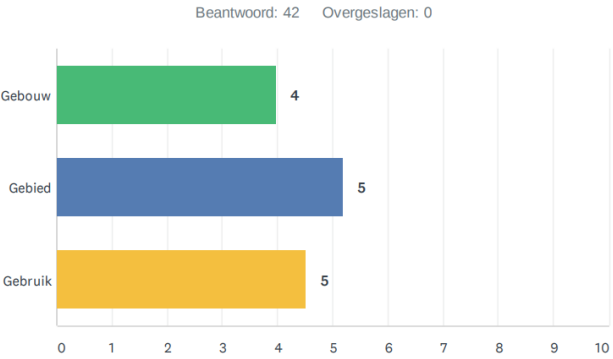
10

Geef aan in welke mate de volgende determinanten inzake het gebruiksfunctionaliteiten van een stedelijk gebied/leefomgeving volgens u impact hebben op de mentale gezondheid van bewoners en gebruikers

Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

V11 Kunt u op basis van uw kennis en gezond verstand uw inschatting geven hoe de impact van de domeinen op mentale gezondheid zich verhouden? U kunt in totaal 10 punten verdelen over de drie domeinen. Hoe meer punten u toekent aan een domein, hoe impactvoller u dit domein vindt. (Graag alleen numeriek invullen en geen woorden gebruiken).

ANTWOORDKEUZEN	GEMIDDELD AANTAL	TOTAALAANTAL	REACTIES
Gebouw	4	167	42
Gebied	5	218	42
Gebruik	5	190	42
Totaal aantal respondenten: 42			

#	GEBOUW	DATE
1	3	3/29/2021 9:29 PM
2	2	3/29/2021 8:04 AM
3	3	3/29/2021 1:00 AM
4	3	3/28/2021 11:56 PM
5	4	3/27/2021 6:34 PM
6	33	3/27/2021 11:27 AM
7	2	3/26/2021 5:54 PM
8	2	3/26/2021 3:45 PM
9	8	3/25/2021 10:01 PM
10	3	3/25/2021 7:57 PM
11	3	3/25/2021 4:21 PM
12	8	3/25/2021 4:21 PM

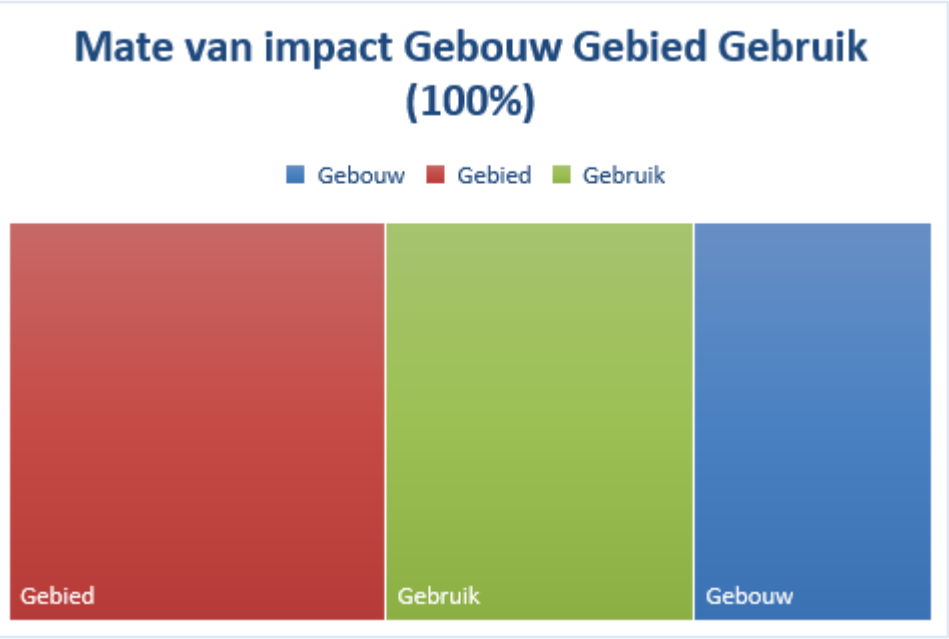
impact		
13	3	3/25/2021 10:48 AM
14	3	3/24/2021 6:54 PM
15	3	3/24/2021 6:17 PM
16	2	3/24/2021 2:46 PM
17	2	3/24/2021 12:50 PM
18	3	3/24/2021 8:42 AM
19	3	3/23/2021 11:13 PM
20	2	3/23/2021 11:23 AM
21	2	3/23/2021 9:09 AM
22	8	3/22/2021 8:15 PM
23	3	3/22/2021 5:03 PM
24	2	3/22/2021 1:06 PM
25	2	3/22/2021 12:29 PM
26	3	3/22/2021 9:45 AM
27	8	3/21/2021 4:00 PM
28	8	3/21/2021 12:03 PM
29	3	3/20/2021 11:26 PM
30	3	3/20/2021 9:43 PM
31	3	3/20/2021 8:05 PM
32	3	3/20/2021 10:27 AM
33	3	3/20/2021 9:25 AM
34	2	3/19/2021 9:49 PM
35	3	3/19/2021 5:18 PM
36	1	3/19/2021 3:54 PM
37	3	3/19/2021 2:19 PM
38	1	3/19/2021 1:19 PM
39	3	3/19/2021 12:51 PM
40	2	3/19/2021 11:31 AM
41	4	3/19/2021 10:52 AM
42	2	3/19/2021 10:28 AM
#	GEBIED	DATE
1	4	3/29/2021 9:29 PM
2	4	3/29/2021 8:04 AM
3	3	3/29/2021 1:00 AM
4	3	3/28/2021 11:56 PM
5	4	3/27/2021 6:34 PM
6	33	3/27/2021 11:27 AM
7	4	3/26/2021 5:54 PM

impact		
8	4	3/26/2021 3:45 PM
9	8	3/25/2021 10:01 PM
10	4	3/25/2021 7:57 PM
11	3	3/25/2021 4:21 PM
12	8	3/25/2021 4:21 PM
13	3	3/25/2021 10:48 AM
14	3	3/24/2021 6:54 PM
15	4	3/24/2021 6:17 PM
16	3	3/24/2021 2:46 PM
17	6	3/24/2021 12:50 PM
18	4	3/24/2021 8:42 AM
19	4	3/23/2021 11:13 PM
20	4	3/23/2021 11:23 AM
21	4	3/23/2021 9:09 AM
22	6	3/22/2021 8:15 PM
23	3	3/22/2021 5:03 PM
24	6	3/22/2021 1:06 PM
25	5	3/22/2021 12:29 PM
26	4	3/22/2021 9:45 AM
27	9	3/21/2021 4:00 PM
28	8	3/21/2021 12:03 PM
29	4	3/20/2021 11:26 PM
30	5	3/20/2021 9:43 PM
31	3	3/20/2021 8:05 PM
32	4	3/20/2021 10:27 AM
33	5	3/20/2021 9:25 AM
34	4	3/19/2021 9:49 PM
35	5	3/19/2021 5:18 PM
36	4	3/19/2021 3:54 PM
37	5	3/19/2021 2:19 PM
38	3	3/19/2021 1:19 PM
39	5	3/19/2021 12:51 PM
40	6	3/19/2021 11:31 AM
41	3	3/19/2021 10:52 AM
42	4	3/19/2021 10:28 AM
#	GEBRUIK	DATE
1	3	3/29/2021 9:29 PM
2	4	3/29/2021 8:04 AM

3	4	3/29/2021 1:00 AM
4	4	3/28/2021 11:56 PM
5	2	3/27/2021 6:34 PM
6	33	3/27/2021 11:27 AM
7	4	3/26/2021 5:54 PM
8	4	3/26/2021 3:45 PM
9	8	3/25/2021 10:01 PM
10	4	3/25/2021 7:57 PM
11	4	3/25/2021 4:21 PM
12	8	3/25/2021 4:21 PM
13	4	3/25/2021 10:48 AM
14	4	3/24/2021 6:54 PM
15	3	3/24/2021 6:17 PM
16	5	3/24/2021 2:46 PM
17	2	3/24/2021 12:50 PM
18	3	3/24/2021 8:42 AM
19	3	3/23/2021 11:13 PM
20	4	3/23/2021 11:23 AM
21	4	3/23/2021 9:09 AM
22	7	3/22/2021 8:15 PM
23	4	3/22/2021 5:03 PM
24	2	3/22/2021 1:06 PM
25	3	3/22/2021 12:29 PM
26	3	3/22/2021 9:45 AM
27	7	3/21/2021 4:00 PM
28	8	3/21/2021 12:03 PM
29	3	3/20/2021 11:26 PM
30	2	3/20/2021 9:43 PM
31	4	3/20/2021 8:05 PM
32	3	3/20/2021 10:27 AM
33	2	3/20/2021 9:25 AM
34	4	3/19/2021 9:49 PM
35	2	3/19/2021 5:18 PM
36	5	3/19/2021 3:54 PM
37	2	3/19/2021 2:19 PM
38	6	3/19/2021 1:19 PM
39	2	3/19/2021 12:51 PM
40	2	3/19/2021 11:31 AM

41	2	3/19/2021 10:52 AM
42	3	3/19/2021 10:28 AM

De antwoorden op vraag 11 zijn niet in alle gevallen juist gegeven door respondenten. De respons die verkeerd is ingevoerd is verwijderd om te zorgen dat de gegevens op de juiste wijze kunnen worden geanalyseerd en geïnterpreteerd. Deze resultaten zijn ingebracht in de volgende tabel en vervolgens weergegeven in de bijbehorend diagram.

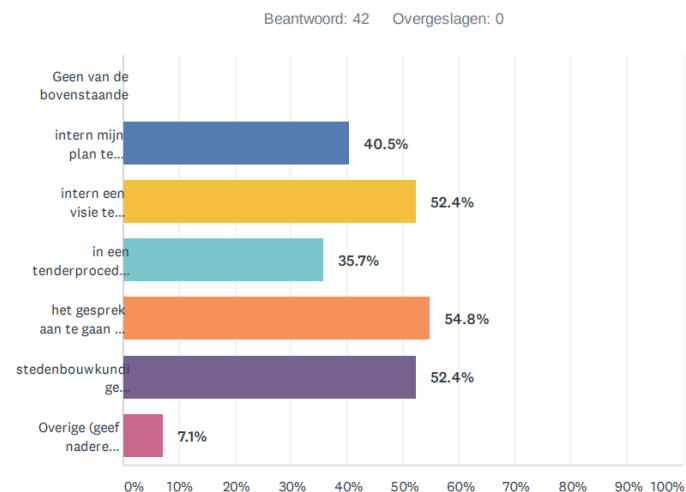

Gefilterde versie van respons op vraag 11

Respondents	* 1	Gebouw	Gebied	Gebruik
1	juist	3	4	3
2	juist	2	4	4
3	juist	3	3	4
4	juist	3	3	4
5	juist	4	4	2
4	verwijderd			
7	juist	2	4	4
8	juist	2	4	4
6	verwijderd			
10	verwijderd			
11	verwijderd			
12	juist	3	3	4
13	juist	3	3	4
14	juist	3	3	4
15	juist	3	4	3
16	juist	2	3	5
17	juist	2	6	2
18	juist	3	4	3
19	juist	3	4	3
20	juist	2	4	4
21	juist	2	4	4
22	verwijderd			
23	juist	3	3	4
24	juist	2	6	2
25	juist	2	5	3
26	juist	3	4	3
27	verwijderd			
28	verwijderd			
29	juist	3	4	3
30	juist	3	5	2
31	juist	3	3	4
32	juist	3	4	3
33	juist	3	5	2
34	juist	2	4	4
35	juist	3	5	2
36	juist	1	4	5
37	juist	3	5	2
38	juist	1	3	6
39	juist	3	5	2
40	juist	2	6	2
41	verwijderd			
42	verwijderd			
		25,8	40,9	33,3
		Gebouw	Gebied	Gebruik
Mate van impact volgens 33 responder				

*1 = Onjuist ingevulde antwoorden (zie originele uittreksel)
zijn verwijderd omwille van bruikbaarheid en betrouwbaarheid
van gegevens

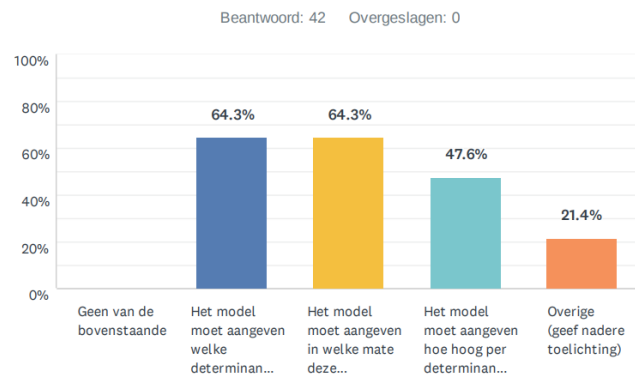
V12 Als er een instrument / mengpaneel wordt ontworpen dat toetst op mentale gezondheid om in te zetten in de initiatieffase van een stedelijke gebiedsontwikkeling, dan gebruik ik dat mogelijk om:

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Geen van de bovenstaande	0.0% 0
intern mijn plan te beoordelen/toetsen	40.5% 17
intern een visie te ontwikkelen	52.4% 22
in een tenderprocedure aan te tonen wat het plan doet voor de (mentale) gezondheid	35.7% 15
het gesprek aan te gaan met andere stakeholders	54.8% 23
stedenbouwkundige randvoorwaarden en/of beeldkwaliteitsplan of gebiedsvisie te ontwerpen	52.4% 22
Overige (geef nadere toelichting)	7.1% 3
Totaal aantal respondenten: 42	

#	OVERIGE (GEEF NADERE TOELICHTING)	DATE
1	Niet een instrument maar samenspel van verschillende	3/27/2021 11:27 AM
2	Bij te dragen aan de nodige kennis op de determinanten van mentale gezondheid in gebouw- en gebiedsontwikkeling	3/25/2021 10:48 AM
3	Politieke besluitvorming	3/24/2021 6:54 PM

V13 Geef ten aanzien van de mogelijke functionaliteiten in zo'n instrument aan hoe belangrijk u de volgende functionaliteiten vindt. (meerdere antwoorden mogelijk)

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Geen van de bovenstaande	0.0% 0
Het model moet aangeven welke determinanten (keuzes) bijdragen aan een mentaal gezond stedelijk gebied	64.3% 27
Het model moet aangeven in welke mate deze determinant (keuze) impact heeft op een mentaal gezond stedelijk gebied	64.3% 27
Het model moet aangeven hoe hoog per determinant (keuze) het plan scoort/moet scoren op verschillende indicatoren	47.6% 20
Overige (geef nadere toelichting)	21.4% 9
Totaal aantal respondenten: 42	

#	OVERIGE (GEEF NADERE TOELICHTING)	DATE
1	goed duidelijk maken wat de determinanten inhouden (referentiebeelden?)	3/28/2021 11:56 PM
2	Voor een gebouw goed meetbaar - voor landschap helaas onvoldoende	3/27/2021 11:27 AM
3	Het model moet onderscheid kunnen maken tussen doelgroepen en op basis daarvan de vereiste hoogte per determinant kunnen aangeven	3/25/2021 10:48 AM
4	Waarom een model?	3/21/2021 4:00 PM
5	ik heb zelf geen behoefte aan een instrument, maar het lijkt mij voor andere partijen een handig instrument om aan te toetsen (gemeenten / stedenbouwkundigen)	3/21/2021 12:03 PM
6	Waar moet/kun je al rekening mee houden in welke fase van de planvorming? Nog te vaak zie ik ontwikkelaars die de nadruk leggen op de functie en het gebouw en daarna pas over de buitenruimte gaan nadenken. Het instrument kan integraal ontwerpen ondersteunen en het belang aantonen. Welke keuzes doen er echt toe en waar kan het een onszje minder zonder te veel verlies van leef en beleefkwaliteit?	3/20/2021 11:26 PM
7	Ieder gebied is weer specifiek. Er zijn talloze factoren die van invloed zijn. Zo is bijvoorbeeld sturen bij particuliere ontwikkeling al totaal anders dan vanuit eigen grondlocatie	3/20/2021 10:27 AM
8	Het moet concrete handvatten bieden, geen vage kwalitatieve termen	3/19/2021 9:49 PM

De antwoorden 'Overig' op vraag 13 samengevat in onderstaande afbeelding.

Overige (geef nadere toelichting)

- 1 Goed duidelijk maken wat de determinanten inhouden (referentiebeelden?)
- 2 Voor een gebouw goed meetbaar - voor landschap helaas onvoldoende
- 3 Het model moet onderscheid kunnen maken tussen doelgroepen en op basis daarvan de vereiste hoogte per determinant kunnen aangeven
- 4 Waarom een model?
- 5 ik heb zelf geen behoefte aan een instrument, maar het lijkt mij voor andere partijen een handig instrument om aan te toetsen (gemeenten / stedenbouwkundigen)
- 6 Waar moet/kun je al rekening mee houden in welke fase van de planvorming? Nog te vaak zie ik ontwikkelaars die de nadruk leggen op de functie en het gebouw en daarna pas over de buitenruimte gaan nadenken. Het instrument kan integraal ontwerpen ondersteunen en het belang aantonen. Welke keuzes doen er echt toe en waar kan het een onszje minder zonder te veel verlies van leef en beleefkwaliteit?
- 7 Ieder gebied is weer specifiek. Er zijn talloze factoren die van invloed zijn. Zo is bijvoorbeeld sturen bij particuliere ontwikkeling al totaal anders dan vanuit eigen grondlocatie
- 8 Het moet concrete handvatten bieden, geen vage kwalitatieve termen

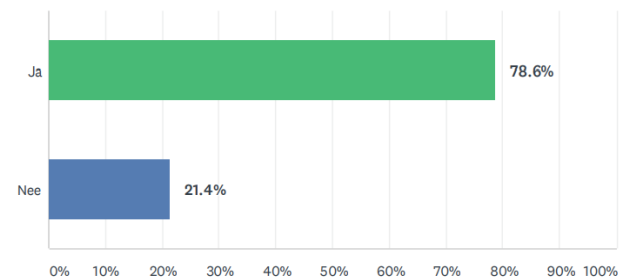
V14 Indien u (wetenschappelijke) onderzoeken of publicaties kent waarvan u denkt dat deze waardevol zijn voor mijn onderzoek, kunt u deze onderstaand vermelden. Dank voor uw eventuele tip.

Beantwoord: 16 Overgeslagen: 26

#	REACTIES	DATE
1	Is urban regeneration good for health? Perceptions and theories of the health impacts of urban change. The Role of sport in regenerating deprived areas. Measuring the health effects of Sprawl: A national analysis of physical activity, obesity and chronic disease. Urbanization and Health Promotion. Challenges and Opportunities. Gelukkige Gebouwen Test van JuliOntwerp	3/27/2021 6:34 PM
2	-	3/27/2021 11:27 AM
3	https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1353829216000149 https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-018-5031-7	3/26/2021 5:54 PM
4	Zie website pharos en gezond in alles is gezondheid voor publicaties.	3/26/2021 3:45 PM
5	Je moet eens met Pim v/d Ven bellen van JULI-architecten (Rotterdam).	3/25/2021 4:21 PM
6	Wellicht al betrokken maar zelf vind ik de lessen uit de omgevingspsychologie ook erg interessant.	3/24/2021 6:54 PM
7	Kijk op SharePoint bij Know How :-)	3/24/2021 2:46 PM
8	N.v.t.	3/24/2021 12:50 PM
9	Kijk naar de indeling die ze bij BREEAM-NL toetsingskader gebruiken. Mogelijk samenhang met sustainable development goals. Hebben ook een lijst met determinanten.	3/24/2021 8:42 AM
10	-	3/23/2021 11:13 PM
11	Geen	3/22/2021 1:06 PM
12	De meeste mensen deugen Rutger Bregman	3/21/2021 4:00 PM
13	Mental health + TUe	3/19/2021 1:19 PM
14	Geen idee	3/19/2021 11:31 AM
15	Wel interessant te zien hoe de mentale gezondheid in woningbouw en leefomgeving zich verhoudt tot andere landen en gebieden met andere cultuur? Maar misschien ook per omgeving? randstad, midden Nederland, noord Nederland Misschien zijn daar lessen uit te leren of kunnen we stellen dat we het toch goed doen. Tip leefbarometer (https://www.leefbarometer.nl/home.php)	3/19/2021 10:52 AM
16	-	3/19/2021 10:28 AM

V15 Heeft u interesse in de uitkomsten van het onderzoek en wenst u dat ik de kern hiervan met u deel indien dit mogelijk is? (indien u JA invult, kunt u uw gegevens achterlaten bij de afsluiting)

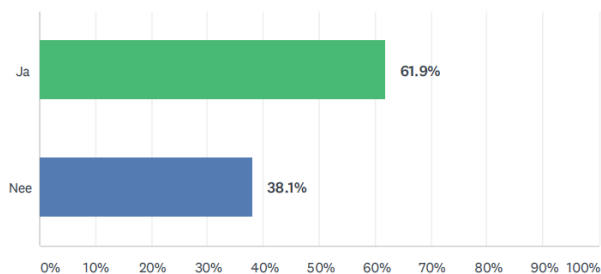
Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Ja	78.6%	33
Nee	21.4%	9
TOTAAL		42

V16 Bent u, indien wenselijk voor mijn onderzoek, bereid een verdere bijdrage te leveren aan mijn onderzoek in de vorm van eventueel een enquête, interview of deelname aan een expertsessie? (indien u JA invult, kunt u uw gegevens achterlaten bij de afsluiting)

Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
Ja	61.9%	26
Nee	38.1%	16
TOTAAL		42

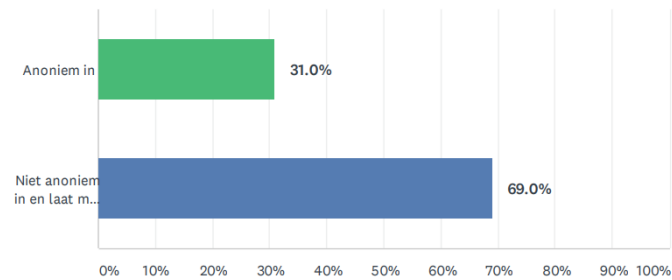
V17 Heeft u nog opmerkingen of aanvullingen of wilt u iets met mij delen aangaande mijn onderzoek(onderwerp) ? Indien dit het geval is, kunt u dat onderstaand delen:

Beantwoord: 11 Overgeslagen: 31

#	REACTIES	DATE
1	-	3/27/2021 11:27 AM
2	De vragen zijn erg ingewikkeld. Ik zou voor de toegankelijkheid van je onderzoek een samenvatting maken met simpeler woordgebruik.	3/24/2021 2:46 PM
3	Goed dat jij je hier mee bezig houdt.	3/24/2021 12:50 PM
4	-	3/23/2021 11:13 PM
5	Artikel op GO.nu na afronding!	3/22/2021 8:15 PM
6	Geen	3/22/2021 1:06 PM
7	Mooi onderwerp!	3/20/2021 8:05 PM
8	Ik neem aan dat u contact heeft gezocht met organisaties van mensen met een mentale beperking, maar zo niet, dan zou ik dat zeker doen	3/19/2021 9:49 PM
9	S	3/19/2021 11:31 AM
10	Veel succes Renate ! Groeten uit Zwolle!	3/19/2021 10:52 AM
11	-	3/19/2021 10:28 AM

V18 Ik vul dit onderzoek:

Beantwoord: 42 Overgeslagen: 0

V19 Uw gegevens (Indien u bij vragen 15 en/of 16 JA heeft geantwoord, laat dan ook uw e-mail adres achter alstublieft.)

Beantwoord: 32 Overgeslagen: 10

De antwoorden op vraag 19 zijn weergegeven op 4 pagina's (33 tot en met 36 van 36) en bevatten namen en mailadressen van respondenten. Omwille van privacy zijn deze niet opgenomen in deze bijlage.

Hartelijk dank voor uw bijdrage aan mijn onderzoek naar de determinanten en indicatoren voor mentaal gezonde stedelijke gebiedsontwikkeling. Ik hoop middels dit onderzoek (in de toekomst) een bijdrage te kunnen leveren aan gezondere gebieden.

25 juni 2021 hoop ik af te studeren. Indien u heeft aangegeven dat u interesse heeft in de uitkomsten van het onderzoek, zal ik na 25 juni contact opnemen.

Met vriendelijke groet,

Renate Schultz-Zuidgeest
renate@project-xtra.nl

Enquete: Mentale gezondheid in stedelijke gebiedsontwikkeling: hoe hebben we impact?

Het doel van deze enquête was om informatie op te halen ten behoeve van beantwoording van deelvragen 2, 3 en 5 en levert een bijdrage aan het antwoord op deelvraag 6. Concreet is dit enquête gericht op:

- het beoordelen van de gevonden determinanten;
- onderzoeken of er volgens respondenten andere determinanten zijn;
- weging van mate van impact van determinanten onderling;
- informatie ophalen over belangen en behoeften van respondenten.

Opzet enquête

De enquête bestaat uit negentien vragen. De eerste vraag laat zien in welk vakgebied de respondent opereert. De volgende veertien vragen zijn inhoudelijke vragen ten aanzien van bovengenoemde doelen. De inhoudelijke bevraging ten aanzien van determinanten start met drie open vragen om de respondent op basis van kennis en ervaring inhoud te laten delen voordat de respondent beïnvloed wordt door verdere vraagstelling via multiple choice of keuze vragen. De laatste vier vragen zijn bedoeld voor eventueel vervolcontact met respondenten en contactgegevens.

Deze enquête geeft geen perfecte afspiegeling van de verschillende type actoren. 41 van de 42 respondenten hebben de enquête afgerond. Het doel was om van iedere beroepsgroep minimaal vijf respondenten op te halen. Voor de groepen Gebiedsontwikkelaar/procesmanager gebiedsontwikkeling bij gemeente en bij marktpartij, concept/projectontwikkelaar is dat gelukt. Ook voor de kenniscgroep bestaande uit wetenschappers, gedragspsycholoog en onderzoekers is dat gelukt. De groepen Stedenbouwkundigen, planologen, politici, (landschaps)architect, en beleidsmakers zijn iets ondervetegenwoordigd. Bij de beoordeling van de verkregen respons is gekeken of er een groot verschil zit in de antwoorden en meningen. Aangezien deze veel overeenkomsten vertonen en het aantal afwijkingen klein is, mag de uitkomst als voldoende representatief beschouwd worden. Daarmee is het onderzoek betrouwbaar en valide. Grote onderlinge verschillen zullen benoemd worden.

Resultaten

Alle respondenten houden zich (vraag 2) bezig met 'gebied'. 55 procent houdt zich daarnaast bezig met 'gebouw' en 57 procent houdt zich bezig met 'gebruik'. Deze verdeling geeft een gebalanceerde vertegenwoordiging van de kennis en ervaring op deze drie domeinen die door respondenten worden ingebracht. Dit draagt bij aan de betrouwbaarheid en validiteit van de respons. In de onderstaande beschrijvingen wordt een aantal van resultaten besproken. De resultaten ten aanzien van de individueel onderzochte determinanten wordt nader geanalyseerd in hoofdstuk 5.

Uit vraag 3 en vraag 4 blijkt dat iedere respondent mentale gezondheid in stedelijke gebiedsontwikkeling relevant (40%) tot zeer relevant (60%) vindt. Vervolgens vindt 45 procent van de respondenten het relevant dat in de initiatieffase van de gebiedsontwikkeling uitgangspunten worden geformuleerd over mentale gezondheid als onderdeel van de kwaliteit van het gebied. 40 procent vindt het zeer relevant. Eén respondent vindt het niet relevant en vier respondenten, zijnde bijna 12% vindt het enigszins relevant.

Deze resultaten benadrukken het belang dat respondenten hechten aan mentale gezondheid in gebiedsontwikkeling alsmede het feit dat men het waardevol vindt om uitgangspunten hieromtrent te formuleren. Deze resultaten onderschrijven het belang en de relevantie van dit onderzoek.

Bij vraag 15 is gevraagd of respondenten interesse hebben in de uitkomsten van het onderzoek. Maar liefst 79 procent geeft aan deze behoefte te hebben. 74 procent van de respondenten heeft ook werkelijk zijn of haar naam en contactgegevens achtergelaten. Deze cijfers onderschrijven dat het onderwerp de belangstelling heeft van respondenten en dat de uitkomsten en het te ontwerpen instrument kan voorzien in een (latente) behoefte.

Alle bevraagde determinanten hebben volgens respondenten impact tot grote impact op de mentale gezondheid en welzijn van bewoners en gebruikers. Alleen voor de onderstaande determinanten zijn de meningen verdeeld en wordt de mate van impact in een enkel geval ingeschat als géén impact, en door een redelijk aantal respondenten als 'enige impact'. Voor de exacte cijfers wordt verwezen naar de bovenstaand benoemde figuren.

- Klimaatadaptiviteit: stedelijke morfologie, doorwaaibaarheid, waterberging, absorptie;
- Beleid (vormend en sturend) op Rijks- en gemeentelijk niveau;
- Materiaalkeuze voor warmte in bebouwde omgeving: reflecteren versus absorberen van warmte;
- Ruimte voor delen: Mobility as a Service (Maas), Living as a Service (LaaS).

Op de vraag hoe groot volgens respondenten de mate van impact van de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' ten opzichte van elkaar zijn, dan blijkt dat 'gebied' als meest 'gebouw' volgens respondenten 26 procent impact. impactvol (41%) wordt gezien, gevolgd door inrichting op 'gebruik' (33%) en tot slot heeft (de vorm/buitenkant van) het gebouw. Het feit dat 'gebouw' door respondenten voor 26 procent van het totaal invloed heeft op de mentale gezondheid en welzijn van bewoners en gebruikers acht ik als een opvallende conclusie. De meeste respondenten gaven 2 of 3 punten impact (respectievelijk 20 of 30%). Slechts een enkeling gaf 1 of 4 punten. De meningen lopen niet ver uit een waardoor deze bevindingen als representatief gezien mogen worden binnen het kader van deze enquête.

Respondenten is gevraagd of zij een instrument of mengpaneel dat toetst op mentale gezondheid in stedelijke gebiedsontwikkeling in de initiatieffase zouden gebruiken en waarvoor zij dat zouden gebruiken. Alle respondenten zouden een dergelijk instrument gebruiken. Respondenten is een zevental keuzes geboden, namelijk:

- Om intern mijn plan te beoordelen / toetsen;
- Om intern een visie te ontwikkelen;
- Om in een tenderprocedure aan te tonen wat het plan doet voor (mentale) gezondheid;
- Om het gesprek met andere stakeholders aan te gaan;
- Om stedenbouwkundige randvoorwaarden en/of beeldkwaliteitsplan of gebiedsvisie te ontwerpen;
- Geen van bovenstaande;
- Overige, nl...

Iets meer dan 52 procent van de respondenten zou een dergelijk instrument gebruiken om intern een visie te ontwikkelen. 55 procent zou een dergelijk instrument gebruiken om het gesprek met stakeholders aan te gaan terwijl 52

procent het zou gebruiken om stedenbouwkundige randvoorwaarden en/of beeldkwaliteitsplan of gebiedsvisie te ontwerpen. 40 procent zou het inzetten om intern een plan te beoordelen en nog eens 36 procent zou dit instrument inzetten om in een tenderprocedure aan te tonen wat het plan doet voor mentale gezondheid. In deze percentages is geen onderscheid gemaakt tussen de respondenten terwijl de diversiteit aan respondenten groot is. Iedere respondent houdt zich bezig met 'gebied' terwijl ruim 55 procent zich daarnaast bezig houdt met 'gebouw' en nog eens ruim 55 procent het 'gebruik'.

Het belang en de businesscase van de respondenten heeft uiteraard invloed op de beweegredenen die boven zijn weergegeven. Zo zal een commercieel gebiedsontwikkelaar naar verwachting vaker kiezen voor 'om in een tenderprocedure aan te tonen wat het plan doet voor mentale gezondheid' terwijl een gemeente vaker zal kiezen voor de motivatie 'om stedenbouwkundige randvoorwaarden en/of beeldkwaliteitsplan of gebiedsvisie te ontwerpen'. Met die wetenschap in gedachte, en kijkend naar de samenstelling van de respondenten, moet de uitslag van deze vraag geïnterpreteerd worden. Gezien de uitslag in percentages van de heterogene groep die is bevraagd, mag geconcludeerd worden als deze vragen onder een meer homogene groep was uitgezet, bijvoorbeeld alleen gebiedsontwikkelaars, dan zouden de percentages op sommige 'beweegredenen' hoger uitvallen onder specifieke groepen. Drie respondenten gaven nog aanvullend een antwoord, namelijk:

- Niet één instrument maar een samenstel van instrumenten te gebruiken;
- Om bij te dragen aan de nodige kennis op de determinanten van mentale gezondheid in gebouw- en gebiedsontwikkeling;
- Politieke besluitvorming.

Daarnaast is respondenten gevraagd welke functionaliteiten zij willen zien in een dergelijk instrument. Via de enquête waren vier antwoorden aangeboden en was de mogelijkheid om aanvullende gewenste functionaliteiten te benoemen. 64 procent wil dat het aangeeft welke determinanten (keuzes) bijdragen aan een mentaal gezond stedelijk gebied. Eveneens 64 procent wil dat het instrument aangeeft in welke mate deze determinant (keuze) impact heeft op een mentaal gezond stedelijk gebied. 48 procent wil tevens dat het instrument aantoont hoe hoog per determinant het plan scoort. De keuze 'geen van bovenstaande' (dus ook zonder nadere opgave van alternatieve functionaliteiten) is door niemand gekozen.

Eén respondent heeft via ‘Overige’ de vraag gesteld: “Waarom een instrument?” en heeft ook geen andere functionaliteiten aangeklikt. Deze respondent is architect en conceptontwikkelaar. Bij de keuze: ‘Overige’ zijn daarnaast opmerkingen geplaatst door acht verschillende respondenten. Waardevolle suggesties hierin zijn dat helder moet zijn wat de determinanten inhouden waarbij de suggestie wordt gedaan om eventueel te visualiseren middels bijvoorbeeld referentiebeelden. Opmerking 8 is een opmerking van gelijke strekking. Daarnaast wordt (opmerking 6) aangegeven dat het van belang is te komen tot integrale planontwikkelaar waarbij gebouw en functie niet leidend moeten zijn. Volgens respondent kan de het instrument integraal ontwerpen ondersteunen en daarnaast het belang aantonen. Opmerkingen 3 en 7 wijzen op de unieke signatuur van een plan en/of samenstel van doelgroepen. Het vermoeden is dat dit vrij complex is om in te brengen in een instrument.

Conclusie

Alle respondenten vinden mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling relevant (40%) of zeer relevant (60%). Het overgrote merendeel vindt het belangrijk (45%) tot zeer belangrijk (40%) dat uitgangspunten worden geformaliseerd ten aanzien van ‘gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling’. De impact van ‘gebouw’, ‘gebruik’ en ‘gebied’ op mentale gezondheid en welzijn wordt onderschreven waarbij ‘gebied’ volgens respondenten de grootste impact heeft (41%) en gebouw met minste impact heeft maar volgens respondenten nog steeds met 26% behoorlijk impactvol is.

Op één respondent na zou iedere respondent het instrument gebruiken om één, maar meestal meerdere, redenen. Alle determinanten die gevonden zijn en zijn ingebracht in deze enquête zijn bevestigd als determinanten voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling. Van 12 van de 16 determinanten is de mate van impact als ‘impactvol’ of ‘zeer impactvol’ beschreven. Op vier determinanten zijn de meningen meer verdeeld maar is het overgrote merendeel van mening dat deze determinant een zekere mate van impact heeft. Daarnaast zijn aanvullende suggesties gedaan via open vragen. De nadere analyse op determinatenniveau wordt uitgewerkt in hoofdstuk 5.

Hoewel de samenstelling van respondenten geen perfecte afspiegeling is en sommige beroepsgroepen sterker vertegenwoordigd zijn dan anderen, kan de uitkomst als bruikbaar en voldoende representatief worden beschouwd aangezien

de antwoorden op de meeste onderdelen weinig uit een lopen en voldoende saturatie en uniformiteit is bereikt. De resultaten kunnen daarmee als voldoende betrouwbaar en valide worden bestempeld. Driekwart van de respondenten heeft tevens belangstelling voor de uitkomsten van het onderzoek.

BIJLAGE 5 – Resultaten expertsessie en -survey

OPZET & SPELREGELS

Allereerst bijzonder veel dank dat u bijdraagt aan mijn expertsessie voor onderzoek naar mentale gezondheid in stedelijke gebiedsontwikkeling. Ik wil u vragen deze set met informatie vooraf door te nemen. Deze set dient als basis voor de expertsessie.

Een aantal praktische zaken:

- De expertsessie wordt opgenomen. Door deelname gaat u hiermee akkoord *
- Niets van de opnamen wordt gedeeld
- Opname dient enkel en alleen t.b.v. verwerken van uitkomsten
- Uitspraken en standpunten kunnen o.v.v. naam gebruikt worden als bronvermelding *
- Er is een stevige tijdsplanning om optimaal gebruik van uw inzet en kennis te maken
- Er is daarom een moderator aanwezig die de sessie begeleidt.
- Niets uit dit document of uit de expertsessie mag nu gebruikt worden gezien de conceptstatus. U ontvangt na 25 juni 2021 de complete thesis.

Tot 26 april, ik kijk er naar uit! Vanaf 14.45 uur staat Teams open. Stipt om 15.00 uur zullen we starten.

Indien blijkt dat u allen meer wilt bespreken dan de inhoud van dit onderzoek, breng ik met plezier deze groep experts nogmaals bij elkaar.

Groet,
Renate Schultz

* Heeft u hier bezwaar tegen, neemt u dan contact met mij op:
Renate Schultz: 06-30375315 / renate@project-xtra.nl

OPBOUW EXPERTSESSIE

- 15.00 Introductie en kennismaking
- 15.15 Samenvatting & Status onderzoek
- 15.20 Doel & opzet expertsessie
- 15.25 Validatie determinanten & bepaling impact deel 1
- 16.05 Conceptueel & functioneel instrument
- 16.40 *Validatie determinanten en impact deel 2*
- 16.55 WVTTK
- 17.00 Afsluiting

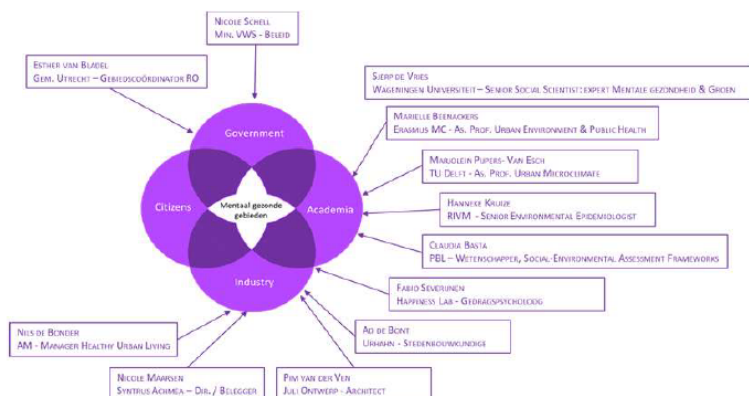

INTRODUCTIE: VOORSTELLEN RENATE SCHULTZ-ZUIDGEEST

- Master Urban Area Development 2019-2021
- Procesmanager Gebiedsontwikkeling gemeente Nieuwkoop
- Zelfstandig ondernemer / consultant – Project X-tra
- Register makelaar-taxateur wonen
- Opzet GO Sprint voor gemeenten i.s.m. partner Eugene

INTRODUCTIE VOORSTELRONDE EXPERTS – WIE BENT U, IN EÉN MINUUT

5

SAMENVATTING ONDERZOEK

VRIENDELIJK VERZOEK DIT VOORAF DOOR TE NEMEN, TIJDENS EXPERTSESSIE WORDT DEZE SAMENVATTING ALLEEN OP HOOFDLIJNEN BESPROKEN.

6

ONDERZOEKSVRAAG

HOE FUNCTIONEERT EEN INSTRUMENT VOOR VISIE- EN REGIEVOERING VOOR DE INITIATIEFFASE VAN STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING DAT STUURT OP EEN MENTAAL GEZONDE LEEFOMGEVING WAARBIJ WORDT UITGEGAAN VAN DE RELATIE TUSSEN GEBOUW, GEBIED EN GEBRUIK?

7

DEELVRAGEN

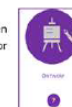
1. Welke actoren zijn direct betrokken in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?
2. Welke determinanten binnen de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' hebben een positieve impact op een gezonde woon- en leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?
3. Welke determinanten en welke functionaliteiten vinden de actoren wenselijk in een functioneel model?
4. Hoe verhouden de determinanten zich tot de rollen van de actoren in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?

Doel 1 expertsessie:

- validatie uitkomsten deelvragen 2, 3, 5

5. Wat is de mate van impact van de determinanten binnen de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' op kwaliteit van de mentaal gezonde leefomgeving?
6. Hoe worden de geoperationaliseerde determinanten ingedeeld en gewogen binnen thema's 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' en geoperationaliseerd naar een visueel model dat bruikbaar is voor de verschillende actoren die betrokken zijn in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?
7. Hoe wordt het conceptueel model voor één determinant naar een functioneel model doorvertaald en geoperationaliseerd?

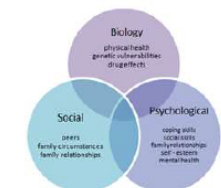
Doel 2 expertsessie:

- Validatie op uitkomsten deelvragen 5 & 6
- Discussie & input ophalen deelvragen 5 & 6

N.B. Deelvragen uit plan van aanpak zullen 'iets' worden geherformuleerd

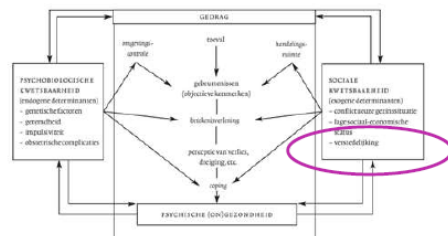
8

THEORETISCH KADER (1 VAN 2)

Figuur 2 Biopsychosociaal model van G. Engel. Overgenomen van Wikipedia

Het biopsychosociale model gaat uit van de holistische visie dat fysieke, sociale en mentale gezondheid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Het DSK-model heeft mate van verstedelijking als determinant van psychische kwetsbaarheid en is in de basis gebaseerd op de relatie tussen de biopsychische kwetsbaarheid en de sociale kwetsbaarheid. Samen met de handelingsruimte, omgevingscontrole en toeval bepaalt dit de mate van psychische (on)gezondheid.

Figuur 3 Het DSK model van Ormel. Overgenomen uit: Ormel, 2001

9

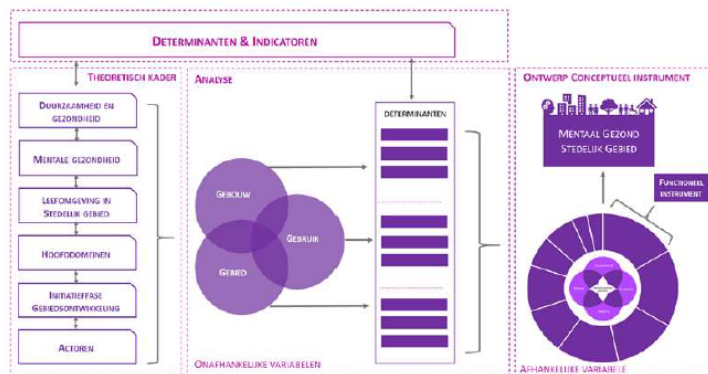
FASERING & STATUS ONDERZOEK

Dit schema toont de opzet van mijn onderzoek en de fase waar ik nu ben belang (stippellijn)

13

CONCEPTUEEL MODEL ONDERZOEK

Het conceptueel model voor het onderzoek is een vaststaand feit en staat niet ter discussie. Dit is de basis voor mijn onderzoek.

11

GEVONDEN DETERMINANTEN, STATUS & MATE VAN IMPACT

Deel 1

- Determinanten valideren
- Mate van impact bepalen (quasi-kwantificering)
- Blik op "indicatoren"

- Hinder & Vervuiling ?
- Invloed op leefomgevingskwaliteit ?
- Leefomgevingskwaliteitgericht beleid ?
- Fysiek-ruimtelijke kwaliteit ?
- Water ?
- Delen ?
- Zintuiglijke waarneming & beleving ?

Deel 3

- Determinanten valideren
- Mate van impact valideren
- Blik op "indicatoren"

- Veiligheid +++
- Sociale interactie & cohesie +++
- Groene, natuurlijke leefomgevingskwaliteit +++
- Mobiliteit & Bereikbaarheid ++
- Ruimte voor bewegen +++
- Ruimte voor ontspanning +++
- Microklimaat leefomgeving ++
- Technische kwaliteit leefomgeving ++
- Urbanisatiegraad leefomgeving ++
- Toegankelijkheid voorzieningen vanuit leefomgeving ++

- Materialisatie van bebouwing
- Vorm & Ontwerp bebouwing
- Kleurgebruik bebouwing

15

BRONNENLIJST DETERMINANTEN

Andrieu, B. 2010. *Sentir sa couleur de la santé par les teintes?* Le Seuil, P:195 – 209

Bakker, P.P.-M. (2011). *Voorspelers van zorggebruik in de GGZ*. Enschede: Bureau HHM.

Bercht, A. (2021, maart 10). *Waarom komen mentale problemen vaker voor in de stad?* Opgehaald van EOS Wetenschap: <https://www.eoswetenschap.eu/psyche-brein/waarom-komen-mentale-problemen-vaker-voor-de-stad>

Chu, A. T. (2004). The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence. *Journal of mental health promotion*, 16.

Compton, M. (z.d.). *The Social Determinants of mental health*. (Powerpoint).

Doe Maar Duurzaam!. 2018, 19 april. *Alberts & Van Huut International Architects item Doe Maar Duurzaam RT17*. S09E014 08 april 2018. YouTube. *Alberts & Van Huut International Architects item Doe Maar Duurzaam RT17*. S09E014 08 april 2018 - YouTube

Eklipse. (2020). *Types and characteristics of urban and peri-urban green spaces having impact on human mental health and wellbeing: a systematic review*. Wallingford, England: UK Centre for Ecology & Hydrology

Eklipse. (2020). *Types and characteristics of urban and peri-urban blue spaces having impact on human mental health and wellbeing: a systematic review*. Wallingford, England: UK Centre for Ecology & Hydrology

GPR Software. (2021, februari 16). *Over GPR software*. Opgehaald van GPR Software: <https://www.gprsoftware.nl/over-gpr-software/>

Hiemsta, J.A., De Vries, S., Spijker, J.H. (z.d.). *Groen en wonen: De werking van groen nader toegelicht*. Wageningen: Wageningen University & Research

Hunkel, K. 1999. *De kracht van kleuren en hun invloed op uw gezondheid, uw uiterlijk, uw woning*. Deltas. België: Nederland.

2013, 16 augustus. *Interview atsalarchitect Max van Huut nieuwbouw Isala, maart 2013*. YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=V8qV9f9wUk>

Li, X. 2020. *Design of living as a service platform including shared mobility*. Delft: TU Delft

Litman, T. (2021). *Urban Sanity Understanding Urban Mental Health Impacts and How to create Safer and Happier Cities*. Victoria, Canada: Victoria Transport Policy Institute.

Maas, J. V., & Groenewegen, P. (2009). *Morbidity is related to a green living environment*. Amsterdam: EMGO Institute.

McCay, L. (2021, april 17). *Facts and Figures*. Opgehaald van Urban Design and Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/facts-and-figures.html>

Ormel, J. N. (2001). *Determinanten van psychische ongezondheid*. onbekend: Tijdschrift voor psychiatrie.

Pijpers-Van Esch, M. (2015). *Designing the urban microclimate*. Delft: TU Delft.

Rauch, J. (2021, maart 10). *Stress in de stad*. Opgehaald van EOS Wetenschap: <https://www.eoswetenschap.eu/psyche-brein/stress-de-stad>

Savini, F. B. (2021, januari 13). *Podcast The complexity of urban mental health*. Amsterdam.

UD/MH (a). (2021, april 17). *How the city affects mental health*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-the-city-affects-mental-health.html>

UD/MH (b). (2021, april 17). *How urban design can impact mental health*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-urban-design-can-impact-mental-health.html>

UD/MH (c). (2021, april 17). *Mind the GAPS Framework*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/mind-the-gaps-framework.html>

Van der Ven, P. (2021, februari 25). *Presentatie Gezondheid & Geluk - versie deelnemers*. Rotterdam: Juli Ontwerp.

GRUS = Toegevoegd na verzending op 21-4-21 (levend document)

17

DOEL & INZET EXPERTS

EXPERTISE MENTALE GEZONDHEID EN WELZIJN IN STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING
RENAME SCHULTZ – 26 APRIL 2021

19

DOEL: CONCEPTUEEL MODEL (1-DETERMINANT TOT FUNCTIONEEL MODEL)

- Determinanten & “indicatoren”
- Impact bepalen: Quasi kwantificering determinanten
- Indeling & labeling Gebouw – Gebied – Gebruik
- Koppeling rol actoren aan determinanten en labels

Initiatieffase

Agenda setting

Kennis & Bewustzijn → gedragsverandering

Planvisie en regievoering

21

ROL EXPERTS

DEEL 1 – CA. ¾ UUR

1. Determinanten en impact
 1. Validatie gevonden determinant (saturatie bereikt)
 2. Bepaling mate van impact (onvoldoende saturatie bereikt)
 3. D.m.v. Discussie en stemmen i.v.m. onvoldoende saturatie op mate van impact

DEEL 2 – CA. ½ UUR

1. Validatie gevonden functionaliteiten & criteria (concept status)
2. Discussie gewenste functionaliteiten & criteria

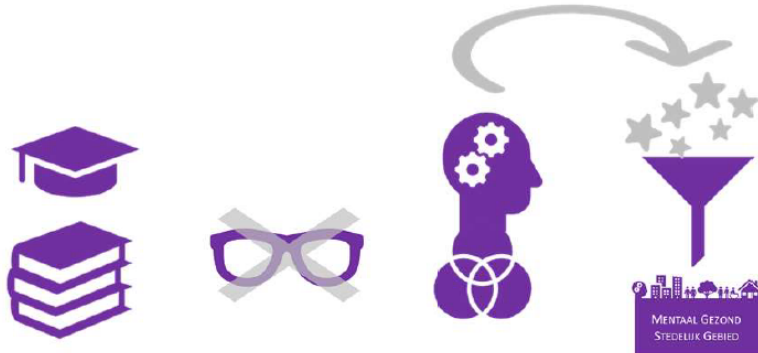
DEEL 3 – CA. ½ UUR

1. Validatie determinant & mate van impact → Saturatie uit onderzoek is voldoende

Deel 3 alleen indien voldoende tijd beschikbaar is.

22

12 EXPERTS = 12X BRIL EN BELANG = KANS ÉN RISICO

MAXIMALE KENNIS

EIGEN BRIL AF

KRACHT VAN SAMEN

FOCUS OP DIT ONDERZOEK

23

WERKEN MET MENTIMETER

GA NAAR: MENTI.COM

CODE: 8102 7667

TESTVRAAG:

OPZET BESPREKING DETERMINANT:

- STEMMEN MATE VAN IMPACT
- VRAAG NAAR ASPECTEN & INDICATOREN
- UITKOMST → DISCUSSIE
- HERSTEMMING IMPACT

MOGELIJKHEID TOT ONTHOUDEN VAN STEM

24

DEEL 1A – DETERMINANTEN & MATE VAN IMPACT

TOELICHTING:

- DE ONDERZOEKSRESULTATEN NAAR DE VOLGENDE DETERMINANTEN GEVEN VOLDOENDE SATURATIE OM DE DETERMINANTEN VAST TE STELLEN.
- ER IS ONVOLDOENDE SATURATIE OM TOT EEN DEFINITIEVE CONCLUSIE TE KOMEN.

DOEL:

KOMEN TOT BREED GEDRAGEN STANDPUNT T.A.V. MATE VAN IMPACT

METHODE:

STEMMEN
DISCUSSIE

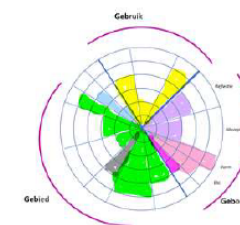
N.B. SUGGESTIES VOOR LITERATUUR ZIJN WELKOM

25

QUASI-KWANTIFICERING VAN IMPACT VAN DETERMINANTEN

- Werken met schaalniveaus (ambitionniveaus)
- Onderlinge verhouding determinanten

MATE VAN IMPACT	DUIDING	WAARDE
Geen impact	-	0
Enige impact	+	1
Impact	++	2
Grote impact	+++	3

Schetsidee model op basis van gevonden resultaten (bespreken in deel 2). Rekenmodel als onderlegger.

26

GEBRUIKMAKING VAN RESULTATEN ENQUÊTE
42 RESPONDENTEN

Mentale Gezondheid in Stedelijke Gebiedsontwikkeling

Hoe hebben we impact?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Geen van de bovenstaande	0,0% 0
Gebiedsontwikkelaar / procesmanager gebiedsontwikkeling bij gemeente of vergelijkbaar	21,4% 9
Gebiedsontwikkelaar / procesmanager gebiedsontwikkeling bij marktpartij of vergelijkbaar	14,3% 6
Conceptontwikkelaar en/of Projectontwikkelaar bij ontwikkelaar, ontikkolende aannemer of belegger	11,9% 5
Projectgebiedsontwikkelaar bij een woningcorporatie	7,1% 3
Stedenbouwkundige	7,1% 3
Planoloog	2,4% 1
Architect / landschapsarchitect	4,8% 2
Universitair lator / professor / wetenschapper (of vergelijkbaar) inzake RO en/of Wonen	7,1% 3
Onderzoeker / adviseur / beleidsmaker bij RIVM/PBL of organisatie van vergelijkbare signatuur	2,4% 1
Politicus / beleidsmaker/adviseur bij ministerie of bij politieke partij	4,8% 2
Beleidsmaker/adviseur bij waterschap	0,0% 0
Overige (geef nadere toelichting)	Reacties 16,7% 7
TOTAAL	42

27

GEVONDEN DETERMINANTEN, STATUS & MATE VAN IMPACT

Deel 1

- Determinanten valideren
- Mate van impact bepalen (Quasi-kwantificering)
- Blik op "indicatoren"

1. Hinder & Vervuiling ?
2. Invloed op leefomgevingskwaliteit ?
3. Leefomgevingskwaliteitgericht beleid ?
4. Fysiek-ruimtelijke kwaliteit ?
5. Water ?
6. Delen
7. Zintuiglijke waarneming & beleving ?

8. Materialisatie van bebouwing
9. Vorm & Ontwerp bebouwing
10. Kleurgebruik bebouwing

Deel 3

- Determinanten valideren
- Mate van impact valideren
- Blik op "indicatoren"

11. Veiligheid +++
12. Sociale interactie & cohesie +++
13. Groene, natuurlijke leefomgevingskwaliteit +++
14. Mobiliteit & Bereikbaarheid ++
15. Ruimte voor bewegen +++
16. Ruimte voor ontspanning +++
17. Microklimaat leefomgeving ++
18. Technische kwaliteit leefomgeving ++
19. Urbanisatiegraad leefomgeving ++
20. Toegankelijkheid voorzieningen vanuit leefomgeving ++

28

DETERMINANT & IMPACT: HINDER & VERVUILING

Operationalisering:

Hinder bestaat uit de nadelige effecten inzake mentale gezondheid en welbevinden van gebruikers en bewoners van het gebied door externe invloeden in brede zin waarbij hinder van microklimatologisch effect nadrukkelijk buiten beschouwing wordt gelaten.

Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

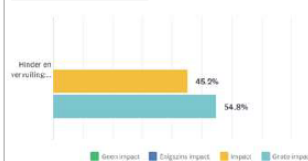
- ✓ Geurhinder
- ✓ Geluidhinder
- ✓ Chemische vervuiling
- ✓ Vervuiling van omgeving
- ✓ Effecten van vandalisme

Wat mist hier?

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ **Mate van impact:**?
- ✓ Domeinen:
 - ✓ Gebied
 - ✓ Gebruik

Enquête resultaten

Vraag: Wat is de mate van impact (+ / ++ / +++)?

BRONNEN:

Bercht, A. (2021, maart 10). *Waarom komen mentale problemen vaker voor in de stad?* Opgehaald van EOS Wetenschap: <https://www.eoswetenschap.eu/psycherein/why-mental-problems-often-occur-in-the-city>

Chu, A. T. (2004). The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence. *Journal of mental health promotion*, 16.

GPR Software. (2021, februari 16). *Over GPR software*. Opgehaald van GPR Software: <https://www.gprsoftware.nl/over-gpr-software/>

Litman, T. (2021). *Urban Sanity Understanding Urban Mental Health Impacts and How to create Safer and Happier Cities*. Victoria, Canada: Victoria Transport Policy Institute.

UD/MH (a). (2021, april 17). *How the city affects mental health*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-the-city-affects-mental-health.html>

UD/MH (b). (2021, april 17). *How urban design can impact mental health*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-urban-design-can-impact-mental-health.html>

Interview: Federico Savini - Uva

29

DETERMINANTEN & "INDICATOREN"

1. "Indicatoren" lijkt niet de juiste term. Dimensies of aspecten lijkt bruikbaar. Het uitgangspunt is quasi-operationalisering t.b.v. een conceptueel model. Wat is de meeste geschikte term?
2. Bent u van mening dat er voldoende saturatie wordt bereikt t.a.v. de mate van impact indien de enquêteresultaten én de gedragen mening van u als 12 experts overeenstemming bereiken? (Vanuit toegepast wetenschappelijk oogpunt?)
3. Welke aanbevelingen heeft u ten aanzien van deze opzet voor eventueel vervolgonderzoek?

30

DETERMINANT & IMPACT: LEEFOMGEVINGSKWALITEITGERICHT BELEID

Operationalisering:

Beleed en besluitvorming op zowel Rijks- provinciaal als gemeentelijk niveau dat een direct effect heeft op keuzes, kansen en risico's die de leefomgevingskwaliteit van een gebied kunnen beïnvloeden.

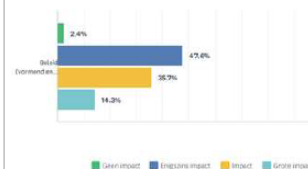
Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Rijksbeleid & waarden
- ✓ Gemeentebestuur
- ✓ Energiebeleid
- ✓ Woonbeleid
- ✓ Infrastructuur en mobiliteitsbeleid
- ✓ Omgevingswet (eigen toevoeging)
- ✓ NOVI/NOVEX (eigen toevoeging)
- ✓ Fiscaal beleid
- ✓ Onderwijsbeleid?
- ✓ Werkgelegenheidsbeleid

Mist er nog een indicator?

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ **Mate van Impact:**?
- ✓ Domeinen:
 - ✓ gebouw,
 - ✓ gebied,
 - ✓ gebruik

Wat is de mate van impact van deze determinant?

Literatuur:

Compton, M. (z.d.). *The Social Determinants of mental health*. (Powerpoint).

Enquête: Hoe hebben we impact?

Interviews

- Ellen Van Bueren (TU Delft)
- Federico Savini (UvA)
- Nicole Schell (Min. VWS)

31

DETERMINANT & IMPACT: INVLOED OP LEEFOMGEVINGSKWALITEIT

Operationalisering:

De handelingsruimte voor (toekomstige) gebruikers van het gebied om invloed uit te oefenen op de eigen woonomgeving, leefomgeving en leefomgevingskwaliteit.

Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Betrokkenheid bij ontwerp
- ✓ Betrokkenheid bij beheer
- ✓ Plekken waar niet alles geregeld is (rommelgebiedjes)
- ✓ Invloed op eigen leefomgeving

Wat mist hier?

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ **Mate van impact**?
- ✓ Domeinen:
 - ✓ Gebouw
 - ✓ Gebied
 - ✓ Gebruik

Deze determinant is later gevonden en is daarom niet in de enquête bevraagd.

Wat is de mate van impact van deze determinant?

Literatuur:

Rauch, J. (2021, maart 10). *Stress in de stad*. Opgehaald van EOS Wetenschap: <https://www.eoswetenschap.eu/psycherein/stress-in-the-city>

Chu, A. T. (2004). The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence. *Journal of mental health promotion*, 16.

Van der Ven, P. (2021, februari 25). Presentatie Gezondheid & Geluk - versie deelnemers. Rotterdam: Juli Ontwerp.

Dynamisch Stresskwetsbaarheidsmodel van Ormel.

Interview:

- Ellen van Bueren (TU Delft)

32

DEEL 1B - DETERMINANTEN

TOELICHTING:

- DE RESULTATEN VAN DE VOLGENDE DETERMINANTEN GEVEN ONVOLDOENDE SATURATIE OM TOT EEN DEFINITIEVE CONCLUSIE TE KOMEN.
- DAARNAAST ZOEK IK NAAR DE JUISTE BALANS VAN VERTEGENWOORDIGING VAN DETERMINANTEN T.O.V. ANDERE DETERMINANTEN

DOEL:

KOMEN TOT BREED GEDRAGEN STANDPUNT T.A.V.:

- BEPALING DETERMINANTEN
- MATE VAN IMPACT

METHODE:

STEMMEN
DISCUSSIE

N.B. SUGGESTIES VOOR LITERAATUUR ZIJN WELKOM

 EXPERTISE: MENTALE GEZONDHEID EN WELZIJN IN STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING
 RENATE SCHULTZ – 26 APRIL 2021

37

GEVONDEN DETERMINANTEN, STATUS & MATE VAN IMPACT

Deel 1

- Determinanten valideren
- Mate van impact bepalen
- Blik op "indicatoren"

1. Hinder & Vervuiling ?
2. Invloed op leefomgevingskwaliteit ?
3. Leefomgevingskwaliteitgericht beleid ?
4. Fysiek-ruimtelijke kwaliteit ?
5. Water ?
6. Delen

7. Zintuiglijke waarneming & beleving ?

8. Materialisatie van bebouwing
9. Vorm & Ontwerp bebouwing
10. Kleurgebruik bebouwing

Deel 3

- Determinanten valideren
- Mate van impact valideren
- Blik op "indicatoren"

11. Veiligheid +++
12. Sociale interactie & cohesie +++
13. Groene, natuurlijke leefomgevingskwaliteit +++
14. Mobiliteit & Bereikbaarheid ++
15. Ruimte voor bewegen +++
16. Ruimte voor ontspanning +++
17. Microklimaat leefomgeving ++
18. Technische kwaliteit leefomgeving ++
19. Urbanisatiegraad leefomgeving ++
20. Toegankelijkheid voorzieningen vanuit leefomgeving ++

38

 EXPERTISE: MENTALE GEZONDHEID EN WELZIJN IN STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING
 RENATE SCHULTZ – 26 APRIL 2021

DETERMINANT & IMPACT: MATERIALISATIE VAN BEBOUWING

Operationalisering:

Het materiaalgebruik van de zichtbare schil van het gebouw en het effect daarvan op beleving en waardering.

Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Beleving van materiaal
- ✓ Mate van reflectie
- ✓ Mate van transparantie
- ✓ Mate van natuurlijkheid van materiaal
- ✓ Mate van gebruik van levend groen

Mist er nog een indicator?

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact: ?
- ✓ Domein:
 - ✓ Gebouw

 Bij open bevraging naar determinanten benoemen 21 van de 42 respondenten (50 procent) 'beleving materialisatie gebouw' als determinant inzake de bebouwing in stedelijk gebied ten aanzien van mentale gezondheid.
 Het is het meest gegeven antwoord bij open bevraging.

Percentage	Aantal verantwoord	DETERMINANT / INDICATOR / ONTOEWERP / (TREDENVOORD)
100	21	Beleving materialisatie gebouw, aspecten: kleur, vorm, materiaal, transparantie
13,3	5	Beleving materialisatie gebouw, aspecten: kleur, vorm, materiaal, transparantie
13,3	5	Beleving materialisatie gebouw, aspecten: kleur, vorm, materiaal, transparantie
13,3	5	Beleving materialisatie gebouw, aspecten: kleur, vorm, materiaal, transparantie
13,3	5	Beleving materialisatie gebouw, aspecten: kleur, vorm, materiaal, transparantie
13,3	5	Beleving materialisatie gebouw, aspecten: kleur, vorm, materiaal, transparantie
13,3	5	Beleving materialisatie gebouw, aspecten: kleur, vorm, materiaal, transparantie
13,3	5	Beleving materialisatie gebouw, aspecten: kleur, vorm, materiaal, transparantie
13,3	5	Beleving materialisatie gebouw, aspecten: kleur, vorm, materiaal, transparantie
13,3	5	Beleving materialisatie gebouw, aspecten: kleur, vorm, materiaal, transparantie

(De gebruikte kleuren in deze afbeelding zijn gebruikt voor axiale codering. De kleurkeuze zegt niets over de dimensie of determinant).

Wat is volgens u de mate van impact van deze determinant?

Literatuur:

 2013, 16 augustus. Interview als architect Max van Huut nieuwbouw Isala, maart 2013. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=VRqzVyd9wUc>

Enquêtes:

- Enquête Vorm, Materialisatie & Ontwerp
- Enquête Hoe hebben we impact?

Interviews:

- Federico Savini – UvA

Wetenschappelijke literatuur gezocht

39

 EXPERTISE: MENTALE GEZONDHEID EN WELZIJN IN STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING
 RENATE SCHULTZ – 26 APRIL 2021

DETERMINANT & IMPACT: VORM & ONTWERP VAN BEBOUWING

Operationalisering:

Het fysieke en visuele ontwerp van de vorm van de bebouwing.

Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Vormkracht
- ✓ Vormdynamiek
- ✓ Vormbewustzijn
- ✓ Helend effect
- ✓ Organische architectuur

Wat mist hier ?

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact: ?
- ✓ Domein:
 - ✓ Gebouw

 Bij open bevraging naar determinanten benoemen 28 van de 42 respondenten (67 procent) 'vorm & ontwerp' als determinant inzake de bebouwing in stedelijk gebied ten aanzien van mentale gezondheid.
 Het is het meest gegeven antwoord bij open bevraging.

Percentage	Aantal verantwoord	DETERMINANT / INDICATOR / ONTOEWERP / (TREDENVOORD)
100	28	Vorm & ontwerp, aspecten: vorm, dynamiek, bewustzijn, helend effect, organische architectuur
13,3	5	Vorm & ontwerp, aspecten: vorm, dynamiek, bewustzijn, helend effect, organische architectuur
13,3	5	Vorm & ontwerp, aspecten: vorm, dynamiek, bewustzijn, helend effect, organische architectuur
13,3	5	Vorm & ontwerp, aspecten: vorm, dynamiek, bewustzijn, helend effect, organische architectuur
13,3	5	Vorm & ontwerp, aspecten: vorm, dynamiek, bewustzijn, helend effect, organische architectuur
13,3	5	Vorm & ontwerp, aspecten: vorm, dynamiek, bewustzijn, helend effect, organische architectuur
13,3	5	Vorm & ontwerp, aspecten: vorm, dynamiek, bewustzijn, helend effect, organische architectuur
13,3	5	Vorm & ontwerp, aspecten: vorm, dynamiek, bewustzijn, helend effect, organische architectuur
13,3	5	Vorm & ontwerp, aspecten: vorm, dynamiek, bewustzijn, helend effect, organische architectuur
13,3	5	Vorm & ontwerp, aspecten: vorm, dynamiek, bewustzijn, helend effect, organische architectuur

(De gebruikte kleuren in deze afbeelding zijn gebruikt voor axiale codering. De kleurkeuze zegt niets over de dimensie of determinant).

Wat is volgens u de mate van impact van deze determinant?

Literatuur:

 2013, 16 augustus. Interview Isala architect Max van Huut nieuwbouw Isala, maart 2013. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=VRqzVyd9wUc>

 Doe Maar Duurzaam!, 2018, 19 april. *Alberts & Van Huut International Architects item Doe Maar Duurzaam RTL7 509E014 08 april 2018.* YouTube. *Alberts & Van Huut International Architects item Doe Maar Duurzaam RTL7 509E014 08 april 2018 - YouTube*

Enquêtes:

- Enquête Vorm, Materialisatie & Ontwerp
- Enquête Hoe hebben we impact?

Interviews:

- Federico Savini - UvA

40

 EXPERTISE: MENTALE GEZONDHEID EN WELZIJN IN STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING
 RENATE SCHULTZ – 26 APRIL 2021

DETERMINANT & IMPACT: KLEURGEBUK BEBOUWING

Operationalisering:
Het gebruik van kleuren toegepast in de schil van gebouwen.

Dimensies/Aspecten/Indicatoren:
✓ Kleur
✓ Intensiteit van kleur (eigen toevoeging)

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact: ?
- ✓ Domein:
 - ✓ Gebouw

Bij open bevraging naar determinanten benoemen 11 van de 42 (26 procent) respondenten kleurgebruik als determinant inzake de bebouwing in stedelijk gebied ten aanzien van mentale gezondheid.

Percentage	Aantal	DETERMINANT / INDICATOR / ONTOEWERPT / TOEWERKING
23,0	18	Gebruik van kleurgebruik - gebouwen, gebouwen, gebouwen
19,0	15	Gebruik van kleurgebruik - gebouwen, gebouwen, gebouwen
19,0	15	Gebruik van kleurgebruik - gebouwen, gebouwen, gebouwen
15,0	12	Gebruik van kleurgebruik - gebouwen, gebouwen, gebouwen
15,0	12	Gebruik van kleurgebruik - gebouwen, gebouwen, gebouwen
15,0	12	Gebruik van kleurgebruik - gebouwen, gebouwen, gebouwen
15,0	12	Gebruik van kleurgebruik - gebouwen, gebouwen, gebouwen
15,0	12	Gebruik van kleurgebruik - gebouwen, gebouwen, gebouwen
15,0	12	Gebruik van kleurgebruik - gebouwen, gebouwen, gebouwen
15,0	12	Gebruik van kleurgebruik - gebouwen, gebouwen, gebouwen

(De gebruikte kleuren in deze afbeelding zijn gebruikt voor axiale codering. De kleurkeuze zegt niets over de dimensie of determinant).

Wat is volgens u de mate van impact van deze determinant?

Mist er nog een indicator?

Literatuur:

Andrieu, B. 2010. *Sentir sa couleur de la santé par les teintes? Le Seuil*. P. 195 - 209

Hunkel, K. 1999. *De kracht van kleuren en hun invloed op uw gezondheid, uw uiterlijk, uw woning*. Deltas. België-Nederland.

Van der Ven, P. (2021, februari 25). Presentatie Gezondheid & Geluk - versie deelnemers. Rotterdam: Juli Ontwerp.

Enquêtes:

- Enquête Hoe hebben we impact?

Interviews:

- Federico Savini - UvA
- Nicole Schell - Min. VWS

41

DEEL 2 – CONCEPTUEEL INSTRUMENT
(1 DETERMINANT FUNCTIONEEL UITGEWERKT)

GEWENST EINDPRODUCT:
CONCEPTUEEL INSTRUMENT COMPLEET
1 DETERMINANT UITWERKING TOT FUNCTIONEEL INSTRUMENT

Vragen t.a.v.:

- JUISTE TERMINOLOGIE
- RANDVOORWAARDEN EN CRITERIA
- BESPREKING “SCHETSOPZET” RENATE SCHULTZ

42

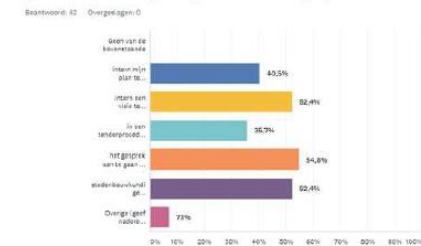
42 RESPONDENTEN ENQUÊTE

ANTWOORDEKEUZEN	REACTIES
Geen van de bovenstaande	0,0% 0
Gebiedsontwikkelaar / procesmanager gebiedsontwikkeling bij gemeente of vergelijkbaar	21,4% 9
Gebiedsontwikkelaar / procesmanager gebiedsontwikkeling bij marktpartij of vergelijkbaar	14,3% 6
Conceptontwikkelaar en/of Projectontwikkelaar bij ontwikkelaar, ontwikkelende aannemer of belegger	11,9% 5
Project/gebiedsontwikkelaar bij een woningcorporatie	7,1% 3
Stedenbouwkundige	7,1% 3
Planoloog	2,4% 1
Architect / landschapsarchitect	4,8% 2
Universitair lector / professor / wetenschapper (of vergelijkbaar) inzake RO en/of Wonen	7,1% 3
Onderzoeker / adviseur / beleidsmaker bij RIVM/PBL of organisatie van vergelijkbare signatuur	2,4% 1
Politicus / beleidsmaker/adviseur bij ministerie of bij politieke partij	4,8% 2
Beleidsmaker/adviseur bij waterschap	0,0% 0
Overige (geef nadere toelichting)	Reacties 10,7% 7
TOTAAL	42

43

ENQUÊTE & DRAAGVLAK
INSTRUMENT

Als er een instrument / menupaneel wordt ontworpen dat toetst op mentale gezondheid om in te zetten in de initiatieffase van een stedelijke gebiedsontwikkeling, dan gebruik ik dat mogelijk om:

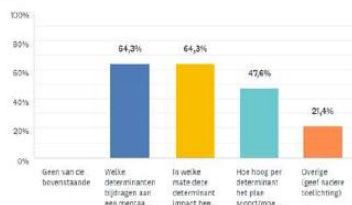
ANTWOORDEKEUZEN	REACTIES
Geen van de bovenstaande	0,0% 0
Interne mijn plan te beoordelen/toetsen	40,5% 17
Interne een visie te ontwikkelen	62,4% 22
In een tenderprocedure aan te tonen wat het plan doet voor de (mentale) gezondheid	35,7% 15
Het gesprek aan te gaan met andere stakeholders	54,8% 23
Stedenbouwkundige randvoorwaarden en/of beleidskeuzetopstuk of gebiedsvisie te ontwerpen	62,4% 22
Overige (geef nadere toelichting)	Reacties 7,1% 3
Totaal aantal respondenten: 42	

44

ENQUÊTE & FUNCTIONALITEITEN INSTRUMENT

Geef ten aanzien van de mogelijke functionaliteiten in zo'n instrument aan hoe belangrijk u de volgende functionaliteiten vindt. (meerdere antwoorden mogelijk)

Beantwoord: 42 Overigslagen: 0

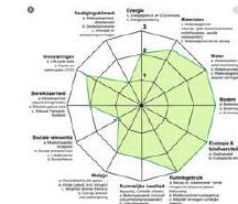

ANTWOORKEUZEN	REACTIES
Geen van de bovenstaande	0,0% 0
Het model moet aangeven welke determinanten (keuze) bijdragen aan een mentaal gezond stedelijk gebied	64,3% 27
Het model moet aangeven in welke mate deze determinanten (keuze) impact heeft op een mentaal gezond stedelijk gebied	64,3% 27
Het model moet aangeven hoe hoog per determinant (keuze) het plan soort/moet scoren op verschillende indicatoren	47,6% 20
Overige (geef nadere toelichting)	21,4% 9
Totale aantal respondenten: 42	

45

SCHETS IDEE INSTRUMENT

- Inspiratie**
 - Ambitiweb GWW
 - Schotse leefplekometer
 - Eigen visie
 - Onderzoekresultaten kwalitatieve data analyse
- Doel & inzet van instrument**
 - Initiatieffase
 - Agendasetting
 - Ambitieformulering
 - Gesprek tussen stakeholders
- Werkbaarheid**
 - Laagdrempelig & makkelijk
 - Pareto principe (80/20 regel)
 - Quasi-kwantificering (beeld & getal)
 - Geschikt voor alle actoren
 - Beleidsdenkers
 - Technocraten
 - Beeld- en conceptdenkers

Bron: Ambitiweb - Werken aan Duurzaamheid

Bron: De Leefplekometer / Wat vind je van je leefplek? - Pharos

46

'SCHETSOPZET' INSTRUMENT MAKEN

- X-aantal determinanten
- X-aantal "indicatoren"/subdeterminanten" per determinant
- Rekenregels determinanten o.b.v. mate van impact

Weging van impact	Verwachte weging in aantal schalen / mate van impact
De mate van impact per determinant op kwaliteit van leefomgeving	NVT * 1 2 3

- Wat zijn uw eerste gedachten en aanbevelingen bij deze opzet?
- Hoe kunnen we de determinanten en mate van impact het beste in een model brengen?
- Aan welke criteria moet een conceptueel instrument voldoen om een op wetenschappelijke basis gefundeerd toepasbaar model te zijn?
- Wat vindt u van de gedachte om per determinanten een aantal "indicatoren/subdimensies" te benoemen in een tweedeling:
 - Set Generieke "indicatoren"
 - Set Situationele "indicatoren"

- Doel & inzet van instrument**
 - Initiatieffase
 - Agendasetting
 - Ambitieformulering
 - Gesprek tussen stakeholders
- Werkbaarheid**
 - Laagdrempelig & makkelijk
 - Pareto principe (80/20 regel)
 - Quasi-kwantificering (beeld & getal)
 - Geschikt voor alle actoren
 - Beleidsdenkers
 - Technocraten
 - Beeld- en conceptdenkers

47

BESPREKEN - VOORLOPIGE CRITERIA MODEL

- Functioneel toepasbaar (Schell)
- Hapklare brokken aan kennis bieden (Schell)
- Duiding in schalen/niveaus (Savini, Beenackers)
- Schalen van 3 of maximaal → voorkom vals gevoel precisie (Beenackers)
- Schrijf kwalitatieve indicatoren en kwantificeer (Savini)
- Handvatten voor quasi-kwantificering (Van Bueren)
- Visualisering waar mogelijk (Van Bueren)
- Flexibel instrument (Savini)
- IST in kaart brengen (Savini)
- Zowel probleemgericht als oplossingsgericht (Savini)
- Belang veranderbaarheid → actualisatie (Beenackers)
- Relatie determinant en mate van impact (Beenackers)
- Wetenschappelijke basis → toepasbaar maken (Beenackers)
- Transparantie in keuzes (inzicht in bruikbaarheid) (Beenackers)
- Onderschrijving Paretoprincipe (Schell, Beenackers)
- Vinden van no-regrets als haakjes (Van Bueren)
- Vertegenwoordiging financiële aspect

Bronnen:

- ✓ Ambitiweb
- ✓ Schotse leefplekometer
- ✓ Interview Marielle Beenackers
- ✓ Interview Federico Savini
- ✓ Interview Nicole Schell

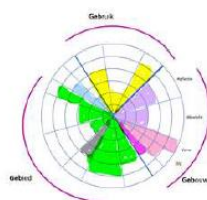
Aanbevelingen literatuur / framework assessment gevraagd

48

'SCHETSOPZET' INSTRUMENT

- X-aantal determinanten
- X-aantal “indicatoren”/subdimensies/aspecten” per determinant
- Rekenregels determinanten o.b.v. mate van impact

Weging van impact	Verwachte weging in aantal schalen / mate van impact			
De mate van impact per determinant op kwaliteit van leefomgeving	NVT *	1	2	3

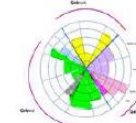

- Wat zijn uw eerste gedachten en aanbevelingen bij deze opzet?

'SCHETS' FUNCTIONEEL INSTRUMENT

Verkerking voorloper / mogelijke rekenregels achter impactmeting determinanten
t.b.v. instrument visie- en realisatieplan mentale gezondheid & welzijn in initiatiefase stedelijke gebiedsontwikkeling

Output/Indikator variabel				Skor hasil uji variabel				Score per dimensi							
Indikator dan Sub-indikator	Skor yang diperoleh	Skor yang tercapai	X	Indikator hasil uji variabel (100 X)	Skor hasil uji variabel per indikator	=	Score	Skor hasil uji variabel per indikator	Observed	Minimal score	Global	Minimal score	Global	Minimal score	Global
Indikator 1 Indikator 2 Indikator 3 Indikator 4 Indikator 5 Indikator 6 Indikator 7 Indikator 8 Indikator 9 Indikator 10 Indikator 11 Indikator 12 Indikator 13 Indikator 14 Indikator 15 Indikator 16 Indikator 17 Indikator 18 Indikator 19 Indikator 20 Indikator 21 Indikator 22 Indikator 23 Indikator 24 Indikator 25 Indikator 26 Indikator 27 Indikator 28 Indikator 29 Indikator 30 Indikator 31 Indikator 32 Indikator 33 Indikator 34 Indikator 35 Indikator 36 Indikator 37 Indikator 38 Indikator 39 Indikator 40 Indikator 41 Indikator 42 Indikator 43 Indikator 44 Indikator 45 Indikator 46 Indikator 47 Indikator 48 Indikator 49 Indikator 50 Indikator 51 Indikator 52 Indikator 53 Indikator 54 Indikator 55 Indikator 56 Indikator 57 Indikator 58 Indikator 59 Indikator 60 Indikator 61 Indikator 62 Indikator 63 Indikator 64 Indikator 65 Indikator 66 Indikator 67 Indikator 68 Indikator 69 Indikator 70 Indikator 71 Indikator 72 Indikator 73 Indikator 74 Indikator 75 Indikator 76 Indikator 77 Indikator 78 Indikator 79 Indikator 80 Indikator 81 Indikator 82 Indikator 83 Indikator 84 Indikator 85 Indikator 86 Indikator 87 Indikator 88 Indikator 89 Indikator 90 Indikator 91 Indikator 92 Indikator 93 Indikator 94 Indikator 95 Indikator 96 Indikator 97 Indikator 98 Indikator 99 Indikator 100	4 3														

Conclusies?

6. Hoe worden de geoperationaliseerde determinanten ingedeeld en gewogen binnen thema's 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' en geoperationaliseerd naar een visueel model dat bruikbaar is voor de verschillende actoren die betrokken zijn in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?

DEEL 3 – DETERMINANTEN EN IMPACT

TOELICHTING:

TEN AANZIEN VAN DE VOLGENDE DETERMINANTEN ZIJN VOLDOENDE RESULTATEN EN DATA OM TOT SATURATIE TE KOMEN OVER DE MATE VAN IMPACT VAN DE DETERMINANTEN ONDER DEEL 1A

DOEL:

VALIDATIE DETERMINANTEN
VALIDATIE MATE VAN IMPACT

METHODE:

STEMMEN

GEVONDEN DETERMINANTEN, STATUS & MATE VAN IMPACT

Deel 1

- Determinanten valideren
- Mate van impact bepalen
- Blik op "indicatoren"

1. Hinder & Vervuiling ?
2. Invloed op leefomgevingskwaliteit ?
3. Leefomgevingskwaliteit gericht beleid ?
4. Fysiek-ruimtelijke kwaliteit ?
5. Water ?
6. Delen
7. Zintuiglijke waarneming & beleving ?

8. Materialisatie van bebouwing
9. Vorm & Ontwerp bebouwing
10. Kleurgebruik bebouwing

Deel 3

- Determinanten valideren
- Mate van impact valideren
- Blik op "indicatoren"

11. Veiligheid +++
12. Sociale interactie & cohesie +++
13. Groene, natuurlijke leefomgevingskwaliteit +++
14. Mobiliteit & Bereikbaarheid ++
15. Ruimte voor bewegen +++
16. Ruimte voor ontspanning +++
17. Microklimaat leefomgeving ++
18. Technische kwaliteit leefomgeving ++
19. Urbanisatiegraad leefomgeving ++
20. Toegankelijkheid voorzieningen vanuit leefomgeving ++

53

EXPERTISE MENTALE GEZONDHEID EN WELZIJN IN STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING
RENATE SCHULTZ – 26 APRIL 2021

DETERMINANT & IMPACT: SOCIALE INTERACTIE & COHESIE

Operationalisering:

De mate van sociale cohesie als gevolg van de mate waarin de leefomgeving voorziet in mogelijkheden tot sociale interactie en cohesie.

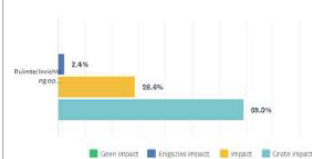
Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Eenzaamheid
- ✓ Isolement
- ✓ Prosociale plekken
- ✓ Betrokkenheid met community
- ✓ Mixed use van gebieden

Wat mist hier ?

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact +++
- ✓ Domeinen
 - ✓ Gebied
 - ✓ Gebruik
 - ✓ Gebouw

Validatie van mate van impact ?

Literatuur:

Bercht, A. (2021, maart 10). Waarom komen mentale problemen vaker voor in de stad? Opgeshaald van EOS Wetenschap: <https://www.eoswetenschap.eu/psychie-brein/waarom-komen-mentale-problemen-vaker-voor-de-stad>

Chu, A. T. (2004). The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence. *Journal of mental health promotion*, 16.

Cunton, M. (2013). *The Social Determinants of mental health*. (Powerpoint)

Ullman, T. (2021). *Urban Sanity Understanding Urban Mental Health Impacts and How to create Safer and Happier Cities*. Victoria, Canada: Victoria Transport Policy Institute.

Rauch, J. (2021, maart 10). Stress in de stad. Opgeshaald van EOS Wetenschap: <https://www.eoswetenschap.eu/psychie-brein/stressedstad>

UD/MH (b). (2021, april 17). How urban design can impact mental health. Opgeshaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-urban-design-can-impact-mental-health.html>

Savini, F. B. (2021, januari 13). Podcast The complexity of urban mental health. Amsterdam.

Van der Ven, P. (2021, februari 25). Presentatie Gezondheid & Geluk - versie deelnemers. Rotterdam: Juli Ontwerp.

Interview:

- Mariëtte Beenackers - Erasmus MC
- Federico Savini - UvA
- Stefan van Egmond - gem. Den Haag

Eenheid: hoe hebben we impact?

- Biopsychosociale model - Engel
- Dynamisch Stress Kwetsbaarheid model - Ormel

55

EXPERTISE MENTALE GEZONDHEID EN WELZIJN IN STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING
RENATE SCHULTZ – 26 APRIL 2021

DETERMINANT & IMPACT: MOBILITEIT & BEREIKBAARHEID

Operationalisering:

De bereikbaarheid en beschikbaarheid van mobiliteitsoplossingen zowel binnen de leefomgeving als mede in verbinding met de omliggende regio

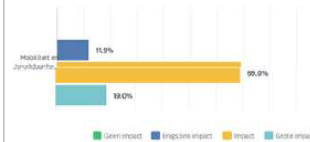
Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Bereikbaarheid OV
- ✓ Beschikbaarheid OV
- ✓ Bereikbaarheid middels snel verkeer
- ✓ Toegankelijke infrastructuur voor langzaam verkeer
- ✓ Veiligheid van langzaam verkeer
- ✓ Beschikbaarheid Deelmobiliteit
- ✓ Type aanbod van deelmobiliteit i.r.t. behoefte van gebruikers
- ✓ Ligging in de regio (eigen toevoeging)

Wat mist hier ?

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact ++
- ✓ Domeinen
 - ✓ Gebied
 - ✓ Gebruik

Validatie van mate van impact ?

Literatuur:

Chu, A. T. (2004). The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence. *Journal of mental health promotion*, 16.

Li, X. 2020. *Design of living as a service platform including shared mobility*. Delft: TU Delft

Litman, T. (2021). *Urban Sanity Understanding Urban Mental Health Impacts and How to create Safer and Happier Cities*. Victoria, Canada: Victoria Transport Policy Institute.

McCay, L. (2021, april 17). *Facts and Figures*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/facts-and-figures.html>

UD/MH (b). (2021, april 17). *How urban design can impact mental health*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-urban-design-can-impact-mental-health.html>

Interviews:

- Mariëlle Beenackers – Erasmus MC

Enquête:

- Hoe hebben we impact?

57

DETERMINANT & IMPACT: RUIMTE VOOR BEWEGEN

Operationalisering:

De kwantiteit en kwaliteit van ruimte binnen de leefomgeving die gericht is op zowel recreatief als functioneel bewegen.

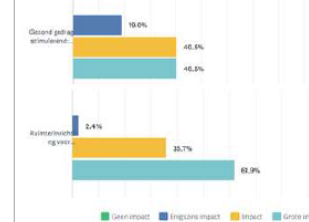
Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ (Openbare) ruimte voor bewegen (kwantitatief)
- ✓ Wandelroutes
- ✓ Langzaamverkeerroutes naar voorzieningen (eigen toevoeging)
- ✓ Fysieke ruimtelijke kwantiteit en kwaliteit voor sport
- ✓ Fysieke ruimtelijke kwantiteit en kwaliteit voor spelen
- ✓ Nudging: gezond gedrag stimuleren (geen indicator/aspect, maar instrument?)

Wat mist hier ?

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact ++
- ✓ Domeinen
 - ✓ Gebied
 - ✓ Gebruik

Validatie van mate van impact ?

Literatuur:

UD/MH (a). (2021, april 17). *How the city affects mental health*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-the-city-affects-mental-health.html>

UD/MH (b). (2021, april 17). *How urban design can impact mental health*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-urban-design-can-impact-mental-health.html>

UD/MH (c). (2021, april 17). *Mind the GAPS Framework*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/mind-the-gaps-framework.html>

BRAVO(S)

✓ Engel: biopsychosociale model

Interview:

- Mariëlle Beenackers Erasmus MC

58

DETERMINANT & IMPACT: RUIMTE VOOR ONTSPANNING

Operationalisering:

De mate waarin een leefomgeving kan voorzien in rust en ontspanning voor gebruikers van de leefomgeving.

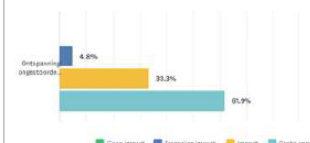
Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Stille voor goede nachtrust
- ✓ Openbare prikkellarme, stille plekken
- ✓ Groene kwaliteit

Wat mist hier ?

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact ++
- ✓ Domein:
 - ✓ gebied
 - ✓ gebruik
 - ✓ gebouw

Validatie van mate van impact ?

Literatuur:

UD/MH (a). (2021, april 17). *How the city affects mental health*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-the-city-affects-mental-health.html>

UD/MH (b). (2021, april 17). *How urban design can impact mental health*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-urban-design-can-impact-mental-health.html>

BRAVO model

Persoonlijke communicatie:
- Marjolijn Pijpers van Esch – TU Delft

Interviews

- Ellen Van Buuren – TU Delft
- Mariëlle Beenackers – Erasmus MC
- Marjolijn Pijpers van Esch – TU Delft

59

DETERMINANT & IMPACT: MICROKLIMAAT VAN LEEFOMGEVING

Operationalisering:

Het klimaat op en boven het aardoppervlak van de leefomgeving.

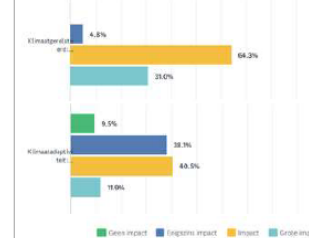
Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Bezonning
- ✓ Schaduw
- ✓ Windhinder
- ✓ Damp / = water?
- ✓ Hitte-eiland effect (UHI)
 - ✓ Temperatuur celsius / PET?
- ✓ Stedelijke morfologie
- ✓ Oriëntatie gebouwen en straten
- ✓ Natuurlijke waterberging
- ✓ Groen & beplanting
- ✓ Materiaalgebruik gebouw
- ✓ Materiaalgebruik gebied
- ✓ Kleurgebruik Gebouw
- ✓ Kleurgebruik Gebied
- ✓ Absorptie zonnestraling
- ✓ Reflectie zonnestraling
- ✓ Thermische kwaliteit gebouw

Wat mist hier ?

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact: ++
- ✓ Domeinen:
 - ✓ Gebied
 - ✓ Gebouw

Validatie van mate van impact ?

Literatuur:

Chu, A. T. (2004). The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence. *Journal of mental health promotion*, 16.

GPR Software. (2021, februari 16). *Over GPR software*. Opgehaald van GPR Software: <https://www.gprsoftware.nl/over-gpr-software/>

Pijpers-Van Esch, M. (2015). *Designing the urban microclimate*. Delft: TU Delft.

Persoonlijke communicatie:

✓ Marjolijn Pijpers van Esch – TU Delft
✓ Mariëlle Beenackers – Erasmus MC
✓ Emelieke Huisman – HU

60

DETERMINANT & IMPACT: TECHNISCHE KWALITEIT LEEFOMGEVING

Operationalisering:

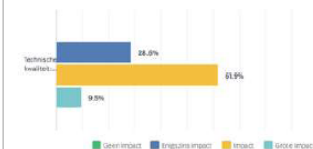
De technische kwaliteit leefomgeving in termen van constructieve kwaliteit, materialisatie en staat van onderhoud van de gebouwde en ongebouwde leefomgeving.

Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Technische kwaliteit gebouwde omgeving
- ✓ (eigen) woningkwaliteit
- ✓ Gezonde (bouw)materialen
- ✓ Thermische kwaliteit gebouw
- ✓ Technische kwaliteit openbare omgeving (eigen toevoeging)

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact: Impactvol ++
- ✓ Domeinen:
 - ✓ Gebouw
 - ✓ Gebied

Validatie van mate van impact ?

Literatuur:

Compton, M. (z.d.). *The Social Determinants of mental health*. (Powerpoint).

Chu, A. T. (2004). The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence. *Journal of mental health promotion*, 16.

Van der Ven, P. (2021, februari 25). Presentatie Gezondheid & Geluk - versie deelnemers. Rotterdam: Juli Ontwerp.

GPR Software. (2021, februari 16). Over GPR software. Opgehaald van GPR Software: <https://www.gprsoftware.nl/over-gpr-software/>

Enquête: Hoe hebben we impact?

Wat mist hier ?

61

DETERMINANT & IMPACT: URBANISATIEGRAAD LEEFOMGEVING

Operationalisering:

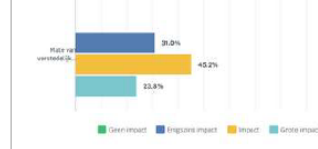
De mate van verstedelijking van de leefomgeving.

Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Woonsituatie
- ✓ Verdichting
- ✓ Hoge sociale dichtheid
- ✓ Drukte / hoog prikkelgehalte
- ✓ Verstedelijking

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact: ++
- ✓ Domeinen:
 - ✓ gebied
 - ✓ gebouw

Validatie van mate van impact ?

Wat mist hier ?

Literatuur:

Bakker, P. P.-M. (2011). *Voorspellers van zorggebruik in de GGZ*. Enschede: Bureau HHM.

Rauch, J. (2021, maart 10). *Stress in de stad*. Opgehaald van EOS Wetenschap: <https://www.eoswetenschap.eu/psychologie/stress-in-de-stad>

Chu, A. T. (2004). The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence. *Journal of mental health promotion*, 16.

UD/MH (a). (2021, april 17). *How the city affects mental health*. Opgehaald van Urban Design Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/how-the-city-affects-mental-health.html>

Interviews:

- ✓ Federico Savini - UvA
- ✓ Mariëtte Beenackers - Erasmus MC
- ✓ Ellen Van Bueren - TU Delft

Dynamisch Stress Kwetsbaarheidsmodel - Ormel

62

DETERMINANT & IMPACT: TOEGANKELIJKHEID VOORZIENINGEN VANUIT LEEFOMGEVING

Operationalisering:

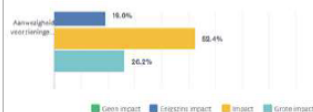
De beschikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen in de leefomgeving.

Dimensies/Aspecten/Indicatoren:

- ✓ Recreatieve voorzieningen
- ✓ Culturele voorzieningen
- ✓ Religieuze voorzieningen
- ✓ Mixed use karakter
- ✓ Onderwijs instellingen
- ✓ Laagdrempelig support- en zorg functies mentale zorg (coaching, training)
- ✓ Prosociale openbare plekken

Resultaten:

- ✓ Determinant
- ✓ Mate van impact: impactvol (++)
- ✓ Determinant:
 - ✓ Gebied
 - ✓ Gebruik
 - ✓ Gebouw

Validatie van mate van impact ?

Literatuur:

Compton, M. (z.d.). *The Social Determinants of mental health*. (Powerpoint).

Chu, A. T. (2004). The impact on mental well-being of the urban and physical environment: an assessment of the evidence. *Journal of mental health promotion*, 16.

Van der Ven, P. (2021, februari 25). Presentatie Gezondheid & Geluk - versie deelnemers. Rotterdam: Juli Ontwerp.

McKay, L. (2021, april 17). *Facts and Figures*. Opgehaald van Urban Design and Mental Health: <https://www.urbandesignmentalhealth.com/facts-and-figures.html>

Enquête: Hoe hebben we impact?

Interview:

- Federico Savini - UvA

Wat mist hier ?

63

W.v.t.t.k

64

TER AFSLUITING

BEREIDHEID INDIEN NADER ONDERZOEK NODIG IS?

BRONVERMELDING MET NAAM

EINDRESULTAAT NA 25 JUNI 2021

PUBLICATIE GEBIEDSONTWIKKELING.NU

NA DE THESIS: STEL DAT WILT U DAN VERDER BETROKKEN WORDEN?

EXPERTSSE MENTALE GEZONDHEID EN WELZIJN IN STEDELIJKE GEBIEDSONTWIKKELING
RENAME SCHULTZ – 26 APRIL 2021

65

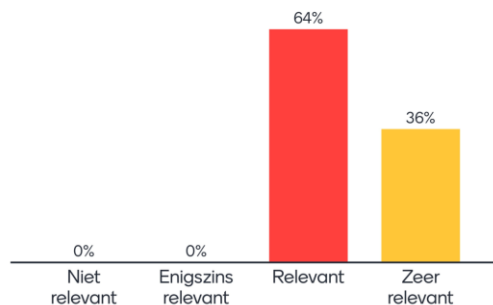

Deze PowerPoint presentatie is gebruikt voor:

- ✓ Drie werkdagen voor de expertsessie hebben de experts een aantal sheets ter voorbereiding ontvangen. Dit betroffen de sheets met:
 - Samenvatting en Status onderzoek
 - Doel & opzet onderzoek
 - 1 sheet met 1 uitgewerkte determinant als voorbeeld
 - Sheets met kernvragen over conceptueel en functioneel instrument.
- ✓ De expertsessie op 26 april 2021. Via Mentimeter is gestemd op basis van de informatie in deze PowerPoint.
- ✓ Na de expertsessie is de PowerPoint toegestuurd en voorzien van een SurveyMonkey onderzoek waarbij gerefereerd wordt aan de sheets zodat op zo identiek mogelijke wijze de determinanten zijn bevraagd.

Hoe relevant vindt u aandacht voor mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling in de initiatieffase i.r.t. de rol van actoren?

Mentimeter

11

Welk aspect of welke indicator mist u t.a.v. HINDER ? (mist u niets, onthoudt u dan van antwoord)

Mentimeter

lichthinder?

Lichthinder

Zwerfvuil

Lichthinder / slagschaduw (windmolens)

Agressief gedrag (of komt dat elders aan de orde?)

Lichthinder

Lichthinder

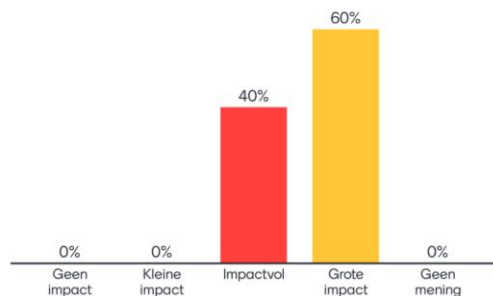
Lichthinder

Lichthinder

10

Wat is volgens uw inschatting de mate van impact op mentale gezondheid en welzijn in stedelijke GO van de determinant HINDER ?

Mentimeter

10

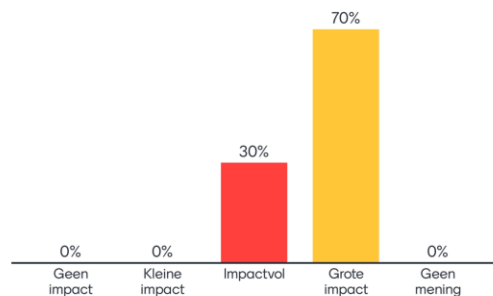
Welk aspect of welke indicator mist u t.a.v. HINDER ? (mist u niets, onthoudt u dan van antwoord)

Mentimeter

de persoonlijke beleving van hinder, die is voor iedereen anders. in hoeverre is dit dan objectief meetbaar.

10

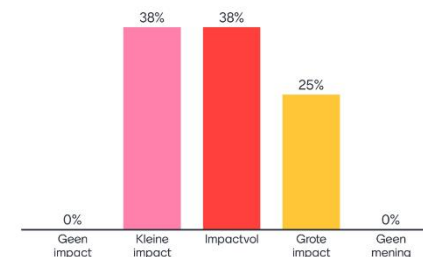
Nu na de discussie: Wat is volgens uw inschatting de mate van impact op mentale gezondheid en welzijn in stedelijke GO van de determinant HINDER ?”

Mentimeter

10

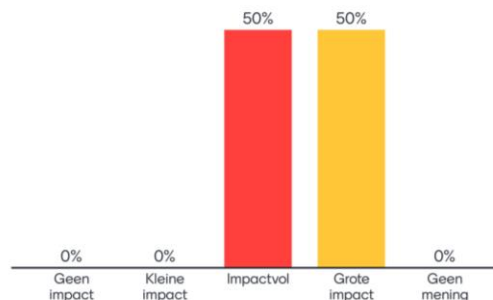
Wat is volgens u de mate van impact op mentale gezondheid & welzijn in stedelijke GO van INVLOED OP LEEFOMGEVINGSKWALITEIT (door bewoners/gebruikers)?

Mentimeter

8

Wat is volgens uw inschatting de mate van impact op mentale gezondheid en welzijn in stedelijke GO van LEEFOMGEVINGSKWALITEITGERICHT BELEID ?

Mentimeter

2

Welk aspect of welke indicator mist u t.a.v. INVLOED OP LEEFOMGEVINGSKWALITEIT?

Mentimeter

Keuzemogelijkheden

nee

Verskil tussen woning en woonomgeving

Overmaat

Als het gaat om participatie op gebiedsniveau: representativiteit

Organiseren van activiteiten

Collectiviteit in je woonomgeving

Eigenaarschap

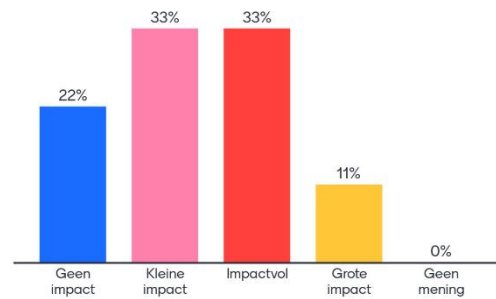
Tijdsdimensie relevant: korte termijn vs. lange termijn (dan wellicht minder)

ontwerp is vaak voor één generatie, programmering en beheer ook voor wisselende bewoners

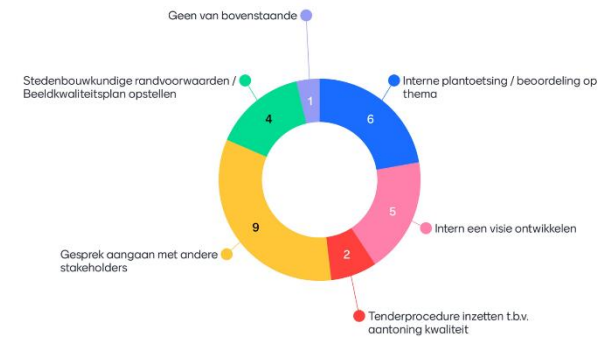
10

Ten aanzien van Beleid werd door de experts vastgesteld dat dit geen determinant is. Beleid bevindt zich op een ander, hoger schaalniveau dan de determinanten.

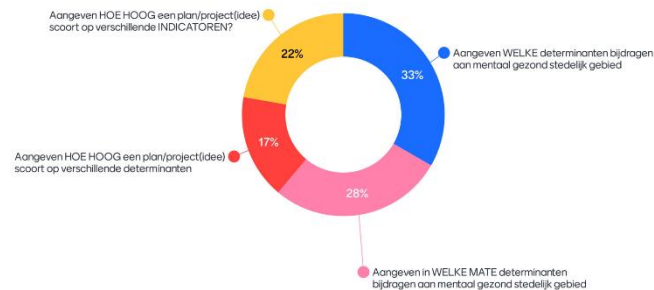
Wat is volgens u de mate van impact op mentale gezondheid & welzijn in stedelijke GO van de determinant WATER ?

Een instrument dat toetst op mentale gezondheid & welzijn in sted. GO kan volgende functies hebben (afhankelijk van de rol van de actor).

Ten aanzien van functionaliteiten van een instrument/model: Welk van de volgende functionaliteiten vindt u belangrijk?

De volgende resultaten komen uit de expertsurvey die is uitgezet nadat in de expertsessie op 26 april niet alles aan bod is gekomen.

Vervolg Survey op Expertsessie Mentale Gezondheid en Welzijn in Stedelijke Gebiedsontwikkeling

SurveyMonkey

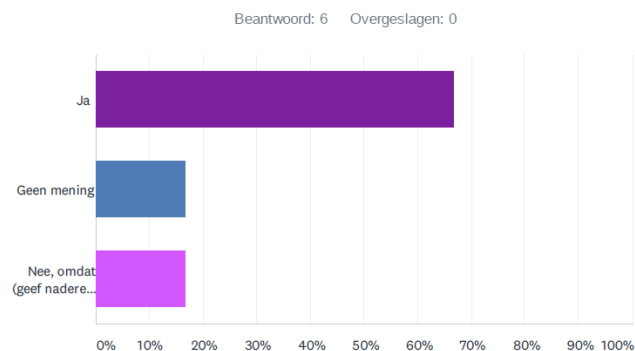
V1 Wat is uw naam?

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES
Naam		100.00% 6
Bedrijf		0.00% 0
Adres		0.00% 0
Adres 2		0.00% 0
Plaats		0.00% 0
Land/provincie		0.00% 0
Postcode		0.00% 0
Land		0.00% 0
E-mailadres		0.00% 0
Telefoonnummer		0.00% 0

#	NAAM	DATE
1	Claudia Basta	5/12/2021 5:01 PM
2	Nils Bonder	5/10/2021 10:06 AM
3	Esther van Bladel	5/7/2021 11:21 AM
4	Hanneke Kruize	5/5/2021 11:25 AM
5	Marjolein Pijpers-Van Esch	5/4/2021 1:13 PM
6	Fabio	5/4/2021 10:53 AM

V2 Kunt u de determinant Fysiek-ruimtelijke Kwaliteit onderschrijven als determinant?

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES
Ja		66.67% 4
Geen mening		16.67% 1
Nee, omdat (geef nadere toelichting)		16.67% 1
TOTAAL		6

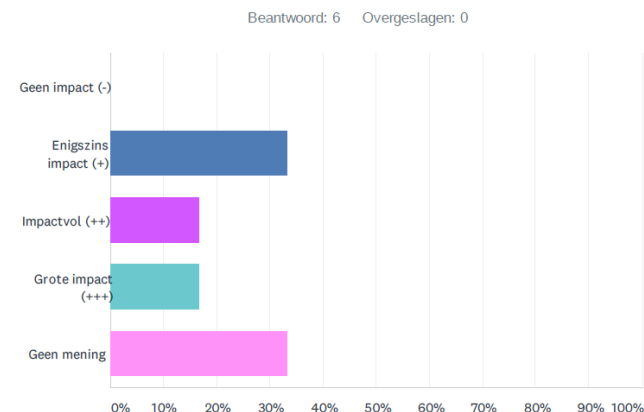
#	NEE, OMDAT (GEEF NADERE TOELICHTING)	DATE
1	Ik heb moeite met het woord kwaliteit, wellicht is eigenschappen een goed alternatief	5/4/2021 11:49 AM

V3 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 4 Overgeslagen: 2

#	REACTIES	DATE
1	Feitelijk het gevoel van veiligheid en comfort zijn gebonden aan de ruimtelijke en sociale kwaliteit van de leefomgeving.	5/15/2021 10:43 AM
2	ik is aantrekkelijkheid en diversiteit	5/5/2021 12:28 PM
3	leesbaarheid, menselijke maat	5/4/2021 4:02 PM
4	Ik denk dat planologische kwaliteit een breder begrip is dan bijvoorbeeld de architectuur. Als je ervan uit gaat dat fysiek ruimtelijke kwaliteit de overkoepelende determinant is, zou ik de subdeterminanten nog verder specificeren	5/4/2021 11:49 AM

V4 Wat is volgens uw expert judgement de mate van impact van deze determinant op mentale gezondheid en welzijn in de stedelijke gebiedsontwikkeling?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Geen impact (-)	0.00% 0
Enigszins impact (+)	33.33% 2
Impactvol (++)	16.67% 1
Grote impact (+++)	16.67% 1
Geen mening	33.33% 2
TOTAAL	6

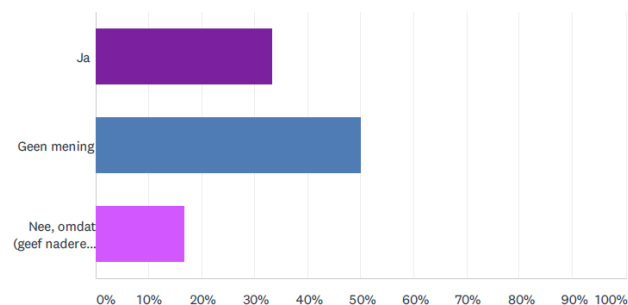
V5 Indien u nog opmerkingen of aanvullingen heeft t.a.v. deze sheet / determinant, kunt u deze onderstaand kwijt. (geen verplicht invulveld)

Beantwoord: 1 Overgeslagen: 5

#	REACTIES	DATE
1	geen	5/5/2021 12:28 PM

V6 Kunt u de determinant DELEN onderschrijven als determinant?

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

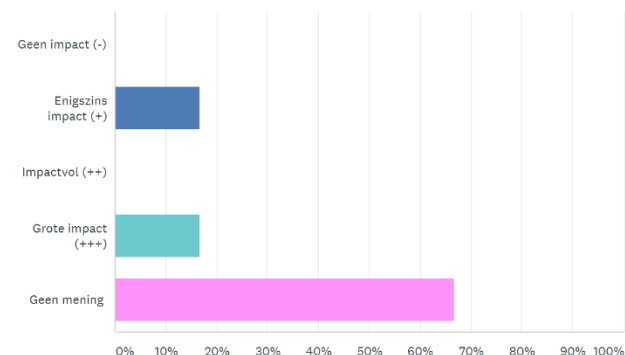

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES
Ja		33.33%
Geen mening		50.00%
Nee, omdat (geef nadere toelichting)		16.67%
TOTAAL		6

#	NEE, OMDAT (GEEF NADERE TOELICHTING)	DATE
1	dit aspect zit op een ander niveau dan de andere determinanten, is meer een karakterisering er van	5/5/2021 12:28 PM

Wat is volgens uw expert judgement de mate van impact van deze determinant op mentale gezondheid en welzijn in de stedelijke gebiedsontwikkeling?

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

V7 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 4 Overgeslagen: 2

#	REACTIES	DATE
1	Het is voor mij niet duidelijk hoe deze determinant kan worden gekwalificeerd / gemeten.	5/15/2021 10:43 AM
2	zie voorgaande	5/5/2021 12:28 PM
3	ik vind de aspecten wel heel verschillend, ik denk dat dat hem zit in het feit dat zowel ruimte als faciliteiten erin zitten. Is dit niet ook erg gerelateerd aan sociale cohesie en interactie (zeker als het openbare ruimte betreft)?	5/4/2021 4:02 PM
4	Wellicht 'gedeelde ruimtes en voorzieningen' als betere beschrijving. Ik zou ook mate van flexibiliteit van een woning hier niet onder zetten, dit heeft denk ik meer raakvlakken met het eigenaarschap van je woning	5/4/2021 11:49 AM

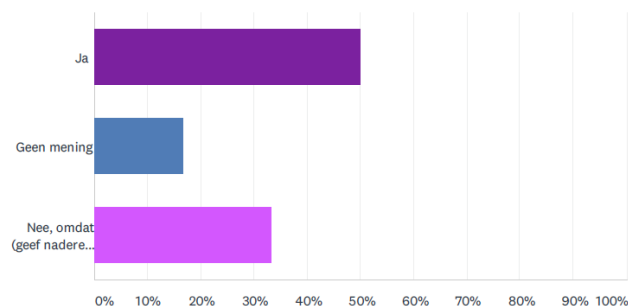
V9 Indien u nog opmerkingen of aanvullingen heeft t.a.v. deze sheet / determinant, kunt u deze onderstaand kwijt. (geen verplicht invulveld)

Beantwoord: 2 Overgeslagen: 4

#	REACTIES	DATE
1	Wat bedoel je precies met DELEN: het lijkt erop dat je hiermee wil zeggen dat het delen van voorzieningen een betere mentale gezondheid oplevert dan het zelf bezitten van voorzieningen. Dat betwijfel ik maar ik ben geen expert.	5/7/2021 12:38 PM
2	geen	5/5/2021 12:28 PM

V10 Kunt u de determinant ZINTUIGELIJKE WAARNEMING EN BELEVING VAN GEBIED onderschrijven als determinant?

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES
Ja		50.00% 3
Geen mening		16.67% 1
Nee, omdat (geef nadere toelichting)		33.33% 2
TOTAAL		6

#	NEE, OMDAT (GEEF NADERE TOELICHTING)	DATE
1	Lijkt mij te vaag om als determinant te gebruiken.	5/10/2021 10:11 AM
2	zelfde als vorige: zit op een anderniveau. M.i. kun je de andere determinanten karakteriseren op basis an objectieve/kwantitatieve/meetgegevens, en daarnaast op basis van waarneming/beleving	5/5/2021 12:28 PM

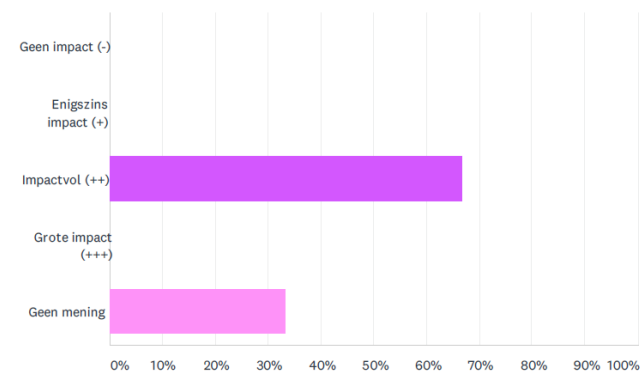
V11 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 5 Overgeslagen: 1

#	REACTIES	DATE
1	Als determinant het zit op de grens voor mij, het is moeilijk om deze eisen door indicatoren te kunnen meten.	5/15/2021 10:43 AM
2	voor wat betreft Hinder lijkt me duidelijk dat dit van invloed is op de mentale gezondheid, er is niet voor niets wetgeving voor ingevoerd (lucht/geluid/externe veiligheid) Verder zijn al deze aspecten heel erg persoonsgebonden, dus moeilijk meetbaar en moeilijk toepasbaar in planvorming	5/7/2021 12:38 PM
3	geen	5/5/2021 12:28 PM
4	de aspecten zijn voornamelijk visueel, wellicht dan ook zo benoemen of ook andere zintuigen toevoegen.	5/4/2021 4:02 PM
5	Ik zou hier ook verder nadenken over de letterlijke zintuiglijke waarneming. Wat is de invloed van onder andere geur, hoeveelheid licht, warmte, geluid of kleuren op de mentale gezondheid	5/4/2021 11:49 AM

V12 Wat is volgens uw expert judgement de mate van impact van deze determinant op mentale gezondheid en welzijn in de stedelijke gebiedsontwikkeling?

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

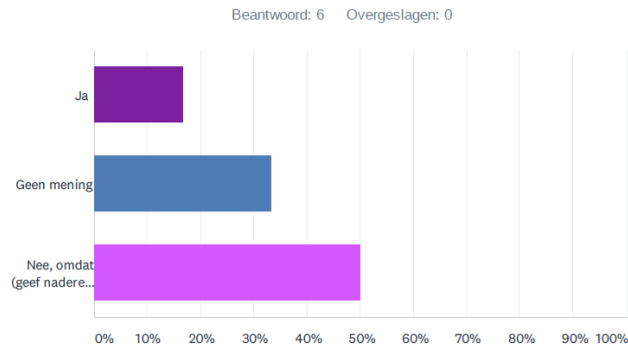
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Geen impact (-)	0.00% 0
Enigszins impact (+)	0.00% 0
Impactvol (++)	66.67% 4
Grote impact (+++)	0.00% 0
Geen mening	33.33% 2
TOTAAL	6

V13 Indien u nog opmerkingen of aanvullingen heeft t.a.v. deze sheet / determinant, kunt u deze onderstaand kwijt. (geen verplicht invulveld)

Beantwoord: 1 Overgeslagen: 5

#	REACTIES	DATE
1	geen	5/5/2021 12:28 PM

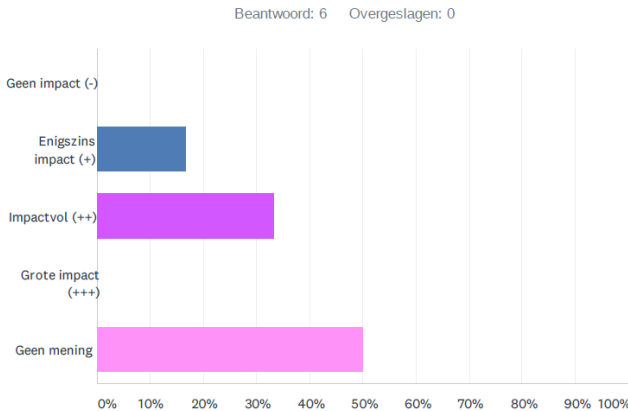
V14 Kunt u de determinant MATERIALISATIE VAN BEBOUWING (SCHIL VAN GEBOUW) onderschrijven als determinant?

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES
Ja		16.67%
Geen mening		33.33%
Nee, omdat (geef nadere toelichting)		50.00%
TOTAAL		6

#	NEE, OMDAT (GEEF NADERE TOELICHTING)	DATE
1	Dit ook heel erg smaak gebonden is.	5/10/2021 10:11 AM
2	deze determinant is wel erg smal en zou ook als (deel)aspect onder vorm en ontwerp van bebouwing kunnen vallen.	5/4/2021 4:02 PM
3	Vind ik moeilijk, dit is niet zuiver los te halen van de vorige determinant. De materialisatie kan namelijk ook een subgroep zijn van de zintuiglijke waarneming	5/4/2021 11:49 AM

V16 Wat is volgens uw expert judgement de mate van impact van deze determinant op mentale gezondheid en welzijn in de stedelijke gebiedsontwikkeling?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Geen impact (-)	0.00%
Enigszins impact (+)	16.67%
Impactvol (++)	33.33%
Grote impact (+++)	0.00%
Geen mening	50.00%
TOTAAL	6

V15 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 3 Overgeslagen: 3

#	REACTIES	DATE
1	Ik interpreteer deze determinant in verband met het esthetische kwaliteit van de built environment. Dus ja, het heeft zeker een invloed om de perceptie van 'wellbeing' van mensen.	5/15/2021 10:43 AM
2	ben ik geen expert op. Wel begrepen dat natuurlijke materialen anders beleefd worden dan niet-natuurlijke materialen, en zo de mentale gezondheid kunnen beïnvloeden	5/5/2021 12:28 PM
3	Ik heb hier ook niet genoeg directe kennis over om een uitgeschreven mening over te hebben	5/4/2021 11:49 AM

Indien u nog opmerkingen of aanvullingen heeft t.a.v. deze sheet / determinant, kunt u deze onderstaand kwijt. (geen verplicht invulveld)

Beantwoord: 1 Overgeslagen: 5

Reacties (1)

Woordwolk

Tags (0)

Filter: op tag

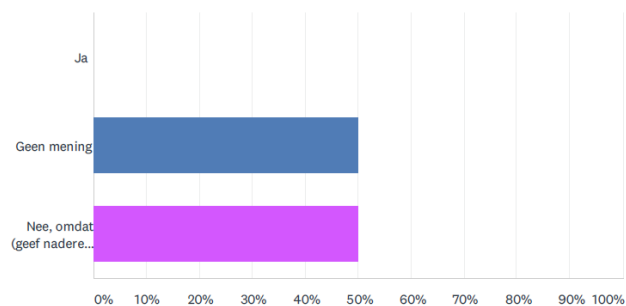
Reacties doorzoeken

Weergave van 1 reactie

geen

V18 Kunt u de determinant KLEURGEBRUIK BEBOUWING (SCHIL VAN GEBOUW) onderschrijven als determinant?

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

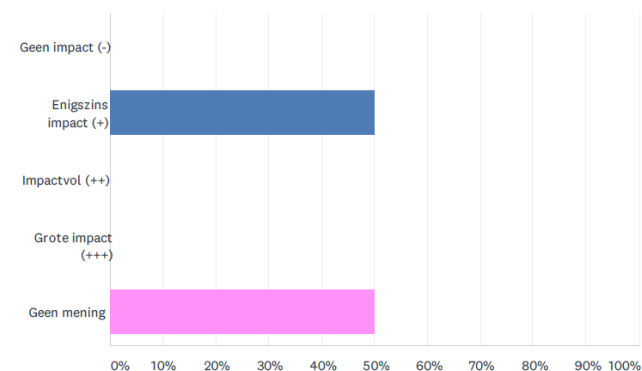

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES
Ja	0.00%	0
Geen mening	50.00%	3
Nee, omdat (geef nadere toelichting)	50.00%	3
TOTAAL		6

#	NEE, OMDAT (GEEF NADERE TOELICHTING)	DATE
1	smaak	5/10/2021 10:11 AM
2	zie hierboven, wel heel erg smal/specifiek in vergelijking met de andere determinanten	5/4/2021 4:02 PM
3	Deze zou je ook onder de zintuiglijke waarneming kunnen plaatsen. Ik ben ook benieuwd waarom je ervoor hebt gekozen hier losse determinanten van te maken	5/4/2021 11:49 AM

V20 Wat is volgens uw expert judgement de mate van impact van deze determinant op mentale gezondheid en welzijn in de stedelijke gebiedsontwikkeling?

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES
Geen impact (-)	0.00%	0
Enigszins impact (+)	50.00%	3
Impactvol (++)	0.00%	0
Grote impact (+++)	0.00%	0
Geen mening	50.00%	3
TOTAAL		6

V19 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 2 Overgeslagen: 4

#	REACTIES	DATE
1	Volgens mij het is iets dat kan invloed hebben, maar geen echt determinant zijn.	5/15/2021 10:43 AM
2	ook hier ben ik geen expert op. Is m.i. erg persoonlijk bepaald	5/5/2021 12:28 PM

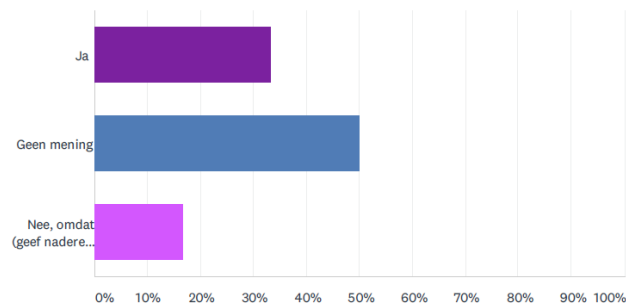
V21 Indien u nog opmerkingen of aanvullingen heeft t.a.v. deze sheet / determinant, kunt u deze onderstaand kwijt. (geen verplicht invulveld)

Beantwoord: 1 Overgeslagen: 5

#	REACTIES	DATE
1	geen	5/5/2021 12:28 PM

V22 Kunt u de determinant VORM EN ONTWERP VAN BEBOUWING onderschrijven als determinant?

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

ANTWOORDKEUZEN		REACTIES
Ja		33.33% 2
Geen mening		50.00% 3
Nee, omdat (geef nadere toelichting)		16.67% 1
TOTAAL		6

#	NEE, OMDAT (GEEF NADERE TOELICHTING)	DATE
1	smaak	5/10/2021 10:11 AM

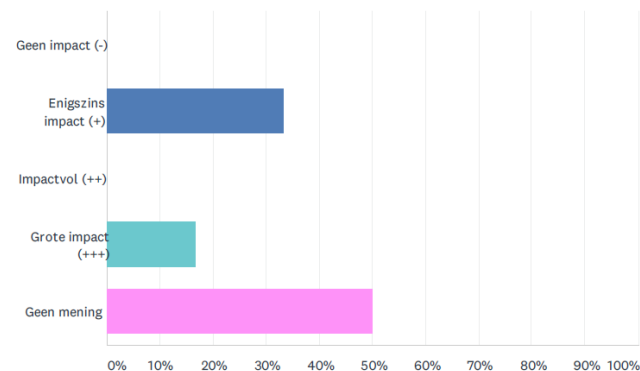
V23 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 4 Overgeslagen: 2

#	REACTIES	DATE
1	Voor en ontwerp zijn determinant voor het effectief veiligheid en kwaliteit van de 'built environment'. Dus ja, ik ving zij determinanten ook in het kader van deze onderzoek.	5/15/2021 10:43 AM
2	geen expertise op. Ik denk wel dat bijv. de hoogte/uitstraling/herkenbaarheid van het gebouw van invloed kunnen zijn op mentale gezondheid	5/5/2021 12:28 PM
3	maat en schaal, materiaal, kleur, inpassing in omgeving, openheid,...	5/4/2021 4:02 PM
4	Niet genoeg expertise over dus ik onthoud me hier van een oordeel	5/4/2021 11:49 AM

V24 Wat is volgens uw expert judgement de mate van impact van deze determinant op mentale gezondheid en welzijn in de stedelijke gebiedsontwikkeling?

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

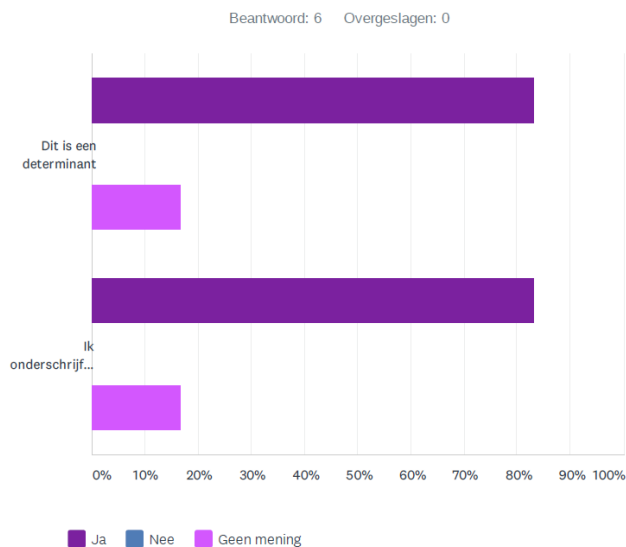
ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Geen impact (-)	0.00% 0
Enigszins impact (+)	33.33% 2
Impactvol (++)	0.00% 0
Grote impact (+++)	16.67% 1
Geen mening	50.00% 3
TOTAAL	6

V25 Indien u nog opmerkingen of aanvullingen heeft t.a.v. deze sheet / determinant, kunt u deze onderstaand kwijt. (geen verplicht invulveld)

Beantwoord: 1 Overgeslagen: 5

#	REACTIES	DATE
1	geen	5/5/2021 12:28 PM

V26 Kunt u ten aanzien van de determinant VEILIGHEID VAN LEEFOMGEVING de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	83.33% 5	0.00% 0	16.67% 1	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering): +++	83.33% 5	0.00% 0	16.67% 1	6

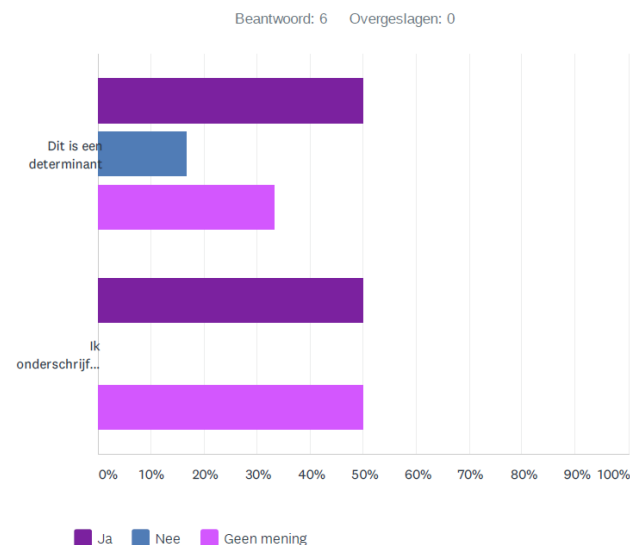
#	AANVULLEND: (NADERE TOELICHTING/AANVULLING MOGELIJK)	DATE
1	veiligheid is een breed begrip, onderscheid naar bijv. verkeersveiligheid, sociale veiligheid, externe veiligheid	5/5/2021 12:28 PM

V27 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 2 Overgeslagen: 4

#	REACTIES	DATE
1	Veiligheid is een brede concept, het zou misschien waardvol om een meer precies notie van veiligheid te gebruiken (als fysieke veiligheid, externe veiligheid, etc.)	5/15/2021 10:43 AM
2	zie voorgaande	5/5/2021 12:28 PM

V28 Kunt u ten aanzien van de determinant SOCIALE INTERACTIE & COHESIE de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	50.00% 3	16.67% 1	33.33% 2	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering): +++	50.00% 3	0.00% 0	50.00% 3	6

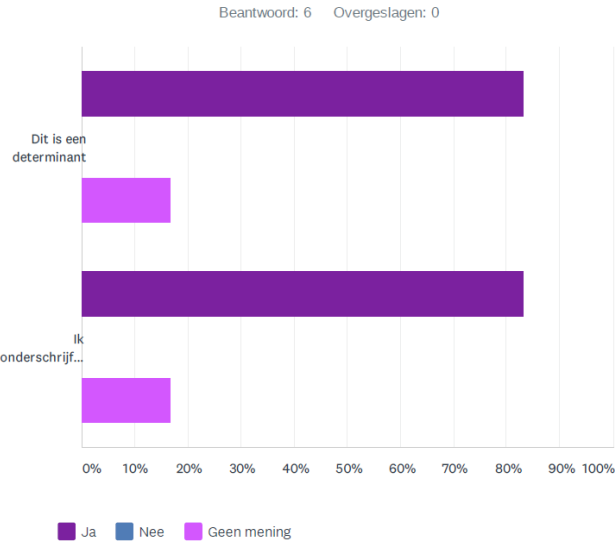
#	AANVULLEND: (NADERE TOELICHTING/AANVULLING MOGELIJK)	DATE
1	Hulp kunnen bieden en vragen aan buurtgenoten kan nog erbij	5/4/2021 11:49 AM

V29 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 2 Overgeslagen: 4

#	REACTIES	DATE
1	Social cohesion and interaction is at the same time a pre-condition and a consequence of mental health: that is why, in this highly generic definition, I find difficult to appreciate it as only a 'determinant'	5/15/2021 10:43 AM
2	dit zijn ook brede begrippen, is veel literatuur over. ik mis hier eigenaarschap en diversiteit bewoners	5/5/2021 12:28 PM

V30 Kunt u ten aanzien van de determinant GROENE EN NATUURLIJKE LEEFOMGEVING (*) de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. * = de aanbeveling WATER als determinant te combineren met groene en natuurlijke leefomgeving zal HIER plaatsvinden.De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

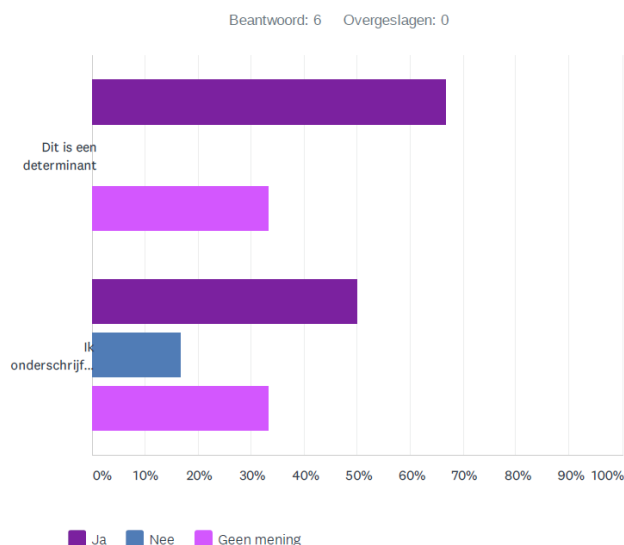
	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	83.33% 5	0.00% 0	16.67% 1	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering): +++	83.33% 5	0.00% 0	16.67% 1	6

V31 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 2 Overgeslagen: 4

#	REACTIES	DATE
1	There is enough literature on this to affirm with confidence that yes, a green living environment is a determinant of mental health and wellbeing.	5/15/2021 10:43 AM
2	Ik mis hier toegankelijkheid, aantrekkelijkheid, bruikbaarheid, diversiteit, veiligheid/kwaliteit als belangrijke aspecten van de natuurlijke omgeving/groen	5/5/2021 12:28 PM

V32 Kunt u ten aanzien van de determinant BEREIKBAARHEID & MOBILITEIT de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	66.67% 4	0.00% 0	33.33% 2	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering): ++	50.00% 3	16.67% 1	33.33% 2	6

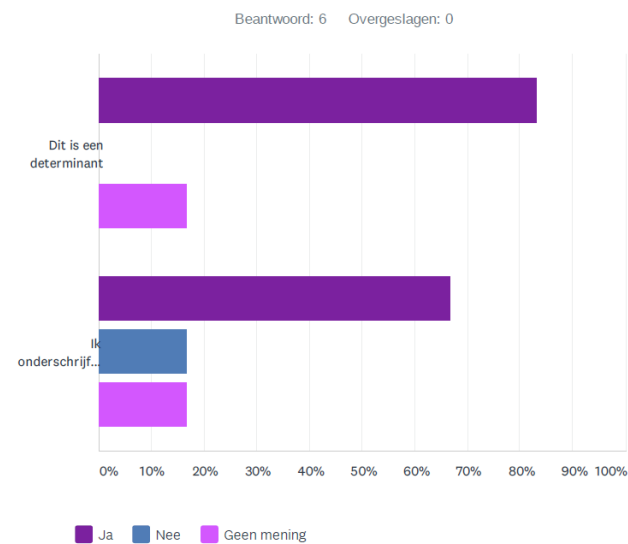
#	AANVULLEND: (NADERE TOELICHTING/AANVULLING MOGELIJK)	DATE
1	Mijn tweede antwoord is vanuit mijn oogpunt, als je in de literatuur echter vindt dat dit een juiste mate van impact is, dan klopt het	5/4/2021 11:49 AM

V33 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 2 Overgeslagen: 4

#	REACTIES	DATE
1	Here I feel in the same situation as with "social cohesion": defined like this, this determinant is too generic. I would limit it to "accessibility" only to be able to correlate it with questions of (mental) health.	5/15/2021 10:43 AM
2	hier mis is veiligheid en overstapmogelijkheden/knooppunten	5/5/2021 12:28 PM

V34 Kunt u ten aanzien van de determinant RUIMTE VOOR BEWEGEN de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	83.33% 5	0.00% 0	16.67% 1	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering): +++	66.67% 4	16.67% 1	16.67% 1	6

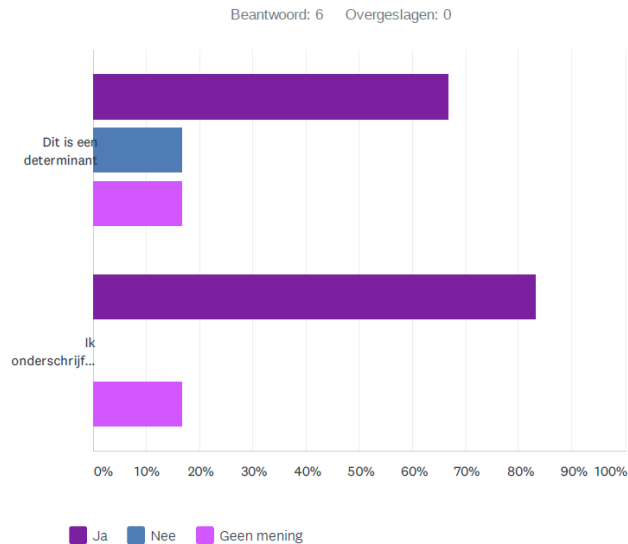
#	AANVULLEND: (NADERE TOELICHTING/AANVULLING MOGELIJK)	DATE
1	Ik denk dat je voor elk aspect een onderbouwing vanuit de literatuur zal moeten hebben dat ze bij de ruimte voor bewegen horen. Zou dus oppassen met eigen input (voor de wetenschappelijke onderbouwing)	5/4/2021 11:49 AM

V35 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 2 Overgeslagen: 4

#	REACTIES	DATE
1	Again, literature backs up this as determinant.	5/15/2021 10:43 AM
2	bewegen heeft een belangrijke invloed op mentale gezondheid. Deze determinant overlapt deels met de voorgaande determinant. Ik zou nudging niet als element opnemen bij deze determinant, maar in brede zin benoemen voor gezond gedrag irt mentale gezondheid	5/5/2021 12:28 PM

V36 Kunt u ten aanzien van de determinant RUIMTE VOOR ONTSPANNEN de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	66.67% 4	16.67% 1	16.67% 1	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering): +++	83.33% 5	0.00% 0	16.67% 1	6

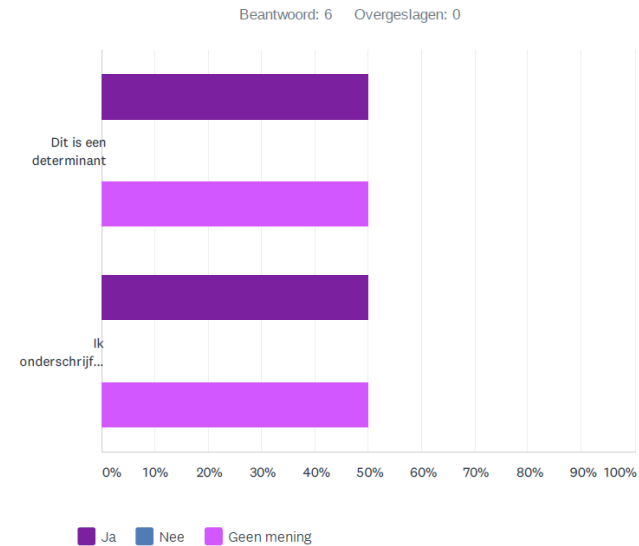
#	AANVULLEND: (NADERE TOELICHTING/AANVULLING MOGELIJK)	DATE
1	De aspecten hebben wel invloed naar mijn mening, maar ik zou hier ook onderbouwen waarom deze aspecten nou bij deze determinant horen adhv literatuur	5/4/2021 11:49 AM

V37 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 3 Overgeslagen: 3

#	REACTIES	DATE
1	Same as above: there is enough literature that backs up the relation between recreational qualities of space and human wellbeing.	5/15/2021 10:43 AM
2	gaat vooral om prettig plekken waar mensen tot rust kunnen komen, met gewenste geluiden (is niet per se stilte) bijv.	5/5/2021 12:28 PM
3	horen hier wellicht ook horeca/theater/musea bij?	5/4/2021 4:02 PM

V38 Kunt u ten aanzien van de determinant MICROKLIMAAT VAN LEEFOMGEVING de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	50.00% 3	0.00% 0	50.00% 3	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering): ++	50.00% 3	0.00% 0	50.00% 3	6

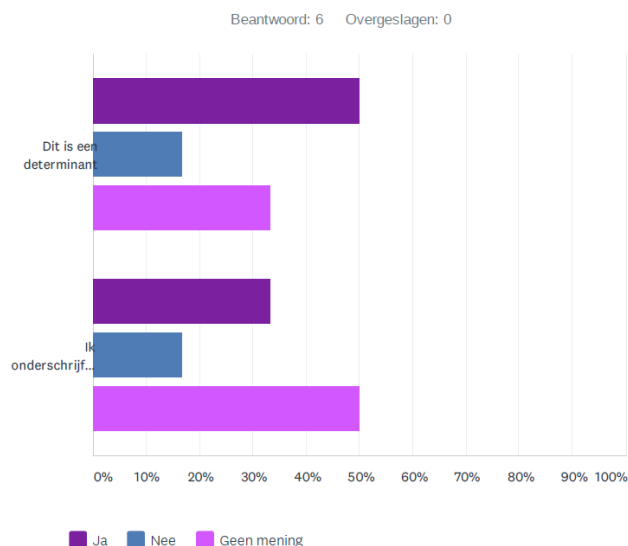
#	AANVULLEND: (NADERE TOELICHTING/AANVULLING MOGELIJK)	DATE
1	Dit ligt grotendeels buiten mijn expertise. Kleurgebruik, wamtereflectie & -absorptie, groen & beplanting hebben wel impact. De anderen kan ik niks over zeggen	5/4/2021 11:49 AM

V39 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 2 Overgeslagen: 4

#	REACTIES	DATE
1	Whilst this quality may be relevant in the context of this research, I fail to see how to connect it with mental health in a direct cause-consequence fashion.	5/15/2021 10:43 AM
2	overlapt met andere determinanten. Heeft mi alles te maken met 'je prettig voelen' in deze omgeving	5/5/2021 12:28 PM

V40 Kunt u ten aanzien van de determinant TECHNISCHE KWALITEIT VAN LEEFOMGEVING de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	50.00% 3	16.67% 1	33.33% 2	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering): ++	33.33% 2	16.67% 1	50.00% 3	6

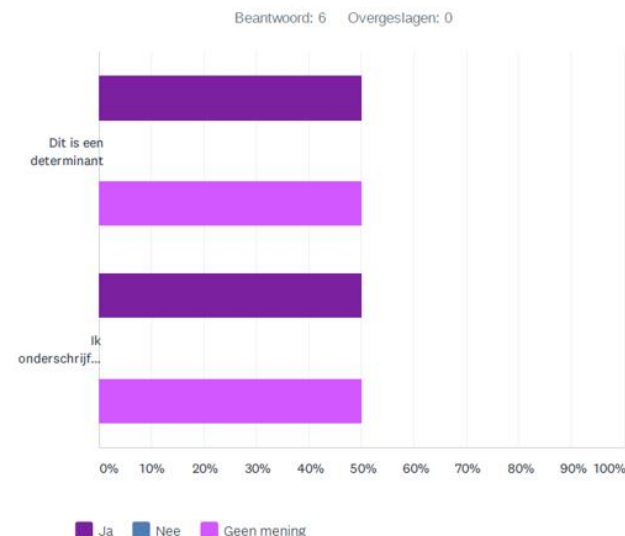
#	AANVULLEND: (NADERE TOELICHTING/AANVULLING MOGELIJK)	DATE
1	Kan wat mij betreft ook 1 plusje zijn	5/5/2021 12:28 PM
2	Hier kan ik ook geen uitspraken over doen helaas, ligt buiten mijn expertise.	5/4/2021 11:49 AM

V41 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 3 Overgeslagen: 3

#	REACTIES	DATE
1	Difficult to measure, but certainly relevant to one's sense of safety and empowerment.	5/15/2021 10:43 AM
2	gaat ook weer over prettig kunnen wonen	5/5/2021 12:28 PM
3	wellicht ook de technische infrastructuur (riolering, gwl, internet,...)	5/4/2021 4:02 PM

V42 Kunt u ten aanzien van de determinant URBANISATIEGRAAD LEEFOMGEVING de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	50.00% 3	0.00% 0	50.00% 3	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering): ++	50.00% 3	0.00% 0	50.00% 3	6

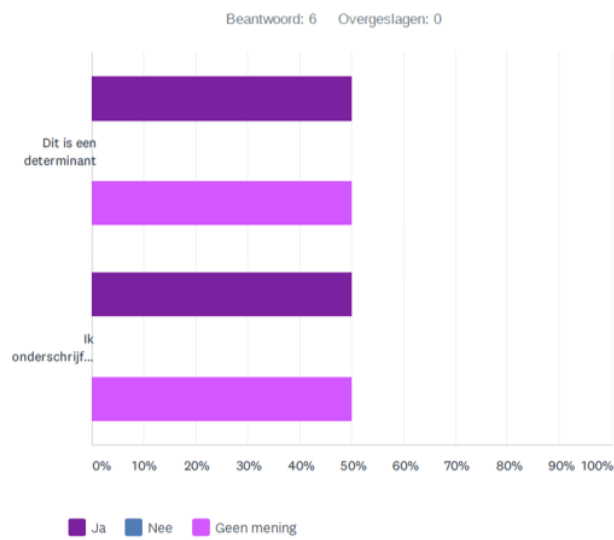
#	AANVULLEND: (NADERE TOELICHTING/AANVULLING MOGELIJK)	DATE
1	Vind ik moeilijk, de aspecten van urbanisatiegraad kunnen zich ook uiten in andere determinanten. Ik weet niet of ik hier een losse determinant van zou maken.	5/4/2021 11:49 AM

V43 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 3 Overgeslagen: 3

#	REACTIES	DATE
1	For some, living in low-density environments is key to wellbeing. For others, densely urbanized contexts are equally key to their sense of belonging and social engagement. Being so subjective, the degree of urbanization is thus for me hard to qualify as determinant in an univocal way.	5/15/2021 10:43 AM
2	sociale dichtheid snap ik niet goed? Marielle Beenackers doet hier gericht onderzoek naar	5/5/2021 12:28 PM
3	open space ratio	5/4/2021 4:02 PM

V44 Kunt u ten aanzien van de determinant URBANISATIEGRAAD LEEFOMGEVING de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	50.00% 3	0.00% 0	50.00% 3	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering)	50.00% 3	0.00% 0	50.00% 3	6

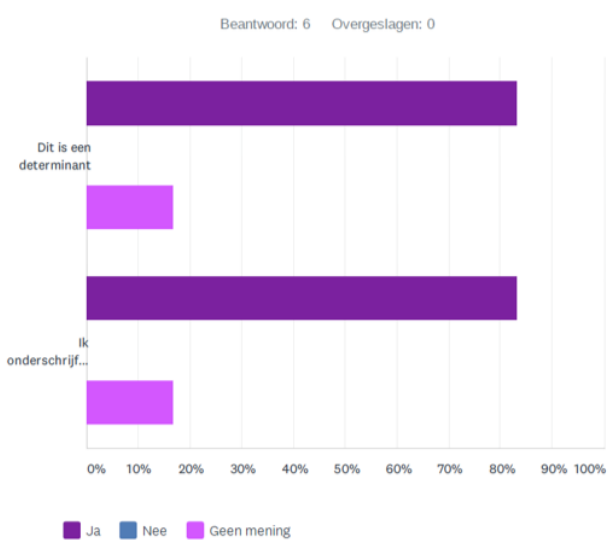
#	AANVULLEND: (NADERE TOELICHTING/AANVULLING MOGELIJK)	DATE
1	dubbel met voorgaande (43)?	5/5/2021 12:28 PM
2	dubbel met de vorige vraag	5/4/2021 4:02 PM
3	Wat is het verschil met de vorige vraag?	5/4/2021 11:49 AM

V45 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

Beantwoord: 2 Overgeslagen: 4

#	REACTIES	DATE
1	Same as above.	5/15/2021 10:43 AM
2	zie voorgaande	5/5/2021 12:28 PM

V46 Kunt u ten aanzien van de determinant TOEGANKELIJKHEID VOORZIENINGEN VANUIT LEEFOMGEVING de volgende conclusies onderschrijven die getrokken zijn o.b.v. literatuur en deskresearch. De gevonden data gaf voldoende saturatie om deze conclusie te kunnen trekken.

	JA	NEE	GEEN MENING	TOTAAL
Dit is een determinant	83.33% 5	0.00% 0	16.67% 1	6
Ik onderschrijf de gevonden mate van impact (quasi-kwantificering): ++	83.33% 5	0.00% 0	16.67% 1	6

V47 Welke aanvullingen of opmerkingen heeft u t.a.v. de gevonden aspecten bij deze determinant?

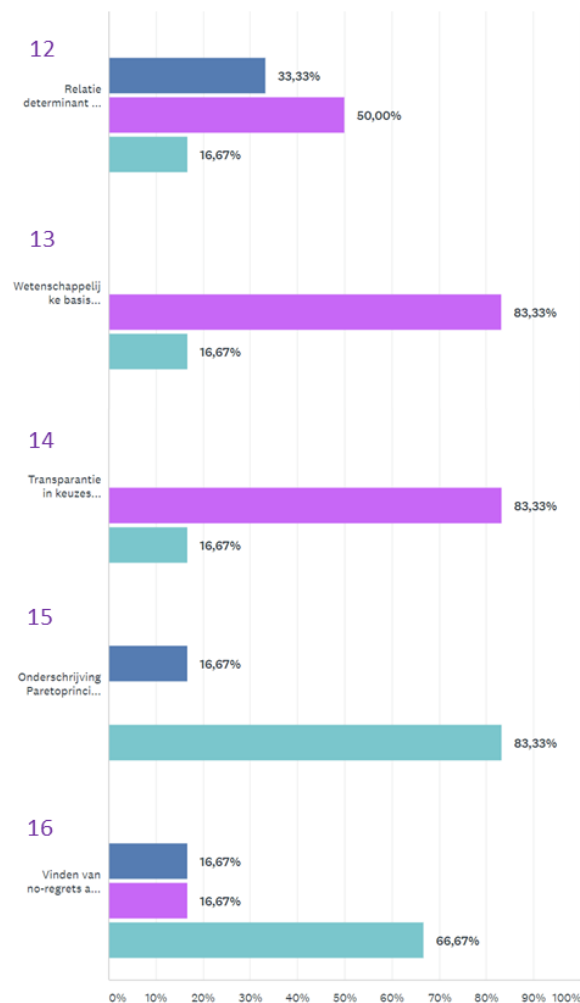
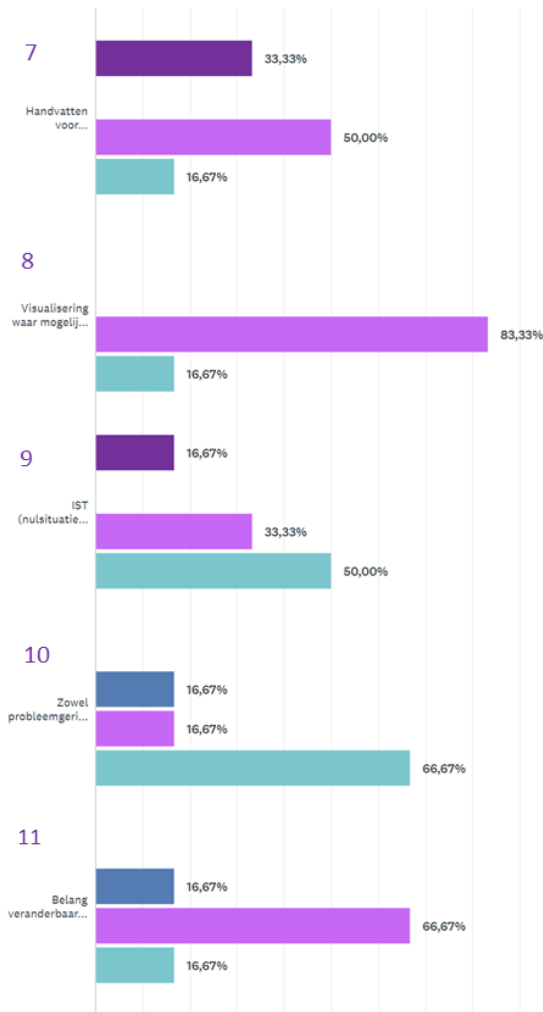
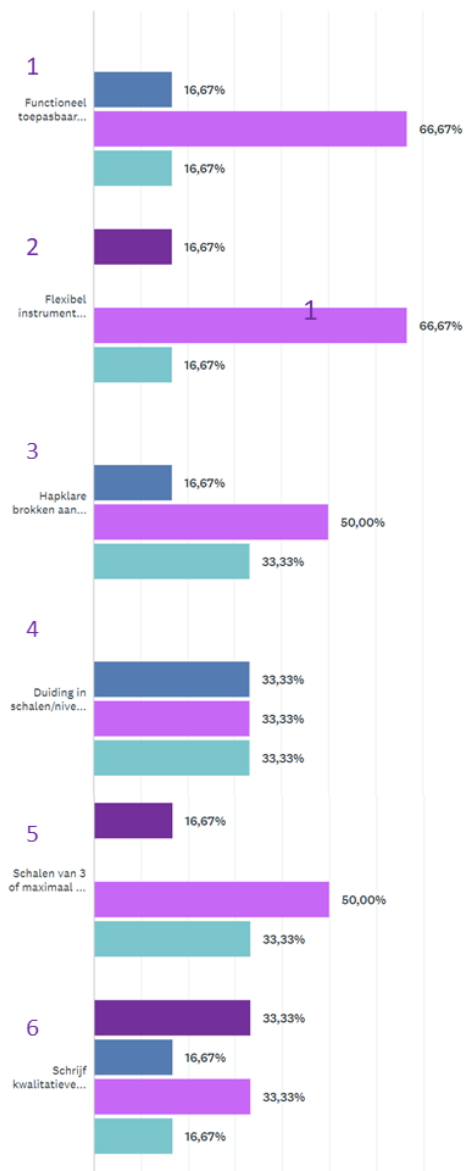
Beantwoord: 2 Overgeslagen: 4

#	REACTIES	DATE
1	As I previously proposed, notions of accessibility and reachability - albeit one may argue in their perceptive form, thus, 'perceived accessibility'- are fundamental aspects of one's perception of safety, thus wellbeing.	5/15/2021 10:43 AM
2	gaat mi ook over bijv. zorgvoorzieningen (mis ik hier), maar ook bijv. ov etc. Deels overlap met andere determinanten	5/5/2021 12:28 PM

■ Oneens ■ Enigszins mee eens ■ Mee eens ■ Geen mening

Op sheet 38 staan aanbevelingen uit eerder fieldresearch (inclusief bronvermelding). Van iedere aanbevelingen wil ik u vragen aan te geven of u het hier mee eens bent (niet mee eens, enigszins mee eens, mee eens). Uitgangspunt is uw antwoord als expert judgement. U heeft de mogelijkheid u op deelvragen te onthouden van antwoord. Bij de volgende open vraag is ruimte voor aanvullende opmerkingen.

Beantwoord: 6 Overgeslagen: 0

VRAAGSTELLINGEN (v.l.n.r & v.b.n.b.)

1. Functioneel toepasbaar (*Schell*)
2. Flexibel instrument (*Savini*)
3. Hapklare brokken kennis bieden (*Schell*)
4. Duiding in schalen/niveaus (*Savini, Beenackers*)
5. Schalen van 3 of maximaal 5 → voorkom vals gevoel precisie (*Beenackers*)
6. Schrijf kwalitatieve indicatoren en kwantificeer (*Savini*)
7. Handvatten voor quasi-kwantificering (*Van Bueren*)
8. Visualisering waar mogelijk (*Van Bueren*)
9. IST in kaart brengen (*Savini*)
10. Zowel probleemgericht als oplossingsgericht (*Savini*)
11. Belang veranderbaarheid & actualisatie (*Beenackers*)
12. Relatie determinant en mate van impact (*Beenackers*)
13. Wetenschappelijke basis toepasbaar maken (*Beenackers*)
14. Transparantie in keuzes (inzicht in bruikbaarheid) (*Beenackers*)
15. Onderschrijving Paretoprincipe (*Schell, Beenackers*)
16. Vinden van no regrets als haakjes (*Van Bueren*)

V50 Indien u opmerkingen heeft over de vorige vraag t.a.v. gevonden aanbevelingen en criteria, kunt u deze hier kwijt.

Beantwoord: 3 Overgeslagen: 3

#	REACTIES	DATE
1	Geen opmerkingen.	5/15/2021 10:43 AM
2	m.i. zou het vooral in de initiatieffase gebruikt moeten worden voor bewustwording, dus aan het begin meteen ontwerpen met al deze determinanten/aspecten in het achterhoofd. Voorkomen moet worden dat het instrument oneigenlijk gebruikt wordt als onderbouwing ACHTERAF. Aangezien de criteria voor toekenning van plusjes/minnetjes niet objectief/duidelijk is, kan een initiatiefnemer hier makkelijk hoge scores aan plakken terwijl het plan eigenlijk niet heel bijzonder is op het gebied van gezondheid. Verder wordt het nu heel wetenschappelijk benaderd terwijl dat m.i. onmogelijk is omdat het moeilijk objectief meetbaar, waardeerbaar en toetsbaar is. Misschien moet je het minder quasi wetenschappelijk maken en vooral richten op een model dat bewustwording nastreeft en agendasetting.	5/7/2021 12:38 PM
3	Zie vooral ook opmerkingen uit onze bijeenkomst	5/5/2021 12:28 PM

Onderschrijving Paretoprincipe (Schell, Beenackers)

Vinden van no-regrets als haakjes (Van Bueren)

V51 Welke criteria of functionaliteiten zou u aanbevelen voor verbetering van mijn "schetsopzet voor een instrument"?

Beantwoord: 4 Overgeslagen: 2

#	REACTIES	DATE
1	None, I only wish to stress that the context of the evaluation in which it will be used (municipal, preparatory, etc.) is the fundamental criteria for its effective design.	5/15/2021 10:43 AM
2	wetenschappelijke basis vertalen naar functioneel ontwerp	5/5/2021 12:28 PM
3	verschillende lagen/detailniveaus van informatie (kunnen 'doorklikken' naar achterliggende info/bronnen), mogelijke oplossingsrichtingen, voorbeeldprojecten	5/4/2021 4:02 PM
4	Als je wilt kwantificeren, licht duidelijk toe dat dit een kwantificering is die over een algemene populatie gaat, dit is dus niet leidend of toepasbaar bij de echte realisatie van een gebouw of gebied. Hier zal die mate van impact altijd verschillen afhankelijk van de doelgroep. Zorg voor een script/werkwijze waarmee je tijdens een gesprek in de initiatieffase kan achterhalen op welke manier de aspecten belangrijk zijn voor de nieuwe bewoners. Dit maakt het instrument naar mijn mening toepasbaar	5/4/2021 11:49 AM

V52 Indien u (wetenschappelijke) onderzoeken of publicaties kent waarvan u denkt dat deze waardevol zijn voor mijn onderzoek, kunt u deze onderstaand vermelden. Dank voor uw eventuele tip.

Beantwoord: 3 Overgeslagen: 3

#	REACTIES	DATE
1	I have already suggested some in the past and noticed you knew them already, so there's no doubt you're the expert here!	5/15/2021 10:43 AM
2	stuur ik apart nog even toe	5/5/2021 12:28 PM
3	Op dit moment niet, wanneer ik iets tegenkom stuur ik je die	5/4/2021 11:49 AM

V53 Heeft u nog opmerkingen of aanvullingen of wilt u iets met mij delen aangaande mijn onderzoek(onderwerp) ? Indien dit het geval is, kunt u dat onderstaand delen:

Beantwoord: 3 Overgeslagen: 3

#	REACTIES	DATE
1	As PBL, we would be glad to acquire your final thesis heel graag.	5/15/2021 10:43 AM
2	Ik weet dat je onderzoeksvraag vast staat maar m.i. lijkt deze niet helemaal aan te sluiten bij je onderzoek. Misschien eerder iets in de richting van: "Hoe zou een instrument voor visievorming eruit kunnen zien en hoe zou dit moeten werken....." Verder heb ik in dit survey niet gelet op toonzetting en zinsopbouw. Dus ik wil je vragen mij niet letterlijk te citeren. Ook heb ik op persoonlijke titel gesproken. Dat is voor mij belangrijk om aan te geven omdat ik in een politieke omgeving werk en ik in dit onderzoek niet de mening van 'de gemeente Utrecht' heb gegeven maar puur mijn eigen ervaring/mening. Ik wens je hoe dan ook heel veel succes met je onderzoek. Je hebt een lastig onderwerp te pakken. Succes met de laatste loodjes en je verdediging en ben benieuwd naar het uiteindelijke instrument. Groet, Esther	5/7/2021 12:38 PM
3	dappere poging van een complex en belangrijk onderwerp, hopelijk heb je de mogelijkheid om hier verder aan door te werken?	5/5/2021 12:28 PM

BIJLAGE 6 – Onderbouwing keuze experts voor interview

In totaal hebben er vijf interviews plaatsgevonden. Interviews met de eerste vier geïnterviewden betrof semi-gestructureerde interviews op basis van een vooraf toegestuurde vragenlijst (Bijlage 7). Het vijfde interview, met Stefan van Egmond is een open gesprek geweest op basis van twee topics die vooraf per mail zijn afgestemd.

- Ellen van Bueren van de TU Delft - 23 maart 2021
- Federico Savini van de UvA – 24 maart 2021
- Marielle Beenackers van Erasmus MC – 26 maart 2021
- Nicole Schell van het Ministerie van VWS – 30 maart 2021
- Stefan van Egmond van gemeente Den Haag – 6 april 2021

Van deze interviews zijn woordelijke transcripties gemaakt welke zijn opgenomen in de bijlagen 3. Deze geïnterviewden zijn geschikt bevonden op basis van hun expertise en op basis van een eerste gesprek of mailwisseling die met een ieder heeft plaatsgevonden. Ellen van Bueren is een contact uit mijn netwerk en heeft de juiste expertise. De overige experts zijn gezocht op basis van hun expertise. Onderstaand wordt een kort overzicht van hun achtergrond en expertise gegeven.

Ellen van Bueren - Ellen van Bueren is professor in Urban Development Management aan de TU Delft. Zij mag als expert worden gezien op duurzame gebiedsontwikkeling en Urban Development Management gezien haar opleiding en achtergrond. Daarnaast is zij boardmember van Leiden-Delft-Erasmus (LDE) Centre of Sustainability waarin zij zich bezighoudt met ondermeer circulariteit en duurzaamheid.

Federico Savini – Federico Savini is Associate Professor in Environmental Planning, Institutions and Politics aan de Universiteit van Amsterdam en heeft is PhD onderzoeker in Urban and Regional Planning. Hij heeft zich begin 2021 middels een studio van Centre of Mental Health van de Universiteit van Amsterdam verdiept in mentale gezondheid in stedelijke gebiedsontwikkeling en was onderdeel van de sLIM kennissessie van Stichting Kennis Gebiedsontwikkeling van TU Delft in februari 2021. Zijn kennis en achtergrond maakt hem een waardevol expert voor dit onderzoek.

Marielle Beenackers - Marielle Beenackers is Assistant Professor aan het Erasmus Medical Center en heeft een PhD in Public Health. Vanuit haar functie is zij tevens coordinator van CEPHIR (Centre for Effective Public Health in the larger Rotterdam area). Momenteel doet zij gesubsidieerd onderzoek op basis van de NWO VENI subsidie met als onderzoeksvraag: 'How to keep growing urban populations healthy'?. Zij doet voornamelijk kwantitatief onderzoek. Daarnaast is zij voor het bedrijfsleven betrokken geweest in een onderzoek naar gezonde gebiedsontwikkeling voor AM en in samenwerking met het RIVM.

Nicole Schell - Nicole Schell is senior beleidsmedewerker Gezonde Leefomgeving bij het ministerie van VWS sinds anderhalf jaar. Zij houdt zich bezig interdepartementaal bezig met agendering van gezondheid. Momenteel is zij onder andere bezig met het schrijven fiches die als basis voor het komende regeerakkoord dienen. Voor deze functie hield zij zich bezig met de curatieve zorg binnen met ministerie van VWS. Schell onderschrijft de waarde van dit onderzoek en geeft in de verkennende fase tijdens de opzet van het onderzoeksplan aan dat dit onderzoek haar naar verwachting kan helpen met de onderbouwing van belang van mentale gezondheid bij het interdepartementaal agenderen van het belang van mentale gezondheid in relatie tot de leefomgevingskwaliteit.

Stefan van Egmond – Stefan werkt als Teammanager Jeugd en Maatschappelijke Ondersteuning (JMO) voor de gemeente Den Haag. Daarvoor heeft hij drie jaar gewerkt als Coordinator Sociale Wijkteams voor deze gemeente. Hij heeft hierdoor veel ervaring met hetgeen er leeft in de stad en in de wijk. In zijn functie als coordinator Sociale Wijkteams heeft hij fysiek in wijken gewerkt en programma's geleid die gericht zijn op wijk- en samenlevingsproblematieken. Hij weet wat er leeft in de praktijk.

BIJLAGE 7 – Vooraf toegestuurde vragenlijsten

Interview Ellen van Bueren

Datum: 23 maart 2021 – 11.30 uur – 12.15 uur
Locatie: Digitaal via Teams
Geïnterviewde: Ellen van Bueren
 Professor Urban Development Management
Interviewer: Renate Schultz
 Student MUAD – t.b.v. Thesis
Audio opname: Toestemming audio opname t.b.v. transcriptie:
 JA/NEE ?

Onderzoeksvraag:

Welke determinanten en relaties zijn nodig voor de ontwikkeling van een functioneel instrument voor visie- en regievoering voor de initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling van een mentaal gezonde leefomgeving waarbij wordt uitgegaan van de invloeden van gebouw, gebied en gebruik?

Deelvragen en onderwerpen die centraal staan in interview

- Welke determinanten binnen de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' hebben een positieve impact op een mentaal gezonde leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?
- Welke determinanten en welke functionaliteiten vinden de actoren wenselijk in een functioneel model?
- Hoe wordt het conceptueel model voor twee determinanten naar een functioneel model vertaald en geoperationaliseerd?
- Complexiteit van multi-actor setting met publieke en private partijen in initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling

Interviewvragen:

Deel A – Instrument t.b.v. sturing op mentale gezondheid en welzijn in complexe, multi-actor setting van initiatieffase gebiedsontwikkeling

1. Hoe kan er in de complexe multi-actor setting met publieke en private partijen reeds in de initiatieffase zorg gedragen worden voor het borgen van het belang van mentale gezondheid in stedelijke gebiedsontwikkeling?
2. Welke risico's en bedreigingen zie je in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling die het belang van duurzaamheid en gezondheid van een gebiedsontwikkeling kunnen bedreigen?
 - a. Welke risico's en bedreigingen zie je specifiek voor het belang van mentale gezondheid in een gebiedsontwikkeling?
3. Hoe kan een functioneel instrument met determinanten en indicatoren voor mentale gezondheid en welzijn bijdragen aan een (mentaal) gezonder gebied in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?
4. Aan welke voorwaarden dient een dergelijk instrument te voldoen?
5. Welke functionaliteiten dient een dergelijk instrument te bevatten?

Deel B – Determinanten mentale gezondheid en welzijn in stedelijke gebiedsontwikkeling

De vragen 1 tot en met 3 van deel B kunnen worden overgeslagen indien de enquête: *Mentale Gezondheid in Stedelijke Gebiedsontwikkeling: Hoe hebben we impact?* vooraf is ingevuld. Indien deze vooraf wordt ingevuld is het waardevol voor mijn onderzoek indien dit niet anoniem gebeurt maar je je naam achterlaat. Vanzelfsprekend is dit geen vereiste doch slechts een verzoek. De link staat onderaan dit document.

1. Welke determinanten binnen het domein 'gebouw' hebben een positieve impact op een mentaal gezonde leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?
2. Welke determinanten binnen het domein 'gebied' hebben een positieve impact op een mentaal gezonde leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?
3. Welke determinanten binnen het domein 'gebruik' hebben een positieve impact op een mentaal gezonde leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?
4. Welke praktische aanbevelingen heb je ten aanzien van het quasi-operationaliseren van determinanten en indicatoren ten behoeve van het te ontwikkelen instrument?

Interview Federico Savini

Date: 24 march 2021 – 16:00 – 16:45 hrs
Location: Digital through Teams
Interviewee: Federico Savini – Associate Professor UvA
 Environmental Planning, Institutions & Politics
Interviewer: Renate Schultz
 Student MUAD – regarding Thesis
Audio recording: Authorisation for audio recording for
 transcription: YES / NO ?

Research question:

Which determinants and relations are necessary for the development of a functional instrument for vision and direction for the initiation phase of urban area development of a mentally healthy living environment based on the influences of building, area and use?

Sub-questions and topics that are central to the interview

- Which determinants within the domains "building", "area" and "use" have a positive impact on a mentally healthy living environment and how are these quasi-operationalized?
- Which determinants and which functionalities do the actors consider desirable in a functional model?
- How is the conceptual model for two determinants translated into a functional model and operationalized?
- Complexity of a multi-actor setting with public and private parties in the initiation phase of urban area development Interview questions:

Interview questions:

Part A - Instrument for managing mental health and well-being in a complex, multi-actor setting of the area development initiation phase

- How can care be taken in a complex multi-actor setting with public and private parties to safeguard the importance of mental health in urban area development as early as the initiation phase?
- Which risks and threats do you see in the initiation phase of area development that could threaten the importance of sustainability and health of an area development?
- Which risks and threats do you see specifically for the importance of mental health in an area development?
- How can a functional instrument with determinants and indicators for mental health and well-being contribute to a (mentally) healthier area in the initiation phase of area development?
- What conditions must such an instrument meet?
- What functionalities should such an instrument contain?

Part B - Determinants of mental health and well-being in urban area development

Questions 1 to 3 of Part B can be skipped if the survey: Mental Health in Urban Area Development: How do we have an impact? is pre-filled. If this is completed in advance, it is valuable for my research if this is not done anonymously but your name is left. Obviously this is not a requirement but a kind request. The link is at the bottom of this document.

- Which determinants within the domain "building" have a positive impact on a mentally healthy living environment and how are these quasi-operationalized?
- Which determinants within the domain "area" have a positive impact on a mentally healthy living environment and how are these quasi-operationalized?
- Which determinants within the domain "use" have a positive impact on a mentally healthy living environment and how are these quasi-operationalized?
- What practical recommendations do you have regarding the quasi-operationalization of determinants and indicators for the instrument to be developed?

Interview Marielle Beenackers

Datum: 26 maart 2021 – 09.00 – 10.00 uur
Locatie: Digitaal via Teams
Geïnterviewde: Marielle Beenackers
 Assistant Professor Erasmus MC
 Senior Research Fellow Dep. Public Health
Interviewer: Renate Schultz
 Student MUAD – t.b.v. Thesis
Audio opname: Toestemming voor audio opname t.b.v.
 transcriptie: JA / NEE ?

Onderzoeksvraag:

Welke determinanten en relaties zijn nodig voor de ontwikkeling van een functioneel instrument voor visie- en regievoering voor de initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling van een mentaal gezonde leefomgeving waarbij wordt uitgegaan van de invloeden van gebouw, gebied en gebruik?

Deelvragen en onderwerpen die centraal staan in interview

- Welke determinanten binnen de domeinen 'gebouw', 'gebied' en 'gebruik' hebben een positieve impact op een mentaal gezonde leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?
- Welke determinanten en welke functionaliteiten vinden de actoren wenselijk in een functioneel model?
- Hoe wordt het conceptueel model voor twee determinanten naar een functioneel model vertaald en geoperationaliseerd?
- Mentale gezondheid in stedelijk gebied – determinanten en operationalisering

Interviewvragen:

1. Wie of wat is nodig om in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling van stedelijk gebied mentale gezondheid onderdeel te laten worden van gebiedsvisie?
2. Wat zijn volgens jou de kenmerken van een (mentaal) gezonde stedelijke omgeving?
3. Welke determinanten binnen het domein 'gebouw' hebben een positieve impact op een mentaal gezonde leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?
4. Welke determinanten binnen het domein 'gebied' hebben een positieve impact op een mentaal gezonde leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?
5. Welke determinanten binnen het domein 'gebruik' hebben een positieve impact op een mentaal gezonde leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?
6. Welke praktische aanbevelingen heb je ten aanzien van het quasi-operationaliseren van determinanten en indicatoren ten behoeve van het te ontwikkelen instrument?
7. Hoe kan een functioneel instrument met determinanten en indicatoren voor mentale gezondheid en welzijn bijdragen aan een (mentaal) gezonder gebied in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?
8. Aan welke voorwaarden dient een dergelijk instrument te voldoen?
9. Welke functionaliteiten dient een dergelijk instrument te bevatten?

Interview Nicole Schell

Datum: 26 maart 2021 – 12.00 – 13.00 uur
Locatie: Digitaal via Teams
Geïnterviewde: Nicole Schell
 Senior Beleidsmedewerker Gezonde leefomgeving, Ministerie van VWS
Interviewer: Renate Schultz
 Student MUAD – t.b.v. Thesis
Audio opname: Toestemming voor audio opname t.b.v. transcriptie: JA / NEE ?

Onderzoeksvraag:

Welke determinanten en relaties zijn nodig voor de ontwikkeling van een functioneel instrument voor visie- en regievoering voor de initiatieffase van stedelijke gebiedsontwikkeling van een mentaal gezonde leefomgeving waarbij wordt uitgegaan van de invloeden van gebouw, gebied en gebruik?

Deelvragen en onderwerpen die centraal staan in interview

- Welke determinanten binnen de domeinen ‘gebouw’, ‘gebied’ en ‘gebruik’ hebben een positieve impact op een mentaal gezonde leefomgeving en hoe worden deze quasi-geoperationaliseerd?
- Welke determinanten en welke functionaliteiten vinden de actoren wenselijk in een functioneel model?
- Hoe wordt het conceptueel model voor twee determinanten naar een functioneel model vertaald en geoperationaliseerd?
- Mentale gezondheid in stedelijk gebied – determinanten en operationalisering

5. Hoe kan een functioneel instrument met determinanten en indicatoren voor mentale gezondheid en welzijn bijdragen aan een (mentaal) gezonder gebied in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling?
6. Aan welke voorwaarden dient een dergelijk instrument te voldoen?
7. Welke functionaliteiten dient een dergelijk instrument te bevatten?
8. Wat zou je als ministerie van VWS kunnen bereiken met een dergelijk instrument en bijbehorende kennis?
9. Wat zou je als ministerie van VWS willen bereiken met een dergelijk instrument en bijbehorende kennis?

Interviewvragen:

1. Op welke wijze is mentale gezondheid nu geagendeerd, of zelfs verankerd in beleid, visie- en regievoering op rijksoverheid?
2. Op welke wijze wordt dit vertaald naar beleid, visie- of regievoering op gemeentelijk niveau?
3. Is het vanuit de visie van het ministerie van VWS wenselijk om Mentale gezondheid en welzijn, naast fysieke en sociale gezondheid, te agenderen en waarom?
 - a. Op welke wijze kan dit gebeuren en wat is daarvoor nodig?
4. *Beleid* blijkt één van de determinanten voor mentaal gezonde gebieden: Wie of wat is nodig om in de initiatieffase van gebiedsontwikkeling van stedelijk gebied mentale gezondheid onderdeel te laten worden van gebiedsvisie (lokaal niveau) ?

BIJLAGE 8 – Verantwoording keuze experts voor expertsessie

Er hebben elf experts deelgenomen aan de expertsessie. Deze experts zijn uitgenodigd op basis van hun expertise. Twee van hen bevonden zich in mijn netwerk, de andere negen zijn gezocht op basis van hun expertise. Onderstaand is een onderbouwing opgenomen van de experts en hun expertise. Zij staan in willekeurige volgorde beschreven.

Mariëlle Beenackers Voor haar expertise wordt verwezen naar bijlage 6 waar haar expertise reeds is beschreven.

Nicole Schell Voor haar expertise wordt verwezen naar bijlage 6 waar haar expertise reeds is beschreven.

Dr. Ir. Hanneke Kruize Zij is senior onderzoeker Gezonde Leefomgeving bij het RIVM sinds 1996. Zij onderzoekt de Gezonde leefomgeving en houdt zich onder meer bezig met Health impact assessments en ongelijkheid in gezondheid in relatie tot leefomgevingen. Zij heeft een masterdegree aan de Wageningen University & Research en een PhD in geografische-omgevingswetenschappen aan Utrecht University.

Claudia Basta Zij is wetenschapper en Social-environmental Assessment Framework specialist bij het Planbureau voor de leefomgeving en onderzoeker naar de ruimtelijke leefomgeving. Zij heeft een PhD afgerond in Civiele Engineering aan TU Delft.

Pim van der Ven Hij is architect en founding partner van Juli ontwerp. In het verleden richtte hij Mei Architecten en stedenbouwers bv op. Daarnaast is hij als Master verbonden aan de NEPROM opleiding: MasterCourse ConceptOntwikkeling. Hij is daarnaast sinds 2020 bezig met onderzoek naar Gezondheid en Geluk in de gebouwde omgeving en heeft samen met het Happiness Lab een Programma van Eisen voor Gezondheid en Geluk opgesteld. Pim heeft architectuur en stedenbouw aan de TU Delft gestudeerd.

Fabio Severijnen

Hij is gedragspsycholoog en verbonden aan het Happiness Lab. Fabio is samen met Pim van der Ven. Hij is bezig met onderzoek naar Gezondheid en Geluk in de gebouwde omgeving. Fabio heeft zijn Master of science in gedragspsychologie aan de Radboud Universiteit afgerond.

Ad de Bont

Hij is stedenbouwkundige en partner bij Uhrhahn stedenbouw en strategie. Hij richt zich op strategische plannen en strategie voor de stad en is gespecialiseerd in gezonde gebiedsontwikkeling en heeft een mooi 'trackrecord' aan projecten. Daarnaast is hij docent stedenbouw aan de Academie voor de Bouwkunst. Ad heeft stedenbouw aan de TU Eindhoven gestudeerd.

Marjoleijn Pijpers-van Esch Zij is assistant professor aan de TU Delft en oprichter van Designlab 2902. Ze is gespecialiseerd in stedelijk microklimaat. Ik ken Marjolein sinds anderhalf jaar en heb haar eerder geïnterviewd voor module één van de MUAD opleiding.

Esther van Bladel

Zij is gebiedscoördinator Ruimtelijke ontwikkeling bij gemeente Utrecht en werkt als gedelegeerd opdrachtgever aan ruimtelijke projecten. Daarvoor is vijftien jaar senior projectmanager geweest. Zij heeft een master degree in Sociale wetenschappen en planologie aan Utrecht University.

Nils Bonder

Zijn achtergrond ligt in de gebouwde omgeving: Vastgoed, bouwprojectmanagement en Beheer & Onderhoud. Momenteel is Nils Manager Healthy Urban Living voor AM. Hij heeft Civiele engineering aan de Universiteit van Twente gestudeerd.

Sjerp de Vries

Hij is Senior Social Scientist aan de Wageningen University & Research en heeft een Cum Laude Masters of science in omgevingspsychologie. Sjerp houdt zich momenteel bezig met de effecten van 'groen en blauw' op mentale gezondheid.

BIJLAGE 9 – Onderbouwing opbouw template

De opbouw van de template is gekozen op basis van een aantal criteria en onderbouwingen:

1. De compacte opbouw van de infographics;
2. De gevonden resultaten uit onderzoek ten aanzien van de gewenste functionaliteiten en randvoorwaarden voor een instrument;
3. De geuite behoefte aan kennis;
4. Het advies om kennis waar mogelijk beeldend uit te drukken;
5. Het feit dat quasi-kwantificering heeft geleid tot een schaalverdeling van drie kwalitatieve ambitieniveaus;
6. Het advies zorg te dragen voor transparantie;
7. De mogelijkheid tot actualisatie van informatie en instrument;
8. De verkenning van diverse beschikbare instrumenten en kennisdragers;
9. De aanbeveling van Hans Leeflang (persoonlijke communicatie, 8 januari 2021) om het Ambitieweb GWW te verkennen.

Op basis van bovenstaande is gekomen tot de indeling van de template. Deze is geïnspireerd op het Ambitieweb GWW.

Deze bestaat uit:

1. De infographic als resultaat uit hoofdstuk 5;
2. Een vertaling naar mogelijke doelstellingen inzake de determinant;
3. Een voorzet om operationalisering middels indicatoren op te nemen;
4. Een kwalitatieve beschrijving van drie ambitieniveaus;
5. Een transparante bronvermelding per determinant;
6. Een factsheet waar informatie gedeeld kan worden, vergezeld van leestips. Het aantal factsheets per determinant is onbeperkt uit te breiden wat aanvulling en actualisering mogelijk maakt.

Voor de opzet van de determinant Kleur & Materialisatie van Bebouwing is aangehaakt op beschikbare kennis uit het onderzoek. Zo is in dit voorbeeld informatie uit enquêtering opgenomen, is een tabel over de therapeutische waarde van de kleurenleer opgenomen en zijn een tweetal uitspraken van experts op dit vakgebied opgenomen. De opzet dient ter illustratie van de intentie van de template en dient niet als volledig beschouwd te worden. Dit is ook geenszins de intentie geweest.

First we shape cities, then they shape us - Jan Gehl

